گزیدهٔ

اسناد سیاسی ایران و عثمانی

جلد چهارم

واحد نشر اسناد

دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی

JAMMU & KASHMIR UNIVERSITY
LIBRARY
Kashmir Division - Srinagar

131
0164
FREE GIFT
اهدائی

دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی

[redacted]

JAMMU & KASHMIR UNIVERSITY
LIBRARY
Kashmir Division - Srinagar

بسم الله الرحمن الرحيم

[redacted]

JAMMU & KASHMIR UNIVERSITY
LIBRARY
Kashmir Division - Srinagar

وزارت امور خارجه

شورای عالی نظارت بر تدوین و نشر اسناد

[redacted]

JAMMU & KASHMIR UNIVERSITY
LIBRARY
Kashmir Division - Srinagar

گزیدهٔ

اسناد سیاسی ایران و عثمانی

دورهٔ قاجاریه

جلد چهارم

(۲۴ـ۱۳۱۳ هـ.ق)

واحد نشر اسناد

دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی

تهران، ۱۳۷۰

KASHMIR UNIVERSITY
ALLAMA IQBAL LIBRARY
Acc. No .. 563099
Dated 6-2-09

دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی

وابسته به وزارت امور خارجهٔ جمهوری اسلامی ایران

گزیدهٔ اسناد سیاسی ایران و عثمانی: دورهٔ قاجاریه (جلد چهارم)

واحد نشر اسناد

چاپ اول: ۱۳۷۰

امور فنی چاپ: دفتر ویرایش

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: دفتر مطالعات سیاسی وبین‌المللی

تعداد: ۲۰۰۰ جلد

تمامی حقوق محفوظ است.

اهدایی خانه فرهنگ
جمهوری اسلامی ایران
دهلی نو

فهرست

پیشگفتار ۱
مقدمه ۳

فصل اول

اسناد سرحدّی و مرزی

۶۱۲. نامهٔ سفارت کبرای ایران در اسلامبول به وزارت خارجه ۱۹
۶۱۳. ترجمهٔ مراسلهٔ رسمی سفارت سنیهٔ کبری به وزارت خارجهٔ عثمانی ۲۱
۶۱۴. مراسلهٔ سفارت عثمانی به وزارت خارجه ۲۵
۶۱۵. نامهٔ وزارت خارجه به سفارت عثمانی ۲۷
۶۱۶. خلاصهٔ نوشتجات پاشاخان حاکم اواجیق به وزارت خارجه ۲۹
۶۱۷. نامهٔ امامقلی میرزا به نظام‌السلطنه ۳۲
۶۱۸. سواد کاغذ وزارت خارجه به نظام‌السلطنه ۳۴
۶۱۹. تلگراف از سر پل به وزارت خارجهٔ طهران ۳۶
۶۲۰. نامهٔ سرحدداری زهاب به وزارت خارجه ۳۸
۶۲۱. سواد کاغذ وزارت خارجه به مشاورالملک کار پرداز بغداد ۴۰
۶۲۲. سواد مراسلهٔ سفارت عثمانی به وزارت خارجه ۴۲
۶۲۳. سواد مراسلهٔ وزارت امور خارجه به سفارت عثمانی ۴۵
۶۲۴. گزارش ایالت کرمانشاه به وزارت جلیلهٔ خارجه ۴۹
۶۲۵. ترجمهٔ نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول که به صدارت عظمای عثمانی نوشته شده است ۵۷
۶۲۶. سواد تلگراف سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه ۵۹

٦٢٧. تلگراف سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه	٦١
٦٢٨. سواد تلگراف وزارت خارجه به سفارت کبرای ایران در اسلامبول	٦٣
٦٢٩. تلگراف سفارت ایران در پطرزبورغ به وزارت خارجه	٦٥
٦٣٠. گزارش سفارت ایران در بروکسل به وزارت خارجه	٦٧
٦٣١. گزارش میرزا احمدخان سفیر ایران در بلژیک به وزارت خارجه	٦٩
٦٣٢. ترجمهٔ گزارش روزنامهٔ اندپاندانس بلژ از اسلامبول	٧١
٦٣٣. ترجمهٔ گزارش روزنامهٔ سوآر منطبعهٔ بروکسل از اسلامبول	٧٣
٦٣٤. ترجمهٔ گزارش روزنامه از اسلامبول، نزاع عثمانی و ایران	٧٥
٦٣٥. ترجمهٔ گزارش روزنامهٔ اتوآل بلژ جنگ ایران و عثمانی	٧٦
٦٣٦. ترجمهٔ گزارش روزنامهٔ اتوآل بلژ اختلاف سرحدی ایران و عثمانی	٧٧
٦٣٧. ترجمهٔ گزارش روزنامهٔ بولتن تلگرافیک در مسائل سرحدی	٧٩
٦٣٨. ترجمهٔ گزارش روزنامه از اسلامبول، رفع اختلاف ایران و عثمانی	٧٢
٦٣٩. ترجمهٔ تلگرام مسیو گری از لندن، اختلافات مرزی ایران و عثمانی	٨٤
٦٤٠. نامهٔ کارگزاری آذربایجان به وزارت خارجه	٨٧
٦٤١. نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه (گزارش میرزا فتح‌الله خان)	٨٩
٦٤٢. راپرت میرزا فتح‌الله خان مشیرحضور، آتشهٔ سفارت ایران در اسلامبول	٩١
٦٤٣. نامهٔ سفارت ایران در لندن به وزارت خارجه	٩٥
٦٤٤. سواد ترجمهٔ نامهٔ وزیر خارجه عثمانی به سفارت ایران در اسلامبول	١٠٠
٦٤٥. گزارش سفارت ایران از بروکسل	١٠٢
٦٤٦. گزارش سفارت ایران از لندن به وزارت خارجه	١٠٦
٦٤٧. نامهٔ سفارت ایران در واشنگتن به وزارت خارجه	١١٠
٦٤٨. گزارش سفارت ایران از لاهه به وزارت خارجه	١١١
٦٤٩. نامهٔ وزارت گمرک به صدراعظم	١١٥
٦٥٠. نامهٔ سفارت انگلیس در طهران به وزارت خارجه	١١٧
٦٥١. ترجمهٔ نامهٔ سفارت کبرای ایران در اسلامبول به وزارت خارجهٔ عثمانی	١١٩
٦٥٢. نامهٔ وزیر خارجهٔ عثمانی به سفارت ایران در اسلامبول	١٢١

فصل دوم

تجاوزات و مسائل عشایر

٦٥٣. نامهٔ کارگزاری ایالت آذربایجان به مظفرالدین شاه ١٢٥

٦٥٤. نامهٔ کارگزاری آذربایجان به صدراعظم ١٢٩

٦٥٥. گزارش ایالت آذربایجان به وزارت امور خارجه ١٣٣

٦٥٦. نامهٔ سفارت عثمانی در طهران به وزارت خارجه ١٣٧

٦٥٧. تفصیل آبادی های ناحیهٔ قطور موافق سیاحت نامهٔ مأمور سرحدی عثمانی ١٣٩

٦٥٨. تفصیل آبادی های ناحیهٔ قطور موافق سیاحت نامهٔ مأمور سرحدی عثمانی ١٤٢

٦٥٩. گزارش کارگزاری مهام خارجهٔ آذربایجان به وزارت خارجه ١٤٥

٦٦٠. گزارش کارگزاری آذربایجان به صدراعظم ١٤٨

٦٦١. گزارش کارگزاری آذربایجان به مظفرالدین شاه ١٥٠

٦٦٢. نامهٔ کارگزاری آذربایجان به وزارت خارجه ١٥٢

٦٦٣. راپورت سلماس به وزارت خارجه ١٥٤

٦٦٤. سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت عثمانی ١٥٦

٦٦٥. نامهٔ حکومت کردستان به وزارت خارجه ١٥٨

٦٦٦. سواد کاغذ وزارت خارجه به سفارت کبرای ایران در اسلامبول ١٦٠

٦٦٧. راپرت تلگرافی از قصر به وزارت خارجه ١٦٢

٦٦٨. نامهٔ سفارت عثمانی در طهران به وزارت خارجه ١٦٤

٦٦٩. سواد مراسله از وزارت خارجه به سفارت عثمانی ١٦٦

٦٧٠. سواد رقعهٔ وزارت امور خارجه به احتشام السلطنه حکمران کردستان ١٦٨

٦٧١. سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت علیه عثمانی مقیم طهران ١٧٠

٦٧٢. سواد کاغذ وزارت خارجه به اقبال الدوله حکمران کرمانشاهان ١٧٢

٦٧٣. سواد کاغذ وزارت خارجه به احتشام السلطنه حکمران کردستان ١٧٤

٦٧٤. نامهٔ کار پردازی ایران در بغداد به وارت خارجه ١٧٦

٦٧٥. ترجمهٔ تذکرهٔ رسمیهٔ ولایت بغداد به کار پردازی ایران در بغداد ١٧٨

٦٧٦. فهرست عرض وزارت خارجه به مظفرالدین شاه ١٨٠

٦٧٧. سواد مراسلهٔ سفارت عثمانی به وزارت خارجه ١٨٢

٦٧٨. سواد دستخط مظفرالدین شاه به صدراعظم ١٨٤

٦٧٩. سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت عثمانی ١٨٦

۶۸۰. سواد حکم وزارت خارجه به مشاورالملک کار پرداز بغداد ۱۸۸
۶۸۱. سواد کاغذ وزارت خارجه به اقبال‌الدوله حاکم کرمانشاهان ۱۹۰
۶۸۲. نامهٔ حاکم کرمانشاهان به وزارت خارجه ۱۹۲
۶۸۳. تلگراف کارگزاری تبریز به وزارت خارجه ۱۹۴
۶۸۴. سواد تلگراف وزارت خارجه به مظفرالملک حکمران ساوجبلاغ ۱۹۶
۶۸۵. سواد کاغذ وزارت خارجه به سفیرکبیر ایران در اسلامبول ۱۹۸
۶۸۶. سواد کاغذ وزارت خارجه به نظام‌السلطنه پیشکار آذربایجان ۲۰۱
۶۸۷. راپورت ملاقات با جناب شمس‌الدین بیک ۲۰۳
۶۸۸. سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت عثمانی ۲۰۷
۶۸۹. سواد کاغذ وزارت خارجه به علاء‌الملک سفیرکبیر ایران در اسلامبول ۲۱۰
۶۹۰. نامهٔ ژنرال قونسولی ایران در بغداد به وزارت خارجه ۲۱۳
۶۹۱. سواد تلگراف اتابک اعظم به اقبال‌الدوله حکمران کرمانشاهان ۲۱۵
۶۹۲. سواد تلگراف اتابک اعظم به مشاورالملک کار پرداز بغداد ۲۱۷
۶۹۳. سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت عثمانی ۲۱۹
۶۹۴. نامهٔ ژنرال قونسولی ایران در بغداد به وزارت خارجه ۲۲۱
۶۹۵. تلگراف از قصر به صدارت عظما ۲۲۴
۶۹۶. سواد کاغذ وزارت خارجه به نواب سالارالدوله حاکم عربستان ۲۲۶
۶۹۷. نامهٔ ریاست کمیسیون سرحدی آذربایجان به وزارت خارجه ۲۲۸
۶۹۸. نامهٔ کارگزاری آذربایجان به وزارت خارجه ۲۳۰
۶۹۹. سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت عثمانی ۲۳۲
۷۰۰. نامهٔ باب‌عالی به سفارت سنیهٔ ایران ۲۳۴
۷۰۱. جواب سفارت سنیهٔ ایران در اسلامبول به باب‌عالی ۲۳۶
۷۰۲. از سفارت اسلامبول به وزارت خارجه ۲۳۸
۷۰۳. ارسال نامهٔ صمصام‌الملک حاکم قصر توسط علاء‌الدوله والی کرمانشاهان به وزارت خارجه ۲۴۰
۷۰۴. سواد عریضهٔ صمصام‌الملک به علاء‌الدوله والی کرمانشاهان ۲۴۱
۷۰۵. راپرت خانقین به وزارت خارجه ۲۴۶
۷۰۶. نامهٔ امیرنظام به وزارت خارجه ۲۴۹
۷۰۷. تلگراف اقبال‌السلطنه از خوی به امیرنظام در تبریز ۲۵۱
۷۰۸. سواد کاغذ وزارت خارجه به امیرنظام پیش کار آذربایجان ۲۵۳
۷۰۹. استخراج تلگراف رمز از بروجرد ۲۵۵

۷۱۰. نامهٔ کارگزاری عربستان به وزارت خارجه ۲۵۷
۷۱۱. تلگراف وزارت خارجه به محمدعلی میرزا ولیعهد ۲۵۹
۷۱۲. تلگراف وزارت خارجه به سرحددار اواجیق ۲۶۱
۷۱۳. تلگراف رؤسای ایل حیدرانلو به وزارت خارجه ۲۶۳
۷۱۴. تلگراف کارگزاری خوی به وزارت خارجه ۲۶۶
۷۱۵. تلگراف اتابک اعظم به امیرنظام پیشکار کل آذربایجان ۲۶۸
۷۱۶. نامهٔ وزارت خارجه عثمانی به سفارت ایران در اسلامبول ۲۷۰
۷۱۷. نامهٔ وزارت خارجهٔ عثمانی به سفارت کبرای ایران در اسلامبول ۲۷۲
۷۱۸. راپورت کفیل کار پردازی بغداد به وزارت خارجه به عرض همایونی رسیده ۲۷۴
۷۱۹. نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه ۲۷۸
۷۲۰. نامهٔ کار پردازی وان به سفارت ایران در اسلامبول ۲۸۰
۷۲۱. نامهٔ کار پردازی بایزید به سفارت ایران در اسلامبول ۲۸۲
۷۲۲. نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه ۲۸۶
۷۲۳. نامهٔ امامقلی میرزا (حاکم ساوجبلاغ) به وزارت خارجه
که از نظر مظفرالدین شاه گذشته است ۲۹۰
۷۲۴. تلگراف کارگزاری ساوجبلاغ به وزارت خارجه ۲۹۶
۷۲۵. تلگراف فرمانفرما از کرمانشاه به وزارت خارجه ۳۰۰
۷۲۶. تلگراف مشیرالدوله به فرمانفرما ۳۰۳
۷۲۷. تلگراف فرمانفرما به وزارت خارجه ۳۰۵
۷۲۸. راپرت تلگرافی سر پل به وزارت خارجه ۳۰۷
۷۲۹. نامهٔ کار پردازی خانقین به وزارت خارجه ۳۰۹
۷۳۰. استخراج تلگراف رمز از کرمانشاهان (فرمانفرما به وزارت خارجه) ۳۱۱
۷۳۱. ترجمهٔ مراسلهٔ جوابیهٔ وزارت خارجهٔ عثمانی به سفارت کبرای ایران در اسلامبول ۳۱۴
۷۳۲. نامهٔ وزارت خارجه عثمانی به سفارت کبرای ایران ۳۱۶
۷۳۳. گزارش دو فقره راپورت تلگرافی قصر و خانقین به وزارت خارجه ۳۱۹
۷۳۴. نامهٔ سفارت کبرای ایران در اسلامبول به وزارت خارجه ۳۲۴
۷۳۵. نامهٔ فرمانفرما از ایالت کرمانشاهان به وزارت خارجه ۳۲۸
۷۳۶. سواد سؤال و جوابهای فرمانفرما از سبحان‌ویردی خان مأمور بازدید سومار ۳۳۶
۷۳۷. نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه ۳۴۷
۷۳۸. تلگراف فرمانفرما حاکم کرمانشاه به صدراعظم ۳۴۹

۷۳۹. راپرت خوی به مظفرالدین شاه ۳۵۴
۷۴۰. نامهٔ صدراعظم به وزیر خارجه ۳۵۶
۷۴۱. سواد تلگراف رمز وزارت خارجه به ارفع الدوله اسلامبول ۳۵۸
۷۴۲. نامهٔ وزارت گمرک به آقای مشیرالدوله وزیر خارجه ۳۶۰
۷۴۳. نامهٔ سفارت ایران در لندن به وزارت خارجه ۳۶۳
۷۴۴. نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه ۳۶۹
۷۴۵. ترجمهٔ مراسلهٔ رسمی سفارت کبرای ایران در اسلامبول به وزارت خارجهٔ عثمانی ۳۷۱
۷۴۶. سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت انگلیس ۳۷۵
۷۴۷. نامهٔ سفارت انگلیس در طهران به وزارت خارجه ۳۷۷
۷۴۸. سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت روس ۳۷۹
۷۴۹. نامهٔ سفارت روس در طهران به وزارت خارجه ۳۸۱
۷۵۰. نامهٔ وزیر خارجهٔ عثمانی به سفارت کبرای ایران در اسلامبول ۳۸۳
۷۵۱. ترجمهٔ مراسلهٔ رسمی سفارت سنیه به وزارت خارجه عثمانی ۳۸۷
۷۵۲. سواد کاغذ وزارت خارجه به میرزاآقاخان مأمور بایزید ۳۹۰
۷۵۳. نامهٔ ارفع الدوله سفیرکبیر ایران در اسلامبول به وزارت خارجه ۳۹۲
۷۵۴. نامهٔ وزارت خارجه عثمانی به سفارت کبرای ایران در اسلامبول ۳۹۵
۷۵۵. نامهٔ ارفع الدوله سفیرکبیرایران در اسلامبول به وزارت خارجه ۳۹۷
۷۵۶. نامهٔ وزارت گمرگ و پست به صدراعظم ۳۹۸
۷۵۷. گزارش سفارت ایران در لندن به وزارت خارجه ۴۰۳
۷۵۸. سواد کاغذ وزارت خارجه به وزیر داخله مجدالملک ۴۰۷
۷۵۹. نامهٔ حکومت کرمانشاهان به وزارت خارجه ۴۰۹
۷۶۰. نامهٔ حاکم کرمانشاهان به وزارت خارجه ۴۱۱
۷۶۱. نامهٔ وزیر خارجه عثمانی به سفارت ایران در اسلامبول ۴۱۳
۷۶۲. نامهٔ کار پردازی ایران در بغداد به وزارت خارجه ۴۱۵
۷۶۳. نامهٔ سفارت ایران در لندن به وزارت خارجه ۴۱۹
۷۶۴. نامهٔ سفارت انگلیس به وزارت خارجه ۴۲۱
۷۶۵. تلگراف رمز وزارت خارجه به احتشام السلطنه ۴۲۳
۷۶۶. نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه ۴۲۵
۷۶۷. سواد استخراج تلگراف رمز از تبریز به صدارت عظمی ۴۲۹
۷۶۸. نامهٔ وزارت خارجهٔ عثمانی به سفارت ایران در اسلامبول ۴۳۱

فصل سوم

کمیسیونهای سرحدّی و دول واسطه

۷۶۹. نوشتجات میرزاموسی خان رئیس کمیسیون سرحدی آذربایجان به وزارت خارجه ۴۳۵
۷۷۰. سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به حکومت محمره ۴۳۸
۷۷۱. نامهٔ کارگزاری محمره به وزارت خارجه ۴۴۰
۷۷۲. نامهٔ کارگزاری محمره به وزارت خارجه ۴۴۲
۷۷۳. نامهٔ محرمانه کارگزاری محمره به وزارت خارجه ۴۴۴
۷۷۴. نامهٔ محرمانه کارگزاری محمره به وزارت خارجه ۴۴۶
۷۷۵. نامهٔ محرمانه کارگزاری محمره به وزارت خارجه ۴۴۸
۷۷۶. نامهٔ سفارت عثمانی در طهران به وزارت خارجه ۴۵۰
۷۷۷. نامهٔ وزارت خارجه به مظفرالدین شاه ۴۵۲
۷۷۸. فهرست عرض وزارت خارجه به مظفرالدین شاه ۴۵۴
۷۷۹. نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه ۴۵۷
۷۸۰. گزارش سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه ۴۵۹
۷۸۱. عرایض لازمه ریاست کمیسیون سرحدی به وزارت خارجه ۴۶۲
۷۸۲. نامهٔ سفارت عثمانی در طهران به وزارت خارجه ۴۷۳
۷۸۳. سواد کاغذ وزارت خارجه به نظام‌السلطنه پیشکار آذربایجان ۴۷۵
۷۸۴. سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت عثمانی در طهران ۴۷۹
۷۸۵. نامهٔ ریاست کمیسیون سرحدات آذربایجان به وزارت خارجه ۴۸۱
۷۸۶. سواد کاغذ وزارت خارجه به میرزا موسی خان رئیس کمیسیون ۴۸۵
۷۸۷. نامهٔ ارفع‌الدوله به وزارت خارجه ۴۸۷
۷۸۸. نامهٔ امیرنظام پیشکار آذربایجان به وزارت خارجه ۴۹۱
۷۸۹. گزارش کار پردازی بغداد به وزارت امور خارجه ۴۹۳
۷۹۰. نامهٔ ارفع‌الدوله به وزارت خارجه ۴۹۶
۷۹۱. ترجمهٔ نامهٔ وزیر خارجهٔ عثمانی به سفارت کبرای ایران در اسلامبول ۴۹۹
۷۹۲. ترجمهٔ نامهٔ باب‌عالی (وزیر خارجه عثمانی) به سفارت ایران در اسلامبول ۵۰۱
۷۹۳. نامهٔ مسیو نوز بلژیکی به وزارت امور خارجه ۵۰۳
۷۹۴. ترجمهٔ مراسلهٔ باب‌عالی (وزیر خارجه عثمانی) به سفارت ایران در اسلامبول ۵۰۷
۷۹۵. ترجمهٔ مراسلهٔ رسمیه باب‌عالی به سفارت سنیه کبری ۵۰۹

۷۹۶. نامهٔ وزارت خارجه به احتشام‌السلطنه در تبریز ۵۱۱
۷۹۷. نامهٔ وزارت خارجه به محمدعلی میرزا ولیعهد در تبریز ۵۱۳
۷۹۸. ترجمهٔ نامهٔ مسیو نوز بلژیکی به صدراعظم ۵۱۵
۷۹۹. ترجمهٔ نامهٔ مسیوز نوز به صدراعظم ۵۱۷
۸۰۰. تلگراف رمز از ساوجبلاغ به صدراعظم ۵۱۹
۸۰۱. راپورت کارگزاری ساوجبلاغ مکری به وزارت خارجه ۵۲۲
۸۰۲. نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه ۵۲۵

فصل چهارم

مسئلهٔ شیخ صدیق و شیخ قادر، پسران شیخ عبیدالله

۸۰۳. نامهٔ نیابت سلطنت به وزارت خارجه ۵۳۳
۸۰۴. نامهٔ علاءالملک از اسلامبول به وزارت خارجه ۵۳۴
۸۰۵. نامهٔ کار پردازی خوی به وزارت خارجه ۵۳۶
۸۰۶. نامهٔ کار پردازی وان به وزارت خارجه ۵۳۹
۸۰۷. نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه ۵۴۱
۸۰۸. سواد رقعهٔ وزارت خارجه به سفیرکبیر اسلامبول ۵۴۳
۸۰۹. تلگرام صدراعظم به وزارت خارجه ۵۴۵
۸۱۰. سواد تلگراف ترجمهٔ فرانسهٔ وزارت خارجه به صدارت عظمی ۵۴۷
۸۱۱. نامهٔ کارگزاری ارومی به وزارت خارجه ۵۴۹
۸۱۲. سواد کاغذ وزارت خارجه به کارگزار ارومی ۵۵۲
۸۱۳. نامهٔ امیرنظام پیشکار آذربایجان به وزارت خارجه ۵۵۴
۸۱۴. نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه ۵۵۸
۸۱۵. نامهٔ کارگزاری مهام خارجه ارومی به وزارت خارجه ۵۶۰
۸۱۶. سواد تلراف رمز وزارت خارجه به ارفع‌الدوله ۵۶۳
۸۱۷. نامهٔ ارفع‌الدوله به وزارت خارجه ۵۶۵
۸۱۸. سواد کاغذ کارزار ارومیه به مفاخرالدوله ۵۶۷
۸۱۹. نامهٔ مفاخرالدوله به وزارت خارجه ۵۶۹
۸۲۰. تلگراف ثقةالملک به مشیرالدوله وزیر خارجه ۵۷۱
۸۲۱. نامهٔ سفارت روس در طهران به وزارت خارجه ۵۷۳

۸۲۲. نامهٔ سفارت ایران در پطرز بورغ به وزارت خارجه ۵۷۶
۸۲۳. سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت روس ۵۷۸
۸۲٤. کاغذ وزارت خارجه به مشیرالملک ۵۸۰
۸۲۵. راپرت ملاقات وزیر خارجه با شمس‌الدین بیک سفیرکبیر عثمانی ۵۸۲
۸۲٦. سواد تلگراف رمز ولیعهد به صدراعظم از تبریز ۵۸۷
۸۲۷. سواد تلگراف رمز وزارت خارجه به ولیعهد ۵۸۹
۸۲۸. سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت عثمانی ۵۹۱

تصاویر **۵۹۳**

[redacted]

JAMMU & KASHMIR UNIVERSITY
LIBRARY
Kashmir Division - Srinagar

پیشگفتار

آشنایی کامل با تاریخ جدید و معاصر ایران، بدون داشتن اطلاعات کافی از دوران دویست سالهٔ اخیر، خالی از اشکال نیست. پس از انقراض سلسلهٔ صفویه، دولتهای روس و عثمانی با استفاده از اوضاع آشفتهٔ داخلی ایران، از شمال و مغرب تجاوزاتی را آغاز کردند؛ خصوصاً دولت روسیهٔ تزاری که در جهت پیشبرد مقاصد امپراطوری خود و انتزاع قفقاز، آنی غفلت نمی‌نمود.

دورهٔ سلطنت فتحعلی‌شاه که پایه و اساس تاریخ معاصر ایران است، به لحاظ سیاست داخلی، کشوری را برای جانشینان خود به ارث گذاشت که پیوسته دچار طغیان و قیام رؤسای خوانین و ایلات بر ضد دولت مرکزی بود. خالی بودن خزانه و اوضاع بد اقتصادی و استقراض خارجی هم مشکلات را چند برابر می‌کرد و به جهت سیاست خارجی نیز یک دورهٔ بحرانی از نفوذ سیاست و دیپلماسی دول اروپایی، بویژه دولتهای روس و انگلیس در ایران گسترش یافت، و مبارزات سیاسی آنان ایران را به صورت دولتی ضعیف و مغلوب درآورد. عموماً بحرانهای داخلی در هر کشور یکی از علل تجاوزات و پیشرفت سیاستهای خارجی محسوب می‌گردد، چنانکه ضعف و فتور دولت قاجاریه فکر توسعه‌طلبی روس و انگلیس را در ایران تقویت نمود. تاریخ این دوره یکی از مهمترین ادوار تاریخ ایران است، ولی چنان که باید در مورد آن تحقیق و بررسی نشده و نکات ابهام بسیاری در آن وجود دارد.

اسناد و مدارک متقن تاریخی که در حقیقت گنجینه‌های گرانبهای تاریخ هر کشور است، تنها می‌توانند نکات مکتوم و مبهم را روشن سازند. بدیهی است که محققان و تحلیلگران محترم با استفاده از این منابع و مآخذ ذی‌قیمت، دین خود را به جامعه ادا خواهند نمود، و با بررسی علل عظمت و انحطاط، راه ترقی و تعالی را فرا

روی نسل جوان و آینده‌ساز کشور قرار خواهند داد.

جلد چهارم کتاب **گزیدهٔ اسناد سیاسی ایران و عثمانی (در دورهٔ قاجاریه)** که روشنگر قسمتهایی از تاریخ روابط دو کشور بزرگ اسلامی، و جریانهای سیاسی دول ذی‌نفع خارجی است، گام مؤثری در راه پژوهش تاریخ ایران است. این کتاب به کوشش همکاران واحد نشر اسناد دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه تهیه و تدوین شده است و در اینجا لازم می‌دانم از زحمات و فعالیتهای صمیمانهٔ شورای عالی نظارت بر تدوین و نشر اسناد، جناب آقای عباس ملکی، معاون محترم آموزشی و پژوهشی وزارت امور خارجه، جناب آقای رضاحسین میرزاطاهری، سر پرست واحد نشر اسناد، جناب آقای محمدحسن کاووسی عراقی، محقق و تهیه و تدوین کنندهٔ این مجموعه و سایر همکارانشان سپاسگزاری نموده و توفیق آنان را از خداوند متعال مسئلت نمایم.

علی اکبر ولایتی

وزیر امور خارجه

و

رئیس شورای عالی نظارت بر تدوین و نشر اسناد

اهدایی خانه فرهنگ
جمهوری اسلامی ایران
دهلی نو

مقدمـه

۱. از زمانهای قبل از نادرشاه تاکنون قراردادهای متعددی در زمینهٔ اختلافات سرحدی ایران و عثمانی منعقد گردیده و گزارشهای هیئتهای زیادی در طول ۹۰ سال (۱۹۳۶ــ ۱۸۴۲ م؛ ۱۳۵۵ــ ۱۲۵۸ ق) برای تحدید حدود و رفع اختلاف ثبت و نقل شده است. در مستندترین این گزارشها که «رسالهٔ تحقیقات سرحدیهٔ» میرزا جعفرخان مشیرالدوله است، اختلافات مرزی ایران و عثمانی در موارد مرزهای آبی و خاکی به طور کامل مشخص نیست.

میرزا تقی‌خان امیرکبیر پنج سال و میرزا جعفرخان مشیرالدوله بیش از دوازده سال در حدود متوقف بودند و اسناد و گزارشهای متعددی در این مورد از آنان باقی مانده که بعضی از آن اسناد در مجلدات قبلی آورده شده است.

نمایندگان دولتین روس و انگلیس به عنوان «دول واسطه» متجاوز از یکصد سال در قضیهٔ اختلافات سرحدی ایران و عثمانی وساطت و مداخله کردند. آنها بعد از اتفاق حملهٔ عساکر عثمانی به محمره و قتل و غارت و خرابی آن بندر و تجاوزات در بین‌النهرین و اختلافاتی که از زمان محمدشاه قاجار حاصل آمد، فرصت یافتند که خود را در اختلافات دو کشور مسلمان و همسایه داخل نموده و در هیئتهای نمایندگی ایران و عثمانی و رفع اختلافات مرزی و تجاری و عشایر سرحدی دو کشور به نام دول واسطه مأمور و حاضر و ناظر مذاکرات و جلسات باشند. در واقع این مداخلات عملاً مانع اصلی و عامل حقیقی اختلافات دو کشور گردید.

اولین دورهٔ حضور این نمایندگان که به علت پیچیدگی مسائل و تنوع آن، توأم با حوادث خارجی، پنج سال طول کشید، به انعقاد قرارداد ارزروم (۱۲۶۳ ق) خاتمه یافت. حضور میرزا تقی‌خان امیرکبیر و تدبیر و کاردانی و سختکوشی وی موجب

تثبیت و استیفای حقوق ایران در تحدید حدود مرزهای غربی ایران شد. متأسفانه به علت حاضر نبودن میرزا تقی خان امیرکبیر در مبادلهٔ قرارداد، به میرزا محمدعلی خان شیرازی، سفیر فوق العادهٔ ایران در پاریس، مأموریت داده شد که قرارداد امضاشده را مبادله نماید. چون او مردی ضعیف و نفوذپذیر بود، ورقه‌ای را به نام «ایضاحات» امضا کرد که شامل سؤالات دولت عثمانی از دول واسطه و پاسخ نمایندگان روس و انگلیس به آن سؤالات بود. آنها ورقهٔ ایضاحات را ملحق به قرارداد ارزروم می‌دانستند. ایضاحات قسمتهایی از قرارداد ارزروم را مسخ و حقوق ایران در شط العرب را متزلزل می‌ساخت. در نتیجهٔ این خیانت و با توجه به عدم پذیرش آن از طرف دولت ایران، اعلام شد که محمدعلی خان اجازه نداشته است که یک حرف از معاهدهٔ ارزروم را کم و زیاد نماید و فقط مأمور مبادله بوده است، لذا آن را ملغی الاثر دانستند، معذالک عثمانی‌ها و بعدها دولت عراق به کمک انگلستان همیشه استناد به آن کرده‌اند.

در کمیسیون تحدید حدود ۱۲۶۹ ــ ۱۲۶۳ عهدنامهٔ ارزنة الروم، نظر به اینکه اختلافات دو کشور کاملاً حل نشد، مقرر گردید که موقعیت فعلی (استاتوکو) باقی بماند تا طرفین مأمورین مرزی و مهندسین نصب علائم سرحدی را انتخاب و اعزام نمایند. بعدها میرزا جعفرخان مشیرالدوله (مهندس باشی) در مدت ده سال (از ۱۲۶۵ ق تا ۱۲۷۵ ق) مأمور تحدید حدود بود، و در طول مدت شصت سال هیئتهای دیگری نیز به این کار مبادرت کردند که به علت مخالفت و سخت گیری‌های عثمانی‌ها کار به جای مطلوبی نرسید، چون عثمانی‌ها از ابتدای سلطنت ناصرالدین شاه محال قطور را تصرف کرده بودند و تا سال ۱۲۹۵ ق این ناحیه را در تصرف داشتند تا عاقبت کنگرهٔ برلن آنها را مکلف به خروج و تخلیهٔ قطور نمود. بالجمله مسئلهٔ یادشده در طول مدت سی سال از سلطنت ناصرالدین شاه یکی از موانع بزرگ رفع اختلاف در تحدید حدود و تعیین خطوط مرزی ایران و عثمانی بوده است.

در نتیجهٔ ادامهٔ همین اختلافات و حل و فصل نشدن کامل آنها در عهدنامهٔ ۱۲۶۳ ق، عثمانی‌ها با استفاده از فرصتهای مناسب به تجاوزات مرزی دست می‌زدند و آنها را تداوم می‌بخشیدند.

در سال ۱۳۲۳ ق عساکر عثمانی به بهانهٔ ایجاد گمرک‌خانه در پسوه که آن را از نواحی متنازع‌فیه می‌دانستند، به تجاوزات مرزی پرداختند و روز به روز دامنهٔ آن را گسترش دادند. ایران ضمن پروتستهای متعدد و اقداماتی که در تهران و اسلامبول به عمل آورد، موافقت دولت عثمانی را با تشکیل کمیسیون مشترکی از دولتین جلب

نمود تا به کار تجاوزات رسیدگی کرده و آن را خاتمه دهد. دولت ایران تشکیل کمیسیون را منوط به بیرون رفتن قشون عثمانی از نقاط اشغالی عنوان کرد. تا سرانجام به اصرار دولتین واسطه با تشکیل کمیسیون موافقت گردید و آقای احتشام‌السلطنه[۱] و میرزا جهانگیرخان ناظم‌الملک[۲] و عده‌ای دیگر از طرف ایران و زکی‌پاشا و همراهان وی از جانب عثمانی برای کمیسیون تعیین شدند و در سال ۱۳۲٤ ق به سمت حدود حرکت کرده و به موصل رفتند. چنان که قبلاً اشاره شد، عثمانی‌ها با استفاده از موقعیتهای مناسب و اختلافات داخلی ایران، علاوه بر اشغال نواحی مورد اختلاف، قسمتهایی از ایالت آذربایجان در مناطق خوی و ارومیه را به تصرف خود درآوردند. احتشام‌السلطنه با هیئتهای عثمانی توافق کرد که خط استاتوکو حدود قطعی تلقی گردد، اما عثمانی‌ها تملک آبادی‌های چندی را نیز خواستار بودند. داخلهٔ مملکت به واسطهٔ تعدی حکام و نبودن قانون در حال انقلاب بود؛ سرحدات به علت بی‌نظمی مرکز و گرفتاری‌های دولت مغشوش بود و علاوه برآن انگلیسی‌ها خود را در سرحدات بلوچستان و سیستان و خلیج فارس فعال مایشأ دانسته و روسها از سرحدات تا داخله همه‌کاره بودند. در چنین شرایطی، دولت عثمانی مدعی می‌شود که ایران طایفهٔ ارامنه را که دشمن مسلمانان هستند تحریک کرده و در اختلافات سرحدی وارد جنگ با آنها نموده است، باید از علمای ایران در این مورد استفتأ شود، و این کار انجام می‌شود و عثمانی‌ها که قسمتهایی از آذربایجان و کردستان را متصرف شده بودند، در سایهٔ اقدامات و تدابیر احتشام‌السلطنه تا پشت مرزهای حقیقی، مجبور به عقب نشینی می‌گردند.

پس از انعقاد عهدنامهٔ ارزنةالروم ۱۲۶۳ ق، دولتین واسطه با مداخلات خود نفوذ زیادی در منطقه به دست آورده بودند، چنان که پس از نیم قرن از تاریخ معاهدهٔ ارزروم، انگلستان موفق شد که امتیازات زیادی از عثمانی‌ها کسب نماید، و از

۱. میرزا محمودخان احتشام‌السلطنه، پسر مرحوم علاءالدوله امیرنظام قاجار در ۱۲۷۹ ق در تهران متولد شد. در سال ۱۳۱۲ ق وزیر فواید عامه شد و بعداً به کنسولگری عراق منصوب گردید و تا سال ۱۳۱٤ ق در این شغل بود، در ۱۳۱۸ ق والی کردستان شد و حکومت وی تا ۱۳۱۹ ق به طول نجامید. در ۱۳۲۰ ق به وزیرمختاری در آلمان منصوب گردید. در ۱۳۲۳ ق به ریاست کمیسیون تحدید حدود ایران و عثمانی تعیین شد و در مأموریت تعیین حدود بود که در دورهٔ اول از طرف اعیان و ملاکین تهران به نمایندگی مجلس انتخاب شد و از ۱۳۲۵ تا ۱۳۲۶ ق به ریاست مجلس شورای ملی رسید و در دورهٔ سوم مجلس نیز از تهران به نمایندگی انتخاب گردید. و بالأخره در جنگ بین‌الملل اول سفیر ایران در اسلامبول بود. (به نقل از: مهدی بامداد، شرح حال رجال ایران، ج ٤).

۲. میرزا جهانگیرخان ناظم‌الملک، فرزند محب‌علی (۱۳۵۲ ــ ۱۲۷۵ ق) مأمور بغداد و تفلیس و کارگزار آذربایجان و خراسان و رئیس ادارهٔ تحریرات انگلیس در وزارت خارجه بود. در مأموریت تحدید حدود ایران و عثمانی ۱۳۲٤ ق و ۱۳۳۰ ق سمت معاونت احتشام‌السلطنه را داشت. او مردی ساده، دیندار و درستکار بود.

جمله ناحیهٔ بین‌النهرین (عراق عرب) را تحت نفوذ و حمایت خود قرار دهد. این موضع مسلط و استراتژیک را انگلستان با شرکت در انعقاد عهدنامهٔ ارزروم و کمیسیونهای تحدید حدود ایران و عثمانی بتدریج حاصل کرد.

از طرفی میانجیگری بریتانیا در اختلافات ایران و عثمانی، دامنهٔ نفوذ این کشور را هم در ایران وسعت بخشید. اما برخلاف منطقهٔ بین‌النهرین، نفوذ انگلستان در ایران با رقابت دولت روسیه همراه بود. متأسفانه این رقابتهای استعماری خط‌مشی های سیاسی ایران را در روابط بین‌المللی و حتی سیاستهای داخلی کشور تعیین می‌کرد. روابط ایران و عثمانی هم در کل تابع این شرایط بود، چنان که در مواقعی با دامن زدن به اختلافات، آتش جنگ را شعله‌ور می‌ساختند و زمانی با وساطت و شرکت در کمیسیونهای مختلف، سعی در رفع اختلافات می‌نمودند.

در اوایل قرن بیستم میلادی پیدایش عوامل تازه‌ای نظیر قدرت گرفتن آلمان و رقابتش با انگلستان در صحنهٔ بین‌المللی و کشف و استخراج نفت در ایران، تأثیر بسزایی در روابط سرحدی ایران و عثمانی گذاشت.

از اواخر قرن نوزدهم امپراطوری آلمان متوجه اهمیت خاورمیانه شده و تلاشهای زیادی در راه‌یافتن به این ناحیه انجام داد. توضیح آنکه سفر ویلهلم دوم، امپراطور آلمان به اسلامبول در ۱۸۹۹ و مذاکرات وی با سلطان عبدالحمید، در زمینهٔ اتحاد نظامی دو کشور و گرفتن امتیاز ساختن راه برلین ـ اسلامبول ـ بغداد و اتصال آن به کویت و دایر شدن خط کشتیرانی بین هامبورگ و خلیج فارس در ۱۹۰۶ از جمله تلاشهایی بود که نفوذ آلمان را در امپراطوری عثمانی و بویژه منطقهٔ بین‌النهرین توسعه می‌داد که این سیاست به زیان دولت انگلستان بود.

اتحاد آلمان و عثمانی و احیای ناسیونالیسم آلمان سبب شد تا بریتانیا سلسله اقداماتی را در تحکیم موقعیت خویش در منطقهٔ بین‌النهرین انجام دهد. از جمله با پروژهٔ احداث خط‌آهن برلین ـ بغداد به مخالفت پرداخت. نظر به اینکه اهمیت و امتیاز این راه در تجارت اروپا و خاورمیانه برای انگلیس روشن بود و از طرفی مخالفت انگلیس با این طرح تغییر قابل ملاحظه در آن نمی‌داد، بریتانیا با تغییر سیاست خود، وارد مذاکره برای مشارکت در احداث خط‌آهن یادشده با آلمان گردید.

کشور آلمان به موازات توسعهٔ نفوذ خویش در عثمانی، علاقه‌مند به گسترش آن در ایران شد. دولت ایران هم که از دخالتهای مستمر روس و انگلیس در امور داخلی خود خسته شده بود، در صدد برآمد همانند دولت عثمانی روابط با آلمان را توسعه دهد، تا بلکه بدین‌وسیله نفوذ همسایگان شمالی و جنوبی تقلیل یابد. لذا

مذاکراتی در این مورد صورت گرفت و مناسبات سیاسی و اقتصادی و اجتماعی بین دو کشور آغاز شد. بدیهی است که توسعهٔ روابط ایران و آلمان نمی‌توانست مورد قبول دولتین روس و انگلیس باشد. لذا آنان که نفوذ آلمان را در ایران برای موقعیت خود خطرناک می‌دیدند، با توافق یکدیگر قرارداد ۱۹۰۷[۳] را در تقسیم ایران به سه منطقهٔ نفوذ روس و انگلیس و ناحیهٔ بی‌طرف منعقد ساختند. در نتیجهٔ این قرارداد، رقابت دولتین در ایران خاتمه یافت و مقدمات اتفاق مثلث علیه آلمان فراهم گردید. عثمانی‌ها هم با استفاده از همین فرصت به قسمتهایی از نواحی مرزی تجاوز نموده و شهرهایی را اشغال کردند.

عامل مهم دیگری که بر مرزهای ایران و عثمانی اثر مستقیم داشت، مسئلهٔ کشف و استخراج نفت در ایران بود، که رقابت دول استعماری را در ایران شدت داد. تا پیش از ۱۹۰۱ میلادی، یعنی سال واگذاری امتیاز استخراج و بهره‌برداری از نفت ایران (امتیاز ویلیام دارسی)، اهمیت خاورمیانه فقط به مناسبت موقعیت استراتژیکی آن بود، ولی با کشف و استخراج نفت، اهمیت دیگری بر آن افزوده شد که به منزلهٔ عاملی جدید و حیاتی در برنامهٔ سیاسی قدرتهای بزرگ استعماری ثبت و منظور شد.

بدین‌ترتیب مسئلهٔ نفت تأثیر فراوانی در تعیین حدود ایران و عثمانی و نظریات کمیسیونهای سرحدی و خط‌مشی دول واسطه داشته است، بویژه برای دولت انگلستان در منطقهٔ خانقین و شط‌العرب؛ زیرا این نواحی به علت ذخایر نفتی و استفاده از رودخانه‌های دو کشور در حمل و نقل نفت به بازارهای صنعتی و تجاری و جابه‌جایی وسایل سنگین حفاری و کنترل و بازرسی که به وسیلهٔ مقامات گمرکی عثمانی از بابت کشتیرانی وجود داشت حائز کمال اهمیت بودند. به همین جهت، دولت عثمانی از ۱۸۸۶م به ساختن قلعه و استحکامات نظامی در فاو مشغول شد و این اقدام دولت عثمانی که مخالف منافع دولت ایران و انگلستان بود موجب اعتراض واقع شد و آن را ناقض اصول قراردادِ ارزروم تلقی نموده و تهدیدی علیه منافع خود دانستند، خصوصاً انگلستان اعلام داشت که این مسئله موقعیت بنادر بصره و خرمشهر را به خطر می‌اندازد و به روابط حسنهٔ انگلیس و عثمانی لطمه می‌زند. زیرا مقرر گردیده بود دولتین ایران و عثمانی از ساختن قلعه و تأسیسات نظامی در سواحل دو طرف اروندرود (شط‌العرب) خودداری نمایند. اما دولت عثمانی بدون توجه به این اعتراضها

۳. قراردادی است که دولتین روس و انگلیس در یک مقدمه و پنج فصل در تاریخ ۳۱ اوت ۱۹۰۷ در سن‌پترزبورگ امضا و مبادله کردند.

ایجاد تأسیسات نظامی در فاو را ادامه داد و متذکر شد که ایجاد چنین تأسیساتی علاوه بر آنکه عهدنامهٔ منعقده بین ایران و عثمانی را نقض نمی‌کند، ارتباطی به دول واسطه نداشته و یک مسئلهٔ داخلی است که نیاز به اجازهٔ آنها ندارد.

منظور دولت عثمانی از این اقدام برقراری سلطهٔ مطلق در شط العرب و بی اهمیت کردن بندر خرمشهر در مقابل بصره بود. لذا مشکلاتی را در خطوط کشتیرانی به وجود آوردند که مغایر با عهدنامهٔ ارزروم و آزادی کشتیرانی در شط العرب محسوب می شد. در نتیجه دولت عثمانی با پذیرش حقوق ایران در این آبراه و نداشتن هیچ گونه ادعایی بر بندر خرمشهر (محمره) بازرسی کشتی ها و اخذ وجوه از آنها را به بندر خرمشهر متوقف کرد و رفت و آمد کشتی ها در اروندرود مجدداً آزاد شد.

اما پس از چند سال مزاحمتهای عثمانی از سر گرفته شد. چون این مسئله به منافع دولت انگلستان لطمه می زد، با اعتراض و مخالفت آنها روبه‌رو گردید. دولت عثمانی با بی اعتنایی به این اعتراضات هر روز اقدامات بیشتری در تثبیت حقوق خود اعمال می نمود تا سرانجام انگلستان که عملاً از این بابت دچار مضیقه هایی گردیده بود، مصمم شد با دولت عثمانی موافقتنامه‌ای منعقد سازد و به این مشکلات خاتمه دهد. بدین‌ترتیب در ۲۹ ژوئیهٔ ۱۹۱۳ بین انگلیس و عثمانی موافقتنامه‌ای امضا شد که ادارهٔ اروندرود رسماً به انگلستان واگذار گردید. در نتیجه تمامی این مسائل در مذاکرات تعیین حدود ایران و عثمانی مؤثر واقع شد و منتهی به انعقاد پروتکلهای تهران (۱۹۱۱ م) و اسلامبول (۱۹۱۳ م) و صورت‌جلسات کمیسیون تحدید حدود (۱۹۱٤ م) گردید.

۲. مسئلهٔ تجاوزات و عشایر: در جلد دوم و سوم کتاب **گزیدهٔ اسناد سیاسی ایران و عثمانی** (دورهٔ قاجاریه) به طور اجمال مطالبی در مورد ایلات و عشایر سرحدی دولتین گفته شد و فهرست نسبتاً کاملی از آنها و چگونگی زندگانیشان ارائه شد که چگونه به اقتضای فصل و زمان و یا به قصد نهب و غارت به ییلاق و قشلاق می پردازند و به این طرف و آن طرف مرز رفت و آمد می نمایند تا از تعقیب قانونی یک دولت و یا دولت همجوار فرار کرده و در امان باشند، یعنی هر وقت بخواهند و یا مسائلشان ایجاب نماید، برای کسب و کار و یا فرار از مجازات گناهی که در خاک یک کشور مرتکب شده‌اند به طرف دیگرِ مرز کوچ نموده و تمامی مقررات نظیر مالیات، خدمت سربازی، یا جلب مجرمین را بی اثر و خنثی کنند.

از جملهٔ این ایلات و عشایر و عمده‌ترین آنها کردها هستند که در منطقه‌ای

به نام کردستان با مساحت تقریبی ۵۰,۰۰۰ مایل‌مربع زندگی می نمایند که هم در خاک ایران و هم در سرزمین عثمانی قرار دارد. البته در میان آنها عناصر دیگری نظیر ایرانی، کلدانی، ترک، و ارامنه وجود دارند که از ارمنستان ترکیه در شمال تا جلگهٔ میانهٔ دجله و جبال لرستان دارای موقعیت مشترکی با ایران هستند.

گزنفون[4] در کتاب بازگشت ده هزار تن اسپارتی از آنها به نام «کوردچی» نام برده و این نمایانگر قدمت تاریخی آنان به شمار می رود و شاید همان کودرهای کتیبه های خط میخی باشند که در عقب‌نشینی یونانیان مؤثر بوده‌اند.

کردها با آنکه به امپراطوری های متعددی که در آسیای صغیر حکومت داشته‌اند ضمیمه شدند، ولی همواره مشکلاتی برای آنها و فرمانروایان خود نیز داشته‌اند. چنانکه ابوالفدا، صلاح‌الدین ایوبی[5] در جنگهای صلیبی از تبار کرد بوده است.

بنا بر تحقیق تور و دان‌ژن (Threau - Dangin)، این طایفه همسایهٔ طایفهٔ سو (Su) بوده‌اند و به قول درایور (Driver) مستشرق، سو در جنوب دریاچهٔ وان قرار داشته است و گویا قلعهٔ سوی یا شهر سوسان (Susan) که در تاریخ شرفنامه ذکر شده و در ناحیهٔ بتیلیس بوده، یادگار آن قوم باشد. آرامی ها آن ناحیه را «بیت قردو» (Dethkardü) نامیده‌اند و شهری را که به نام جزیرهٔ ابن‌عمر معروف است به «گزرتا دوقردو» (Gazartad'kardu) موسوم کرده‌اند.

ارامنه کلمهٔ «کردوخ» را به کار برده‌اند و بلاذری و طبری آنجا را «بقردی» (قردای) نامیده‌اند. بنا بر قول یاقوت که از ابن اثیر نقل کرده، بلوک بقردی جزء جزیرهٔ ابن‌عمر بوده و در ساحل چپ رود دجله قرار داشته است.

در لغت بابلی و آشوری لفظ «قردو» به معنی نیرومند و پهلوان است و عده‌ای از دانشمندان و تاریخنگاران نظیر نولدکه (Noeldeke) و دیگران معتقدند که قوم

٤. مورخ و فیلسوف و سردار آتنی (۳۵۵ــ ٤٥٠ ق م) ازآثار مهم او: بازگشت ده هزار تن اسپارتی (آناباز)، پرورش کوروش (کورو پدی)، تاریخ یونان، ملاحظاتی دربارهٔ حکومت اسپارت و آتن و سقراط را می توان نام برد.

۵. اسماعیل بن علی بن محمود بن عمر بن شاهنشاه ابن ایوب ملقب به عمادالدین، امیرفاضل از خاندان ایوبی و مورخ و جغرافیدان (۷۳۲ــ۶۷۲ هـ. ق) پس از کسب فضایل و آداب و براعت در فقه و طب و تاریخ و جغرافیا در خدمت عمّ خویش در جنگهای صلیبی شرکت جست و مدت ۱۲ سال در خدمت ملک ناصر از ممالیک مصر بود و در سال ۷۱۰ ولایت حماه از طرف ممالیک به او واگذار گردید. وی پس از دو سال به قاهره رفت و ملقب به الملک الصالح گردید. در سال ۷۲۰ق لقب الملک مؤید یافت. از کتب معروف او: المختصر فی تاریخ البشر در چهار جلد که به نام تاریخ ابوالفدا مشهور است و تقویم‌البلدان در جغرافیا و الحاوی در فقه و الکناش در طب و الموازین را می توان نام برد.

کورتی که مورخان یونانی قدیم در جزء طوایف ماد و پارس نام برده‌اند همین کرد فعلی است ومؤید این قول، وجود طوایف کرد درفارس است. بعضی ازمحققان جدید کلمهٔ کرد را تحریف شده خالدی شمرده‌اند. در قرن نهم قبل از میلاد در ناحیهٔ وان دولتی تشکیل شد به نام هالدیا (خالدی) که آشوریان آنها را «اورارتو» و در عبری «ارارط» نامند و یونانیان «الارودی» و «خالدوی» ذکر کرده‌اند. این دولت تا قرن ششم قبل از میلاد وجود داشت و بعد از پیدایش ارامنه، خالدی‌ها پراکنده شده و به کوهستانها رفتند (از کتاب کوروپدی گزنفون، جلد سوم) در نواحی شمال دریاچهٔ وان آثار این قوم موجود است و در نزدیکی طرابوزان نقطه‌ای به اسم خالدیا در عهد دولت بیزانس بوده و در ناحیهٔ قفقاز هم نام این طایفه هست و در کرمانشاهان یکی از طوایف کلهر به نام خالدی معروف است.

بعضی از محققان گفته‌اند: خالدی، کردی، کورتی و کردیای همه یک نام است. البته باید نام طایفهٔ کرد را از محل کرد تفکیک نمود، توضیح آنکه در زمانهای بسیار قدیم در ناحیهٔ جزیرهٔ ابن‌عمر محلی بوده است به نام قردو (بیت‌قردو) که ناحیهٔ تاخت و تاز دولت نیرومند خالدی شده بود و چون امواج مهاجران ایرانی با طوایف ماد و پارس به مغرب زاگرس رسیدند، طایفهٔ فعلی کرد که دوش به دوش سایر برادران نژادی خود پیش می‌رفته‌اند، این ناحیه را به تصرف درآورده و آنجا را مسکن خود قرار داده‌اند. چنانکه قوم ماد خود را در کردستان فعلی استقرار داد و قوم پارس یا پارسوا خود را در مغرب دریاچهٔ ارومیه جای داد و اقوام بومی آن نقاط را تحت انقیاد خود درآورده و در خود منحل کردند. بنابراین، طایفهٔ ایرانی کرد هم در محلی که از قدیم‌الایام «قردو» نامیده می‌شد ساکن شدند و بومیان را به هلاکت رسانده و یا متواری ساختند. لذا با این قول که اسناد تاریخی حکایت دارد، جایی به نام «کرده» یا «قردو» یا «قورطی» بوده است و حقیقت مسئله هم ایرانی بودن اکراد است. چنان که پروفسور مینورسکی[۶] در دایرة‌المعارف اسلامی بیان کرده: کلمهٔ «کردو» و «قردو» از دو ریشهٔ مختلف هستند، پس چگونه طایفهٔ کورتی (یعنی کردان ایرانی) توانسته‌اند اراضی غرب سلسلهٔ زاگرس و مسکن طایفهٔ قدیم قردو را تسخیر و کوهستان آنتی‌توروس را تا شمال سوریه اشغال کنند؟ آنچه مسلم است فتوحات قوم ماد و

۶. مینورسکی (۱۹۶۶ــ۱۸۷۷) دانشمند و خاورشناس روسی، از ۱۹۰۴ تا ۱۹۰۸ در ایران بود و در سال ۱۹۱۳ جزو مأمورین بین‌المللی رفع اختلاف مرزی ایران وترکیه بود. در دایرة‌المعارف اسلامی مقالات مهمی دارد. آثار دیگرش ترجمه و شرح حدودالعالم به انگلیسی و ترجمهٔ تذکرة‌الملوک است. از وی بیش از ۲۰۰ مقاله و کتاب به زبانهای مختلف دربارهٔ ایران و اسلام به چاپ رسیده است.

پارس موجب تغییرات وسیعی شده است و طوایف ایرانی مهاجرتهای دور و دراز کرده‌اند. دیگر اینکه حرکت قبایل ایرانی از شرق به غرب بسرعت انجام می‌گرفته و جای تعجب نیست که کردها خود را با شتاب در محل بومیان قدیم که در نتیجهٔ هجوم ایرانیان ضعیف و پراکنده شده بودند قرار داده باشند، و حتی کردها در مهاجرت به مغرب به ولایت آشور (شمال بین‌النهرین) هم اکتفا نکرده و خود را به آسیای صغیر نیز رسانیده‌اند.

در جغرافیای قدیم ارمنستان هم اشاراتی در باب ولایت کُردچیخ (Korcekh) وجود دارد. بنا به قول آدنتس (Adontz) در کتاب آرمنیا کلمهٔ کُردچیخ مرکب از دو جزء و معنی آن کرد است، ولایتی بوده است نزدیک سلماس. بدین‌ترتیب در نواحی یادشده اقوام متعددی بوده‌اند که نامشان نزدیک به یکدیگر است و در همهٔ اسامی ریشهٔ «ک.ر.د» معلوم است که در زمانهای بعد همهٔ آن طوایف ایرانی را به نام کرد خوانده‌اند. بنابراین معلوم می‌شود که کرد نام طایفهٔ غالب ایرانی بوده است که مانند ماد و پارس کوهستانهای غرب ایران و حوالی آن را تا شمال شامات و جنوب ارمنستان تصرف کرده و همهٔ طوایف قدیم را در خود فرو گرفته‌اند و به عبارت مختصر، کرد آن شعبه از نژاد ایرانی است، برادر ماد و پارس یا عین ماد و پارس که با نام جدید محلی خودش فرمانفرمای منطقهٔ وسیع زاگرس شده و اقوام سلف را جزء خود نموده و نام خویش را به آنان داده است.[۷]

بنابراین یکی از شعبه‌های مشهور نژاد آریایی کردان هستند که آثار قدیم و اسناد جدید از آغاز دورهٔ تاریخی ایران تا این زمان همه حکایت از بزرگواری و دلیری و ثبات‌قدم و سایر صفات پسندیدهٔ آنها نموده است که در حوادث و جزر و مد ایّام ضعف و تغییری در آن راه نیافته است. از روزگار هخامنشیان تاکنون همواره آنها دلیری و شهامت خود را حفظ کرده و با سخت‌ترین حوادث جنگیده‌اند. این نژاد برومند ایرانی همیشه با احترام و سرفرازی زندگی نموده و پیوندهای محکم خود را با ایران و ایرانی حفظ کرده‌اند؛ تردیدی نیست که در سرگذشت هر قوم و طایفه‌ای فراز و نشیبهایی وجود داشته و مکرر اتفاق افتاده که ایران، یعنی کانون نژاد کرد، نیز دستخوشِ تطاول بیگانگان و یا ضعف و هرج و مرج داخلی شده است و در این فواصل بنا به موقعیت، امرای کرد عدم اطاعت از زمامداران بیگانه را وظیفهٔ خود دانسته و سر به طغیان برداشته‌اند، امّا تمرّد آنان در زمان و مکان و مقصود معینی بوده

۷. بحث در ریشهٔ لغت کرد، اقتباس شده است از: رشید یاسمی، کرد، ص‌ص ۹۹ــ۸۹.

و وفاداری آنها به ایران محرز گردیده است. فراموش نباید کرد که تاریخ کرد، از جاه‌طلبی شخصی فلان امیر و ریاست فلان بیگزاده مستثنی و مجزاست و سهم آن را در افتخارات تاریخی و ملی نباید از یاد برد.

*

در سال ۱۰۴۹ ق (۱۶۳۹ م) که سرحد دولتین ایران و عثمانی بین سلطان مراد چهارم و پادشاه صفوی تعیین شد. تقسیم طوایف کرد به قسمتهای ایرانی و عثمانی مسجل شد. در سال ۱۲۵۰ (۱۸۳٤ م) عثمانی ها به رهبری رشید محمدپاشا در صدد برآمدند این نظام را برهم بزنند و کردستان را ولایتی از امپراطوری خویش سازند، در صورتی که خاندان قاجار در ایران سعی می‌کردند از اتحاد و پیوستگی کردها جلوگیری و آنها را تابع حکومت مرکزی نمایند.

چنانکه قبلاً اشاره شد، کردها در منطقهٔ وسیعی از آسیای غربی پراکنده‌اند و بنا به موقعیتهای مسکونی و محیطی واکنشهای مختلفی داشته‌اند، که البته این مسائل گروهی را نمی‌توان بر جامعهٔ بزرگ نژاد کرد تعمیم و جامعیت بخشید. مثلاً کردهای بدوی بیشتر در خاک عثمانی و ناحیهٔ مرزی هستند، که از غنی‌ترین و مستقلترین ایلات به شمار می‌آیند و با خصوصیاتی که دارند، اگر بین جماعات ترسو و بدخواه که در مورد حکومت و مذهبشان تنفر و بیزاری داشته باشند، قرارگیرند دچار وسوسهٔ آشوبگری و طغیان می‌شوند، و اگر زمامداری نیرومند و عادل داشته باشند، مردمی با انضباط و در مقاصد عالی نظامی مثمر ثمر خواهند بود. طغیان شیخ عبیدالله در ۱۳۰۶ ق را نمونه‌ای از آن می‌توان دانست[۸] و بدون تردید اقدامات فرزندان وی شیخ صدیق و شیخ قادر نیز از همین مقوله است که اشارتی مختصر در این زمینه بی‌مناسبت به نظر نمی‌رسد.

شیخ عبیدالله که پدرش شیخ طاهر به جهت تعصب زیاد مذهبی از شهرت محلی برخوردار بود، از قریهٔ کوهستانی جنوب وان در کردستان عثمانی قیام کرد و به ریاست قبیلهٔ کوچک اورامان رسید و به تقدس و تدبیر مشهور گشت، به طوری که او را رهبر اقوام کرد می‌دانستند. او می‌خواست کردستان مستقلی ایجاد کند، و دولت عثمانی هم این مسئله را آغاز مساعد و عاملی بازدارنده در جهت تحریکات ارامنه تلقی می‌نمود. به همین جهت شیخ عبیدالله که جسارتی یافته بود، در تجاوزات پی در پی خود به ایران، قسمتهایی از مناطق آذربایجان غربی را مورد نهب و غارت و کشتار

۸. به اسناد فصل پنجم از جلد سوم مراجعه شود.

قرار داد و پسرش عبدالقادر بعد از تصرف شهر ساوجبلاغ و مراغه و میاندوآب، تا دروازه‌های ارومیه پیش آمد؛ ولی اقدام حکومت مرکزی و خبر تدارکات وسیع در زمینهٔ سرکوبی آنان، آنها را متزلزل نموده و یکباره متفرق و متواری ساخت. سرانجام باب‌عالی شیخ را بازداشت کرد و به اسلامبول فرستاد. وی پس از تبعید شدن به مکه در آنجا درگذشت.

پسران شیخ این انگیزه را که عداوت مذهبی و علاقه به تجاوز و یغماگری عامل مهم آن به شمار می‌آمد، به طور پراکنده دنبال نمودند که کار آنها هم به جایی نرسید، اما از جهت اهمیت سیاسی معلوم شد که کدورتهای خانوادگی و قبیله‌ای همواره مانع بزرگی در راه سازش و اتحاد کرد بوده است.

به رغم اینکه در فصل ضمیمهٔ جلد دوم کتاب **گزیدهٔ اسناد روابط سیاسی ایران و عثمانی** (دورهٔ قاجاریه)، فهرست تقریباً کامل ایلات و عشایر سرحدی ایران درج شده است، ولی چون بسیاری از اسناد فصل دوم و چهارم کتاب حاضر در مورد آنهاست، و نام ایلات و عشایر از کردها مانند منگور، مامش، پیران، قره‌پاپاق، جاف بیگ‌زاده[۹]، سنجابی[۱۰]، مرزکی، حیدرانلو، اردلان[۱۱]، احمدوند و غیره در اسناد تکرار گردیده، توضیحات مختصری در مورد بعضی از آنان به صورت زیرنویس ضروری می‌نمود.

*

کتاب **گزیدهٔ اسناد سیاسی ایران و عثمانی** (دورهٔ قاجاریه) که به یاری خداوند بزرگ جلد چهارم آن تقدیم خوانندگان و علاقه‌مندان گرامی می‌گردد، شامل

۹. ایل جاف یکی از ایلات کرد است و دارای ۳۰ هزار خانوار می‌باشد. آنها در منطقهٔ جوانرود و قصرشیرین و ماهی‌دشت و سلیمانیه و اربیل زندگی می‌کنند. ییلاق و قشلاق آنها شهرزور و اطراف سنندج و از بانی‌خیلان تا مرز قزل‌رباط است. ایل جاف به دو تیرهٔ بزرگ جاف مرادی و جاف جوانرود تقسیم می‌شود که جاف مرادی ۳۲ شاخه و جاف جوانرود ۱۵ شاخه دارد. همچنین تیرهٔ دیگری هم به نام بیگ‌زاده دارند که رهبری ایل جاف با آنهاست. بزرگ بیگ‌زاده‌ها احمدبیگ فرزند سیف‌الله و نوادهٔ احمدبیگ جوانرودی است. احمدبیگ دو فرزند به نامهای طاهربیگ و ظاهربیگ داشته است و چون سلطان مراد چهارم (۱۰۱۹ــ۱۰۰۲ ق) از طاهربیگ و افرادش در جنگها استفاده کرده، آنها را جاف مرادی می‌خوانند و دستهٔ دوم را هم که ساکن جوانرود شدند جاف جوانرود می‌نامند. محمودپاشای جاف جد بزرگ این ایل و از دانشمندان کرد به شمار می‌رفت.

۱۰. ایل سنجابی که از مرزداران غیور و وطن‌پرست ایرانی هستند و در منطقهٔ باختران (کرمانشاهان) اقامت دارند، در طول تاریخ ایران هیچ گاه مرتکب خیانت و سهل‌انگاری نسبت به آب و خاک ایران نشده‌اند.

۱۱. طوایف اردلان که از اولاد و احفاد «بابااردلان» هستند، از اواخر سلطنت مغولان بر طوایف گوران و دیار بکر و شهرزور حکومت می‌کردند و تا زمان قاجاریه در کردستان فرمانروایی داشتند و تیره‌ای از آنها به «والی» مشهور شدند.

اسناد معتبر و سودمندی است که در فاصلهٔ سالهای ۱۳۲٤ــ ۱۳۱۳ ق[12] تهیه و تنظیم و تدوین یافته و جمعاً دارای ۲۱۷ سند تاریخی است که زیر نظر واحد نشر اسناد دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه چاپ و منتشر گردیده است.

کتاب مشتمل بر چهار فصل به شرح زیر است:

فصل اول: شامل نمونه‌هایی از ٤۱ فقره اسناد سرحدی و مرزی است که عمدتاً حاکی از موارد اختلاف ایران و عثمانی در مناطق سرحدی، قطور، وزنهٔ لاهیجان، پسوه، سومار، محال برادوست و... است. همچنین گزارشهای سرحدداران و سفارتخانه‌های ایران و عثمانی و دول واسطه، فراریان طرفین و تجاوزات ارامنه به خاک عثمانی و اخبار و احادیث روزنامه‌های خارجی در مورد اختلافهای سرحدی و جنگ ایران و عثمانی نیز در زمرهٔ اسناد این فصل است.

فصل دوم: شامل اسناد تجاوزات و مسائل عشایر در طول خطوط مشترک مرزی است که در مجموع حاوی ۱۱٦ فقره سند می‌باشد. این اسناد حاکی از موارد مختلفی از اختلافات و دعاوی مرزی و عشیرتی بین دو کشور است که بهانه‌جویی‌های آن به صورت تجاوزات و زدوخوردهای ایلات و عشایر مرزی و نهب و غارت اموال و احشام، ایجاد اغتشاش و بی‌نظمی در سرحدات و پناهندگی و مهاجرت اتباع ایلی طرفین بروز نموده که اغلب با تحریکات و حمایت حکام محلی و خودخواهی و جاه‌طلبی رؤسای قبایل و سرانجام با سوق عسکر از طرف دولتین همراه بوده است.

فصل سوم: اسناد کمیسیونهای سرحدی و دول واسطه است که روی هم ۳٤ سند تاریخی دارد. نمونه‌های اسناد این فصل شامل مکاتباتی از تشکیل کمیسیونهای تحدید حدود، محل مذاکرات مربوط به آن، تعیین رؤسا و مأموران و کارشناسان سرحدی در تعیین نقاط، و گزارشهای مربوط به تحولات این مسئله و اعتبارات و کیفیت پرداخت هزینه‌های کمیسیون، به انضمام اسنادی از مداخله‌های دول واسطه در اختلافات دو کشور همسایه است.

فصل چهارم: در این فصل گزیدهٔ اسنادی از مسائل پسران شیخ عبدالله (شیخ صدیق و شیخ قادر)، در ۲٦ مورد آورده شده که نمودار اعمال و تحرکات آنان در تجاوزات آنان و مسئلهٔ تبعید و معاودت در حدود مرزی است.

این کتاب در نتیجهٔ کوشش و همکاری صمیمانهٔ افراد زیر تهیه و تدوین شده

۱۲. دورهٔ سلطنت مظفرالدین شاه، ذیحجهٔ ۱۳۱۳ تا ذیقعدهٔ ۱۳۲٤ ق.

است:

۱. آقای رضاحسین میرزاطاهری، عضو شورای عالی نظارت بر تدوین و نشر اسناد و سر پرست واحد نشر اسناد.

۲. آقای محمدحسن کاووسی عراقی که کار تهیه، بازخوانی، تحقیق، بررسی، تنظیم، تدوین و تقریر کتاب را عهده‌دار بوده‌اند.

۳. آقای امیرحسین اکبر که در کار کپی برداری و بازخوانی نهایت همکاری را داشته‌اند.

٤. خانم فریبا شعبانی نصر امور فرهنگی و کنترل کتاب را صمیمانه انجام داده‌اند.

۵. خانم خدیجهٔ افخمی روحانی و خانم سیما سیف که در کارهای تایپی کتاب کوشیده‌اند.

٦. آقای علیرضا سالار که کار مقابله و کنترل نهایی را به عهده داشته‌اند.

والسلام علی من التبع الهدی

واحد نشر اسناد

اردیبهشت ماه ١٣٦٩

[redacted]
JAMMU & KASHMIR UNIVERSITY
LIBRARY
Kashmir Division - Srinagar

فصل ۱

اسناد سرحدّی و مرزی

[redacted]

JAMMU & KASHMIR UNIVERSITY
LIBRARY
Kashmir Division - Srinagar

شمارهٔ سند: ۶۱۲
موضوع: سرحدی ــ قطور
تاریخ: ۲۵ جمادی‌الاول ۱۳۱٤ هـ . ق
کارتن: ۲۷
پروندهٔ: ۵/٤

نامهٔ سفارت کبرای ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

نمره: ۸٤

در باب قطور و سایر اراضی متنازعٌ فیه مابین دولت علیه و دولت عثمانی که موافق اظهار میرزا حسن خان کار پرداز سابق وان مرقوم فرموده بودند، خوب است مقرر فرمایند جاهایی را که ما ملک مختص خودمان می دانیم با تدابیر صائبه و حسنهٔ کارگزاران دولت علیه ضبط نموده، بگذارند از طرف عثمانی ها شکایتی بشود، تا آن وقت سفارت کبری در خصوص ردّ ادّعای آنها جواب بدهد. علی الخصوص که حالا در اسلامبول قطور را ملک متصرفی ایران می دانند، و پروتست در این موقع به سایر حقوق در سرحدّات کلیتاً مُضرّ است. زیرا که خیلی جاها است که متنازعٌ فیه و هنوز قرار لازمه در آنها داده نشده است. حالا اگر در این باب پروتست شود، تصدیق تصرّف آنها را در مُلحقّات قطور می‌کند و ثبوت آن که ملک ایران است از طرف دولت علیهٔ ایران لازم می آید، الامر الاجل الاشرف مطاع. محمود

[حاشیه:] همین‌طور قرارش را بدهید ــ صحیح عرض کرده است. امضای مظفرالدین شاه

لازم است [illegible] اقدام لازمه بشود

۲۵ شهر شعبان المعظم ۱۳۱۴

نمره ۸۴

در باب قطور و سایر اراضی متنازع فیه مابین دولتین علیه و دولت عثمانیه و مراقبت اکراد

میرزا حسین خان کارپرداز سابق وان مرقوم فرموده‌اند حسب این دستور قرارنامه

حالیه که اراضی متعلقه بخودمان را متصرفی خودمان می‌دانیم با تدابیر صائبه و حسنه کارگزاران

دولت علیه ضبط نموده بگذارند از طرف عثمانیها شکایتی نشود تا از وضع معاهدات

کبری در خصوص رد ادعای آنها جواب بدهند علی الخصوص که حالا در اسلامبول

قطور را ملک متصرفی ایران می‌دانند در وقتی که در اینجا بودم با بر حقوق

در سرحدات کمیته مضرت است [illegible] حاجات [illegible] فیه

و هنوز قطعه لازمه در آنها جهت نشده است که حالا در اینجا با بر دولت

شد تعدی و تصرف آنها را در متعلقات قطور کرده و ثبوت

آن ملک ایران است از طرف دولت علیه ایران [illegible]

محل مهر مبارک اشرف سلطانی محمد [illegible]

شمارهٔ سند: ۶۱۳
موضوع: سرحدی ــ وزنه
تاریخ: ۲۷ جمادی‌الاخر ۱۳۱۴ هـ . ق
کارتن: ۲۷
پروندهٔ: ۵/ع

هو

ترجمهٔ مراسلهٔ رسمی سفارت سنیهٔ کبریٰ به وزارت خارجهٔ عثمانی است

نمره: ۵۵

روزنامهٔ اقدام را که در نسخهٔ ۲۶ شهر جمادی‌الاخر ۱۳۱۴ و نمرهٔ ۸۵۴ انتشار است که «ناحیه‌های موسوم به وزنه و پشدر را که در روی حدود ایران واقع می‌باشد و به تحت اطاعت درآورده شده است، بنا به قرارداد شورای دولت و مجلس خاص وکلا ارادهٔ حضرت پادشاهی صادر شده که یکی نموده و به «معمورة‌الحمید» توسیم نمایند» مطالعه نمود،

و حال آنکه وزنه در داخل ایالتی آذربایجان و در دامن کوهی که عاید به ایران و حدود دولتین را حدّ و فصل می‌نماید واقع و همیشه تحت تصرّف عشیرت منگور ایران و در دست‌شان سند است عتیقه و قدیمه دایر به متصرّف بودن آنها آنجا را، و اینکه دائماً در میانهٔ خودشان بیع و شرا نموده‌اند حاضر و موجود است. و حالا هم چنانچه آنجا زیر ادارهٔ دولت علیه متبوعه‌ام می‌باشد وضع و حالت، طبیعی آنجا خود نیز بالبداهه نشان می‌دهد که اراضی مذکوره از مستملکات صحیحهٔ ایران و در این باب هیچ جای شک و شبهه نیست و در حالتی که سابقاً بنا به خواهش سفارت عثمانی مقیم طهران وزارت خارجهٔ دولت علیه ایران محض رفع شُبهه موافقت به اجرای تحقیقات مشترکه نموده و وزارت خارجهٔ شما هم در مراسلهٔ مورخهٔ چهارم جمادی‌الاولی ۱۳۱۲ و نمرهٔ ۹۱ مأموریت صالح‌بک قایم‌مقام ارکان حرب اردوی چهارم و سامی‌بک بیکباشی و فوأدبک قول آغاسی با شمعی افندی مأمور طبوغراف را برای تحقیقات مشترکه نوشته و در تاریخ ۴ جمادی‌الاولی ۱۳۱۲ و نمرهٔ ۷۱ که از طرف دولتی ایران هم مأموریت میرزا علی‌خان با سه نفری که در معیّت او تعیین شده جواباً به وزارت خارجهٔ عثمانی اشعار گردیده است و در صورتی که هنوز معلوم نیست به تحقیقات مباشرت نموده‌اند یا نه و تحقیقاتشان عبارت

از چه بوده است. مسلّم است وزنه که از اجزای ممالک ایران است، کماکان زیر ادارهٔ خودش خواهد ماند.

لهذا خواهشمندم به صاحب امتیاز روزنامهٔ اقدام قدغن شود نوشتهٔ خود را که اعطای همچو قراری در این باب بعیدالاحتمال است تکذیب نماید. به این وسیله احترامات فایقهٔ خود را تجدید نماید. فی ۲۷ جمادی‌الاخر ۱۳۱٤.

سفیرکبیر دولت علیه ایران ــ محمود

۸

نمره ۵۵ ترجمه مراسله‌ای سفارت سنیه کبری به وزارت خارجه عثمانی است

روزنامه اقدام را که در نمره ۲۶ شهر جمادی‌الاولی ۱۳۱۴ و نمره ۸۰۴ انتشار یافته است که ناحیه‌ای

موسوم به وزنه و کشور را که در روی سرحد ایران واقع شده و به تحت اطاعت در آمده نوشته است

با توابع جمله نوزادی دولت و حصن خاص و کلاه ارائه حضرت پادشاهی صادر شده در یک نمره و به

(معمورة الحمیدیه) توسیم نامیده) ملحق نموده. و حال آنکه وزنه در اراضی ایالتی آذربایجان و در داخل

کوه‌های حایله با کمال وضوح در ... را حد فاصل شده واقع و همیشه تحت تصرف عشیرت

محکوم ایران و در دست شاهان سلسلات عتیقه و قدیمه دائر و متصرف بوده آنجا را ادامه

داده و در میانه خودشان مع و شرایط حاضر و موجود است و حالا هم خانه‌ها از

با داده در تعلیم ... عدام ... وضع و ذلت طبیعی آنها خود نیز با لطف ... نشان ...

در اراضی مذکوره از متعلقات صحیحه ایران بودن آنجا هیچ حال شک و شبهه نیست

دوار حاکمیه سابقا بنا به خواهش سفارت عثمانی مقیم طهران وزارت خارجه در تبعیت ایرانی حمید رفع

شبهه موقوف به اجرای تحقیقات مشترکه نمودند و وزارت خارجه شما هم در مراسله نمره ۵ چهارم

جمادی الاولی ۱۳۱۲ و نمره ۹۱ مأموریت صالح بیک قائم مقام ایالت وان را به اجرای

و حاجی بیک و یکباشی و خواجه بیک قول آقاسی شمسی افندی مأمور طرفین را به تحقیقات

مشترکه نوشته و در تاریخ ۴ جمادی الاولی ۱۳۱۲ و نمره ۷۱ از طرف دولت ایران هم

مأموریت میرزا علی‌خان را بسته نعمت‌الله در تحقیقات او قبلاً شده جواباً به وزارت خارجه عثمانی

اشعار نموده است و در صورتیکه مأمور معلوم نیست به تحقیقات مباشرت نمودند تا نتیجه تحقیقات نشان

عبارت از چه تبعه است معلوم است ورنه در اراضی ممالک ایران است که الان

ریزادانه خود را نخواهند لهذا خواهشمندم به صاحب آقای زرو ناموسه اقدام فرمایید

نوشته خود را اعلام عمومی در این باب به تبعه اقبال است تأکید نمایید

به تربیت اجرا است ۵ نمره خود را که پذیرفته ۲۷ شهر جمادی الاولی ۱۳۱۴ سفارت دولت ایران

شمارهٔ سند: ٦١٤
موضوع: قصد تجاوز ارامنهٔ ارومیه و سلماس به خاک عثمانی
تاریخ: ۳ شوال ۱۳۱۵ هـ. ق
کارتن: ۳۰
پروندهٔ:

مراسلهٔ سفارت عثمانی به وزارت خارجه

نمره: ۹۷

جناب جلالت و نبالت‌مآبا کفایت و کفالت نصابا فخامت و مناعت انتسابا دوستان استظهارا مشفقا معظما محترما مهربانا

موافق تلگرافنامه که از باب‌عالی به ارادهٔ سنیه اعلی‌حضرت اقدس همایون شاهنشاه، خلافت‌پناه متبوع مفخم دوستدار با کمال اعتناء به سفارت رسیده است، در خاک ایران در قرای ارومیه و سلماس فسدهٔ ارامنه تجمع کرده‌اند که در موسم بهار تجاوز حدود نمایند و در نواحی برادوست و صوما که در نقاط حدودند حاضر شوند و در طرف سلماس در قریهٔ مادانه سه هزار و هفتصد نفر فدایی نیز جمع شده ضابطانی هم که به آنها فرماندهی خواهند کرد نیز موجودند که در اثنای عید بزرگ خودشان به جهات الباق و محمودی و یا به طرف ابقای تجاوز کنند و ولایت علیهٔ وان این اخبار را از روی تحقیق به باب‌عالی عرض کرده باب‌عالی هم منع مفسدت و سد طرق تجاوزات آنها را از جانب کارگزاران دولت علیهٔ ایران مصراً منتظرند و متوقع نیستند که هر وقت در این خصوصات اظهاری شود بعضی مأمورین ایران بکلی انکار کرده نگذارند که واقعه در نزد امنای فخام دولت علیهٔ ایران چنانچه مقتضی است، اهمیت پیدا کرده جداً در مقام چاره و ممانعت برآیند و چگونه می‌شود که این همه خبرها بی‌اساس باشند و باید بدانید در صورت وقوع مسئولیت آن طبعاً به عهدهٔ کارگزاران دولت علیهٔ ایران وارد خواهد بود، در این موقع احترامات فائقه را تجدید می‌نماید. محل مهر امین

[حاشیه:] جواب نوشته شد به امیرنظام تلگراف و نوشته‌اند.

۹۱

۲۳ تیرماه ۱۳۱۰

جناب مستطاب [illegible] آقای [illegible] کفالت [illegible] تجارت [illegible]

[illegible] ایران [illegible] تجارت [illegible]

در [illegible] و وسایل [illegible] تجارت [illegible]

در [illegible] سه هزار [illegible]

تجارت [illegible] تجار [illegible]

طرق تجارت [illegible] تجار [illegible]

بعضی [illegible] ایران [illegible]

اهمیت [illegible]

وقوع [illegible] تجار [illegible]

شمارهٔ سند: ۶۱۵
موضوع: فراریان ایران و عثمانی
تاریخ: ۱۸ صفر ۱۳۱۵ هـ. ق
کارتن: ۳۰
پروندهٔ:

نامهٔ وزارت خارجه به سفارت عثمانی

نمره: ۷۸

به سفارت عثمانی نوشته می‌شود.

گرامی مراسلهٔ جوابیهٔ آن جناب جلالت‌مآب مورخهٔ نوزدهم شهر محرم ۱۳۱۵ نمرهٔ ۸۶ در خصوص فراریان اورامان و مریوان واصل دست توقیر گردید، جواباً با کمال احترام زحمت‌افزاست که ملتجیان پلطیکی غیر از شاهزادگان محکوم به ردّ و تسلیمند و این قرار فی‌مابین اولیای دولتین علیتین ممهد[۱] است و غیر از شاهزادگان هر ملتجی و فراری از مجرم و غیرمجرم چنانکه بین‌الدولتین مقرر است از طرفین ردّ می‌شوند و در این صورت از جانب آن‌جناب سفارت پناهی مقرر خواهد شد که اگر از طرف اورامان و مریوان به آن سمت فرار نمایند قبول ننموده به مأمورین این دولت علیه تسلیم کنند و در این موقع اخطار این نکته به خاطر محترم آن‌جناب جلالت‌مآب اخطار می‌نماید که توصیف اورامان و مریوان به معلوم‌الاحوال توصیفی غیرمعمول و سلب آن به وزارت خارجه مجهول است همواره احترامات فایقهٔ دوستدار را آن‌جناب جلالت‌مآب دربارهٔ خود برقرار دانند زیاده زحمت نمی‌دهم.

[انتها، دستخط مظفرالدین شاه:] صحیح است.

۱۳۱۵
هجدهم شهر صفر
نمره ۷۸

سفارت عثمانی نوشته شود

گرامی مراسله جوابیه آن جناب جلالتمآب مورخه نوزدهم شهر محرم ۱۳۱۵ نمره ۸۶ در خصوص

فراریان اورامان و مریوان واصل و زیب دست توقیر گردید جواباً بعالیجاه احترام زحمت افزا میشود متحیان

پطلیکیا غیر از شاهزادگان محکوم برد و تسلیم شده و استقرار فیمابین دولتین علیتین متعهد است و غیر از

شاهزادگان امر تسلیم و فراری از مجرم و غیر مجرم چنانکه بین الدولتین مقرر است از طرفین رد میشوند

و در اینصورت از جانب آن جناب سفارت پناهی مقرر خواهند شد که اشرار از طرف اورامان

و مریوان با آن سمت فرار نمایند قبض نموده با مأمورین ایران دولت علیه تسلیم کنند و در این موقع

اخطار این نکته بخاطر محترم آن جناب جلالتمآب اخطار مینماید که از توصیف اورامان

و مریوان معلوم بد احوال توصیفی غیر معمول و سبب آن بود از شکار رفته مجهول است

همواره احترامات فائقه دوستدار را آن جناب جلالتمآب درباره خود

برقرار دانسته زیاده زحمت نمیدهد السلام

شمارهٔ سند: ٦١٦
موضوع: گزارشات سرحدی
تاریخ: ١٤ جمادی‌الاخر ١٣١٧ هـ . ق
کارتن: ١٧
پرونده: ٣٧/٣٢

خلاصهٔ نوشتجات پاشاخان حاکم اواچیق به وزارت خارجه

مورّخهٔ چهاردهم شهر جمادی‌الاخر ١٣١٧

سوار حمیدیه که چندی است تشکیل شده روز به روز به شرارت می‌افزایند مباشرین دیوان در عوض قوت فدوی را کم می‌کنند و هیچ ملاحظهٔ حفظ سرحد نمی‌کنند، سوار سرحد را برای حفظ داخله می‌برند تا به حال عشایر عثمانی هفت نفر را کشته‌اند استدعا دارم مرحمتی بفرمایید مباشرین ولایات، برای جلب طمع، چاکر را پریشان ننمایند آخر فدوی با ایل و طایفه وقتی به کار دولت و ملت خواهیم خورد.

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:] «جناب اشرف صدراعظم به نظام‌السلطنه تأکید نمایید که به پاشاخان تقویت نمایند.»

در باب مواجب محمدتقی‌خان اخوی‌زاده، سنهٔ ماضیه صدارت عظمی حکم فرمودند بصیرالدوله به دستورالعمل خوی بنویسد ننوشت. امسال نیز تلگرافاً دستخط شد مستشارالدوله حقوق دوسالهٔ او را از بصیرالدوله گرفته بدهد با این حال به دستورالعمل خوی ننوشتند استدعا دارم حکم شود حقوق دوسالهٔ او را بپردازد.

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:] «نظام‌السلطنه حقوق آنها را نزد هر کس است گرفته برساند و هر قدر حقوق دیوانی دارد به خرج خوی بیاورند.»

مواجب و سیورسات سنهٔ ماضیهٔ میرزا محمدحسین مباشر خوی چهارصد خروار غله دویست و پنجاه تومان نقد براة حوالهٔ اقبال‌السلطنه کرده، دیناری وصول نشده،

اقبال‌السلطنه می‌گوید باقی ندارم استدعا دارم حکم سخت شود حاکم خوی وجه بروات را از میرزا محمدحسین گرفته عاید دارد خودش با اقبال‌السلطنه حساب دارد مطالبه نماید.

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:] «نظام‌السلطنه باید حقوق آنها را گرفته برساند.»

هشت نفر سوار صاحب‌منصب آیرملو لشکرنویس مهاجر جداکرده به شاهرخ‌خان داد صدارت عظمی تلگراف فرموده سواره‌ها برگشت در جزو سوار سرحدی نوشته شود. مقرر شود مواجب هشت نفر را حاجی مشیر لشکر به خرج خوی بنویسد.

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:] «در صورتی که حقوق دیوانی داشته باشد، چه ضرر دارد. به خرج خوی بیاورند.»

میرزا آقا نام از حاجی مشیر لشکر حکم آورده که سیورسات امساله را دو تومان و چهارهزار تغییر کند این چاکران از ملک و زندگی دست کشیدیم پناه به این دولت آوردیم. نایب‌السلطنه مرحوم این جزئی حقوق را به اجداد چاکر عوض داده حال یک سال بصیرالدوله می‌برد یک سال مباشر خوی می‌برد و امسال هم میرزا آقا خواهد برد. استدعا دارم که حکم شود حقوق سه‌ساله را از اشخاص مفصله گرفته به فقرا مرحمت کنید یا به خودمان که پریشان شده‌ایم التفات نمایید.

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:] «بنویسند نظام‌السلطنه رسیدگی نماید و آنها را آسوده نماید.»

وزارت امور خارجه
مورخه شهر
سنه ۱۳
نمره

حضور انجناب جلالتمآب حاکم اوجین
مورخه چهاردهم شهر جمادی الاخر ۱۳۱۲

در این چند روز تلگرافا روز بروز فرارت می افزاید [illegible]
دیوان در عوض [illegible] را گم کنند و هیچ حفظ [illegible] نکنند [illegible]
برای حفظ [illegible] نفر [illegible] گشته [illegible] دارم [illegible]
[illegible] برای [illegible] حاکم [illegible] آخر [illegible]
[illegible] خواهم [illegible]

[illegible]

[illegible] حکم [illegible] بصیر [illegible]
[illegible] حقوق [illegible]
[illegible] حکم [illegible] حقوق [illegible]

[illegible]

[illegible] میرزا محمد حسن [illegible]
[illegible] الدوله [illegible]
حکم [illegible] حاکم [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible] صادر [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

میرزا [illegible] حکم [illegible]
[illegible] حقوق [illegible]
میرزا [illegible] حکم [illegible] حقوق [illegible]
[illegible]

[illegible]

KASHMIR UNIVERSITY
ALLAMA IQBAL LIBRARY
Acc. No. 563094
Dated 6-2-09

شمارهٔ سند: ۶۱۷
موضوع: نواحی سروسارویک از محال برادوست
تاریخ: ۲۷ جمادی‌الاول ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ۱۷
پروندهٔ: ۲۱/۳۲

نامهٔ امامقلی میرزا به نظام‌السلطنه

البته خاطر مبارک حضرت اجل اشرف مسبوق است که چند ماه قبل بر این در باب سروساردیک استعلامی از فدوی فرموده بودند. فدوی هم سواد مرقومهٔ مرحوم امیرنظام را از جایی تحصیل کرده تقدیم حضور مبارک نمود که معلوم باشد محل مزبور خاک ایران و جزو محال برادوست است. حالا از قراری که به تحقیق پیوست سیدعبدالرحمن نام ساکن برادوست تبعهٔ مسلمهٔ ایران با تبعهٔ دولت عثمانی ساخته و همدست شده، در این روزها یک نفر ملازم با ده نفر عسکر عثمانی به محلّ مزبور آمده بنای آبادی می‌گذارند. محض اینکه بالمآل فدوی مسئول نباشد، حالیه جسارت می‌کند که سروساردیک بهبوبهٔ برادوست و خاک ایران است اگر از جانب تبعهٔ عثمانی به آنجا دخالتی بشود در آتیه بمرور به جاهای دیگر هم دخالت خواهند کرد و اسباب زحمت خواهد شد. استناد آنها به نوشتهٔ مرحوم شعاع‌الدوله است که نه مالک ایران بود و نه صدراعظم که نوشتهٔ او سند باشد. منتها یک دو سالی در ارومی حکومت کرده و از عدم بصیرت و بی‌اطلاعی کاغذی نوشته است. مقصود اطلاع خاطر مبارک است که باید این بنای آبادی در سروساردیک متروک‌عنه بماند هر وقتی که اختصاص آنجا را به خاک عثمانی معین کردند آن وقت اقدامی نمایند. امر امر مبارک است. ۲۷ جمادی‌الاولی ۱۳۱۸

مهر ــ امامقلی

البته خاطر مبارک حضرت اجل اشرف مسبوق است در چند ماه قبل ازین اولیای دربار

سرو بیاره و بیک استعلامی از طرف فرستاده بشهادت خودشان بوده و مرقومه مرحوم امین السلطان را

از جانب تحصیل کرده تقدیم حضور مبارک نموده معلوم شد که سرحد خاک ایران و خودشان

برادرست است حالا از قراریکه به تحقیق پیوست سید عبدالرحمن نام

با تبعه دولت عثمانی ساخته داخل شده در این روزها ... با ده نفر عسکر عثمانی

بسمت مریوان آمده بنای آبادی گذارده محض اینکه احتمال قوی میرود مشغول باشند خانه

عمارت میکنند در سرو بیاره و بیک که بعهده برادرست و خاک ایران است

اگر از جانب تبعه عثمانی با کمال دخالتی بشود در آتیه ... سبب اشکالات

خواهند کرد در باب رحمت ... اشتهار آنها نوشته مرحوم اتابک ...

در نزد ... ایران بعهده صدراعظم ... نوشته ... شده ... ملک ...

حکومت کرده ... بصیرت ... کاغذی نوشته است ... مقصود و اطلاع

خاطر مبارک است در باب این بنای آبادی در سرو بیاره و بیک ...

... از اختصاص ... عثمانی سعی کنند ... ۲۱ جمادی الاولی ۱۳۲۱

شمارهٔ سند: ٦١٨
موضوع: نواحی سروساردیک ــ مرزی
تاریخ: ۲۳ جمادی‌الثانی ۱۳۱۸ ق
کارتن: ۱۷
پروندهٔ: ۲۱/۳۲

سواد کاغذ وزارت خارجه به نظام‌السلطنه

نمرهٔ ٤۳۲۹

در باب سروساردیک از شرحی که مرقوم فرموده بودید، استحضار حاصل شد شرحی را هم که نواب امامقلی میرزا به حضرت عالی در این باب عرض کرده بود، دیدم. احوال و اخلاق مأمورین ما واقعاً شایان تأسف است. در اول زمستان سال گذشته این مطلب را بنده به حضرت عالی اطلاع داده و مخصوصاً عرض کردم که عثمانی ها در تصرف آنجا منتهز فرصة مبادا قسمی بود که ما غفلت بکنیم و آنجا را از دست ما بیرون بیاورند مرقوم فرموده بودید که به حکومت ارومی مرقوم فرموده‌اید با آن‌همه پیش‌بینی ها آنقدر مماطله در کار نشد که کار به اینجا رسید، حیف حیف که مأمورین ما در کاری که منافع شخصی آنها اشتراک ندارد اقدام ندارند و از برکات وجود همین مأمورین است که حقوق دولت پایمال می‌شود. باری چند روز قبل تلگراف مختصری در این باب رمزاً عرض کردم به سفارت عثمانی هم کتباً و شفاهاً اظهارات شده است باید آنها را با یک ترتیب صحیحی از آنجا بیرون کرد و الّا همین که مسلط به آنجا شدند پس گرفتن آن از دست عثمانی ها با احوال حاضره ممکن نیست سواد مراسله[ای] که به سفارت عثمانی در این باب نوشته شده است لفاً ارسال داشتم.

نصرالله مشیرالدوله

سواد کاغذ وزارت خارجه به نظام السلطنه

۱۹۳۲۹

۲۳ جمادی‌الثانی ۱۳۱۹

در باب سرحد ساوجبلاغ که از ترکها مرقوم فرموده بودید [illegible] ترکها را هم به تعاقب اسمعیل آقا [illegible] بحضور [illegible]

در این باب عرض کرده بودم [illegible] احوال و تحقیق مأمورین [illegible] سال [illegible] قشون [illegible]

این مطلب را بنده بحضور [illegible] اطلاع داده و مخصوصاً عرض کردم [illegible] عثمانیها [illegible]

[illegible] مرقوم فرموده بودید [illegible] حکومت [illegible] بحضور [illegible]

پیش می‌آید [illegible] مطلب [illegible] رسیدگی [illegible] مأمورین [illegible]

[illegible] اشتراک [illegible] مأمورین [illegible] حقوق [illegible]

[illegible] کاغذ مختصری [illegible] عرض کردم [illegible] سفارت عثمانی [illegible] عثمانی

[illegible] مسلط [illegible] عثمانی [illegible]

[illegible] سواد مراسله سفارت عثمانی [illegible] ارسال [illegible] داشتم

معتمد [illegible]

شمارهٔ سند: ۶۱۹
موضوع: گزارش اسمعیل آقا سرحددار
تاریخ: ربیع الثانی ۱۳۱۹ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۱۳

تلگراف از سرپل به طهران (وزارت خارجه)

آستان مبارک وزارت جلیله خارجه مدظله العالی، روز جمعه ۱۸ شعبان اشقیای عثمانی بین قلعه سبزی و خانقین، زوّاری که از عتبات مراجعت کرده بودند، نهب می نمایند. دو نفر را مقتول و چهار نفر را هم مجروح می‌کنند. شیرمحمدخان صمصام الممالک و حاکم سنجابی از قلعه سبزی، اشقیا را تعاقب کرده دو نفر از اشقیا را مقتول ساخته سر آنها را به قصر می آورد شنیده می شود اموال منهوبه زوّار را هم استرداد می نماید. تفصیل با پست عرض می شود.

محمداسمعیل سرحددار زهاب

از [illegible] به طهران **اداره تلگرافی دولت علیه ایران**

نمره	عدد کلمات	تاریخ اصل مطلب			اطلاعات
		روز	ساعت	دقیقه	
۱	۱۰۰				

آستان مبارک وزارت جلیله خارجه مد ظله العالی روز جمعه ۱۸ شعبان اشقیای عثمانی بین قطور
و خانقین زواری که از عتبات مراجعت کرده بودند نهب نمایند [illegible] نفر را مقتول و چهار نفر را هم مجروح
می‌کنند [illegible] حاکم [illegible] از قطور [illegible] که دو نفر از اشقیا را [illegible]
ساخته [illegible] شنیده [illegible] زوار [illegible] اگر [illegible] اشقیای [illegible]

[illegible]

بواسطه تلگرافخانه [illegible] گرفته شد [illegible] گیرنده مطلب [illegible]
بتاریخ [illegible] ساعت [illegible] دقیقه [illegible]

شمارهٔ سند: ۶۲۰
موضوع: گزارش سرحددار زهاب اسمعیل‌آقا
تاریخ: ۱۷ ربیع‌الثانی ۱۳۱۹ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۱۳

نامهٔ سرحدداری زهاب به وزارت خارجه

نمره: ۵

این هفته وقوعات و اتفاقاتی در این سرحد واقع نشده. عشایری هم خارج و داخل نشده‌اند که به عرض حضور مبارک برساند. راهها هم الحمدالله امین است زوّار و عابرین به آسودگی و دعاگویی وجود مبارک عبور و مرور می‌نمایند محض استحضار خاطر مبارک جسارت به عرض نمود.

اثر مهر: محمداسمعیل

سرحدداری دولت علیهٔ ایران درزهاب

نمره ۵   تاریخ ۱۷ شهر ربیع الاول ۱۳۱۹

این هفته وقوعات و اتفاقاتی در این سرحد واقع نشده [illegible]

خارج معمول نشده باشد که بعرض حضور مبارک برساند الا هم

الحمدلله امنیت است زوار و عابرین با آسودگی دعاگوی

وجود مبارک عبور و مرور می‌نمایند تبدیل مخصوص استحضار خاطر مبارک جسارت

بعرض نمود

شمارهٔ سند: ٦٢١
موضوع: مالکیت اراضی صیفی و ملخطاوی
تاریخ: ٢٦ ربیع الاول ١٣٢٠ هـ . ق
کارتن: ١٦
پروندهٔ: ١٤/٣٢

نمرهٔ ٦٧٧

سواد کاغذ وزارت خارجه به مشاورالملک کارپرداز بغداد

زراعت که رعایای ایران امسال در اراضی صیفی و ملخطاوی نموده‌اند نوشته بودید که نزدیک برداشتن محصول است هنوز عثمانی ها مثل سنوات سابقه اقدامی در اتلاف محصول آن نموده‌اند بسیار خوب و اگر تا حالا به زراعت آنجا ملتفت نشده باشند از حسن التفات خواهد بود و بعدها هم هرگونه اطلاعی در باب زراعت مزبور حاصل نمودید، البته اطلاع خواهید داد. در خصوص ایجاد ابنیه در اراضی سید حسن که از ایالت بغداد به کارگزاری نوشته بودند و شما هم به وزارت خارجه راپورت داده بوده از کارگزاران حضرت مستطاب اشرف ارفع والا سالارالدوله دامت شوکته تحقیق شد. ایشان از والی پشتکوه استعلام فرموده و جواب والی را به وزارت خارجه فرستاده‌اند که سوادش لفاً فرستاده ملاحظه خواهید نمود می نویسد این ابنیه در محل تخت خان ملک دولت علیه و مقر قشلاق اجدادی مشارالیه است تا محل سیدحسن سه فرسخ مسافت دارد شما بر طبق راپورت والی جوابی که مقتضی است به ولایت بغداد بدهید ولی در مراسلهٔ کارپردازی مالکیت دولت عثمانی را در اراضی سیدحسن قید و تصریح ننمایید زیرا مقصود عثمانی ها از اراضی سید همان اراضی صیفی و ملخطاوی است و البته با اطلاعات و بصیرتی که دارید ملتفت این معنی خواهید بود.

نصرالله مشیرالدوله

۶۷۷

برادر کاظم نیست در املاک ریو دار بهزاد

۲۰ شهر ربیع الاول ۱۳۲۰

زراعت که رعایای ایران امسال در اراضی صنیعی و ملکداری بهجه اند نوشته بودید که نزدیک برداشتن محصول است هنوز عثمانیها مثل سنوات سابقه اقدامی در ایلات [illegible] محصول آن بهجه خیلی بسیار خوب دارد که تا حاله به زراعت آنجا تقلب نشده باشد از حسن التفات خواهد بود و بعدها هم هرگونه اطلاعی که از زراعت مزبور حاصل نمودید البته اطلاع خواهید داد. در خصوص املاک و آنچه در اراضی سید حسن هم از املاک بهزاد بطور کاری نوشته بودید مشاهم نور [illegible] را داده‌اید از کارگذاران حضرت مستطاب اشرف ارفع والا سالار الدوله دارید شود که تحقیق شد ایشان از والی پشتکوه استعداد خواسته [illegible] جواب حالی را [illegible] فرستاده‌اند که در سر داش [illegible] و تا حال خواهید نمود نمی‌نویسید این آنچه در ملک تحت [illegible] ملک [illegible] تعقیب [illegible] سه فرسخ مسافت دارد تا برطبق راپورت والی حوایج [illegible] مقتضی است بر ولایت بهزاد [illegible] در سر پشته کار [illegible] مالکیت دولت عثمانی [illegible] در اراضی سید حسن قید [illegible] زیرا مقصود عثمانیها از اراضی سید ارض صنیعی و ملکداری است البته با [illegible] خواهد

(نصرالله مشیرالدوله)

شمارهٔ سند: ٦٢٢
موضوع: اراضی سومبار (صومار)
تاریخ: ۲۸ ربیع‌الاول ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۸

سواد مراسلهٔ سفارت عثمانی به وزارت خارجه

نمره: ١٢٤

در جواب مراسلتین محترمتین مورخهٔ ۲۳ شهر ربیع‌الاول ۱۳۲۲ نمرهٔ ۸۲ و ۸۳ مربوط به اراضی سومبار املاک صریحهٔ صحیحهٔ دولت علیهٔ عثمانیه فی‌توابع اقصای مندلی به احترام تمام زحمت‌افزا می‌شود که سومبار ملک طلق عثمانی بوده و می‌باشد چنانچه اگر مراجعه به اوراقهای تعاطی شده فرمایند، معلوم و مکشوف خواهد شد که بدواً ادعا می‌کردند که اراضی مذکوره در تحت اسطاطوقو است و خواسته‌اند که به این وسیله آب ایوان را به اهالی مندلی به اجاره بدهند در این اواخر هم مسیو سزاری را تا به مرکز مندلی فرستاده‌اند در آنجا قلعهٔ گمرک بسازد و به آن‌جناب مستطاب اجل عالی مورخهٔ ۲۸ شهر شوال نمرهٔ ۳۶۲ نوشته و شفاهاً مذاکره نموده و چون مدلل و واضح و مستغنی از بعضی توضیحات که این خاک عثمانی است، آن‌جناب مستطاب‌عالی هم رضا نداده مسیو سزاری را واپس کشیدند و فرمودند که مرکز معلومات نداشته و سزاری خودسرانه رفته است و بعد قلعهٔ گمرک را در گیلان ساختند و از این طرف موافق تحقیقات معلوم شده که بعضی ایرانی‌ها با مأمور کارپردازی در خانقین به مسیو سزاری و داودخان مراجعت کرده و گفتند که اگر شما دور سومبار قلعه بسازید این اراضی در کمال سهولت به دست ما خواهد افتاد.

مسیو سزاری و داودخان هم این مطلب را به حکومت کرمانشاهان نوشته از آنجایی که مکشوف و معلوم بود که سومبار متعلق به دولت علیهٔ عثمانی است، سزاری را واپس کشیدند و قلعه را هم در گیلان ساختند و این هم دلیل جدید قوی به ملکیت عثمانی گردیده با وجود این حکومت کرمانشاهان دست از خیالات واهیه و تشویقات غایبه برنداشته پس از چندی آقاخان نامی را فرستاده که در آنجا زراعت نمایند و لزوم

منع آقاخان را هم به موجب مراسلهٔ رسمیهٔ مورخه ۲۷ شهر رمضان ۱۳۲۱ نمره ۳۷٤ به آن‌جناب مستطاب عالی اظهار کرده با وصف این تفاصیل باز آقاخان را ممنوع نفرمودند. حکومت سنیهٔ عثمانی هم مجبور شده که زراعت را از اراضی مسلمهٔ خود قلع و قمع نماید اهالی این طرف چنانچه اظهار شده با سلاح تعرض کرده و چند نفر هم مقتول داشته‌اند و در مذاکرات شفاهیه هم فرموده بودند که تعرضات اهالی این طرف از این باب است که آب ایوان را اهالی مندلی استیجار نمایند. اگر استیجار نمایند، البته آنها هم تعرض به اراضی سومبار نخواهند نمود. دوستدار هم کیفیت واقعه را به باب‌عالی نوشت که اگر آب ایوان مال این طرف باشد و از قدیم هم استیجار شده است، باز اجازه نمایید که رفع تعرضات واقع بشود. سومبار که در خاک مقدسهٔ دولت علیهٔ عثمانی است و تعرضات از این طرف با سلاح واقع شده است و به منع تعرضات مذکوره مسارعت نفرموده‌اند، واضح است که حکومت سنیهٔ عثمانی هم مجبور شده اراضی خود را به همان طریق مقابلتاً محافظه نماید. در این صورت این پروتست در این مواد به هیچ وجه جایز و پذیرفته نخواهد بود و با احترام تمام پروتست مزبور را رد می نماید و اگر در منع تعرضات هم مساعدت نشود بدیهی است که هر مسئولیتی که وارد آید به عهدهٔ حکومت جلیلهٔ ایرانیه است زیاده چه زحمت دهد.

سواد مراسله به سفارت عثمانی نمره ۲۳۴ مورخه ۸ شهر ربیع الاول ۱۳۲۲

در جواب مراسله محترمه نمره ۲۳ ۲۰ شهر ربیع الاول ۱۳۲۲ [illegible] مربوط به [illegible] که [illegible] دولت علیه عثمانیه [illegible] تمام [illegible]

[illegible] نمود [illegible] خانه [illegible] کرد [illegible] معلوم [illegible] خواهد [illegible] ایرانی [illegible]

[illegible] آب ایران [illegible] ایرانی [illegible] گمرک [illegible]

گمرک [illegible] نمره ۸ شهر شوال ۱۳۲۲ [illegible] گمرک عثمانی [illegible]

[illegible] کرده [illegible] گمرک [illegible]

ولی [illegible] تحقیقات [illegible] اراضی [illegible] مراجعت [illegible]

[illegible] ایرانی [illegible] سهولت [illegible] ایران [illegible] حکومت [illegible] عثمانی

[illegible] دولت علیه عثمانیه [illegible] کرده [illegible]

[illegible] حکومت [illegible] دست [illegible]

[illegible] نمره ۳۷ ۱۳۲۱ شهر رمضان [illegible]

[illegible] حکومت [illegible] عثمانی [illegible]

اظهار [illegible] تعرض [illegible] متصرفات [illegible]

[illegible] آب ایران [illegible] تعرض [illegible]

[illegible] آب ایران [illegible] قدیم [illegible] است [illegible]

[illegible] دولت علیه عثمانی است [illegible] واقع [illegible]

[illegible] دولت [illegible] عثمانی [illegible] طریق [illegible]

[illegible] خواهد [illegible] احترام [illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۶۲۳

موضوع: اراضی سومار

تاریخ: ۵ ربیع‌الثانی ۱۳۲۲ هـ.ق

کارتن: ۳۲

پروندهٔ: ۸

سواد مراسلهٔ وزارت امور خارجه به سفارت عثمانی

نمره: ۵۲۸

از مضمون مراسلهٔ جوابیه مورخهٔ ۲۸ ربیع‌الاول ۱۳۲۲ نمرهٔ ۱۲۴ آن‌جناب مربوط به اراضی سومار ملک صریح صحیح دولت علیهٔ ایران من‌توابع کرمانشاهان و اشعاراتی که در تعلق اراضی مزبوره به آن دولت علیه داشته بودند، استحضار حاصل شده، اینکه اشاره نموده‌اند اگر دوستدار به اوراق متعاطیهٔ وزارت خارجه و آن سفارت کبری تجدید نظری نماید. معلوم خواهد شد که بدواً مبنای اشعاراتی که در خصوص اراضی مذکوره شده اسطاطکو بوده و خواسته‌اند که به این وسیله آب ایوان را به اهالی مندلیج اجاره بدهند و در این اواخر هم که مسیو سزاری به آن صفحات رفته بود، دوستدار از عزیمت او اظهار بی‌اطلاعی کرده و او را جلب به این طرف نموده است. جواباً زحمت‌افزاست. اولاً دوستدار چنانکه در مراسلهٔ مورخه ۱۳ ذی‌قعدهٔ ۱۳۲۱ نمرهٔ ۴۰۵ اشاره کرده، با وضوح تعلق آن اراضی به ایران که هیچ وقت آنجا را در تحت اسطاطکو ندانسته و در ملکیت آنجا به ایران به هیچ وجه شبهه و تردیدی نداشته و ندارد اگر بالفرض وقتی آنجا به لفظ اسطاطکو که (بقارالشتی علی ماکان باشد) منسوب شده باشد، مقصود این بوده که شبهه را قوی گرفته در صورتی که ملکیت آن اراضی به این طرف در آن سفارت کبری محل تردید بوده و آنجا را در تحت اسطاطکو تصور بنماییم، نظر به تصرف این طرف باز از اراضی خواهد بود که تجاوز اهالی آن طرف در آنجا ابداً تجویز نمی‌شود زیرا که سومار یکی از آبادی‌های قدیمهٔ محال کرمانشاهان است که همیشه مسکن طوایف عشیرت کلهر که از عشایر جسمیهٔ ایران که قبل از سلطنت شاه‌طهماسب اول در آن نقطه اسکان شده و بعضی از آنها از قبیل ذوالفقار و غیره در آن عصر چنانکه تاریخ نشان می‌دهد از طرف آن سلطنت به برخی نقاط مأموریت یافته‌اند و با تصرف پانصدسالهٔ ایران

در آن اراضی ابداً نمی‌توان در تعلق سومار را به این دولت شبهه و تردیدی روا داشت. ثانیاً در عزیمت سزاری به آن نقطه اگر دوستدار از مقصد و مقصود او که از مأمورین گمرک بوده اظهار بی اطلاعی نموده و یا او بنای قلعه و گمرکخانه را که در نظر گرفته بود در آن نقطه به صرفه و صلاح حال ایران وافی ندیده و از آن خیال منصرف شده و قلعه را در گیلان ساخته باشد نمی‌توان بی اطلاعیِ را دوستدار را از عزیمت اوکه از مأمورین گمرک بوده و انصراف مشارالیه را در این خیال دلیل بر اختلال ملکیت آنجا به ایران قرار داد. ثالثاً با آنکه سعادت‌مآب صدرالدین بیک افکندی شارژدافر اسبق آن دولت علیه در ضمن مراسلهٔ مورخهٔ ۲۳ رجب ۱۳۱۸ نمرهٔ ۳۰۵ خود خواهش کرده که آب سومار به ترتیب مسبوق به مندلیج رفته و اهالی مندلیج هم معمولاً مال الجاره [مال الاجاره] را به مأمورین ایران بپردازند در ملکیت آنجا به ایران جای شبهه باقی نخواهد بود. رابعاً مرحوم درویش پاشا که در امر حدود مأموریتی داشته، در ضمن بیان نوزدهم و بیست و سیم سیاحت نامهٔ خود نوشته و تصریح کرده است به اینکه از حمام علی به پایین تا صحرای قوره‌تو و کذالک سلسلهٔ آقداغ و جبل قشقه که فاصل اراضی قوره‌تو و قصرشیرین از اراضی بنکدره و خانقین هستند، همگی از مقوله کوهستانات یعنی اراضی جبالیه می باشند و موافق فصل دویم معاهدهٔ اخیره، اراضی حالیه به ایران برگذار شده است. با این وصف بدیهی است که ملکیت سومار را به ایران بدون هیچ شبهه و خللی دانسته و تصرفات پانصد سالهٔ این دولت را بر تعلق آن اراضی به ایران اقوی دلیل خواهند دانست و این هم که در مراسلهٔ فوق الذکر درج شده در ضمن مذاکرات شفاهیه دوستدار اظهار داشته «که تعرضات اهالی این طرف از این باب است که آب ایوان را اهالی مندلیج استیجار نمایند. اگر استیجار نمایند البته آنها هم تعرض به اراضی سومار نخواهند نمود» دوستدار بدواً در خاطر ندارد که چنین اظهاری کرده باشد و گویا آن دوستان استظهاری اشعارات دوستدار را درست در خاطر نگرفته‌اند بلکه چون خوانین کلهر سکنهٔ ایوان با آب ایوان در اراضی سومار از قدیم الایام زراعت می‌کرده‌اند اهالی مندلیج نظر به احتیاجی که به آب مزبور داشتند، آب را اجاره کرده به مندلیج بردند و زراع مزبوره هم از مال الاجاره مرقومه استفسار کرده دست از زراعت کشیده آب را بر سبیل اجاره به آنها تفویض می نمودند. بعد که آنها در ادای مال الاجاره تعلل کردند، این طرف هم از جریان آب مضایقه نموده بنای زراعت و جریان آب به مزارع خود گذاردند اظهار داشتم

اگر اهالی مندلیج علی المعمول باز تجدید اجاره نمایند. شاید زارعین سومار اخذ مال‌الاجاره را به حال خود اقرن به صرفه دیده دست از زراعت برداشته آب را به آنها برگذار نمایند. و چنانچه سابقاً کتباً و شفاهاً زحمت داده‌ام، با مسّلمیت اراضی سومار به ملکیت ایران ابداً متصور نبود که مأمورین بغداد و مندلیج وقعی به مناسبات جواریهٔ دولتین علیتین اسلام نگذارده در روابط حسن همجواری را به ایراد و تجاوز و تکرار آن و تضییع زراعت و قتل و نفوس چرکین نموده و دقت اجانب را به این رفتار جلب نمایند تا وقتی که از طرف اولیای عظام آن دولت علیه اقدامی در تنبیه متجاوزین و تأدیه خسارات و دیات این طرف به عمل نیامده پروتست دوستدار در مراسلهٔ مورخ ۲۹ شهر ربیع‌الاول ۱۳۲۲ نمره ۸۹۱ در غایت استحکام و متانت به جای خود باقی خواهد بود و یقین دارم که از طرف آن سفارت کبری اقدامات لازمه در مجازات مرتکبین و تأدیه خسارات و دیات وارده از تجاوزات اخیره به عمل خواهد آورد.

سواد مراسله نظارت امور خارجه به سفارت عثمانی مورخه ۵ ربیع الثانی ۱۳۲۲ نمره ۵۲۹

از مضمون مراسله جوابیه مورخه ۲۸ ربیع الاولی ۱۳۲۲ نمره ۱۲۳ آنجناب ... مربوطه به اراضی سرحدی ... [illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ٦٢٤
موضوع: گزارش وضعیت سومار به وسیلهٔ فرمانفرما
تاریخ: ۱۷ ربیع الثانی ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۸

از ایالت کرمانشاهان به وزارت جلیلهٔ خارجه

نمره: ۱۵۰

در مسئلهٔ صومار متجاوز از یک ماه است چه به وسیلهٔ بهجت‌الملک و چه مستقیماً مراتب را تلگراف نمود. پس از آنکه وعدهٔ به مذاکرات حضوری فرمودید همه را منتظر شده به واسطهٔ تراکم و کثرت مشاغل به تلگرافخانه تشریف نیاورده‌اید. هر چند اظهار این طور مسائل متضمن سوء ادب و برخلاف عوالم ارادت مخلص است ولیکن عرض می نمایم که این قبیل مسائل حدودی بر پارهٔ مشاغل مقدم و تأخیرش مستلزم سوء نتیجه و عاقبتش وخیم خواهد بود و حالا برای اینکه خاطر گرامی را از وضع سابق ولاحق صومار مسبوق نمایم، اجمالاً زحمت می دهم که صومار از توابع ایران و از اراضی محققه مسلّمه دولت علیهٔ ایران است و رودخانهٔ کنگیر از ایوان به آن اراضی می نشیند و از آنجا به مندلیج می رود. خان احمدخان حاکم ایوان تا زمانی که حیات داشت، در آن اراضی همه قسم زراعت از قبیل شلوک [شلتوک] وغیره درآنجا می کاشت و مخصوصاً قلعه در صومار بنا نموده که فعلاً هم آثارش باقی و هنوز معدوم نشده و از بابت فاضل رودخانه کنگیر که به مندلیج می رفت پانصد تومان نقد و یک رأس اسب ممتاز و هر سالی از اهالی آنجا حق شرب می‌گرفت که باغات و نخیلستان مندلیجها را مشروب می‌کرد. پس از فوت خان احمدخان که فی‌مابین پسرهای او اختلاف روی داد، و به طوری که باید در عمل ایوان مسلط نبودند و از این طرف هم اهالی مندلیج قوتی پیدا کرده باغات و نخیلستان را زیاد کرده آب را برده نخیلستان و باغات خود را مشروب و دیگر آن پانصد تومان و اسب معمولی را ندادند. و همین که آب را مسلم کردند و نخیلستان را لا تعد و لا تحصی نمودند، دیدند اگر در سومار کشت و زرعی کماکان بشود، به باغات و نخیلستان آنها خسارت وارد خواهد شد، بنا را بر ادعای اراضی صومار گذاشتند و در

زمان حکومت جناب اقبال‌الدوله دام اقباله که این مخلص در عراق عرب بودم، احتشاد و جمعیتی به صومار برده محصول آنجا را بردند و آتش زدند و چراندند و از آن وقت دیگر اراضی صومار را به خیال خودشان جزو مندلیج می‌دانند و چون آن اراضی صومار قشلاق است و در تابستانها که ایل کلهر و ایوان به محل ییلاقی خود مراجعت می‌نمایند، آن اراضی خالی از سکنه می‌ماند در آنجا پاره[ای] سرقتها روی می‌دهد مثل اینکه پارسال در آنجا سیصد الاغ خرما بارهای قراجه‌داغی را که از مندلیج مراجعت می‌کرده اشرار عثمانی نهب کرده و چند نفر از آنها را هم کشتند. به این واسطه مخلص به داوودخان ایلی‌خانی حاکم کلهر و ایوان سفارش نمودم که برای آن اراضی مستحفظی بگذارد و قرار بدهد که در آنجا زراعت نموده همیشه در آنجا باشند که به مکاری و عابرین سبیل از اشرار عثمانی صدمه وارد نیاید و مال کسی را نبرند مشارالیه هم همین طور اقدام کرده مستحفظی برای آنجا قرار داده زراعتی در آنجا کرده در آنجا مقیم شده‌اند و از آن وقت تا حالا دیگر در آنجا سرقت و سوء اتفاقی روی نداده و مستحفظین با نهایت اهتمام مشغول حفظ آن حدود بوده لهذا اهالی مندلیج این اسباب را فراهم کرده احتشاد و اجتماعی از عسکر و سوار نظامی و عشایری با چند عراده توپ غفلتاً به صومار آمده توپ به قلعه آنجا انداخته و زراعت آنجا را سوزانده چرانده و خراب کرده یک نفر از مستحفظین، مقتول و یک نفر هم مجروح کرده‌اند؛ و چون از صومار تا گیلان که خانهٔ قشلاقی دارد ایل‌خانی در آنجا عمارت و حمام و غیره دارد زیاده بر چهار فرسنگ نیست، همین که خبر رسیده جوانمیرخان را با چهل پنجاه نفر سوار فرستاده که بروند تحقیق کرده حقیقت امر را به مخلص اطلاع بدهد با آنها هم منازعه کرده یک نفر آنها را مقتول و دو نفر هم مجروح کرده‌اند. ایل‌خانی تفصیل را نوشته دستورالعمل خواسته بود. مخلص لازمهٔ تأکید را به مشارالیه نمودم که به هیچ وجه اقدامی ننماید تا تعلیمات لازمه از طهران برسد. مشارالیه هم همین طور دست بالای دست نشسته منتظر دستورالعمل است اما از آن طرف این جمعیت و عسکر و سوار بیشتر تخطی می‌نماید داخل خاک ایوان شده و بلکه به اوایل خاک کلهر هم رسیده و حالا برای اینکه مسئله را بزرگ کرده اهمیتی به آن بدهند، اشتهار داده که هزار سوار کلهر برای منازعه با ما آمده و یک نفر نایب و سه نفر عسکر از ما کشته‌اند و حال آنکه در این موقع سوار کلهر همه در ییلاق و تا آنجا بیست سی فرسنگ مسافت دارد و غیر از آن چهل پنجاه سواری که برای تحقیق امر رفته یک

نفر از آنها مقتول و دو نفر مجروح شده. سواری به صومار نرفته و این مسئله را اطلاعاً عرض می نمایم که در این حدود نفوذ و اقتدار عشایری دولت علیه ایران از عثمانی بیشتر و موقع بخواهند غالب می آیند مثل اینکه اگر به سوار کلهر اجازه داده شود، خود مندلیج را هم معدوم الاثر می نمایند و عثمانی ها نمی توانند جلوگیری کنند اما عقبه ندارد و از مالش بیم و اندیشه هست و الا عجز از معاودت دادن این عسکر و سوار و توپ نداریم. بالجمله عجالتاً که این عسکر و سوار و جمعیت در قلعهٔ صومار و بالاتر از آن هستند و از قراری که شهرت می دهند بازهم از خانقین و موصل و سلیمانیه و غیره این عسکر و احتشاد قلعهٔ صومار را مأمن خود قرار داده اگر بنا باشد آنجا را حدود قرار بدهند، خیلی به حال این سرحد مضر خواهد بود. زیرا که آن قلعه به خط مستقیم مقابل قصر خواهد بود و حال آنکه عشایر این سرحد در موقع قشلاق تا پشت داخله مندلیج می روند چادر می زنند و آنجا را می چرانند و مرتع آنها است. این طور باشد، آن وقت تکلیف این عشایر چه خواهد بود چگونه امکان دارد که از مراتع معموله خود صرف نظر نمایند. این است حقیقت حال صومار که اجمالاً عرض شد لایحهٔ رسمی هم جداگانه در این مبحث عرض کرده‌ام که اگر لازم شود به سفارت ارائه بدهید حاضر باشد این مشروحه را هم شخصاً برای مزید استحضار خاطر شریف زحمت داده و استدعا می نمایم که اقدام عاجلی در این باب بفرمایید و الّا عشایر کلهر و ایوان از دفاع و تقاص ناچارند و خاتمهٔ این امر بالاخره به سوء نتیجه منجر و عاقبتش وخیم خواهد شد و این مسئله را به اقتضای تکلیف و وظیفهٔ نمک‌خوارگی دولت برای مزید استحضار خاطر گرامی عرض می نمایم که اگر بنا باشد اولیای دولت در این مبحث ساکت باشند و خدای نخواسته عثمانی ها صومار را متصرف شوند، مسلم بدانید که عشایر کلهر و سنجابی و ایوانی بی مراتع خواهند ماند و چون برای عشایر و ایلات مرتع از مزرع اهمیتش بیشتر و غیرممکن است بتوانند بدون مرتع زندگانی نمایند و این عشایر تقریباً شش هفت ماه در آن مراتع به سر می برند، آن وقت عشایر در صومار و آن اطراف که مرتع آنها است و از قدیم‌الایام به آنجا رفته خانه ساخته اقامت می نمایند و تبعهٔ عثمانی خُواهند شد. دیگر معلوم است که سرحد اگر این عشایر را نداشته باشد حالش در دست عثمانی ها چه خواهد بود و چه معاملات خواهند نمود و دوچار [دچار] چه اشکالات خواهیم شد برای استحضار خاطر شریف لازم بود عرض شد.

فرمان‌فرما

ادارهٔ تفتیش تذکره کل سرحدات شمالی ایران و خاک خارجه در آستارا (ایران)

Administration d'inspection des passeports des frontières septantrionales de la Perse

ET DES CONSULATS PERSANS EN RUSSIE

ASTARA (Perse)

زیارات رجب بجهار بقعهٔ کل صحو

۱۳۲۰

۱۷ اپریل

نمره ۱۵

بوزارت جلیله خارجه

از ایالت کرمانشاهان

در مسئله صحراها رسیدگی که از ما خواسته است چه در مسئله بهجت آباد و چه مستقیماً مراتب را اعتراف نمودیم از اینکه

در عهده نمایندگان حضوری قسمت عمده همه را منظور بواسطه مراتب دیگر است شاغل شکر [illegible]

هرچند اظهار اینطور مسائل متضمن ترک ادب و برخلاف عوالم ارادت مخلص است ولیکن عرض

که این قبیل مسائل همه روزه برپا و شاغل شده‌ایم و با خیر شدن مستلزم بود نتیجه و عاقبت هم خواهد بود

برای اینکه خاطر کارکنان را از وضع سابق و لاحق صحراها مسبوق نمایم اجمالاً زحمت میدهم که صحرا ... از اراضی

دیوانی و از اراضی متعلقه مسلمه دولت علیه ایران است در دهخانه [illegible] از اول تا حال اراضی

می‌نشینند و از زمانیکه مرحوم خان احمدخان حاکم دیوانی تا زمانی درجات دشت در آن اراضی

همه قسم زراعت از قبیل شلتوک و غیره در آنجا کاشته و مخصوصاً قلعه در صحرا بنا نمود که فعلاً هم آثار آن باقی

داخل سرحد شده و از سادات فاضل دهخانه [illegible] که نصف ... نقد و کمر ... معمار

در هر سالی از اهالی آنجا حق شرب میگرفت که باغات و نخلستان ... [illegible] حق شرب میگرفت از دولت

خان احمدخان که فیمابین پس از اختلاف روی داد ... درجه‌ای ایران مسلط شود ... و از اینطرف

اهالی ... قوتی پیدا کرده باغات و نخلستان را آباد کرده ... نخلستان ها و باغات خود شرب و دیگران ... نصب ... داشتند

معمول ... و همیشه آب را تسلیم کرده و نخلستان را ... تعدی ... [illegible]

با غارت و تخریبات آنها خسارت وارد [خواهد شد] بنابراین اراضی سرحدی که ادعای آن نشده و در زمان حکومت

خانات قاجاریه دولت ایران بوده که این قسمت در عراق عرب بعضی اشخاص و متعینین سرحدی زیر دست جدول

آنجا زراعت نموده به ایلات زور و چراگاه و از زور قدیم اراضی سرحدی را به انحای خودشان جزو تسخیر نموده

دیگر آن اراضی سرحدی را قسمت قسمت و دور با ... که این ... و ابودن ...

جهت ... آن اراضی خالی از سکنه ... پاره ... قرنها روزی ... اینکه ... سال

... زراع ... قسمت ... که ... جهت ... عثمانی ... نهب کرده

... از آنها را ... و نظم قسمت ... حال این قبائل حاکم ... و ایران ... کرده

آن اراضی سرحدی ... و قرار ... که در آنجا ... در آنجا ... که ...

... از عثمانی ... وارد ... کسی را ... سرحدی را

... زراعتی در آنجا کرده ... در آنجا ... و از ... در آنجا ...

... و ... به نهایت ... استمام ... حفظ ... اسباب ...

... اجتماعی از عسکر و ... نظامی ... عشایر ... ترتیب ... نمودار

تربیت ... از ... اینجا ... اراضی ... کرده ... سرحدی ...

... مجروح کرده ... و ... از سرحد ... که خانه ... داده ... خالی ...

عمارت و حمام وغیره وارد ریاله بر چهار فرسنگ نیست همینکه خبر رسید جزء امیر خان را با چهل پنجاه نفر زوار

فرستاد که بروند تحقیق کرده حقیقت امر را مکشوف اطلاع بدهند با آنها منازعه کرده یکنفر از آنها را مقتول و دو نفر را

مجروح کرده‌اند این حالت تفصیلی را از شهر و دفتردار عبدی خواسته بود جمیع لازمه آن که را بنده لازم که بهیچوجه اجرای

نتیجه تا تعلیمات لازمه از طهران برسد رسیده هم همین‌طور دست باز دست نشسته منظور دفتردار انجام است

اما از آن طرف این جمعیت و عسکر و سوار بیشتر تحمل نمیاید و از این خاک زیاد ان شد و مگر باز این خاک کلهر هم بیرون

و حمله برای اینکه سگه را بزرگ کرده ذهنیت مان به همه اشتهار داده که هزار سوار کلهر برای منازعه با ما آمده

و یکنفر نایب و سه نفر عسکر زده کشته‌اند و حال آنکه در مجموع سوار کلهر همه در سعدق و ما با ... شده

مسافت دارد و غیر از آن همین چند نفر زواری که برای تحقیق امر رفته یکنفر از آنها مقتول و دو نفر مجروح شده

سواری بصرها رفته و این سگه را اطلاعاً عرض مینمایم که در این صدد نفوذ و قدرت ایشان زیاد است علیه العجم

از عثمانی بیشتر و ترجیح نخواهد غالب بشود مگر آنکه سوار کلهر اجازه داده تو خود شیخ راه سعدون الدرش

مینماید و عثمانیها نمی‌توانند جلوگیری کنند دعاقبه ندارد و از همین پیش وارد شده است و امالیحراز از معاهدات

دادن این عسکر و سوار و توپ نداریم با اینکه معلوم است که این عسکر در اراد و جمعیت در قلعه معبر و بالا تر از آن باشند

و از قراریکه شهرت میدهند باز هم از خانقین در صدد و سلیمانیه زیادتر عسکر در حاشیه قلعه معبرها و راه ما بی‌محل قرار داده

اگر بنا شود ۹ را صدد قرار بدهند نتیجه کمال این سرحد مخصوص خواهد بود زیرا که این قلعه‌ها نقطه مستحکم مقابل قصر خواهد بود و حالا الامه

عشایر این سرحد در ترقی فشنگ تا پشت واضح شده شیخ سر بلند چادر میزنند و بار را بچرا میبرند و ترقی آنها است

بنظر بنده از وقت تخفیف این عشایر چه خواهد بود و چگونه امکان دارد که از مراتع سرحدی خصوص نظر به

اینست حقیقت حال سرحدات که ابتدا عرض شد لایحه رسمی‌ای که بنده در این مبحث عرض کرده‌ام که الحمدلله

بشارت ارائه بدهید حاضر بنده این شرح را هم بنحوی که برای مزید استحضار خاطر شریف زحمت داده

و به همه عشایر عرض میکنم که اقدام عاجلی در این باب بفرمائید و هر عشایر کلهر و ایران از وضع و تقاضا

ناچارم در خاتمه این امر بالاخره بلوا نتیجه منجر و عاقبتش وخیم خواهد شد و این سنوات با قحطی تخفیف

و وظیفه نمک‌خوار یک دولت برای مزید استحضار خاطر گرامی عرض میکنم که اگر بنده این ادارات

در این مبحث ساکت باشند دفعه‌ای ترکیه عثمانی سرحدات را تصرف کرده مسلم به اینکه عشایر کلهر و سایر زنگنه

در دیوان بمراتع خواهند ماند و چون برای عشایر و ایلات مرتع از مزارع ایشان همیشه مشروع و معتبر حکم

نمیتوانند بدون مرتع زندگانی نمایند و این عشایر تقریباً پانصد نفر هستند. در آن مراتع بسر میبرند از وقت

این عشایر در سرحدات در آن اطراف که مرتع ذهاب است و از قدیم الایام آنجا رفته خانه ساخته‌اند

ملتجی به تبعه عثمانی خواهند شد دیگر معلوم است که سرحد اگر این عشایر را نداشته باشد حالش در دست عثمانی

چه خواهد بود و چه سعادت خواهند نمود و دوچار چه انگشت ندامت خواهیم شد برای استحضار خاطر

بندگان بعد عرض شد (فرمان ...)

شمارهٔ سند: ۶۲۵

موضوع: برداشتن عساکر عثمانی از وزنه و لاهیجان

تاریخ: ۲۹ رمضان ۱۳۲۳ هـ. ق

کارتن: ۳۲

پروندهٔ: ٤

ترجمهٔ نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول که به صدارت عظمای عثمانی نوشته شده است

در باب برداشتن عساکر عثمانی از وزنه و لاهیجان که خاک مقدس ایران می‌باشد و تجاوز کرده‌اند، در بین ملاقات مرقوم فرموده بودید، منتظر شرف صدور ارادهٔ سنیه می‌باشد که قراری داده شود. دولت‌مآب تحسین‌پاشا باش کاتب مابین همایون به جناب منیع‌السلطنه باش‌ترجمان سفارت کبری تبلیغ نمودند که ارادهٔ سنیه دیروز شرف صدور یافته است و چنانچه دفعات عرض نموده‌ام، روح مسئله اول با دل برداشتن عساکر عثمانی از آن حوالی می‌باشد، بنابر آن خواهشمند است، به مقامات لازمه عاجلاً اوامر قطعیه اصدار نمایید.

٥

صورت

حضور سامی حضرت صدارتپناهیه

اجزای ملک ایرانده ورنه و سلحمیانه جهته تجاوز ایدن عساکر عثمانیه‌نک قالدیرلمه
حقنده قرار ویرلمش اوزره شرف صدور بیوریلجق اراده سنیه‌یه منتظر بولنلدقلری
ملاقاتده بیان ایتمش ایدی. اراده سنیه ملوکانه دونکی کون شرف صدور بیورلدیغی مابین
همایون باشکاتبی دولتلو تحسین پاشا حضرتلری سفارته باشترجمانی معین السلطنه جنابلرینه ده
بالمخابره عقیب و بیان اولندیغی جهتله بو خصوصده اول باول عساکر موقوفه‌نک اول حوالیده
قالدیرلمش اولدیغی دولتلیه کیمی اولمقله اولوجهله مقاماته لازمه‌یه تبلیغاته مسارعت
اوامر قطعیه تسطیری التماس ایدر. فی ۲۹ شعبان سنه ۳۲۳ و فی ۱۲ تشرین ثانی سنه ۳۲۱

شمارهٔ سند: ٦٢٦

موضوع: تعیین موقعیت وزنه، پسوه و لاهیجان

تاریخ: ۱۷ شوال ۱۳۲۳ هـ. ق

کارتن: ۳۲

پروندهٔ: ٤

سواد تلگراف سفارت کبری ایران در اسلامبول به وزارت امور خارجه

نمره: ٤٩

به اعلی حضرت سلطان والی و رئیس قشون موصل جداً حالی کرده بودند که لاهیجان، وزنه، پسوه و غیره تماماً مال عثمانی است، دو ماه شب و روز با تمام وکلای عثمانی تنها تنها ملاقات کردم، مطلب را حالی کرده بالاخره همگی به سلطان سه مضبطه نوشتند که باید عساکر عثمانی از آنجا برداشته شده کومیسیون مشترک رفته تعین حدود نماید. دو دفعه سلطان رد کرده نوشت که اراضی مزبوره بلاحرف خاک عثمانی و رفتن کومیسیون لزوم ندارد. دفعهٔ سیم به اصرار چاکر، وزرا باز مضبطه نوشتند امروز ارادهٔ سنیهٔ همایون چنین صادر شد که معجلاً کومیسیونی مرکب از میرآلای مصطفی پاشا و قائم مقام فواد و نوری بیک و متصرف کرکوک سالم پاشا با جمعی از صاحب منصبان ارکاب حرب و مهندسین نظامی که واقف به آن حدود هستند در تحت ریاست واجدپاشا در معیت مأمورین ایران به آنجا رفته تحقیقات لازمه به عمل بیاورند اگر دیدند که ادعای دولت ایران حقیقت دارد، آن وقت عساکر عثمانی را از آنجا بردارند و پیش از آنکه کومیسیون برود عساکر را از آنجا برندارند و باب عالی خواهش کرد که هرچه زودتر مأمورین ایران معین شده، روانه شوند و در این ضمن می نویسد دولت علیه ایران پیش از شش هزار قشون در آن حدود حاضر کرده که به پسوه حمله ببرد. از این جهت دولت عثمانی هم همین قدر قشون آنجا می فرستد. و اگر دولت علیهٔ ایران عساکر خود را از آنجا بردارد عثمانی هم عساکر نخواهند فرستاد. صدراعظم و وزیر خارجه گفتند که همین فقره به شمس الدین بیک تلغراف شده است که او هم در آنجا به اولیای دولت ابلاغ نماید، منتظر جواب این تلغراف هستم.

رضا

۱۷ شهر شوال ۱۳۲۳

سواد تلگرافی است که از سفارت کبری به وزارت جلیله خارجه عرض شده است

نمره ۴۹

با اعلیحضرت سلطان و الی و رئیس قشون روحی جداً مذاکره کرده بودیم در باب اهالی ونه لوه و غیره که با مامورین عثمانی
دو ماه شب و روز با کمال وکلای عثمانی تنها تنها ملاقات کردم مطلب را حالی کرده بالاخره اعلیحضرت سلطان
سه مضبطه نوشته شده باید عساکر عثمانی از آنجا برداشته شده کومیسیون مشترک رفته تعیین حدود نمایند
دو دفعه سلطان رد کرده نوشت که اراضی مزبوره بلاحرف خاک عثمانی در بین کومیسیون لزوم ندارد
دفعه سیم با اصرار چاکر وزراء باز مضبطه نوشتند امروز اراده سنیه همایونی چنین صادر شد
مجلس کومیسیونی مرکب از میرالای مصطفی پاشا و حاکم ... و نوری بیک متصرف ... پاشا
با جمعی از صاحب منصبان ارکان حرب و مهندسین نظامی در واقعه آن حدود معین
در گشت نمایند واحدی هیئت ماموریت ایران با آنها رفته تحقیقات لازمه را بنمایند اگر
ادعای دولت ایران حقیقت دارد آن وقت عساکر عثمانی را از آنجا برداشته و پس از آنکه کومیسیون رد عساکر را
از آنجا برداشتند و با تعجیل خواهش کرده هرچه زودتر مامورین ایران معین که روانه شوند در این صورت خواهد بود
ایران نیز از شهر ... قشون در آن حدود حاضر کرده و زودتر حمله برد از این جهت دولت عثمانی هم ...
اما ... دو کار ... ایران عساکر خود را از آنجا برداشته عثمانی هم ... صدراعظم و وزیر خارجه.
کلیه ... تلگراف شده است ... با دولت ابلاغ ... جواب.
... تلگراف ... رضا

شمارهٔ سند: ٦٢٧
موضوع: اختلافات ایران و عثمانی
تاریخ: ۲۰ شوال ۱۳۲۳ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

تلگراف سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

هو

استخراج تلگراف رمز از اسلامبول

حضرت مستطاب اجل اکرم افخم وزیر امور خارجه، عمل عثمانی ها با دول معظمه گذشت، تلگراف کردند کشتی های جنگی برگردد.

تفصیل تمام اقدامات خود را به سفرای کبار روس و انگلیس گفتم و سواد کاغذ رسمی باب‌عالی را به آنها دادم هر دو اقدامات چاکر را تحسین کرده گفتند، که چون ما از خیال عثمانی ها مطلع بودیم خدمت بزرگی به دولت متبوعهٔ خود کرده‌اید مبادا کار را به جنگ منجر نمایید که اسباب ندامت خواهد شد محض استحضار خاطر مبارک عرض شد.

رضا
۲۰ شوال ۱۳۲۳

هو

استخراج تلگراف از سردار اسعد

حضرت مستطاب اجل اکرم افخم وزیر امور خارجه دامت عظمته

در مسئله گذشت تلگراف کرده کشتیهای بختیاری که دو

نفر صیغتان اند اهالات حضرات السفرای کبار روس و انگلیس تقدیم و ابراز

کامنه رسمی با شیبال آنها داده در همراه اند اهالات حاکم را کتبی کرده

نکشنده چون ما از خیال عنایت آنها مطلع بودیم خدمت وزیر

به دولت متبوعه خود کرده ایم باید این کار را تحت سنجید

که اسباب ندامت نخواهد شد محض استحضار خاطر مبارک عرض شد

رضا ۲۰ شوال ۱۳۲۴

شمارهٔ سند: ٦٢٨
موضوع: پاسخ به نامهٔ شمارهٔ ٤٩
تاریخ: ٢٣ شوال ١٣٢٣ هـ. ق
کارتن: ٣٢
پروندهٔ: ٤

نمرهٔ ٦٤

سواد تلغرافی است که از وزارت جلیلهٔ خارجه به سفارت کبری مرقوم فرموده‌اند

تلغراف رمز جناب‌عالی را به عرض خاکپای مبارک رساندم. مقرر فرمودند رضای به تحقیقات مشترک در صورتی خواهد بود که متجاوزین از خاک وزنه جلب شده باشند، و مادامی که متجاوزین در خاک متصرفی دولت علیه باشند تحقیقات مشترک صحیح نیست. و البته اتحاد و وداد باطنی اولیای دولت عثمانی نباید تجویز چنین معامله نماید. شما مراتب را به اولیای دولت عثمانی حالی بکنید که متجاوزین را از وزنه جلب کنند، پس از آن به تحقیقات مشترکه اقدام شود.

در صورتی که موافق تصدیق مأمورین دول واسطه که مشروحاً به شما تلغراف شده است و با قرارداد عدیده خاک متجاوزین سالها در تصرف این طرف بوده و همه قسم آثار آبادی و تصرف سنواتی ایران در آنجاست، چگونه می‌توان با بودن متجاوزین در آنجا به تحقیقات مشترکه پرداخت؟ اقدامات لازمه در جلب متجاوزین کرده از نتیجهٔ اقدامات خودتان اطلاع بدهید، به عرض برسد.

با اطلاعی که در تحقیقات مشترکه سالهای قبل و تصرف ایران در آن اراضی دارید، چطور در جواب این تکلیف آنها ساکت مانده. البته اقدامات لازمه در جلب متجاوزین به آن طرف به عمل آورده اطلاع بدهید. در آنجا هم از سفارت عثمانی به حضرت اشرف اتابک اعظم همین طورها نوشته بودند، جواب رد داده شد.

مشیرالدوله

۲۳ شهر شوال المکرم ۱۳۲۳ سواد تلگراف رمز است که از وزارت جلیله خارجه بسفارت لندن مرقوم فرموده‌اند

نمره ۶۴

تلگراف رمز جنابعالی را بعرض خاکپای مبارک رسانیدم مقرر فرمودند رضای به تحقیقات شرکت در صورتی خواهند بود که تمام وزن از خاک ورنه جلب شده باشد و مادامیکه تمام وزن در خاک تصرف تبعیه باشد تحقیقات شرکت صحیح نیست و اینکه اظهار وداد باطنی اولیای دولت عثمانیه بنا به تجویز چنین معامله بدهم تا مراتب را به اولیای دولت عثمانیه حالی کنید که تمام وزن را از ورنه جلب کنید بعد از آن به تحقیقات شرکت اقدام شود در صورتیکه مرافق تصدیق مامورین حال در اسطه که شرکت تلگراف شده است و با قرارداد عدیده خاک تمام وزن سالها در تصرف این طرف بوده و همه قسم امارات مالکیت و تصرف دولت ایران در آنجاست چگونه میتوان با بودن تمام وزن در آنجا به تحقیقات شرکت پرداخت اقدامات لازمه در جلب تمام وزن کنید از نتیجه اقدامات جنابعالی اطلاع بدهید بعرض برسد با اطلاعی که در تحقیقات شرکت سالهای قبل و تصرف ایران در آن اراضی داریم چطور در جواب این تخفیف آنها ساکت ماند [illegible] البته اقدامات لازمه در جلب تمام وزن اعلام به آن طرف بعمل آورده اطلاع بدهید در اینجا هم از سفارت عثمانی بحضرت اشرف اتابک اعظم همین طورها نوشته بودند جواب رد داده شد

مشیرالدوله

شمارهٔ سند: ۶۲۹
موضوع: اختلاف ایران و عثمانی ــ لاهیجان و وزنه
تاریخ: ٤ ذیحجه ۱۳۲۳ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

تلگراف سفارت ایران در پطرزبورغ به وزارت خارجه

هو

استخراج تلگراف رمز از پطرزبورغ

حضرت مستطاب اجل اکرم افخم وزیر امور خارجه، تلگراف مبارک در باب لاهیجان و وزنه زیارت وزیر امور خارجه ملاقات شد و... است باید اول عثمانی ها عساکر خود را احضار نمایند بعد کومیسیون ... فرستاده شود و الا دولت عثمانی به اهمال و مسامحه خواهد گذراند و ضررش عاید ایران خواهد شد ... در این باب به ... در اسلامبول خواهد فرستاد که به این اظهار ایران همراهی نماید بعد وزیر امور خارجه اظهار داشت که نقشهٔ سرحدات ایران و عثمانی که اصلش در سفارت روس در طهران است نیز به ... ایران فرستاده خواهد شد زیرا که ... نقشه ندارد و از قرار معلوم گم شده است.

حسن

٤ ذی‌حجه ۱۳۲۳

۸۱

استخراج تلگراف رمز از پطرزبورغ

حضرت مستطاب اجل اکرم افخم وزیر امور خارجه تلگراف مبارک

در باب مهمان و ورود به زیارت وزیر امور خارجه ملاقات

شد و ـــ ـــ ـــ رفت با اول عملیاتهای عساکر خود را

احضار نماید به کمیسیون ـــ فرستاده شود والا عملیات

با اهمال و مسامحه خواهد گذرانید و غرض شما به ایران حمله

ـــ ـــ در این باب به ـــ در اول نمی‌خواهد فرستادن

ژنرال ایران همراهی نماید به وزیر امور خارجه اظهار داشت

که نقشه سرحدات ایران و عثمانی را اصلش در سفارت روس

در طهران است نیز به ـــ ایران فرستاده خواهد شد

زیرا که ـــ نقشه ندارد و از قرار معلوم کم شده است

۱۳۰۴

محسن ۴ ذیحجه

شمارهٔ سند: ۶۳۰
موضوع: تقاضای ارسال اخبار
تاریخ: ۱۴ محرم‌الحرام ۱۳۲۴
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

نمرهٔ ۳۱۴

گزارش سفارت ایران از بروکسل به وزارت امور خارجه

چنان که در حضور مبارک واضح است، تمام اطلاعات سفارتخانه‌های دولت علیه در ممالک خارجه از اوضاع مملکت متبوعهٔ خود فقط از اخبار روزنامجات آن مملکت است که به طبع می‌رسانند و دیگر به هیچ وجه اطلاع مشخصی ندارند. بالعکس سفرای خارجه مقیم طهران هر روز وقایع یومیه ایران را صحیح یا سقیم به مملکت خود تلگرافاً اطلاع می‌دهند و اینجا در مجالس مطرح مذاکره شده و موجب اتفاق اگر از این بنده‌مثلاً صحت و سقم خبری را استفسار نمایند، نمی‌داند چه جواب بگوید این عرض بنده را مستدعی است از جنابان مستطابان آقای مشیرالملک و آقای احتشام‌السلطنه که فعلاً طهران تشریف دارند، استفسار فرمایند تا حقیقت امر و وضع آنجا را معروض دارند. سابقاً در باب تجاوز عثمانی‌ها از حضور مبارک استعلام‌نموده بود، جواب رمز تلگرافی رسید ولی به طوری غلط بود که ممکن نشد باز نماید. استدعای تجدید نمود دیگر جوابی نرسید. مستدعی است چنان که رأی مبارک علاقه بگیرد از این گونه اتفاقات مثل سرحد افغانستان و تجاوز عثمانی‌ها را مقرر فرمایند هفته یک شرح مختصر متحدالمآل به تمام سفرای دولت علیه تلگرافاً اطلاع بدهند شاید در بعضی موارد بتوانند مصدر خدمتی شده یا اگر اطلاع مفیدی دارند به عرض برسانند. در باب سرحد افغانستان این بنده سابقهٔ اطلاعاتی از بدو جنگ دولت علیه با دولت انگلیس در باب افغانستان دارد که مشغول است کتابچه در این خصوص می‌نویسد انشاءالله ارسال خواهم داشت شرحی که در روزنامه‌های اینجا در این خصوص نوشته بودند اینک تلواً از عرض حضور مبارک می‌گذرد زیاده جسارت است الامرالاجل الاشرف مطاع. معروضهٔ ۱۴ شهرمحرم‌الحرام ۱۳۲۴

سفارت اعلیحضرت شاهنشاه ایران
دربروکسل

نمره ۳۱۴

چنانکه در حضور مبارک واضح است تمام اطلاعات سفارتخانهای دولت علیه در ممالک خارجه راجع به اوضاع مملکت متبوعه خود فقط از اخبار روزنامجات آن
مملکت است که مطلع میشوند و دیگر بهیچوجه اطلاع شخصی ندارند با اینکه سفرای خارجه مقیم طهران هر روزه وقایع یومیه ایران را صحیحاً به مقیم مملکت خود
تلگرافاً اطلاع میدهند و اینجا در مجالس مطرح مذاکره شده در جنب اتفاق اگر اراجیفی شنیده شد صحت و سقم خبری را استفسار نمایند هم جواب بگویند
این عرض بنده را بسیار غریب است از جانب سفارت مطلع بودن آن مملکت و اتمام اطلاعه مخبرین کارگزاران ترتیب داده اند تا حقیقت امر و دروغ را
معروض دارند سابقاً در باب تجاوز عثمانیها از حضور مبارک استعلام نموده بود جواب رمز تلگرافی رسید ولی مطالب غلط بوده و تکذیب شده بارها
استعلام نموده تلگراف جوابی نرسید بسیار عجیب است چنانکه دولت بزرگ علاقه کمتر از اینکه نه اتفاقات مهمی در سرحد افغانستان و تجاوز عثمانیها را
سفرا روزنامه یومیه شرح مختصر شده الحال به تمام سفرای دولت علیه تلگرافاً اطلاع بدهند شاید در بعضی موارد به آنها مقصود خدمتی بشود بار اگر
اطلاع مفیدی داشته باشند بعرض برسانند در باب سرحد افغانستان این بنده سابقه اطلاعاتی از بدو حکم دولت علیه با دولت انگلیس در باب
افغانستان وارده مشغول است که توجه در این خصوص مرحمت فرمایند انشاءالله همایون داشته شرح در روزنامه ایران در این خصوص نوشته بودند
۱۳۲۲
انگیزه از عرض حضور مبارک میگذرد زیاده جسارت است الامر الاقدس الاعلی مطاع سوم شهر محرم الحرام

شمارهٔ سند: ٦٣١

موضوع: اینکه سفرای خارج در ایران اخبارات را درست منعکس می‌کنند ایران هم باید چنین کند.

تاریخ: غره صفر ١٣٢٤ هـ. ق

کارتن: ٣٢

پروندهٔ: ۵

گزارش میرزا احمدخان بدر (نصیرالدوله) سفیر ایران در بلژیک به وزارت امور خارجه

نمره: ٤٠

سفرای خارجه که در ایران اقامت دارند همه‌روزه اخبارات ایران را بی ملاحظهٔ صحت و سقم به ممالک خود تلگرافاً اطلاع می دهند وقتی از سفارت دولت علیه استعلامی می‌شود به واسطهٔ عدم اطلاع جواب صحیحی نمی‌تواند بدهد. بهتر این است که در هر موقع از اتفاقات عمده مانند مسئلهٔ سرحد افغان و تجاوز عثمانی ها را شرح مختصر متحدالمآلی به سفارتخانه‌های ایران بدهند که در موقع مذاکره اطلاعات مفیده داشته باشند.

اثر مهر: باسمه‌احمد

[حاشیه:] خلاصه ــ وزنه ــ بروکسل ــ بلژیک.

۳ / ۱۷   عدد ۴۰

[illegible] ۱۳۲۳

مختصر

سفرای خارجه که در ایران اقامت دارند
همه روزه اخبارات ایران را بی حد حظه
صحت و سقم بممالک خود تلگرافاً اطلاع میدهند
وقتی از سفارت دولت علیه استعلامی میشود بواسطهٔ
عدم اطلاع جواب صحیحی نمیتوانند بدهند بهتر آنست
که در هر موقع از اتفاقات عمده مانند مسئله
سرحدات و تجاوز عثمانیها و شرح مختصر
متحدالمآلی بسفارتخانه‌های ایران نوشته شود در موقع
مذاکره اطلاعات صحیح داشته باشند

شمارهٔ سند: ۶۳۲

موضوع: امور سرحدی وزنه

تاریخ: ۹ مارس ۱۹۰۶ــ م (۱۳۲۴ هـ. ق)

کارتن: ۳۲

پرونده: ۵

نقل از روزنامهٔ اندپاندانس بلژ از اسلامبول به تاریخ هشت مارس

کومیسیون مخصوص عثمانی که به سرحد ایران فرستاده شده است، اظهار داشته‌اند که به دست آورده‌اند ادلّه و شواهدی که سرحدات وزن و لاهیجان و میرکیان جزء متمّم مملکت عثمانی است به این واسطه باب‌عالی مداومت کرده است از رد نمودن به طور سخت تخلیهٔ سرحد خود را با وجود اظهارات تهدیدآمیز دولت ایران.

Conflit turco-persan

Constantinople, jeudi, 8 mars.

La commission spéciale turque envoyée sur la frontière persane ayant déclaré avoir recueilli les preuves que les territoires de Vezne, de Lahidzan et de Mirkian font partie intégrante de l'empire ottoman, la Porte a continué à refuser énergiquement d'évacuer ces territoires, malgré des représentations presque comminatoires de la Perse.

L'incident Bonomelli

نقل از روزنامه اندپاندانس بلژ بتاریخ نهم مارس ۱۹۰۶

از اسلامبول بتاریخ هشتم مارس

کمیسیون مخصوص عثمانیه که بسرحد ایران رفته بود بثبت اظهار داشته اند که بدست آورده اند ادله و براهینی در سرحدات وزنی و لاهیجان و میرکیان جزو متمم مملکت عثمانی است و باین واسطه باب عالی مداومت کرده است از رد نمودن بطور سختی تخلیه سرحد خود را با وجود اظهارات تهدید آمیز دولت ایران

شمارهٔ سند: ۶۳۳

موضوع: اختلاف سرحدی ایران و عثمانی

تاریخ: ۱۸ مارس ۱۹۰۶ م (۱۳۲۴ هـ. ق)

کارتن: ۳۲

پروندهٔ: ۵

نقل از روزنامهٔ سوآر منطبعهٔ بروکسل

اسلامبول ۱۶ مارس

دیروز باب‌عالی در باب اختلاف سرحدی بین دولت ایران و عثمانی یک یادداشتی به سفیر ایران فرستاده است که مستند است بر راپرتی که کمیسیون عثمانی مأمور به سرحد داده‌اند. باب‌عالی اصرار دارد که سرحد متنازع‌فیه بلاحرف متعلق به دولت عثمانی است و مدعیّات دولت ایران را رد می‌نماید. سفیر ایران امروز این یادداشت عثمانی را به سفیر روس و انگلیس اطلاع داده است به نظر می‌آید این مسئله در دورهٔ خیلی سختی داخل شده باشد و منتظرند که دولت ایران مجبوراً مداخلهٔ روس و انگلیس را در این کار بخواهد.

TURQUIE

Le conflit turco-persan

Constantinople, 16 mars.

La Porte a adressé hier à l'ambassade persane, au sujet du conflit de frontière entre la Turquie et la Perse, une note basée sur le rapport de la commission envoyée sur les lieux. La Porte maintient que le territoire contesté appartient incontestablement à la Turquie, et elle repousse les prétentions persanes.

L'ambassadeur de Perse a communiqué aujourd'hui aux ambassades de Russie et d'Angleterre cette note de la Porte.

La question semble entrée dans une période plus aiguë, et l'on s'attend à ce que la Perse soit obligée de demander à l'Angleterre et à la Russie leur médiation.

نقل از روزنامه [illegible] مورخ ۱۸ مارس ۱۹۰۶

اسلامبول ۱۶ مارس

دیروز باب عالی درباب چند فرسخ زمین متنازع بین دولت ایران و عثمانی یک نوشته بسفارت ایران فرستاده است
بر راپورت کمیسیون عثمانی مأمور سرحد داده‌اند. باب عالی اصرار دارد در سرحد متنازع فیه چند فرسخ متعلق بدولت عثمانی است
ادعاهای دولت ایران را رد می‌نماید. سفیر ایران امروز این نوشته عثمانی را بسفیر روس و انگلیس اطلاع داده است. بنظر
این مسئله در دوره خیلی سختی داخل شده است و منتظرند دولت ایران مجبور شود که روس و انگلیس را داخل بکند.

شمارهٔ سند: ٦٣٤
موضوع: جنگ ایران و عثمانی
تاریخ: ۲۲ مارس ۱۹۰٦م (۱۳۲٤ هـ. ق)
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

نزاع عثمانی و ایران

اسلامبول ۲۲ مارس

سفرای روس و انگلیس یک ملاقاتی با صدراعظم عثمانی برای تسهیل مناقشه مابین دولتین داشتند. زیرا باب‌عالی مجدداً امتناع کرده است از پس کشیدن قشون عثمانی از خاک ایران.

Constantinople

Le conflit turco-persan

Constantinople, 22 mars.

Les ambassadeurs de Russie et d'Angleterre ont eu une entrevue avec le grand-vizir en vue d'apaiser le conflit qui persiste entre la Turquie et la Perse par suite du refus réitéré de la Porte de retirer ses troupes du territoire persan.

Tokio

نزاع عثمانی و ایران ۵

اسلامبول ۲۲ مارس

سفرای روس و انگلیس یک ملاقاتی با صدراعظم عثمانی برای تسهیل مناقشه مابین دولتین داشتند
زیرا باب عالی مجدداً امتناع کرده است از پس کشیدن قشون عثمانی از خاک ایران

شمارهٔ سند: ۶۳۵

موضوع: جنگ ایران و عثمانی

تاریخ: ۲۳ مارس ۱۹۰۶ م (۱۳۲۴ هـ. ق)

کارتن: ۳۲

پرونده: ۵

نقل از روزنامهٔ اتوآل بلژ

از اسلامبول روزنامه اکودوپاری خبر می‌دهند که سفرای روس و انگلیس با صدراعظم عثمانی ملاقات کردند به جهت منع نمودن جنگ را که میان ایران و عثمانی محتمل است به واسطهٔ اینکه باب‌عالی مجدداً امتناع کرده است از پس کشیدن قشون عثمانی از خاک ایران.

On mande de Constantinople à l'*Echo de Paris :*

Les ambassadeurs de Russie et d'Angleterre ont eu une entrevue avec le grand vizir en vue d'empêcher une guerre imminente entre la Turquie et la Perse, par suite du refus réitéré de la Porte de retirer ses troupes du territoire persan.

نقل از روزنامه اتوآل بلژ ۲۳ مارس ۱۹۰۶

از اسلامبول روزنامه اکودوپاری خبر میدهد که سفرای روس و انگلیس با صدراعظم عثمانی ملاقات کرده به جهت منع نمودن جنگ که میان ایران و عثمانی محتمل است بواسطه اینکه باب عالی مجدداً امتناع کرده است از پس کشیدن قشون عثمانی از خاک ایران

شمارهٔ سند: ٦٣٦

موضوع: اختلاف سرحدی ایران و عثمانی

تاریخ: ۲٦ مارس ۱۹۰٦م (۱۳۲٤ هـ. ق)

کارتن: ۳۲

پروندهٔ: ۵

اتوآل بلژ

اخبارنویس روزنامه‌تان از اسلامبول در باب اختلاف ایران و عثمانی می نویسد که ایرانی ها از رفتار عثمانی ها در این مسئله تحدید حدود که تمام نمی شود بسیار مأیوس هستند. مخصوصاً چون دولتین انگلیس و روس که در این مسئله توسط می‌کردند هر چند بکلی بی علاقه نیستند، لکن چنین می نمایند که در این کار مداخله ندارند. دولتین واسطتین می‌گویند و حق هم دارند که در مدت شصت سال تمام سعی و زحمات و مخارجی که برای این مسئله قبول کرده‌اند در مقابل رخاوت عثمانی ها مؤثر نگردید با وجود بودن عهدنامجات و قراردادهای امضاشده انگلیسی ها که در مسئلهٔ سرحد عثمانی و مصر حق اعتراض و ادعارا دارند و نمی توانسته‌اند تاکنون کاری بکنند چطور می توانند در مداخله به مسئلهٔ ایران و عثمانی موفق شوند. فقط انگلیسی ها می توانند در این مسئله حکمیت داشته باشند به شرطی که طرفین حکمیت او را بخواهند فعلاً گویا دولت عثمانی هیچ خیال ندارد داخل این مذاکرات شود و محتاج به مذاکره هم نیست به دلیل اینکه مواقعی را که می خواست تصرف نموده است و چیزی غیر از این نمی خواهد که او را با دولت ایران که نمی تواند مدت مدیدی در مقابل او دوام بیاورد، تنها بگذارند.

Le correspondant du *Temps* à Constantinople écrit, au sujet du différend turco-persan :

Les Persans sont d'autant plus désespérés de l'attitude des Turcs dans cette interminable question de délimitation de frontière que les puissances médiatrices, l'Angleterre et la Russie, semblent sinon s'en désintéresser complètement, pour le moins y rester quasi indifférentes. Les deux puissances médiatrices disent avec raison que depuis soixante ans tous leurs efforts et leurs travaux, toutes leurs peines et les dépenses qu'elles ont consenties, n'ont pas pu avoir raison de l'apathie des Turcs, malgré les conventions signées, malgré les engagements pris. Comment l'Angleterre — qui dans l'incident de frontière turco-égyptienne, où elle a bien plus directement voix au chapitre, n'a pu encore rien faire — pourrait-elle intervenir avec succès dans l'affaire persane? Son rôle ne pourrait se limiter, tout au plus, qu'à celui d'arbitre, et encore faudrait-il que les deux parties en cause le lui demandassent. Or, il ne paraît pas pour le moment que la Turquie soit disposée à entrer dans cette voie. Elle n'en a pas besoin puisque, occupant tout le territoire qu'elle veut, elle ne réclame rien autre que d'être laissée seule vis-à-vis de la Perse, qui ne saurait lui opposer une bien longue résistance.

از تان مورخ ۲۶ مارس ۱۹۰۶

مخبر روزنامه تان از اسلامبول درباب اختلاف ایران و عثمانی می‌نویسد ایرانیها از رفتار عثمانیها در این مسئله تحدید حدود تا آخر [illegible]
درباب این همه مخصوصاً چون دولتین انگلیس و روس که در این مسئله توسط می‌کنند هرچند فعلاً علاقه مند [illegible] لکن حس می‌نمایند دولتین [illegible] قرار دارند
دولتین واسطه می‌گویند و حق هم دارند که در مدت شصت سال تمام سعی و زحمات و مخارجی که برای این مسئله قبول کرده‌اند در مقابل بی‌قیدی عثمانیها
اثر نبخشیده با وجود عهدنامجات و قرارداد امضا شده انگلیسها که در مسئله سرحد عثمانی و مصر حق اعتراض و ادعا داراند [illegible]
تا کنون کاری نکرده چطور می‌توانند در مسئله ایران و عثمانی مداخله کنند فقط انگلیسها می‌توانند در این مسئله حکمیت داشته باشند بشرطیکه طرفین
حکمیت او را بخواهند لکن دولت عثمانی هیچ خیال ندارد و چنین اقداماتی [illegible] محتاج نیست زیرا که هم [illegible] را که خواسته
تصرف نموده است و چیزی غیر از این نمی‌خواهد که او را با دولت ایران تنها [illegible] در مقابل او دولت ایران [illegible] تنها بگذارند

شمارهٔ سند: ۶۳۷
موضوع: سرحدی
تاریخ: اول مه ۱۹۰۶م (۱۳۲٤ هـ. ق)
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

واقعهٔ تبه

بیت‌المقدس، دویم مه، دو عدد علامت سرحدی که از چندین سال قبل از اسکندریه به ریکا به جهت تحدید سرحد مصر و عثمانی فرستاده شده بود، تماماً نابود شده همچنین درخت بزرگی که این علایم زیر آن نصب شده بودند.

از لندن ۱ مه، سفارت عثمانی بیان می‌کند که دولت عثمانی به حاکم بیت‌المقدس امر داده است در باب علامات تحدید سرحد که گویا در ریکا خراب کرده‌اند، تحقیقات نموده مرتکبین این عمل را هرکه بوده باشد تأدیب و علامات جدید در جای قدیم برقرار دارد.

در مجلس عوام

لندن ۱ مه، سرآدارد (ادوارد) گری وزیرامورخارجهٔ دولت انگلیس اظهارداشته است که ادعای دولت عثمانی راجع به اراضی است که در آن طرف تبه و حوالی آن است و لازم است که کومیسیون مرکب از مأمورین انگلیس و عثمانی در این حوالی تحدید سرحد نماید و طلب کرده است که قبل از آن که مسئله تحدید سرحد انجام گیرد عثمانی قشون خود را عقب بکشد و دولت عثمانی رد این تکلیف را نموده است باب‌عالی به سفیر انگلیس خبر داده است که کمیسیونی فرستاده شده که تحقیق نماید در صورتی که علامت سرحدی را در العریش از این طرف از جای خود حرکت داده باشند علامت مزبور را تعمیر و یا دوباره تازه بسازند.

از لندن ۱ مه، از قراری که روزنامه‌ها می نویسند به فوج دویم سوفولک که در مَدْرَس است امر شده است که به عدن برود.

از مصر ۱ مه، تعطیل مذاکرات فی‌مابین دولتین عثمانی و مصر برقرار است.

از مصر ۱ مه، حرکات قشون عثمانی در سرحد طورسینا دوام دارد. مختار پاشا

اظهار امیدواری کرده است که مسئله به طور صلح حل شود و این را نیز ضمیمهٔ مقال کرده است که دولت عثمانی حاضر است که رجوع به حکم شود و الا اگر لازم باشد در سرحد مصر عثمانی ها هشتاد هزار سرباز خواهند داشت و به مصری‌ها نصیحت می دهد که آسوده بنشینند.

خبرنگار یکی از روزنامه‌های مصر که به سوریه فرستاده شده می نویسد که قشون سوریه فقط عبارت از سی هزار سرباز بی‌نظم است که نه اسب دارند نه اسلحه و نه لوازم.

اختلاف ایران و عثمانی

اسلامبول ۱ مه، در خصوص اختلاف سرحد با ایران حصول ائتلاف به طور یقین به نظر می آید باب‌عالی امروز تکلیف جدید صلح‌آمیزی به سفیرکبیر ایران کرده است.

واقعه تبه

بیت المقدس سه‌شنبه اول مه — دو عدد علامت سرحدی که از چندین سال قبل از اسکندریه به ریکا جهت تعیین سرحد میان مصر و عثمانی فرستاده شده بود تماماً نابود شده همچنین درخت بزرگی که این علائم زیر آن نصب شده بود

از لندن اول مه — سفارت عثمانی در انگلیس می‌نویسد دولت عثمانی به حاکم بیت المقدس امر داده است در باب علامت تعیین سرحد که گویا در ریکا خراب کرده‌اند تحقیقات نموده مرتکبین این فقره را هر که باشند تنبیه نمایند و علامت جدید در جای قدیم برقرار دارند

در مجلس عوام

لندن اول مه — سر ادوارد گری وزیر امور خارجه دولت انگلیس اظهار داشته است که ادعاهای دولت عثمانی راجع به اراضی است که در آن طرف تبه و حوالی آن است و لازم است که کمیسیونی مرکب از نمایندگان انگلیس و عثمانی در این حوالی تعیین سرحد نمایند و طلب کرده است که قبل از آنکه مسئله تعیین سرحد انجام گیرد قشون عثمانی قشون خود را عقب بکشد دولت عثمانی از این تکلیف ابا نموده است باب عالی به سفیر انگلیس خبر داده است که کمیسیونی فرستاده شده تحقیق نماید در صورتی که علامت سرحدی العریش از این طرف از جای خود حرکت داده شده باشد علامت مزبور را تعمیر یا جابجا تازه سازند

از لندن اول مه — از قراری که روزنامه‌ها می‌نویسند به فوج دوم سافک که در مدراس است امر شده است به عدن برود

از مصر اول مه — تعطیل مذاکرات فیمابین دولتین عثمانی و مصر برقرار است

از مصر اول مه — حرکات قشون عثمانی در سرحد طور سینا مدام دارد مختار پاشا اظهار امیدواری کرده است که مسئله به طور صلح ختم شود و نیز این جمله را علاوه کرده است که دولت عثمانی حاضر است به رجوع به حکمیت ولی اگر لازم آید در سرحد مصر قشون عثمانی هشتاد هزار سرباز خواهد داشت به مصری‌ها نصیحت کرده است که آرام باشند. خبرنگار مخصوص یکی از روزنامه‌های مصر می‌نویسد که تمام قشون سوریه منحصر به سی هزار سرباز بی‌نظم است که نه اسب دارند نه اسلحه و نه مهمات

اختلاف ایران و عثمانی

اسلامبول اول مه — در خصوص اختلاف سرحدی ایران امید حصول مصالحه نزدیک است باب عالی امروز تکلیف جدید مصالحه‌آمیزی به سفیر کبیر ایران کرده است

BULLETIN TÉLÉGRAPHIQUE

L'Incident de Tabah

Jérusalem, mardi, 1er mai.

Deux bornes-frontières envoyées il y a de nombreuses années d'Alexandrie à Rika, pour délimiter la frontière entre la Turquie et l'Egypte, ont complètement disparu ainsi qu'un gros arbre au pied duquel elles avaient été érigées.

Londres, mardi, 1er mai.

L'ambassade ottomane annonce que le gouvernement turc a ordonné au gouverneur de Jérusalem de faire une enquête sur la borne-frontière qui aurait été renversée à Rika, de punir les coupables quels qu'ils soient et de faire remplacer la borne.

A LA CHAMBRE DES COMMUNES

Londres, mardi, 1er mai.

Sir Edouard Grey, ministre des affaires étrangères, expose que les réclamations turques portent sur des territoires qui seraient bien au delà de Tabah et des environs. Il est nécessaire qu'une commission anglo-turque détermine toute la frontière de ce côté. Il avait demandé qu'en attendant cette délimitation les troupes turques fussent retirées de Tabah. C'est ce que la Turquie a refusé de faire. La Porte a informé l'ambassadeur d'Angleterre de l'envoi d'une commission chargée de voir si la borne-frontière d'El Arish a été déplacée de ce côté et la faire réparer ou rétablir.

Londres, mardi, 1er mai.

Suivant les journaux, le 2e régiment de Suffolk, qui est à Madras, a reçu l'ordre de partir pour Aden.

Le Caire, mardi, 1er mai.

Les négociations restent suspendues entre la Turquie et l'Egypte.

Le Caire, mardi, 1er mai.

L'activité des troupes turques à la frontière du Sinaï continue.

Mouktar pacha, interviewé, a déclaré espérer une solution pacifique. Il a ajouté que la Turquie est disposée à l'arbitrage, mais si besoin est elle a 80,000 hommes à la frontière d'Egypte, et il conseille aux Egyptiens le calme.

Un envoyé spécial d'un journal du Caire affirme que tout le corps d'armée de Syrie comprend au maximum 30,000 hommes de troupes indisciplinées, dénuées de chevaux, d'armements et de munitions.

L'Incident turco-persan

Constantinople, mardi, 1er mai.

L'accord paraît imminent au sujet du conflit de frontière avec la Perse. La Porte a fait aujourd'hui une nouvelle proposition plus conciliante à l'ambassadeur persan.

شمارهٔ سند: ۶۳۸
موضوع: رفع اختلاف ایران و عثمانی
تاریخ: ۲ مه ۱۹۰۶م (۱۳۲۴ هـ. ق)
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

اختلاف انگلیس و عثمانی

از اسلامبول دویم مه

نوشتجات رسمی و نقشه‌هایی که سفارت عثمانی در لندن باید به سر ادآرد گری نشان بدهد، همانها هستند که چهارده سال قبل در اختلاف راجعه به فرمان سال ۱۸۹۰ باب‌عالی استناد به آنها نموده بود.

صدراعظم عثمانی در آن وقت تلگرافی فرستاده بود که دلایل و براهینی را که مستند به این نوشتجات بودند، از حکم ساقط می‌نمود. گمان می‌رود که سر ادآرد گری به آن نوشتجات اعتنایی ننموده قبل از تحدید سرحد در تخلیه تبه اصرار نماید.

اختلاف ایران و عثمانی

از اسلامبول دویم مه

در یادداشتی که باب‌عالی به سفیرکبیر ایران فرستاده تأکید می‌کند تکلیف صلح‌آمیزی را که مبتنی است بر مقصد تخفیف اختلاف واقع در میان دو دولت اسلام، سفیرکبیر ایران اظهار خوشحالی نموده است به نظر چنین می آید که ایران این صورت حل را که تکلیف شده قبول نماید.

Le litige anglo-turc

Constantinople, mercredi, 2 mai.

Les documents et les cartes que l'ambassadeur de Turquie à Londres doit soumettre à Sir Edward Grey sont ceux sur lesquels la Porte s'est basée, il y a quatorze ans, au cours du litige relatif au firman de 1890. Le grand-vizir, à cet effet, avait envoyé un télégramme qui annulait l'argumentation à laquelle ces documents servaient de base. On s'attend à ce que Sir Edward Grey n'en tienne pas compte et insiste sur l'évacuation de Tabah préalablement à toute délimitation de frontière.

Le conflit turco-persan

Constantinople, mercredi, 2 mai.

Une note de la Porte à l'ambassadeur de Perse confirme la proposition conciliatrice tendante à apaiser le conflit entre les deux nations musulmanes. L'ambassadeur de Perse se montre satisfait. On croit que la Perse acceptera la solution proposée.

اختلاف انگلیس و عثمانی

از اسلامبول دوم مه

نوشتجات و نقشه هائی که سفارت عثمانی در لندن باید به سر ادوارد گری ارائه دهد همانهاست که باب عالی چهارده سال قبل در اختلاف راجع به فرمان سال ۱۸۹۰ به آنها استناد نموده بود. صدراعظم عثمانی در آن وقت تلگرافی مخابره و دلائلی را که این نوشتجات بر آن مبتنی بود از حکم ساقط نمود. گمان میرود سر ادوارد گری به این نوشتجات اعتنائی ننموده قبل از تعیین سرحد در تخلیه طابه اصرار نماید.

اختلاف ایران و عثمانی

از اسلامبول دوم مه

در یادداشتی که باب عالی به سفیر کبیر ایران فرستاده تأیید میکند تکلیف صلح آمیزی را که مبنی است بر رفع اختلاف دو دولت اسلام. سفیر کبیر ایران اظهار خوشحالی نموده است. بنظر چنین می آید که ایران این صورت حل را که تکلیف شده قبول نماید.

شمارهٔ سند: ۶۳۹
موضوع: تلگرام مسیو گری از لندن به سفیر انگلیس در پطرزبورغ در مورد اختلافات مرزی ایران و عثمانی
تاریخ: ۲۲ اکتبر ۱۹۰۶م (۱۳۲۴ هـ . ق)
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۹

ترجمهٔ تلگرام جناب مسیوگری از لندن

تلگرام ذیل را به سفیر دولت متبوعهٔ خود مقیم پطرزبورغ مخابره نمود

حکومت روس را باید مسبوق ساخت که در صورتی که راضی شود حکومت انگلیس مایل است که نمایندگان انگلیس و روس در قسطنطنیه به صدراعظم عثمانی شفاهاً اظهار دارند که حکومتین روس و بریتانی کبیر نظر به همان مطلبی که ایشان سابقاً منطقه را که خط سرحدی ایران و عثمانی در آن واقع است،محدود و معین ساختند. اکنون نیز حاضرند که اقدامات حسنهٔ خویش را برای معاونت کمیسیونهای ایران و عثمانی در انجام مسئلهٔ سرحد و تعیین خط سرحدی در منطقهٔ مذکور تجدید نمایند.

به ملاحظهٔ اینکه مبادا صدراعظم به این ترتیب جواب مساعد ندهد، نباید به این مسئله حالت رسمیت بدهند بلکه لازم است هر یک از سفرا جداگانه در این خصوص با صدراعظم عثمانی صحبت نمایند و نیز باید به صدراعظم گفته شود که غرض ما از این اظهار و معاونت آن است که بگذاریم مابین عثمانی و ایران کار به مخاصمت کشد. چه مخاصمت مذکور نتایج خیلی وخیمه خواهد داشت.

از قرار معلوم عثمانی مدعی است که رودخانهٔ لاهان سرحد دولتی و رودخانهٔ مذکور در داخل منطقهٔ طبیعی است که در ۱۸۶۵ معین شده بنابراین واضح است که برای تسویهٔ این امر به طریق صلح چنانچه در فوق گفته شد، تشکیل کمیسیون مختلفه بهترین راه و وسیله است و در این خصوص من با سفیر روس صحبت نمودم و او مراسله[ای] از وزیر امور خارجهٔ روس برای من فرستاد که در آن در مقاصد و ملاحظات من استفسار شده بود.

Tel. from Sir E. Grey London, [illegible]

I have sent the following tel. to H.M. Ambas ador at St. Petersburgh.

"Russian Govt. should be informed that, if the Russian Govt. agree, H.M. Govt. are willing that the British and Russian representatives at Constantinople should inform Grand Vizier verbally that the Governments of Russia and Great Britain, inview of the fact that they have already defined the zone within which the boundary between Turkey and Persia is to be found, are ready to continue their good offices by assisting Turkish and Persian Commissioners in completing the frontier by the delimitation of the boundary line within that zone. It is perhaps advisable that, in case the communication should not be well received, it should not be of too formal a nature and the Ambassadors might therefore speak to the Grand Vizier separately. The Grand Vizier might also be told that we make this suggestion to obviate the possibility of a conflict between

Turkey

Turkey and Persia, which would be very unfortunate, as it appears that Turkey claims the river Lahan as boundary and this is within the neutral zone as defined in 1865. It is, therefore clear that a joint commission as proposed is the best way of making a peaceful settlement. I have spoken in this sense to the Russian Ambassador who has made a communication to me from the Russian Minister for Foreign Affairs in which he asks me for my views.

(sd.) Grey.

شمارهٔ سند: ٦٤٠

موضوع: تمجید از افخم‌الممالک کارگزار سلدوز

تاریخ: ۳ صفر ۱۳۲٤ هـ. ق

کارتن: ۳۲

پروندهٔ: ٤

نامهٔ کارگزاری آذربایجان به وزارت خارجهٔ ایران

نمره: ۳٤٦

سه فقره راپورت افخم‌الممالک کارگزار سلدوز از وقایع حدودیهٔ ساوجبلاغ به کارگزاری کل نوشته بود که عین آنها را محض استحضار خاطر مبارک تقدیم داشت. فی الجمله تمجیدی از مراقبت او بفرمایند اسباب تشویق او در مراقبت به خدمات دولت خواهد بود امر امر مبارک است.

این افخم‌الممالک پسر اسکندرخان قراپاپاق و نوادهٔ نقی‌خان قراپاپاق است که پدر بر پدر صاحب‌منصب خدمتگزار و محل اطمینان و اعتبار است.

مهر مفاخرالدوله

روز سه‌شنبه ۲۳ شهر صفر ۱۳۲۴

۳۴۶

سه فقره راپورت انجم الممالک کارگذار سلدوز از وقایع سرحدیه و تاد علیه

که کارگذاری کلی نوشته بود که عین آنها را محض استحضار خاطر مبارک تقدیم

داشت فی الجمله تجدیدی از مراقبت رو بفرمایند باب تشویق

او در مراقبت کتبیات دولت خواهد بود ارادهٔ مبارک است کارگذار

این انجم الممالک پسر اسکندرخان قراپاپاق و نوه نقی خان قراپاپاق

صاحب منصب خدمتگذار و محل اطمینان و اعتبار است

ح

۳۸۳

۲۳ صفر ۱۳۲۴

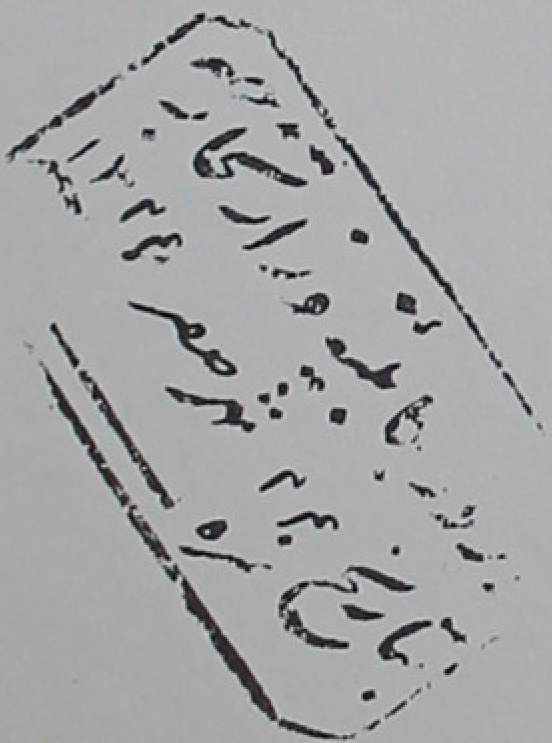

شمارهٔ سند: ٦٤١
موضوع: اوضاع سرحد و استعداد عثمانی ها
تاریخ: ١١ صفرالمظفر ١٣٢٤ هـ . ق
کارتن: ٣٢
پروندهٔ: ٤

نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول مبنی بر ارسال گزارش میرزا فتح‌الله خان مشیر حضور به وزارت خارجه

نمره: ٢٤

قربانت شوم

میرزا فتح‌الله خان مشیر حضور، آتشه‌میلیتر سفارت کبری راپورتی دایر به حالات سرحد و حرکات و استعداد عثمانی ها در آنجا نوشته چون لازم بود که خواطر اولیای دولت علیه از مراتب آن مستحضر باشد، اینک لفاً ارسال می دارد که از شرف ملاحظه عالی بگذرد.

هو

ثبت شد

۱۱ شهر صفر المظفر ۱۳۲۴

نمره ۲۴

میرزا فتح الله خان منشی حضور آقای ... سفارت کبری

راپورتی را از مجادلات ترجمه دو کاغذ و ...

عثمانیه در آنجا نوشته چون لازم بود که خاطر اولیا

دولتیه از مراتب آن مستحضر باشد اینک لفا

در اینجا ارسال میدارد که انشاءالله از نظر شریف ملاحظه عالی بگذرد

نمره ۲۹۱

۵۰

۲۹ ربیع الاول ۱۳۲۴

عرض شد ربیع ۲۴

شمارهٔ سند: ٦٤٢

موضوع: موقعیت قوای عثمانی

تاریخ: ۱۲ صفرالمظفر ۱۳۲٤ ق

کارتن: ۳۲

پروندهٔ: ٤

راپرت میرزا فتح‌الله خان مشیر حضور آتشهٔ سفارت ایران در اسلامبول

نمره: ۵

دیروز با آتشه میلیتر یکی از سفارات بزرگ اسلامبول ملاقات نمود تفصیلات و اطلاعات ذیل را محرمانه به چاکر بیان نمود چون اطلاع خاطر انور مبارک لازم بود، لهذا به عرض حضور مبارک می رساند.

دوازدهم ماه فوریهٔ ماه گذشته یک باطالیان عسکر در تحت ریاست صفوت افندی از فوج بیست و نهم نظام که از وان می آمد وارد موصل گردید. دو روز بعد از آن باطالیان دوم (وسیم‌افندی) از فوج سی و یکم به طرف وزنه حرکت نمود که به‌باطالیان سوم (امین افندی) از فوج سی و دوم که در آنجا بود، ملحق گردد در آن تاریخ قشون عثمانی به قرار ذیل در موصل تحشیه شده بود.

دو باطری از توپچیان کوهی		سه باطالیان پیاده‌نظام		
باطری اول	باطری دومی	اولی	دومی	سومی
از فوج بیست سوم		از فوج بیست‌وچهارم		از فوج بیست‌ونهم
از فوج بیست وسوم		از فوج سی وسوم		

در این اوقات در ارزروم منتظر ورود قشون جدید برای سوق بودند.

در پنجم مارس قشون عثمانی به ترتیب ذیل در حدود ایران جمع شده‌اند.

از اردوی چهارم (پیاده‌نظام)

باطالیان اول (ازفوج بیست‌ونهم) باطالیان یکم و چهارم (ازفوج سی ویکم)

باطالیان دوم وچهارم (سلیم افندی ازفوج سی ودویم)

باطالیان سوم (ازفوج هفتاد و سوم) باطالیان سوم (ازفوج هفتاد و چهارم)

توپخانهٔ کوهی

باطری پنجم	باطری پنجم	از فوج بیست وسوم
از فوج بیست و چهارم	از اردوی ششم	پیاده نظام توپخانه
باطری دوم وچهارم	باطالیان دوم و چهارم	باطالیان اول
یک باطری توپخانه صحرا	از فوج چهل وششم	از فوج چهل و هفتم
از فوج چهل وششم		

مجموع سیزده باطالیان پیاده سه باطری توپخانه و چهار اسکادران از سوار حمیدیه به نظر چاکر کلیهٔ قشون عثمانی ده هزار نفر پیاده یکهزار و پانصد نفر سواره وهیجده عراده توپ می باشد.

زیاده جسارت است

چاکر فتح الله الطباطبایی آتشه میلیتر سفارت کبری

دیروز با اشاره یکی از سفارتخانه‌ها بزرگ چند نفر سید ملاها و تجار متحصن در سفارت و چند طایفه دیگر از مجرمانه بپای کوپان [illegible] طلبیم حافظ از بازرگ لازم رد [illegible] بحضور باکی بریس

هزار و دهم در ماه گذشته یک باطالیان عسکر در تحت ریاست صفوت افندی

از فوج بیست و نهم نظام در اردوان [illegible] وارد [illegible] کرده و دو باطالیان

(وسیم افندی) از فوج سی و یکم نظام [illegible] حرکت نموده و دو باطالیان

(امین افندی) از فوج سی و دوم [illegible] بوده [illegible] که تا تاریخ قشون عثمانی

بقرار ذیل در [illegible] تخته شده بود

شش باطالیان پیاده نظام — دو باطری از توپخانه [illegible]

باطری اول از فوج بیست و سوم	باطری دوم از فوج بیست و چهارم	اول و دوم از فوج بیست و پنجم	دوم از فوج بیست و ششم	سوم از فوج سی و یکم

در این اوقات در ارض روم [illegible] قشون جدید برای [illegible] بوده

در پنج مارس قشون عثمانی بترتیب ذیل در صفحه ایران جمع شده بود

از اردوی چهارم (پیاده نظام)

باطالیان اول از فوج بیست و نهم	باطالیان سوم و چهارم از فوج سی و یکم	(امجد افندی) باطالیان دوم و چهارم (سلیم افندی) از فوج سی و دوم	باطالیان دوم از فوج هفتاد و دوم	باطالیان دوم از فوج هفتاد و چهارم

توپخانهٔ کوهی

باطری پنجم
از فوج بیست دوم

باطری پنجم
از فوج بیست چهارم

از اردوی ششم

پیاده نظام

توپخانه

باطری اول چهارم
از فوج چهل پنجم

باطریان اول دوم
از فوج چهل هشتم

باطریان اول
از فوج چهل ششم

یک باطری توپخانهٔ بحری

مجموع سیزده باطریان پیاده سه باطری توپخانه و چهار اسکادرون از سوار حمیدیه

بطور حاضر کلیهٔ قشون عثمانی ده هزار نفر پیاده سیصد نفر سوار و پانصد نفر سواره و بهیده سواره

توپ پیاشه ذخیره صاحب منصب چاکر خ مراتب طبابت اسلحه تیر تعداد کرک

شمارهٔ سند: ٦٤٣
موضوع: امور سرحدی ایران و عثمانی
تاریخ: ۲ ربیع‌الاول ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ٤

نامهٔ سفارت ایران در لندن به وزارت خارجهٔ ایران

هو

استخراج تلگراف رمز از لندن

حضرت مستطاب اجل اکرم افخم مشیرالدوله

این ایام که گفتگوی سرحدی مصر و عثمانی بر پا است و انگلیسی ها از مماطله و ایستادگی عثمانی متغیر و در صدد اقدامی هستند نسبت به عثمانی ها احساسات عموم مطبوعات و مردم خیلی به طرف ایران است و اظهار یگانگی و طرفداری از ایران و ملامت از عثمانی می‌کنند تفصیل با چاپار عرض شده است از طرف مطبوعات غالباً در باب نقاط متنازع‌فیه سرحد ایران و عثمانی سؤال می‌کنند اگر صلاح باشد مقرر فرمایند مجملاً معاهدات دولتین و تمام اسامی نقاطی که عثمانی ها تجاوز کرده‌اند تلگراف نمایند که هم مطبوعات را کاملاً از حقوق دولت علیه ایران برای انتشارات غیررسمی مطلع داشته هم در مواقع لازمه از روی بصیرت بتوان مذاکره نمود و نیز اگر صلاح بدانند و لازم باشد در این وقت که عموم مطبوعات و مردم طرفدار دولت علیهٔ ایران هستند ممکن است یکی از اجزای پارلمنت را واداشت که در پارلمنت این فقره را مطرح و دولت انگلیس را تشویق به همراهی دولت علیه ایران نماید.

مهدی

۲ ربیع‌الاول ۱۳۲٤

۱۸

استخراج تلگراف رمز از لندن

حضرت مستطاب اجل اکرم افخم مشیرالدوله دام اقباله زیاده ایام کنگره کشمکش میان

مصر و عثمانی برپا است و انگلیسها از مماطله و التماسهای عثمانی خسته شده‌اند

متغیر و در صدد واداشتن نسبت به عثمانیها احساسات عموم مطبوعات

و مردم را بطرف ایران است و اظهار یگانگی و طرفداری از

ایران و ملیت از عثمانیها میکنند شخصاً چاپ را عرض شود ان

از طرف مطبوعات عالیه در این باب نقاط متنازع فیه سرحد ایران

و عثمانی سئوال میکنند اگر صلاح باشد شرحی که به مجلد سفارت

در لندن و تمام اسامی نقاط را که عثمانیها تجاوز کرده‌اند تلگراف نمایند

که اهم مطبوعات را آگاه از حقوق دولت علیه ایران برای انتشارات

غیر رسمی مطلع داشته هم در سوابق لازمه از روی بصیرت به تهران

مذاکره شود و نیز اگر صلاح بدانند و لازم باشد در این موقع

عموم مطبوعات و مردم طرفدار دولت علیه ایران هستند

ممکن است یکی از اجزای پارلمنت را وادار داشت که در پارلمنت
اینقره در اسطرح و دولت انگلیس را تشویق به همراهی دولت عثمانیه

۱۳۲۴
ایران نامه   مهدی   ۲ ربیع الاول

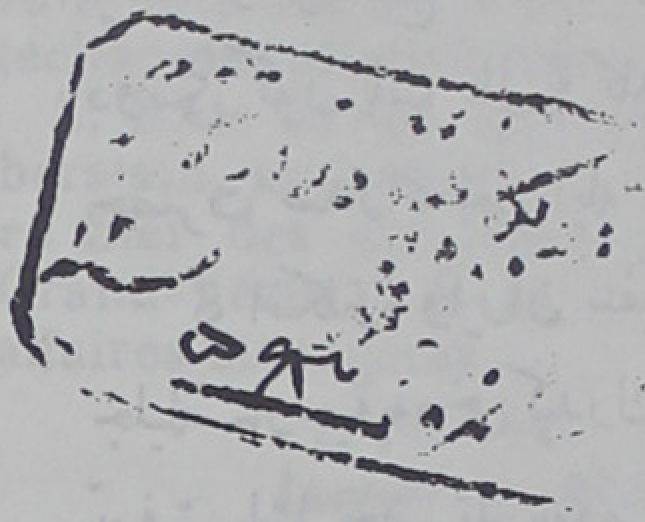

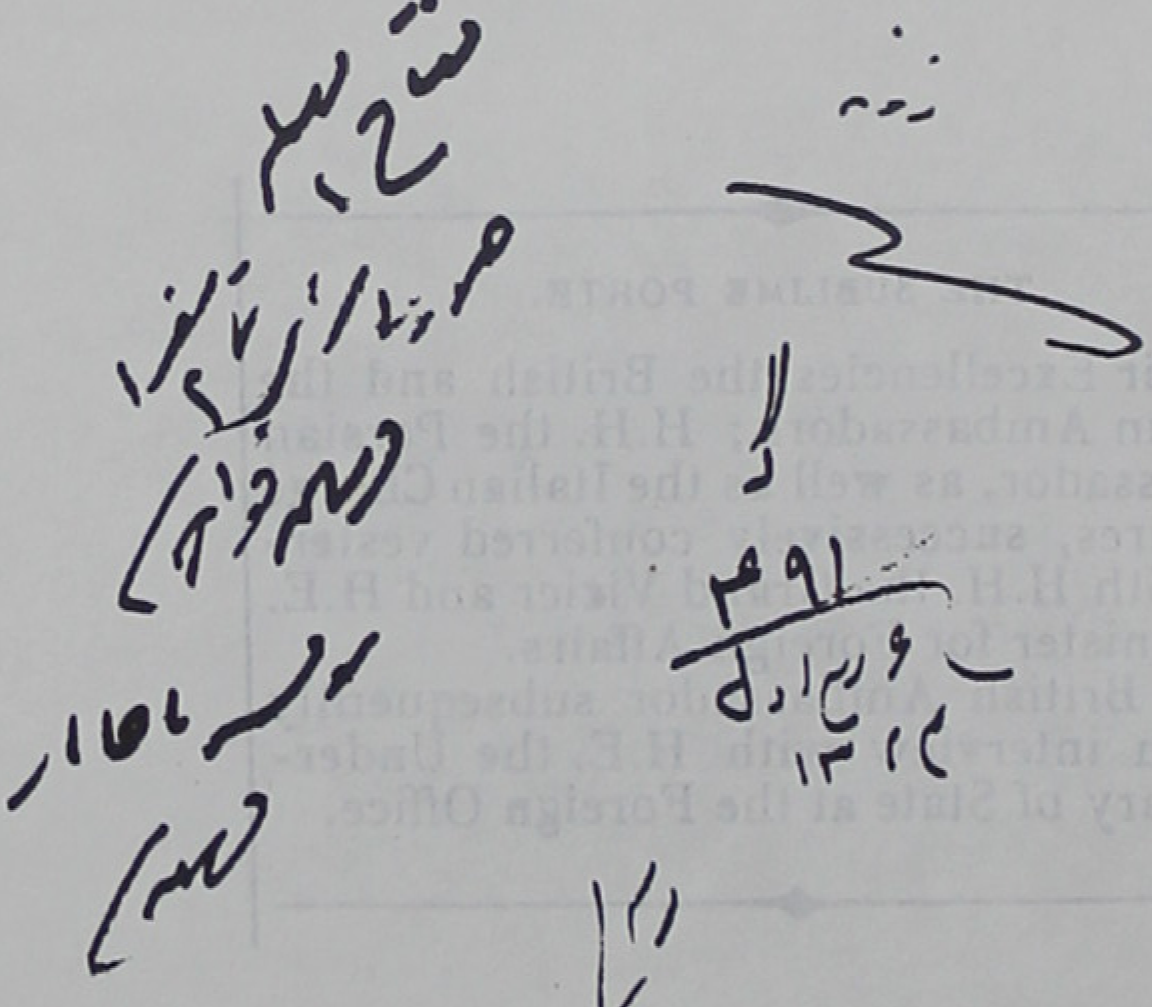

روزنامه صباح ۷ نیسان الاول ۱۳۳۴

ملاقات

انکلتره سفیر کبیری اصالتلو سیر نیقولا اوقونور ، آلمانیا سفیر کبیری اصالتلو بارون مارشال حضراتیله ایران سفیر کبیری ارفع الدوله جناب اشرف پرنس میرزا رضاخان حضرتلری، ایتالیا و قره‌طاغ سفارتلری مصلحتکذارلری دونکی کون باب عالی‌یه کله‌رك ذات فخامتسمات حضرت صدراعظمی ایله ملاقات ایلمشلردر.

§ انکلتره وایران سفیرلری حضراتی دائرهٔ جلیلهٔ خارجیه‌یه دخی کیدرك خارجیه ناظری دولتلو توفیق پاشا حضرتلریله‌ده ملاقات ایتمشلردر.

THE SUBLIME PORTE.

Their Excellencies the British and the German Ambassadors; H.H. the Persian Ambassador, as well as the Italian Chargé d'Affaires, successively conferred yesterday with H.H. the Grand Vizier and H.E. the Minister for Foreign Affairs.

The British Ambassador subsequently had an interview with H.E. the Under-Secretary of State at the Foreign Office.

vers la fin du mois à Buyukdéré.

A la Sublime Porte.

S. E. Sir Nicholas O'Conor, ambassadeur d'Angleterre ; S. A. le prince Arfa-oul-Dovlé Mirza Riza Danich Khan, ambassadeur de Perse ; M. de Martino, chargé d'affaires d'Italie, ont eu hier des entrevues avec S. A. le Grand-Vézir et S. E. le ministre des affaires étrangères.

L'ambassadeur d'Angleterre a eu ensuite une entrevue avec S. E. le mustéchar des affaires étrangères.

S. E. le baron Marschall von Bieberstein, ambassadeur d'Allemagne, a eu hier des entrevues avec S. A. le Grand-Vézir et S. E. le ministre des affaires étrangères.

Légation de Roumanie.

شمارهٔ سند: ٦٤٤
موضوع: گزارش وزارت امور خارجهٔ ایران به سفارت عثمانی در خصوص تجاوزات به پسوه و لاهیجان
تاریخ: ربیع الاول ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۸

سواد ترجمهٔ نامهٔ وزیر خارجهٔ دولت عثمانی به سفارت ایران

نمره: ۲۷

تلگرافی که از وزارت خارجه به سفارت کبری رسیده و خلاصهٔ آن را به صدارت ارسال و اشعار شده بود که سابقاً هزار عسکر و شش‌عراده توپ به پسوه رفته و پنج هزار نفر عسکر، عسکر عراده توپ در لاهیجان موجود و پی در پی اجتماع عشایر و به طرف شین‌آباد نیز توپ و عسکر فرستاده شده و عساکر عثمانی به محال مرگور و ترگور واقعه در مسافت سه‌ساعتی ارومی و بعضی قرای سایرهٔ ایران تجاوز و تعرض کرده‌اند برحسب لزوم از وزارت جنگ تحقیقات لازمه نموده از آنجا جواباً اظهار داشته‌اند که تجاوز عساکر عثمانی و تخطی به ممالک ایران بکلی خلاف حقیقت بوده و کلیهٔ این مسئله عبارت از منازعهٔ واقعه مابین پشدری‌ها و صمدخان حاکم بانه می‌باشد، از طرف عساکر شاهانه به هیچ یک از قرای ایران تعرض نشده است و در خارج از حدود به خاک ایران تجاوز واقع نگشته فقط برای حفظ و وقایهٔ [وقایع] حدود عثمانی از تجاوزات، استحصال اسباب منع بعضی حرکات خلاف قاعده از طرف عشایر عثمانی به عمل آمده. بیانات واقع بکلی بی اصل و حاکم مزبور که در نتیجهٔ مصادمه واقعه منهزماً عودت کرده معلوم شده جمیع برای اخذ مآثر جمع کرده می خواهند به طرف بانه حرکت نماید از پشدری‌ها به همه حال جلوگیری شده و جهت منع تکرار مصادمهٔ مزبور از طرف صدارت اوامر لازمه به ولایت موصل و کوماندانی اردوی ششم اجرا گردیده است. لهذا خواهشمندم که کیفیت را به مقام مقتضیه تبلیغ و اسباب منع تکرّر این گونه مصادمات مخلّ آسایش را استحصال فرمایید. تأمین احترامات فایقه را تجدید می نمایم.

وزیر خارجه توفیق

صورت تقریر

ایران سفارتندن

سفارت کبرای اعلیحضرت همایون شاهنشاه ایران

در اسلامبول

شماره

۲۷

وزارت امور خارجیه‌یه سفارت ایرانیه‌دن [illegible] طرفندن [illegible] تودیع اولنان تقریرده [illegible]

[illegible] سرحد [illegible] عشایر [illegible] اجتماع ایتدکده اولدقلری

[illegible] آباد [illegible] عشایر [illegible] وقوع [illegible]

[illegible] تجاوز [illegible] اولدیغی [illegible] تحقیقات [illegible]

[illegible] صدور تجاوزات [illegible] حقیقت [illegible]

[illegible]

خارجیه ایرانیه [illegible] تجاوز [illegible] حدود [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] فی [illegible]

شمارهٔ سند: ٦٤٥
موضوع: اختلاف ایران و عثمانی
تاریخ: ۸ ربیع الاول ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۳

گزارش سفارت ایران از بروکسل
نمره: ۳۱۸

قربانت شوم

به زیارت رقم مرحمت شیم مطاع مبارک مورخ بیست و ششم شهر صفر قرین کمال سعادت و مفاخرت آمد از پیشرفت امور متعلقه به این سفارت که موجب خرسندی خاطر عطوفت مظاهر شده و تمجید فرموده بودند نهایت امیدواری و تشکر را حاصل نمود. بهترین پاداش خدمات ناقابل این بنده همان استرضای خاطر مبارک است و امیدوار است به توجهات آن وجود مقدس از عهدهٔ انجام خدمت به طوری که اراده و مقصود حضرت مستطاب اجل اکرم اشرف ارفع عالی مدظله باشد، برآمده و خاطر انور را از انتظام امور راجعه به این سفارت همواره قرین خوشنودی و رضایت دارد.

در عریضهٔ سابقه فراموش شد عرض نمایم که جناب بارون دو فاوُرو همان روز ملاقات این بنده در اظهار تعزیت غرق کشتی کُنت اسمیت دونایر عصر را به سفارت آمده و بازدید نمودند و خیلی اظهار امتنان از این نوع ابراز مودّت دولت علیه کردند، مخصوصاً خواهش نمودند که عرض تشکر دولت بلژیک را به خاکپای مبارک اعلی حضرت اقدس همایون شاهنشاهی ارواحنافداه تبلیغ نماید بعد در ضمن صحبت گفتند امیدوارم این اختلاف واقع فی مابین دولت علیه ایران و دولت عثمانی هم بخوبی رفع شود گفتم این نوع اختلافات سرحدیه چنان که خاطر عالی به خوبی مسبوق است همیشه در دول همجوار حادث می‌شود و چون مقصود دولت علیهٔ ایران این است که این دفعه به طور قطع تعیین حدود شده و رفع این اختلاف بکلی بشود. امیدواریم که دولت عثمانی هم مساعدت لازمه را نموده و بین دو دولت اسلام که جهت جامعه و دوستی سالفه دارند بخوبی حل اختلاف به عمل بیاید بعد سؤال کردند که مگر سابقاً

قرارنامه تعیین این حدود بین دولت ایران و دولت عثمانی بسته نشده بوده است؟ گفتم: چندین قرارنامه معتبره در این خصوص بسته شده و تعیین این حدود را مأمورین دولتین به اطلاع و حکمیت کمیسیون انگلیس و روس نموده‌اند و این تخطی عثمانی بکلی مخالف آن قراردادها است و حرف دولت علیه ایران هم این است که مطابق مواد آن قرارنامه‌ها رفتار شود. گفتند: در این صورت امیدواریم خیلی به آسانی این امر بگذرد بعد گفتند که مسیو نوز هم به طهران وارد شده و چقدر مایهٔ افتخار ما است که مشارالیه و بلژیکی‌ها محل اعتماد و توجه مخصوص اعلی‌حضرت اقدس همایون شاهنشاهی روحنافداه واقع شده‌اند و امیدواریم که آنها هم فدویانه از عهدهٔ خدمات خود برآیند. گفتم: چنانکه مسبوقید اعلی‌حضرت اقدس شاهنشاه روحنافداه نظر به اعتماد کامله که به دوستی دولت بلژیک دارند، مستخدمین خود را از این دولت انتخاب نموده و همیشه کمال مرحمت و توجه را نسبت به پیشرفت امور آنها دارند و مسیو نوز هم بخوبی از عهدهٔ خدمت راجعه به خود برآمده جلب الطاف ملوکانه را در حق خود کرده است. بعد از وضع سفارت تعریف نمودند که در این مدت کم خیلی سفارت مزین عالی درست کرده‌اید و بر حسب موقع هم بهترین نقاط شهر است. گفتم ازاین اظهار ملاطفت جناب‌عالی تشکر می‌کنم و حسنی که دارد همان نزدیکی به وزارت‌خانه‌ها است خاصه به وزارت خارجه که در قرب جوار جناب‌عالی واقع شده است بعد برخاسته و مجدداً اظهار امتنان از ابراز مودّت دولت علیه نموده مراجعت نمودند. مراتب را محض استحضار خاطر مبارک به عرض رساند زیاده جسارت است. الامر الاجل العالی مطاع، معروضه هشتم شهر ربیع الاول ۱۳۲٤.

سفارت اعلیحضرت شاهنشاه ایران
در بروکسل

نمره ۳۱۸

قربانت شوم زیارت رقیمهٔ مرحمت‌شیم مطاع مبارک مورخهٔ بیست و ششم شهر صفر قرین کمال سعادت و مفاخرت آیه از شرف ورود

تقاضای این بنده همان [illegible] نهایت امیدواری [illegible] عواطف [illegible] متعلقهٔ این سفارت

[illegible] حضرت مستطاب اجل اکرم اشرف ارفع عالی [illegible] از عهده [illegible] از جود [illegible] امیدوار است [illegible]

و خاطر [illegible] از انتظام امور [illegible] سفارت [illegible] رضایت دارد

در عریضهٔ سابقه [illegible] عرض [illegible] که بنده در [illegible] عصر [illegible] سفارت [illegible]

[illegible] اعلیحضرت اقدس همایون شاهنشاهی [illegible]

در [illegible] صحبت [illegible] دولت علیه ایران و دولت عثمانی [illegible]

[illegible] دولت علیه ایران [illegible] قطع [illegible] حدود [illegible]

این [illegible] دولت عثمانی [illegible] دولت [illegible]

[illegible] قرارنامه [illegible] دولت ایران و دولت عثمانی [illegible] قرارنامه [illegible] قرار داده

[illegible] حکمیت [illegible] عثمانی [illegible] قرار داده

و [illegible] دولت علیه ایران [illegible] قرارنامه [illegible]

وزارت

بوشهر

۲۴ ربیع‌الاول ۱۳۲۴

هر روز نیز هم بطهران وارد میشود چقدر مایه فخر ما است مشارالیه در اینجاها مورد اعتماد و توجه مخصوص اعلیحضرت اقدس همایون شاهنشاهی روحنا فداه واقع شده‌اند

دیده داریم در آنجا هم خودشان از عهده خدمات خود بر آیند کما اینکه به موقع اعلیحضرت اقدس شاهنشاهی روحنا فداه نظر به اعتماد کامله در همه وقت رتبه بلند داده‌اند

شخص بی غرض و از این دولت ها بنظم دیده کمال مرحمت و توجه را نسبت به پیشرفت امور آنجا دارند و سفیر نیز هم نمره‌ای از عهده خدمات برآمده

بخود بر آمده حسب الطاف ملوکانه را در حق خود کرده است بعد از ورود سفارت تعریف مخصوص در این مدت که جمیع سفارت مرتبه عالی دارند

در حسب موقع هم بهترین نقاط شهر است که از این نظر به طبقه عالی لشکر نظم و خیر خود دارد ما و نیز دیگر بزرگان نیز نیست حاضر نیز در کار

در قرب جوار عالی واقع شده است به برخواسته و محمود اظهار ایشان از اعزاز نمودن مراتب عقیده مراجعت نموده مراتب را مخصوصاً

خاطر مبارک را مستحضر میسازد زیاده جسارت است الامر الاقدس الاعلی مطاع مورخه هشتم شهر ربیع‌الاول ۱۳۲۴

ثبت دفتر کابینه وزارت تجارت
بتاریخ ۲۰ شهر ربیع‌الاول ۱۳۲۴
نمره ۱۱۰۲

شمارهٔ سند: ٦٤٦
موضوع: گزارش سفارت ایران از لندن در امور سرحدی ایران و عثمانی
تاریخ: ۱۱ ربیع الآخر ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۸

از سفارت ایران در لندن به وزارت امور خارجه

نمره: ۲۸٤

مجمل بیانات معاون وزارت خارجه در مجلس لردها در خصوص گفتگوی سرحدی ایران و عثمانی تلغرافاً به اطلاع خاطر مبارک رسید. لازم دید که مفصل آن را هم اینک با پست معروض دارد. روز ۲۹ ماه مه لرد ری که از صاحب منصبان سابق هندوستان است و یک وقتی هم حاکم بمبئی بود، از لرد فینس موریس معاون وزارت خارجه سؤال نمود که آیا می تواند در خصوص قرار در گفتگوی سرحدی که بین ایران و عثمانی در نزدیکی وزنه و ساوجبلاغ برخواسته بود اطلاعی بدهد، معاون وزارت خارجه جواب داد که در خصوص حدود در نزدیکی نقاطی که ذکر شُد «که جزو اراضی متعلق به اکراد و در سرحد مملکتین واقع است» گفتگویی بین ایران وعثمانی برخواسته بود و حال مذاکرات در میان است. و از هر جهت می توان امیدوار شد که قرار این مسئله به طور دوستانه داده خواهد شد به طوری که دولت اعلی حضرت پادشاهی می فهمد این مسئله اکنون در محل مابین دولتین قطع و فصل خواهد یافت و به دولت اطلاع رسیده است که یک نفر کمیسر ایرانی حرکت نموده است و در سرحد با کمیسرعثمانی ملاقات خواهد نمود و این بدیهی است، مطلوب ترین قرارها است. این مسئله در اسلامبول محل گفتگو بوده است و سفیر انگلیس و روس در این باب به سفیر ایران نصیحت داده‌اند در سنهٔ ۱۸۵۱ لرد پالمرستون تکلیف نمود که خط عمومی سرحد ایران و عثمانی را وکلای آن دو دولت به همراهی کمیسرهای موافق شرایط عهدنامهٔ ارزروم (۱۸٤۸ــ۱۸٤۷) معین کنند و قرار نقاط مشکوک را به بعد بگذارند.

دولت روس این تکلیف را قبول نمود و آن وقت گردش و تعیین حدود از کوه آغری الی خلیج فارس شروع شد. بعد از آنکه که این کار به اتمام رسید، بنای حاضر

نمودن نقشهٔ سرحد ایران و عثمانی را نمودند که متضمن حدودی بود که هفتصد میل طول آن بود و به قدر بیست الی چهل میل عرض آن و این کار از ماه نوامبر سنهٔ ۱۸۵۷ الی ماه مارس سنه ۱۸۶۵ طول کشید و تعیین اساس قرارداد حالیه خواهد بود. معروضه ۱۱ ربیع الاول ۱۳۲٤. فدوی مهدی

نمره ۲۸۳۴

سفارت سنیه

لندن

مجمل بیانات معاون وزارت خارجه در مجلس لردها در خصوص گفتگوی سرحدی ایران و عثمانی

متفرقاً باطلاع خاکپای مبارک رسیده لازم دیده بعضی اطلاعات را نیز بسمت عرض دارد

روز ۲۹ ماه مه لارد ری که از صاحب‌منصبان سابق هندوستان است و یکوقتی هم حاکم بمبئی بود

از لارد فیتز موریس معاون وزارت خارجه سؤال نمود که آیا میتواند در خصوص قرارداد

در گفتگوی سرحدی که بین ایران و عثمانی در ارزنه و سایر جاها برخاسته بود اطلاعی بدهد

معاون وزارت خارجه جواب داد که در خصوص حدود ارزنه یکی نقاطی را که ذکر نمود جزو اراضی

متعلق به اکراد و در سرحد مملکتین واقع است گفتگوئی بین ایران و عثمانی برخاسته بود و حالیه

در میان است و از هر جهت میتوان امیدوار شد که قرار این مسئله بطور دوستانه داده خواهد شد

بطوریکه دولت اعلیحضرت پادشاهی مسبوق هستند الآن در حدود مابین دولتین قطع و فصل

خواهد یافت و به دولت اطلاع رسیده است که کمیسیون ایرانی حرکت نموده است و در سر راه

با کمیسیون عثمانی ملاقات خواهند نمود و بزودی امید است مطلوب نتیجه قرار داده است

همینکه در اسلامبول بنای گفتگو بوده است. سفیر انگلیس در روس در این باب بسفیر ایران نصیحت داده اند

در سنه ۱۸۵۱ لارد پالمرستون تکلیف نموده خط سرحدی ایران و عثمانی را وکلای کمیسیون دولت

همراهی کمیسرها موافق شرایط عهدنامه ارزنة الروم (۱۸۴۷–۱۸۴۸) تعیین کنند و قرار نقاط مشکوک بعد

به بعد بگذارند دولت روس این تکلیف را قبول نمود و وقت گردش و تعیین حدود

از کوه آغری تا خلیج فارس شروع شد بعد از آنکه یک ربع باتمام رسید بنای حاضر کردن

نقشه سرحد ایران و عثمانی را نمودند در سطح حدودی بود که اغلب جاهای طول آن بود و بقدر بیست

الی سی میل عرض آن و یک ربع از ماه نوامبر سنه ۱۸۵۷ الی ماه مارس سنه ۱۸۶۵ طول کشید و تمام است

قرار داد حالیه ختم بود   سه شنبه ۱۱ ربیع الثانی ۱۳۲۲

منشی ...

۸۸۲

عبده ... ۱۳۲۶

۲

شمارهٔ سند: ٦٤٧

موضوع: راپرت سرحدی

تاریخ: ٢٦ ربیع الثانی ١٣٢٤ هـ. ق

کارتن: ٣٢

پروندهٔ: ٣

نامهٔ سفارت ایران در واشنگتون به وزارت امور خارجه

نمره: ٥٦ — ١٠٤

راپرت دایر به مسائل سرحدیه بین دولتین علیّتین ایران و عثمانی واصل واطلاع آن خیلی لازم و بموقع بود، زیرا که غالباً در بعضی مواقع و مجالس صحبت آن به میان آمده و تحقیقات می نمایند که می باید جواب صحیح داده شود.

مرتضی

سفارت اعلیحضرت شاهنشاه ایران

واشنگتن

١٣٢٤

مورخه بیست و ششم شهر ربیع الثانی

نمره ٥٦

١٠٤

راپرت دایر بمسائل سرحدیه بین دولتین علیتین ایران و عثمانی واصل و

اطلاع آن خیلی لازم و بموقع بود زیراکه غالباً در بعضی مواقع و مجالس صحبت آن

بمیان آمده و تحقیقات مینمایند که میباید جواب صحیح داده شود

مرتضی

شمارهٔ سند: ٦٤٨
موضوع: تجدید منازعات ایران و عثمانی
تاریخ: ۱۵ جمادی‌الثانی ۱۳۲٤ ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۳

گزارش سفارت ایران از لاهه به وزارت خارجه

نمره: ۱۰۰

موافق خبری که دویم ماه اوت به روزنامهٔ اتوال دبلژ از طهران رسیده است، می‌گوید که باز منازعات سرحدی بین دولتین ایران و عثمانی تجدید شده است. علتش آن است که اراضی را که دولت علیهٔ ایران ادعای مالکیت می‌کند قشون دولت مشارالیه متصرف شده‌اند. محض استحضار خاطر مرحمت مظاهر مبارک جسارت شد. امرالاشرف مطاع مطاع.

سفارت دولت علیه ایران

در لاهه

۱۵ جمادی‌الثانی ۱۳۲۳

نمره ۱۰۰

موافق خبری که ۲۹ ماه در روزنامه اتوال دبلژ از طهران

رسیده است میگویند که باز تجاوزات سرحدی بین دولتین ایران و

عثمانی تجدید شده است علتش آنکه اراضی را که دولت علیه ایران

ادعای مالکیت میکند قشون دولت عثمانیه آنها را متصرف شده‌اند

تفصیل صحیح را خاطر مرحمت [illegible] سفارت [illegible]

شمارهٔ سند: ٦٤٨/١
موضوع: موقعیت سرحدی لاهیجان
تاریخ: ۱۱ جمادی‌الثانیه ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۳

گزارش سفارت ایران از لاهه به وزارت خارجه

نمره: ۹۷

موافق خبر مجددی که به تاریخ بیست هشتم ژوئیه در روزنامهٔ اندپاندانس بلژ شایع شده و روزنامهٔ مذکور این خبر را از اسلامبول ذکر می‌کند در ضمن می‌گوید که وضع سرحدی بین دولتین ایران و عثمانی در لاهیجان بسختی منجر شده است، دولت ایران مقرر داشته که ده هزار نفر قشون در تبریز حاضر شود. این قشون مختصر، به سمت برادوست که قشون عثمانی آنجا را متصرف شده‌اند، خیال حرکت دارند. از قشون عثمانی عدهٔ زیادی از آنجا فرار کرده از این روی ترتیب قشون دولت مشارالیها چندان خوب به نظر نیامده معلوم می شود وضع آنها بد است. محض استحضار خاطر مبارک جسارت و عرض شد. امرالاجل الاشرف مطاع.

سفارت دولت علیه ایران

در لاهه

۱۱ جمادی الثانیه ۱۳۲۴

نمره ۴۹۷

بطوری که خبر بعدی که بتاریخ بیست هشتم ژوئیه در روزنامه اکو دو پاری نشر [illegible] در ضمن تلگرافی دیگر

شایع شده در روزنامه مذکور این خبر را از [illegible] لاهیجان

میگوید که وضع سرحدی بین دولتین ایران و عثمانی در

بیمی منجر شده است دولت ایران مقرر داشته که هزار نفر قشون

در تبریز حاضر شود این قشون مختصر بمحض ورود که قشون عثمانی

آنجا را متصرف شده خیلی حرکت داده از قشون عثمانی عجاله

راهی از آنجا فرار کرده از این روی ترتیب قشون کشی دولت ایران ابدا

چندان خوب منظم نمانده معلوم نبود وضع آنها

بعد استحضار خاطر مبارک تعارف عرض شد

[illegible]

شمارهٔ سند: ٦٤٩
موضوع: پرداخت پول به کمیسیون سرحدی ایران و عثمانی
تاریخ: یازدهم شعبان ۱۳۲٤ هـ. ق (۳۰ سپتامبر ۱۹۰٦ م)
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۳

نامهٔ وزارت گمرک به صدراعظم

نمره: ۳۸٦٦

حضور مبارک بندگان حضرت مستطاب اجل اکرم اشرف افخم امجد عالی آقای صدراعظم دامت شوکته، با کمال توقیر و احترام خاطر مبارک را مستحضر می دارد، رئیس کل گمرکات آذربایجان مبلغ سه هزار و پانصد تومان به جناب مستطاب اجل احتشام‌السلطنه داده است. کلیه پولی که تا حال به کومیسیون تحدید حدود سرحدی ایران و عثمانی داده شده بالغ به سی و شش هزار و ششصد و چهل و هشت تومان می شود.

محض استحضار خاطر مبارک عرض و جسارت شد.

EMPIRE DE PERSE

MINISTÈRE DES DOUANES
ET DES POSTES

Téhéran, le 30 Septembre 1906

Ind: № 3866.

[illegible]

حضور مبارک بندگان حضرت مستطاب اشرف افخم امجد والا آقای صدراعظم دامت شوکته

A Son Altesse le Sadr-Azam

Mochir-ed-Dowleh

جناب [illegible] بنظر مبارک میرساند رئیس کل گمرکات آذربایجان

J'ai l'honneur de faire connaître à Votre Altesse que le Directeur Général des douanes à Tauris a payé à S.E. Hechmet-ed-Dowleh la somme de 3500 tomans.

مبلغ سه هزار و پانصد تومان به نواب مستطاب اشرف حشمت الدوله داده است

Le total des avances faites à la commission chargée de la délimitation de la frontière turco persane s'élève par conséquent à 366.480 krans.

که با بقیه تنخواه کمیسیون تحدید حدود سرحدی ایران و عثمانی داده شده بالغ بر
سیصد و شصت و شش هزار و چهارصد و هشتاد قران میشود

Je prie Votre Altesse de vouloir bien agréer les assurances de mon respectueux dévouement.

[illegible] نظر مبارک [illegible]

LE MINISTRE DES DOUANES ET DES POSTES
GERANT DE LA TRESORERIE GENERALE,

شمارهٔ سند: ۶۵۰
موضوع: امور مرزی ایران و عثمانی و تجاوز عثمانی به ایران
تاریخ: ۲۸ شعبان ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۳

نامهٔ سفارت انگلیس در طهران به وزارت خارجه

جناب مستطاب اشرف ارفع افخم را با کمال احترام تصدیع افزا می‌گردد

مراسلهٔ مورخه بیست و پنجم شهر حالِ جناب اشرف ارفع در باب اینکه می‌گویند عثمانی ها در حوالی ارومیه به خاک ایران تجاوز کرده‌اند، شرف وصول بخشید.

دوستدار فوراً مراتب را و همچنین پروتست دولت ایران را به دولت متبوعهٔ خود اطلاع داد در این موقع احترامات فایقهٔ قلبیهٔ خود را تجدید می نماید.

اسپرینگ

۱۳۲۴
۲۸ محرم

British Legation
Tehran

[illegible] جناب مستطاب اشرف ارفع امجد والا را با کمال احترام [illegible]

مراسله مورخه بیست و پنجم شهر حال جناب مستطاب اشرف ارفع در باب [illegible]

[illegible] ایران [illegible] کرده [illegible]

[illegible] در این موقع احترامات فائقه خود را تجدید می‌نماید

شمارهٔ سند: ٦٥١
موضوع: تجاوزات سرحدی
تاریخ: ۲۸ شعبان ۱۳۲٤ مطابق ۳ تشرین اول ۱۳۲۲
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۳

ترجمهٔ نامهٔ سفارت کبریٰ ایران در اسلامبول به وزارت خارجه عثمانی

نمره: ۸۲

این دفعه از صدارت عظمای دولت متبوعهٔ مخلص تلگرافی بدین مضمون رسیده است که ابراهیم بیگ از مأمورین عثمانی با ده نفر سرباز همراهان خود و پنجاه نفر سوار به قریهٔ بندر جزو ممالک ایران واقع در یک فرسخی ارومیه رفته، و مباشر اجاره دادن قرای واقعه در آن حوالی بوده، و اسکندربیک پسر وکیل شهبندر سلماس را به نزد خود جلب و عودت داده. اهالی شهر و دهات آن جوار این تجاوزات را شنیده، به علمای عظام مراجعت و داد و فریاد کرده تلگرافاً شاکی شده‌اند. بندگان اعلی حضرت اقدس همایون شاهنشاهی روحنافداه اراده فرموده‌اند که سریعاً اوامر تلگرافی به مقامات لازمه بدهند که متجاوزین را به ممالک عثمانیه عودت داده رفع این وقایع مؤسفه را که موجب سوء تأثیر است، بفرمایید. لهذا در ضمن خواهش اجرای مقاصد مخلص به تجدید احترامات فایقه می پردازد.

خارجیه نظارت جلیله‌سنه

٨٢

بوکره دولت متبوعه شاوری حدا خطیطه‌سنده زیرفواد و لوشه تلغرافنامه بعیده مغلوبیه محاذاتنده
ایلهمیک مقدمه بولنه اوده تفرعنده دالی نفر سواری ایله محالات ایرانیک رعیه‌ئیشترلر
برفرسخ مسافه‌ده واقع ... قریه‌سنه گیرن اوطوالیه‌کی قیرلری اجاره‌یه ویرلکده اولدیغی
ویلکلک شیخ وکیلک محدوده اسکنه‌ئیلی دخی نزدینه جلیله بعیده عودت ایده‌رکی و شدیدکورلر
قرای مجاوره اهالیسی مجاورات واقعه‌یی بالاجماع علمای کرام مراجعله داد و فریاد و با تلغراف
شکایت ایلدکلرنده مجاورینک بر بیعیا محالات عثمانیه‌یه عودت ایتدیرلمه‌سی تأثیری موجبه
اوله‌رق اشبو احوال موقعه‌نک فیض خمسه مقاماته ... اوامر تلغرافی تقطیع اوروالیه
ذات علیه‌لرینه اولدیغی شهر اقتضاسنه اولدیغی استعجاله‌ده اولوجهله اجرای ایجابی التماس
ویله تحدید تأمینات احتیاطیه اتیانی ۲۸ سیاه ۲۴ و ایه اوله ۲۲

شمارهٔ سند: ۶۵۲

موضوع: اختلافات مرزی

تاریخ: ۹ شوال ۱۳۲٤ هـ. ق

کارتن: ۳۲

پروندهٔ: ۸

ترجمهٔ نامهٔ وزیر خارجه عثمانی به‌سفارت ایران در اسلامبول

نمره: ۹٤

در خصوص رفتن عساکر شاهانه به اراضی مرگور که در آنجاها چادر زده و در هر نقطه پنج نفر ده نفر اقامت کرده‌اند، و معاودت آنها را برحسب تقریر والای سفیرانه که به مقام صدارت عظما داده‌اید خواسته بودید. حالا به موجب جواب تلگرافخانه که از ولایت وان رسیده و از مقام صدارت تبلیغ گردیده اظهار می دارد، که اراضی مزبوره برحسب قرارداد استاتوکوی ۱۲۸۶، جزو ممالک شاهانه می باشد.

بدین‌وسیله به تأیید احترامات فایقه می پردازد.

وزیر امور خارجه ــ توفیق

باب عالی

دائرهٔ خارجیه

مکتوبی قلمی

عدد

٩٤

ایران سفارت علیه‌سنه

عساکر شاهانه‌نک مذکور اراضینک نه قدر [illegible] کیدرک متعدد نقطه‌لرده مرکز خیام و بنیان
اوزره اقامت ایتمکده اولدقلرندن بحثله عساکر مذکوره‌نک کری آلدیرلمه‌سی حقنده مقام سفارت
جلیله‌لرینک باتقریر واقع اولان مراجعت والای سفارتلری اوزرینه ولایت جلیله موصل
ایله مشاوره جوابا الیوم [illegible] مکتوب [illegible] تاریخنده ذاکر
اولان استاتوقو دائره‌سنده محالات محدوده شاهانه داخلنده اولدقلرینی بیلدیرلدیکی
[illegible] ایرانیلرک [illegible] بابده حال تحدید تأمینات احتمالیه ذریعه
اتخاذ قلنمشدر ٩ شوال سنه ٣٢٦ و ١٧ تشرین ثانی سنه ٣٢٤ خارجیه ناظری

[illegible signature]

فصل ۲

اسناد تجاوزات و مسائل عشایر

[redacted]

JAMMU & KASHMIR UNIVERSITY
LIBRARY
Kashmir Division - Srinagar

شمارهٔ سند: ۶۵۳
موضوع: دستگیری سلیمان از رؤسای ایلات سرحدی
تاریخ: ۲۰ محرم ۱۳۱۴ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۴۲

نامهٔ کارگزاری ایالت آذربایجان به مظفرالدین شاه

قربان خاک‌پای اقدس مبارک شوم، دستخط مطاع مبارک در مسئلهٔ سلیمان مامش برادر محمدآقای رئیس طایفهٔ مامش و شیخ کمال‌الدین با خلاصهٔ تلگراف رمز زیارت شد، چند روز قبل هم تلگراف رمزی از صدارت عظمی به توسط میرزا احمدخان کارگزار و عین دستخط مطاع مبارک اعلی حضرت قدرقدرت قوی شوکت شاهنشاهی ارواحنافداه در همین مسئلهٔ سلیمان و گرفتاری او به افتخار این خانه‌زاد شرف صدور یافته بود، به زیارتش نائل گشته تفصیل را به عرض رساند، در صورتی که سلیمان یا اینکه شیخ کمال در خاک ایران بود البته اقدامات در گرفتاری او می شد. حال که در خط سرحدی نشسته و آن خط را زرخرید نمی‌تواند صریح عرض نماید که خاک داخل است یا خارج است چون میرزا احمدخان کارگزار هم که به حدود رفته بود اوهم تشخیص نداده است ولی در صورتی که داخله هم باشد به خارجه وصل است تخطّی قشون دولتی بدون اجازه غیرممکن است، دولت عثمانی به صدا می آید و آن محل محلی نیست که بی اجازه اقدامات نمود در آن صورت دو علاج دارد. یکی این است، به طوری که سابق هم به عرض رسانده از طرف دولت عثمانی خواهش شود که این سلیمان مقصر است و در خاک داخله قتل و غارت نموده او را دولت عثمانی گرفته تسلیم مأمورین دولت علیه نمایند. و اگر در تسلیم آن ایستادگی داشته باشید او را از سرحد برداشته به جای دور ببرند که در سرحد منشأ فساد و اسباب اغتشاش سرحدی است. دوم اینکه اجازه فرمایید بی ملاحظهٔ سرحد و غیره قشون دولت غفلتاً سر او رفته یا زنده یا مرده بگیرند تمام نمایند. قربان خاکپای اقدس مبارک شوم، در این مسئله هیچ حرفی نیست که دولت ازسرحد و از این قبیل کارها اعم از اینکه کلّی باشد یا جزئی، آنی غفلت نفرمایید، ولی این قبیل کارها که آن قدرها قابل نیست اسباب خیال شود. این سلیمان ملک زیاد و منافع ملکی

بسیار در خاک لاهیجان دارد امکان ندارد دست بردارد خدا انصاف بدهد محمد آقای برادر شرار دشمن نمک‌تارک باشم، او میل نداشت این ناپاک گرفته شود، اگر خانه‌زاد بخواهد خیالات او را در قراردادن این سلیمان به عرض رساند کتاب سفری می‌شود، حال به فعل و علاج است که به عرض خاکپای اقدس مبارک رسیده الامر الاقدس الوالامطاع. فی ۲۰ شهر محرم الحرام ۱۳۱٤

[حاشیه:] هو، جناب اشرف صدراعظم به ولیعهد جواب بنویسید که سلیمان را از شما می‌خواهم، هر طور است باید او را بگیرید، در آنجا هم با سفیر عثمانی حرف بزنید. امضا: مظفرالدین شاه.

در لحظه مطالعه مبارک در سلخ شعبان شد

باین خاکپای مبارک برسد

برادرم محمد ابراهیم خان که با شیخ جمال الدین ملاقات کرده تلگراف از ازمیر زده است

چند روز قبل هم تلگراف رمزی از صدارت عظمی به توسط میرزا احمد خان

کارگذار دولت علیه در لحظه مطالعه مبارک اعلیحضرت قدر قدرت قوی شوکت شاهنشاهی

ارواحنا فداه در خصوص مسئله سلطان ... دادن ... او با گرفتاران قرار داده

صادر شده بود که رها شده باشند بعضی از ... و در جمهوری عثمانی

با شیخ جمال در خاک ایران ... اقدام در گرفتاری او داده است

حالا که در خط سرحد رسیده و آن خط را ... نموده است

... که خاک ... با ... حضرت میرزا احمد خان کارگذار ...

... هم تحویل ... در جمهوری ...

... تحویل ... اجازه ... ممکن است

تصدقت شوم دولت عثمانی مدتی است در باب اظهارات [illegible] [illegible]

[illegible] اصرار دارد [illegible] مدتی است ملاحظه که سابق هم عرض شده [illegible] [illegible]

[illegible] سرحد [illegible] در حالت [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] تسلیم نماید [illegible] [illegible] در تسلیم آن املاک [illegible] [illegible]

از سرحد [illegible] [illegible] سرحد [illegible] در سرحد [illegible] [illegible]

سرحد [illegible] [illegible] ملاحظه سرحد [illegible] [illegible]

عجالتاً [illegible] [illegible] ([illegible]) [illegible] [illegible]

در [illegible] هیچ جهت مدتی است [illegible] از سرحد [illegible] کارها [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] کارها [illegible] العدد [illegible] [illegible]

این [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] ۲۰ شهر محرم الحرام ۱۳۰۴

شمارهٔ سند: ٦٥٤
موضوع: گزارش وضع اقتصادی آذربایجان و مسئلهٔ سلیمان مامش
تاریخ: ٢٤ محرم ١٣١٤ هـ.ق
کارتن: ٢٣
پروندهٔ: ٤٢

نامهٔ کارگزاری آذربایجان به صدراعظم

خدمت حضرت مستطاب اجل اشرف اکرم افخم صدراعظم زیده مجده زحمت می‌دهم.

ان‌شاءالله مزاج شریف حضرت‌عالی در کمال صحت و قرین اعتدال است. با این پسته رسیله از حضرت مستطاب اجل اشرف ملاحظه نشد، اگرچه کلیهٔ مطالب ولایتی و عمل ساوجبلاغ و اصلاح فی‌مابین اکراد و عجم را تماماً به واسطهٔ تلگراف اطلاع داده‌ام، از شهر و اطراف بخواهید در کمال نظم و ترتیب بوده نان و گوشت و سایر ارزاق در کمال فراوانی است و کلیهٔ این مملکت با نهایت آسودگی به مزید دعای بقای ذات مقدس ملکوتی صفات خسروانه ارواحنافداه اشتغال دارند چند روز قبل به واسطهٔ عدم ترتیب پول سیاه، میانهٔ تجار گفتگویی بود. مخصوصاً متعهد شده و قول داده‌ام که خدمت حضرت مستطاب اجل اشرف زحمت داده قرار درستی که اسباب آسودگی در معاملهٔ داد و ستد آنها باشد بدهید این است که حالا می‌نویسم. در این فقره توجه خاصی نموده طوری بنمایید که این پول سیاه به رشتهٔ ترتیب افتاده اسباب اشکال معاملات تجار نشود و بعضی دردسرها از میانهٔ آنها برداشته و مرتفع گردد خواهش دارم اقدام مجدّانهٔ خودتان را در این باب تلگرافاً اطلاع بدهید که به تجار رسانده، از این رهگذر آسوده‌خاطر شوند.

در فقرهٔ سلیمان مامش که چند روز قبل امر جهان‌مطاع ملوکانه را مرموزاً با تلگراف اطلاع داده بودید عین همان تلگراف را برای امامقلی میرزا حاکم ساوجبلاغ فرستادم جوابی که در این باب نوشته است عیناً کاغذ او را در لف پاکت فرستادم از ملاحظهٔ حضرت مستطاب اجل اشرف افخم زید مجده گذشته به هر نحو که بدانید از خاکپای مبارک مهر اعتلای اقدس همایونی ارواحنا فداه گذرانیده به هر طور صلاح دانید اطلاع بدهید اقدامات لازمه به عمل بیاید. ٢٤ شهر محرم ١٣١٤

[حاشیه دستخط مظفرالدین شاه:]

جناب اشرف صدراعظم ما که قدغن کرده این پول سیاه را نخرید و حالا هم که گویا در تبریز شروع به خریدن پول سیاه شده است البته وقتی که ان‌شاءالله خریده شد پول سیاه درست می‌شود.

جناب اشرف صدراعظم [illegible] سپاه [illegible]
[illegible]
[illegible]

خدمت حضرت مستطاب اجل اشرف اکرم افخم صدراعظم زید مجده زحمت میدهم

انشاءالله مزاج شریف حضرت عالی در کمال صحت و قرین اعتدال است

با این پست مراسله از حضرت مستطاب اجل اشرف ملاحظه نشد اگرچه کلیه

مطالب ولایتی و خصوصیات و مصالح و اصلاح فیمابین اکراد و عجم را بتمامها

بواسطه تلگراف اطلاع داده‌ام از شهر و اطراف تخت امید در کمال نظم

و ترتیب بوده نان و گوشت و سایر ارزاق در کمال فراوانی است و کلیه

این مملکت با نهایت آسودگی بمزید دعای بقای ذات مقدس ملوکانه اعلیحضرت همایون

ارواحنا فداه اشتغال دارند چند روز قبل بواسطه عدم ترتیب مواجب سپاه

تجار کرمانشاهی بود مخصوصاً متعهد شده وعده داده‌ام که خدمت حضرت مستطاب

اجل اشرف زحمت داده قرار درست در باب پول که در معامله داده و مسترد آنها

باشد بدهید این است که حالا مینویسم در این خصوص توجه خاص نموده طوری

بنمایید در این پول سپاه رشته ترتیب اقدام اسباب اشکال معاملات تجار نشود.

و بعضی در دربار در میانه آنها بخواهشته و مرتفع گردد خواهش دارم اقدام

مجدانه حضرات را در باب تلگرافات اطلاع بدهید به تجار برسانند

از این رهگذر آسوده خاطر شوند   در حق سلیمان خان پنجشنبه روز قبل

امر جهان‌مطاع ملوکانه را مرموزاً با تلگراف اطلاع داده بعد عین بیانات

تلگراف را برای اطلاع سرکار عالی پست و صلاح فرستادم جواب

که در این باب نوشته است عیناً کاغذ او را در لف پاکت فرستادم

از ملاحظه حضرت سلطان اعلی اشرف انجم رنجیده گذشته بهر نحو

که بدانید از جانب مبارک حضرت اقدس همایونی اراده مخفی مرا

گذرانید بهر طور صلاح دانستید مرحمت اقدامات لازمه نمایید ۲۴ شهر محرم ۱۳۱۴

شمارهٔ سند: ٦۵۵
موضوع: تجاوزات قبایل منکور و مامش
تاریخ: ۲۷ محرم ۱۳۱٤ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ٤۲

گزارش ایالت آذربایجان به وزارت امور خارجه

در مسئلهٔ آمدن منکور و مامش به سرحد و داخل شدن آنها به وزنه، خاک این دولت علیه که به وسیلهٔ تلگراف رمز استفسار و تحقیق نموده بودید، صحت و سقم این خبر را از امامقلی میرزا حاکم ساوجبلاغ محرمانه تحقیق نموده‌ام و منتظر وصول جواب او هستم. هرچه جواب از او برسد فوراً برای اطلاع خاطر حضرت مستطاب اشرف اظهار خواهم کرد که به عرض خاکپای مبارک اقدس اعلی روحنا فداه برسانید و از تفصیل شرارت سلیمان‌آقا برادر محمدآقای مامش هم البته حضرت اشرف کاملاً مسبوق هستید و کمال ضرورت دارد که در این باب با سفارت عثمانی مذاکرات لازمه نموده به هر طور مقتضی است اعاده و تسلیم او را بخواهید. زیاده زحمت نمی‌دهم.۲۷ محرم ۱۳۱٤

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

جواب بدهد ولیعهد چشم امامقلی میرزا باید کور شود و حتماً سلیمان را بگیرد.

امضاء مظفرالدین شاه

در مسئلهٔ آمدن عسکر و پاشای برقه و واضح شدن آنها بوزنه خاک اینده دولت علیه که نوشته
تلگراف رمز اشرف را تحقیق نموده بعد صحت و سقم این خبر را از ... مقتضی میرزا ... جناب خارجه
مکرر تحقیق نموده‌ام منتظر وصول جواب او هستم هرچه جواب از او برسد فوراً برای اطلاع خاطر
حضرت مستطاب اشرف اظهار خواهم کرد در عرض خاکپای مبارک اقدس اعلی روحنا فداه
رسانید و از تقصیر شرارت سلیمان آقا برادر محمد آقای پاشا هم البته حضرت مستطاب اشرف
کاملاً مسبوق هستید و کمال ضرورت دارد که در این باب به سفارت عثمانی اظهارات
لازمه نموده بهر طور مقتضی است اعاده و تسلیم او را بخواهید زیاده زحمت نمیدهم

۲۷ محرم ۱۳۱۳

[illegible]

وزارت امور خارجه
آرشیو

آرشیو وزارت امور خارجه
شماره ۳۶۱ در تاریخ ۲/۱۲/۷۰
۱۲۵۱
ثبت شد.

شمارهٔ سند: ۶۵۵/۱
موضوع: تجاوزات قبایل منکور و مامش
تاریخ: ١٤ شعبان ١٣١٤ هـ. ق
کارتن: ٢٣
پروندهٔ: ٤٢

گزارش ایالت آذربایجان به وزارت امور خارجه

مشروحهٔ جناب مستطاب اجل عالی دایر به سوء رفتار عمدة‌الامراء العظام محمدآقای میر پنجه رئیس عشیرهٔ مامش، زیارت شد. اگرچه خود مشارالیه در تبریز حاضر است و خود را در این اتهام عاری و بری می‌داند؛ لکن چون قبل از ورود مشارالیه در ضمن اخبار آن طرف مطابق اظهارات جناب اجل عالی اشارتی به این مطلب شده بود و تحقیقات لازمه کرده سبب استماع این اخبار و صحت و سقم آن را معلوم و معروض خدمت ذی‌رفعت عالی می‌دارم. ایام سعادت و شوکت مستدام باد.

[حاشیه:] ملاحظه شد.

هو

تبریز

۲۴ شعبان ۱۳۱۴

شرحی جناب مستطاب امین حضور دام اقباله [illegible]

همراه آقا میرزا [illegible] رئیس عشیره [illegible] زیارت کرده [illegible]

در تبریز حاضر است و خود در [illegible] جاری [illegible]

چون [illegible] رالیه در ضمن اخبار اطراف [illegible]

جناب امین حضور [illegible] باین مطلب [illegible] مکتوبات [illegible]

کرده سبب [illegible] این اخبار و صحت [illegible]

معذرت [illegible] حضور [illegible] دارم [illegible] ایام دولت [illegible]

آرشیو وزارت امور خارجه
بشماره ۱۶۴ در تاریخ ۲/۱۲/۸
ثبت شد.
۱۲۷۱

شمارهٔ سند: ٦٥٦

موضوع: استرداد اموال عبدالرحمن افندی

تاریخ: ۷ صفر ١٣١٤ هـ. ق

کارتن: ۲۷

پروندهٔ: ۵/ع

نامهٔ سفارت عثمانی در طهران به وزارت خارجه

نمره: ۳۸۱ عمومی ۷۸ خصوصی

جناب مستطاب اشرف امجد ارفعا دوستان استظهارا مشفقا معظما محترما مهربانا

از ولایتْ علیهٔ وان به سفارت تلگراف شده است از قریهٔ دانک اقمس از عبدالرحمن افندی چهل رأس مادیان و دویست و ده رأس میش با بره نعمت بن محو که در ناحیهٔ قطور در قریه ترسا ساکن است غصب نموده است وخودش را به حدود انداخته سی رأس آنها را به محمد زمان‌خان حاکم قطور داده اکنون استرداد و ارسال منهوبات و تنبیه مرتکب را ولایت مشارالیها به واسطهٔ سفارت از دولت علیهٔ ایران درخواست می‌نماید. همواره احترامات فایقهٔ دوستدار را جناب مستطاب اشرف ارفع عالی در حق خود برقرار دانند. فی ۷ شهر صفرالمظفر سنه ١٣١٤

محل مهر: منیف

[حاشیه:] جواب نوشته و به ناظم‌الملک هم نوشته شد.

سفارت کبرای
دولت علیه عثمانیه

نمره ۳۸۱
صفحه ۷۸

جناب مستطاب شرف ابهت نصرت نشان اجل امجد وزیر فخیم معظم دام ظله

از دولت علیه ایران سفارت متکرراً شنیده است در قریه دیکمه خمس از ایل عبدالرحمن بیک جهت زیارت

و حوالیت دوده رئیس میش بره نعمت بیگ که در ناحیه قطور در قریه ترب ساکن است غصب نموده است

و خودش را بکدیوه ناحیه سرای بست ... باجبار حاکم قطور دوده اکنون استرداد اموال منهوبه دو نفر تبعه ایران را

و سعی شایسته به رابطه سفارت کبرای دولت علیه ایران درخواست میشود به تمام اوامر اکیده ... استرداد

۱۳۱۲
جناب مستطاب شرف ... تجدید احترامات فائقه را مینماید ۲۳ ماه صفر المظفر

شمارهٔ سند: ٦٥٧
موضوع: اسامی آبادی ها قطور
تاریخ: ندارد (احتمالاً صفر ١٣١٤ هـ. ق)
کارتن: ٢٧
پروندهٔ: ٥/ع

تفصیل آبادی های ناحیه قطور موافق سیاحت نامهٔ مأمور سرحدی دولت عثمانی

١. قصبهٔ قطور
٢. کواران
٣. کرلهوک
٤. حبشی علیا
٥. حبشی سفلی
٦. کلت
٧. محین
٨. ریزی
٩. کوکورت
١٠. هندوان
١١. المالو
١٢. قرانولق
١٣. غائله لک
١٤. استران
١٥. راویان
١٦. ترس آوا
١٧. کوتنوار
١٨. قشقه بولاق

تفصیل آبادیهای ناحیهٔ قطور موافق سیاحتنامهٔ مأمور سرحدی دولت عثمانی

۱ قصبهٔ قطور

۲ کواران

۳ کرلهوک

۴ حسّنی علیا

۵ حسّنی سفلی

۶ کلت

۷ محین

۸ رزی

۹ کوکورت

۱۰ هندوان

١١ المالو

١٢ قرانولق

١٣ غاگله‌کی

١۴ استران

١٥ راویان

١٦ ترس آوا

١٧ لوتنوار

١٨ قشقه‌بولاق

شمارهٔ سند: ٦٥٨
موضوع: اسامی آبادی‌های قطور
تاریخ: ندارد
کارتن: ٢٧
پروندهٔ: ٥/ع

تفصیل آبادی‌های ناحیهٔ قطور که در سیاحت‌نامهٔ مأمور سرحدی دولت علیهٔ ایران ذکر شده است

١. قصبهٔ قطور
٢. استران
٣. ریزی
٤. رادیان
٥. قاشقول
٦. بانه‌مرک
٧. چلیک علیا
٨. چلیک سفلی
٩. ترس آباد
١٠. کواره
١١. ساطمانیس
١٢. قادلنگ
١٣. هره‌تل
١٤. امان‌بورت
١٥. شرف‌خانه
١٦. سرای
١٧. خراب‌سورک
١٨. حبسی علیا
١٩. حبسی سفلی
٢٠. کلت علیا
٢١. کلت سفلی
٢٢. مخبی
٢٣. کرلهوک
٢٤. کرکریو
٢٥. المالو
٢٦. هندوان
٢٧. قیله‌لق
٢٨. قشقه‌بولاق
٢٩. بیانلو
٣٠. رازی
٣١. بلوجیک
٣٢. دنه‌خور
٣٣. کرجیک
٣٤. چارخ‌سر
٣٥. انگیز

تفصیل آبادیهای ناحیهٔ قطور در سیاحت نامهٔ مأمور سرحدی دولت علیهٔ ایران

ذکر دهات آن

۱	قصبهٔ قطور	۱۱	سالطانیس
۲	اسران	۱۲	قادلنک
۳	زری	۱۳	زهره تل
۴	راویان	۱۴	آمان یورت
۵	قاشقول	۱۵	شرف خانه
۶	بانه مرک	۱۶	هرای
۷	چلیک علیا	۱۷	خراب سورک
۸	چلیک سفلی	۱۸	حبشی علیا
۹	ترس آباد	۱۹	حبشی سفلی
۱۰	کورره	۲۰	کلکت علیا

۲۱ کلت سفع

۲۲ مخنب

۲۳ کراهوک

۲۴ گرگریو

۲۵ الما لو

۲۶ هندوان

۲۷ قیله لق

۲۸ قشقه بولاق

۲۹ بیانلو

۳۰ رازی

۳۱ بلوچیک

۳۲ دنه خور

۳۳ کرچیک

۳۴ چارخ سر

۳۵ انگیز

شمارهٔ سند: ۶۵۹
موضوع: اغتشاش سرحدی وزنه و لاهیجان توسط قبایل پیران
تاریخ: ۱۶ صفر ۱۳۱۴ هـ . ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ۴۲

گزارش کارگزاری مهام خارجهٔ آذربایجان به وزارت امور خارجه (میرزا عباس‌خان قوام‌الدوله)

نمره: ۳۲

اخباری که از ساوجبلاغ می‌رسد تماماً دلیل اغتشاش داخلی و سرحدی آنجا است من‌جمله تلگرافی از نواب والا امامقلی میرزا به خاک‌پای مبارک رسیده که خلاصهٔ آن این است: «طایفهٔ پیران از خاک روم حرکت کرده و نزدیک است به خاک وزنه و لاهیجان برسد. سلیم‌خان میر پنجه چاردولی را با بقیهٔ فوج افشار و یک عراده توپ دیگر کوهستانی با قورخانهٔ لازم روز شنبه چهاردهم روانه لاهیجان می‌دارد. از قشون ولایتی هم قریب دو هزار و پانصد نفر خبر داده شد به سرحد بروند بقیهٔ سوار چاردولی هم روانهٔ لاهیجان شد تمام سواره قراپاپاق را هم اطلاع داد در سرحد حاضر باشند پیران با عشایر دیگر هم در اغتشاش سرحدی دست به‌یک شده‌اند سلیم‌خان امشب به لاهیجان می‌رود اگر اقتضا نمود خانه‌زاد هم به طرف لاهیجان حرکت می‌کند در تدارک است هر نوع است خانه‌زاد در جلوگیری و رفع شر آنها جاناً و مالاً حاضر است به سلیم‌خان هم دستورالعمل کافی داده شد انشاءالله بخوبی از عهدهٔ این خدمت برمی‌آید و مورد مراحم ملوکانه می‌شود.» (امامقلی) این تفصیل را کارگزاران حضرت مستطاب اسعد اقدس والا روحی فداه تلگرافاً به حضور مبارک اطلاع داده‌اند ولی اتفاق و اتحاد عشایر سرحدی خیلی محل ملاحظه است بعضی می‌گویند اتفاق کرده‌اند که با مامش بجنگند این هم صحیح به نظر نمی‌آید زیرا یکی از اینها بایزآقا است که خویشی با مامش دارد. به هر حال با این شهرت اجتماع شصت هزار نفر مسلح با شیخ صدیق و وضع اغتشاش خاک عثمانی و داخلهٔ ساوجبلاغ این مطلب را نمی‌توان سهل شمرد تا در جلوگیری اتفاقات محتمله اقتضای رأی مبارک چه باشد و تأییدات خداوندی چه حکم فرماید. امر اشرف افخم مطاع

[حاشیه:] سهل شماری شده است. سلیم‌خان حاجی قلی‌خان آنجا است فوج افشار و سوار هم آنجا است دیگر چقدر باید آنجا استعداد گذارد برای دویست نفر سوار بیش ازاین استعداد لازم نیست.

کارگزاری مهام خارجه ... آذربایجان

بتاریخ ۱۶ ماه صفر ...

نمره ۳۲

وزارت امور خارجه ...

اخبار هفتگی خوی و سلماس و جلفا رسیده تا حال دلیلی اغتشاش داخلی و سرحدی اکراد است

برحسب جمله تلگرافی از نواب ... را که بمقام مبارک رسیده در خلاصه آن

است طایفه میران از حال ... حرکت کرده و نوشته است

که ... ورزند و ... سلیمان ... جارچی لی را ... بقیه قوچ ...

و تکمیل داده ... دیگر کوهستانی با قورخانه ... روز پنجشنبه چهارم ماه

روانه ... از قشون ... قریب ... هزار و پانصد نفر

خبر داده شد سرحد ... بقیه ... جارچی لی ... روانه ... که ... قرار

قرار ... اطلاع داد در سرحد حاضر باشند میران ... اکراد

در اغتشاش سرحدی دست یکی شده اند سلیمان ... کان

میرزو ... خانه ... بطرف ... کان حرکت میکند در هر ... است

هر نوع است ... در جلوگیری ... و مانع ... حاضر است

... خان هم دستورالعملی کافی داده ... از عهده ... برآید

در مورد ... تعقیب ... کارگزاران

حضرت اشرف ... روحی فداه تلگرافاً بحضور مبارک اطلاع داده اند

ولی اتفاق و اتحاد عشایر سرحدی خیلی ملاحظه است بعضی میگویند

اتفاق کرده اند ... بجنگند ... صحیح بنظر نمیاید زیرا

[illegible]

شمارهٔ سند: ٦٦٠
موضوع: در مورد اختلاف ایلات قراپاپاق و مامش
تاریخ: ندارد
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ٤٢

گزارش کارگزاری آذربایجان به صدراعظم

تصدقت شوم، در باب تفصیل گفتگوی ما بین طایفهٔ قراپاپاق و ایل مامش که از تلگراف تحقیق فرموده بوده و به طورهای دیگر به حضور مبارک عرض شده بود، جواب عرض شد که چندان حکایتی نبوده است که مایهٔ پریشانی خاطر مبارک شود، اینک کاغذ عالی جاه محمدآقا سرخیل طایفهٔ مامش که در جواب کاغذ فدوی نوشته، رسیده بود لفاً به حضور مبارک حضرت اجل اشرف اکرم افخم خداوندگار اعظم روحی فداه برای معلوم شدن صدق عرایض خود انفاد داشت که به نظر مبارک برسد و معلوم شود که این مطلب قابل هیچ نقلی نبوده است بی جهت خاطر اولیای دولت قوی‌شوکت قاهره را نگران داشته اند مقرب الحضرة العلّیه عبدالعلی خان سرهنگ پسر مرحوم علینقی خان سرتیپ را که معروف حضور مبارک است روانه نموده که بزودی رفع این جزئی گفتگو را از میان آنها به عمل آورده نگذارد مادهٔ حرفی میان آنها باقی بماند. امیدوار است خدماتی که ازجانب حضرت اجل اشرف امجد اکرم خداوندگاری دام اجلاله العالی رجوع شود به وجه من الوجوه در انجام آن خودداری نشود. زیاده جسارت است الامرالارفع العالی مطاع.

وزارت امور خارجه
آرشیو

در باب تفصیل گفتگوئی که با این طایفه فراماسیونی ها شده الله تعالی ترقی

تحقیق فرموده بودند و مطلب‌های دیگر بحضور مبارک عرض شده بود جواب عرض شده بود چه [illegible] آن بکجا رسید

نموده بود در این باب شرح خاطر مبارک نشود اینکه کاغذ عالیجاه جعفرقلی خان [illegible] خیلی طایفه

باشی که در جواب کاغذ فدوی نوشته رسیده بود لفا بحضور مبارک حضرت اجل ارفع

اکرم افخم صدر اعظم روحی فداه مطلب سلام شرف صدق عرایض خود را بهانه داشت منظور

مبارک برسد و معلوم شود که این مطلب قیمتی اسم نفع نزد دولت بهیه خاطر دولت

فوری نگذشت تا بحال اتمام [illegible] شده لذا تعریف بحضور العلیه علیه السلام فدوی سرهنگ میرزا حسین خان [illegible]

مرتب [illegible] بحضور مبارک است روانه نموده که بزودی رفع این فتنه گفتگو را

از میان آنها بعمل آورده چند [illegible] حرفی میان آنها [illegible] سابق اسم دولت علیه

در آن جناب حضرت اجل ارفع اجبه اکرم صدر اعظم [illegible] جمیع

شود و بوجه من الوجوه در انجام آن غفلت [illegible] نشود زیاده جسارت است الامر الامر الاعلی

شمارهٔ سند: ٦٦١
موضوع: در مورد دستگیری سلیمان مامش
تاریخ: ۱۹ صفر ۱۳۱٤ هـ. ق
کارتن: ۲۳
پروندهٔ: ٤۲

گزارش کارگزاری آذربایجان به مظفرالدین شاه

قربان خاکپای اقدس مبارکت شوم، در باب گرفتاری سلیمان برادر محمدآقای مامش، مکرر به عرض رسانده است که سلیمان با معدودی از رعیّت و بستگان خودش مدتی است رفته در سرحد خاک عثمانی نشسته و امکان ندارد زرخرید بی اجازهٔ دولت بتواند تخطّی نماید که اسباب هزارگونه مذاکرات دولتی شود راه این کار همان است که زرخرید کراراً به عرض خاک‌پای اقدس مبارک رسانده است از دولت عثمانی خواهش شود که این سلیمان مقصر است، مبالغ خطیر مال مردم را دزدیده و چند نفر آدم به قتل رسانده او را بگیرید تسلیم نمایید، یا اینکه از خاک عثمانی تبعید کنید چون آن محل که سلیمان در آنجا نشسته محققاً معلوم نیست که خاک عثمانی است و یا خاک داخله، ولی به خاک عثمانی خیلی نزدیک است از آن جهت جسارت به عرض می نماید که مطلب معلوم باشد و در سؤال جواب با شهبندری از روی بصیرت سؤال و جواب شود.

سلیمان هم قابل این تفصیلات نیست، منتها محمدآقای مامش به جهت پیشرفت کار خود مسئلهٔ سلیمان را اهمیت می دهد و به این عنوان بعضی مقاصد خود را به عمل می‌آورد، اگر در خاک داخله بود البته حسب الامر مبارک تا حال اقدام به گرفتاری او می شد. الامر الاقدس الوالا مطاع مطاع. فی ۱۹ شهر صفرالمظفر سنه ۱۳۱٤

وزارت امور [illegible]
آرشیو

قربان خاکپای اقدس همایونت شوم — مطلب گرفتاری سلیمان [illegible] مکرر بعرض رسیده [illegible]

که سلیمان با عده‌ای از رعیت [illegible] حرکت کرده مدتی است رفته در سرحد خاک عثمانی نشسته [illegible]

بی اجازه دولت نتوان در تعقیب او [illegible] که این باب هزار گونه مذاکرات [illegible]

که در خصوص گرفتاری او بعرض خاکپای اقدس همایون رسانیده است از دولت علیه عثمانی خواهش شده [illegible]

سلیمان مقصر است باعث خطر مال مردم را [illegible] و چند نفر آدم [illegible] تقصیر رسانیده [illegible]

با اینکه از خاک عثمانی تبعید کنند [illegible] سلیمان در آنجا نشسته تحقیقاً معلوم نیست که [illegible]

در خاک داخله دولت علیه عثمانی خیلی نزدیک است از این جهت جسارت بعرض همایون [illegible]

و در سوال جواب با شهبندری [illegible] بصورت سوال و جواب شود سلیمان هم [illegible]

این تفصیلات نیست فقط [illegible] کار خود و مسئله سلیمان [illegible]

و با این عنوان بعضی مقاصد خود را تعقیب می‌کنند اگر در خاک داخله [illegible]

تا حال اقدام به گرفتاری [illegible] الامر الاقدس الاعلی مطاع [illegible] شهر صفر المظفر ۱۳۱۲

شمارهٔ سند: ٦٦٢

موضوع: توجه مأموران در تذکره و سرحدات

تاریخ: ندارد

کارتن: ۲۳

پروندهٔ: ٤۲

نامهٔ کارگزاری آذربایجان به وزارت امور خارجه

تصدق حضور مبارک شوم. دستخط مطاع مبارک که بر افتخار و سرافرازی جان‌نثار عزّ صدور ارزانی فرموده بود زیارت و تاج تارک مباهات نمود.

سواد راپورت کار پرداز بصره را که لفاً فرستاده بودید ملاحظه و با اینکه می‌توانم عرض نمایم که با لازمه مواظبتی که جان‌نثار شخصاً در امورات تذکره داشته و دارم به هیچ وجه ممکن نیست که از مأمورین سرحدات آذربایجان منبعث این جور نکات نباشند ولی باز امتثالاً لامر به همه سرحدات تلگرافاً اخبار و اطلاع داد که بعدها بیش از پیش مواظب این گونه مطالب بوده و کمال اهتمام را داشته باشند. امیدوارم که در توجهات کامله و مراحم شاملهٔ حضرت اشرف روحی فداه در نقاط آذربایجان کار خلاف قانونی رو نخواهد داد زیاده جسارت است امر مبارک مطاع و منقاد است.

تصدق سر مبارکت گردم   دستخط مطاع مبارک در بردن شاهزاده [illegible]

جان نثار عرض کرده بود [illegible] یارت تاریخ [illegible] مبارک [illegible]

[illegible] کار [illegible] نبود [illegible] خطر [illegible]

می آوردم عرض نمایم [illegible] جان نثار [illegible] امور [illegible]

[illegible] هیچوجه ممکن نیست [illegible] سرحدات [illegible]

نباشند ولی باز [illegible] سرحدات [illegible]

[illegible]

در اتمام [illegible] امیدوارم [illegible] کامل

[illegible]

شمارهٔ سند: ٦٦٣
موضوع: زد و خورد ارامنه با شرف‌بیک در قراحصار و خیالات تلافی جویانهٔ شرف‌بیک
تاریخ: غرهٔ ربیع‌الاول ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ۱٦
پروندهٔ: ۱۰/۳۲

راپورت سلماس به وزارت خارجه

از قرار مذکور بیست چهار نفر از ارامنه در محل موسوم به قراحصار جزو ناحیه سرای از داخلهٔ عثمانی عبور می‌کرده‌اند شرف‌بیک معروف شصت سوار از الای حمیدیه برداشته آنها را در کوه فراحصار محاصره نموده، زد و خورد کرده، دو نفر از ارامنه و شش نفر از کسان شرف‌بیک مقتول شش نفر مجروح شده‌اند، ارامنه معلوم نیست کجایی بودند. شب کوه را شرف‌بیک و سایر عشایر عثمانی حصار داده صبح دیده‌اند سوای جنازهٔ دو نفر مقتول کسی نمانده فرار کرده به وان رفته‌اند می‌گویند شرف‌بیک در خیال تخطی به خاک خوی و سلماس و تلافی به دهات ارامنه را دارد. گندم شانزده الی هفده تومان است.

اسمعیل

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

جناب اشرف صدراعظم همین امروز این تفصیل را به سفارت کبرای عثمانی اطلاع بدهید که از شرف‌بیک جلوگیری نمایند. هکذا به ولیعهد و نظام‌السلطنه هم تلگراف بشود که سواری و خبری به خوی روانه نمایند هرگاه شرف‌بیک بخواهد تخطی نماید نگذارند.

امضا: مظفرالدین شاه

اداره تلگرافی دولت علیهٔ ایران

راپورت سلماس

از قرار مذکور بیست چهار نفر از ارامنه در محل سوسوم تقراحصار
جزو ناحیه سرای از داخله عثمانی عبور میکرده اند شرف بیگ معروف
شصت سوار از الای حمیدیه برداشته آنها را در کوه تقراحصار
محاصره نموده زد و خورد کرده دو نفر از ارامنه و شش نفر از کسان
شرف بیگ مقتول شش نفر مجروح شده اند از ارامنه معلوم نیست
کجائی بودند شب کوه را شرف بیگ و سایر عشایر عثمانی
حصار داده صبح دیده اند سوای جنازه دو نفر مقتول کسی نمانده
فرار کرده بودان رفته اند میگویند شرف بیگ در خیال آنکلی
تجارک خوی و سلماس و تلافی بدنامات ارامنه را دو دارد کسان نام شده
را نهده تومان است عمید

بتاریخ ۱۵ شهر ربیع الاول سنه ۱۳۱۷

شمارهٔ سند: ٦٦٤
موضوع: محاصره و زد و خورد ارامنه با شرف‌بیک در قراحصار و خیالات تلافی جویانهٔ شرف‌بیک
تاریخ: ١٦ ربیع‌الاول ۱۳۱۷ هـ . ق
کارتن: ١٦
پروندهٔ: ۱۰/۳۲

سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت عثمانی

نمره: ۸٦۱ ــ ۸۱ خصوص

موافق راپورت تلگرافی سلماس که در غرهٔ شهر ربیع‌الاول رسیده است، بیست و چهار نفر از ارامنه در محل موسوم به قراحصار جزو ناحیهٔ سرای از داخلهٔ عثمانی عبور می‌کرده‌اند، شرف‌بیک معروف شصت سوار از الای حمیدیه برداشته آنها را در کوه قراحصار محاصره نموده، زد و خورد کرده، دو نفر از ارامنه و شش نفر از کسان شرف‌بیک مقتول شش نفر مجروح شده‌اند، ارامنه معلوم نیست کجایی بودند شب کوه را شرف‌بیک و سایر عشایر عثمانی حصار داده، صبح دیده‌اند سوای جنازه دونفر مقتول کسی نمانده فرار کرده به وان رفته‌اند. می‌گویند شرف‌بیک در حال تخطی به خاک خوی و سلماس و تلافی به دهات ارامنه را دارد چون سوء عاقبت این امر معلوم خاطر دقایق‌شناس عالی است، با کمال احترام و مصراً خواهشمند است که در منع و جلوگیری شرف‌بیک احکام موثره به مواقع لازمه اصدار و از نتیجه مطلوب دوستدار را مستحضر فرمایند. همواره احترامات فایقه را نسبت به آن جناب جلالت‌مآب تجدید می نماید. (مشیرالملک)

نقل مراسله وزارت خارجه به سفارت عثمانی

مورخه ۱۶ شهر ربیع الاولی سنه ۱۳۲۱

۱۸۶۱

۸۱

خصوصی

از قراری که راپورت تلگرافی سلماس در غره شهر ربیع الاولی رسیده است سبب چهار نفر از ارامنه در یکی از [illegible] قراحصار بوده

ناحیه سرای از دارالخلافه عثمانی عبور نکرده اند شرف بیگ معروف شصت سوار از اهالی حمیدیه برداشته آنها را در کوه قراحصار

محاصره نموده زد و خورد کرده دو نفر از ارامنه و شش نفر از کسان شرف بیگ مقتول شش نفر مجروح شده اند ارامنه شبانه

کلاه [illegible] کوه را شرف بیگ و سایر رؤسای عثمانی محاصره داشته صبح دیده اند برای جنازه دو نفر مقتول کسی نمانده

فرار کرده به ایران رفته اند شکوه نموده شرف بیگ در حال تعاقب تا کوهای سلماس تعقیب نموده ارامنه را داده چون به طریق

امنیت از سمت خاطر دقایق شناسی عالی است با کمال احترام و صراحت خواهشمند است در دور تنبیه و جلوگیری از شرف بیگ احکام مؤکده

مراقبت لازمه صادر دارند نتیجه مطلوب دوستدار را مستحضر فرمایند همواره احترامات فائقه را تجدید می نماید

دستخط مشیرالملک

شمارهٔ سند: ٦٦٥
موضوع: تجاوز عشایر جاف
تاریخ: ۲۳ ربیع الاول ۱۳۱۷ هـ . ق
کارتن: ١٦
پروندهٔ: ۱۷/۳۲

نامهٔ حکومت کردستان به وزارت خارجه

نمره: ۲۱

اطلاعاً به عرض می رساند که محمودپاشای رئیس العشایر جاف از اشرار و همه وقت محرک جافهاست که به ارتکاب وحشیانه اقدام نمایند. چاکر با اینکه امساله افواج و اردوی معتبری در سرحد نبوده، تاکنون به وسایل مقدوره جافها را از شرارت جلوگیری نموده ولیکن این اوقات که مراجعت جافها به شهر زور نزدیک است، محمودپاشا محرک آنها شده و جمعیتی از آنها آمده سه چهار نفر از طایفهٔ گاملی را که جزو ایلات کردستان هستند مجروح و مقتول نموده، چهار گله گاو و گوسفند آنها را به غارت برده‌اند. و چون چاکر مکرّر در باب ردّ اغنام و مواشی منهوبه به کیخسروبیک پسر محمودپاشا که در خط سرحدّی است تأکیداً نوشت و او اقدامی ننمود، بالضروره چند دسته از سوارهٔ ایلات کردستان را فرستاد که با جافها در مقام معارضهٔ بالمثل و انتقام برآیند، و بعد نتیجهٔ آن را به عرض می رساند.

چون ریاست محمودپاشا بر عشایر جاف همه‌وقت باعث اختلال امور سرحدی بوده و عثمان‌پاشای برادر او که سابقاً رئیس العشایر جاف بوده و حالا قایم‌مقام البجد است برخلاف محمودپاشا به سلامت نفس و حسن سلوک موصوف است. ضرورت کلی دارد که برای حفظ انتظام امور سرحد با سفارت عثمانی و باب‌عالی مذاکرات لازمه بفرمایند، که ریاست عشایر جاف را کماکان به عثمان‌پاشا واگذار و محمودپاشا را از این شغل معاف نمایند. زیاده جسارت است.

محل مهر: محمود

[حاشیه:] به سفارت کبرای اسلامبول نوشته شد.

۲۱
۲۳ ربیع الاول
۱۳۱۷

اطلاعاً بعرض میرساند که محمود پاشای رئیس ایل جاف در شهرزور همه وقت محرک جافهای سنت
که بارتکابات وحشیانه اقدام نمایند چاکر با اینکه ابداً افواج و اردوی معتبری در سرحد نبوده
اکنون بوسایل متعدده جافها را از شرارت جلوگیری نموده ولکن این اوقات که ازراحت
جافها بشهرزور نزدیک است محمود پاشا محرک آنها شده جمعیتی از آنها آمده سه چهار نفر
در طایفه (گاملی) را که جزو ایالت کردستان هستند مجروح و مقتول نموده چهار گله
گاو و گوسفند آنها را بغارت برده‌اند و چون چاکر مکرر درباب رد اغنام و اموال
منهوبه بتنبیه و یک پسر محمود پاشا که در خط سرحدی است تأکیداً نوشت و از اقدامی ننمود
بالضروره چند دسته از نوکره ایالت کردستان را فرستاد که با جافها در مقام معارضه
بالمثل و انتقام برآیند، و بعد نتیجه آنرا بعرض میرساند)
چون ریاست محمود پاشا بر عشایر جاف همه وقت باعث اختلال امور سرحدی است و عثمان پاشای
برادر او که سابقاً رئیس ایل جاف بوده و حالا قائم مقام حلبچه است برخلاف محمود پاشا
بمعدلت نفس و حسن سلوک موصوف است ضرورت کلی دارد که برای حفظ انتظام
امور سرحد با سفارت عثمانی و باب عالی مذاکرات لازمه بفرمایند که ریاست عشایر
جاف را کماکان بعثمان پاشا واگذار و محمود پاشا را در این شغل معاف نمایند
(عبارت است

[illegible]

شمارهٔ سند: ٦٦٦
موضوع: تجاوز عشایر جاف
تاریخ: ۱۸ ربیع الثانی ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ١٦
پروندهٔ: ۱۷/۳۲

سواد کاغذ وزارت خارجه به سفارت کبرای ایران مقیم اسلامبول

نمره: ١٦٠٤

به موجب اطلاعات حاصله از حکومت کردستان، محمودپاشای رئیس العشایر جاف در سرحد کردستان مصدر شرارت و اغتشاش و جافها را همیشه به ارتکاب شرارت محرک است، خاصه در این اوقات که موقع مراجعت جافها به شهر زور رسیده جمعی را تحریک کرده که به طایفهٔ گاملی که جزو ایلات کردستان‌اند هجوم برده و سه چهار تن از آنها را مجروح و مقتول کردند و گاو و گوسفند آنها را به غارت بردند و هر چه از طرف حکومت کردستان در باب استرداد مواشی و اغنام منهوبه مکاتبه و مطالبه شد، اقدامی نکردند و منهوبات را پس ندادند و از قراری که شنیده‌ام عثمان‌پاشای برادر محمودپاشا که سابقاً ریاست عشایر جاف با او بوده است برخلاف محمودپاشا به حسن‌نیت و مسالمت موصوف است حالا هم قایم‌مقام البجد است خوب است از طرف سفارت کبرا در رفع این اشکالات و تجاوزات عشایر جاف و ردّ این منهوبات اقداماتی که لازم است بشود و مخصوصاً با باب‌عالی مذاکره نموده بخواهند که محمودپاشا را از این مأموریت منفصل و عثمان‌پاشا را به جای او منصوب و مستقر نمایند شاید قدری از تجاوزات جافها و مشکلاتی که هر روز فراهم می‌کنند آسوده شویم البته از این فقره غفلت نخواهد شد. زیاده زحمت نمی دهد.

مشیرالدوله

۱۶۰۴

مراسله وزارت خارجه به سفارت کبرای ایران مقیم اسلامبول

۱۸ ربیع الثانی ۱۳۱۷

بموجب اطلاعات حاصله از حکومت کردستان محروسه پاشای رئیس ایل شکاک ... در سرحد کردستان مقصد شرارت ... عشایر ... و چاپیدن اهالی همیشه مرتکب شرارت متجاوز است خاصه در این اوقات که موقع زراعت اهالی نزدیک رسیده همین را تحریک کرده ... رنگی ... در حدود سرحدات کردستان به هجوم ... چند نفر از اهالی را مجروح و مقتول کرده و گاو و گوسفند اهالی را غارت برده و هرچه از طرف حکومت کردستان در باب استرداد ... و اهالی مقتول به مکاتبه و مطالبه شده اجرای ... نشده ... با دار ... که ... عثمانی پاشای ... که ... شرارت ... است و ... بر خلاف ... مسالمت ... است ... از طرف سفارت کبری در رفع این ... و ... شرارت ... مذاکره ... که ... نمایند ... که ... باشد ... از این ... استرداد ... نمایند ... البته از این ... نخواهد شد ... زحمت ... (میرزا ...)

شمارهٔ سند: ٦٦٧
موضوع: تجاوزات طوایف جاف
تاریخ: ١٦ جمادی‌الاول ١٣١٧ هـ . ق
کارتن: ١٦
پروندهٔ: ١٧/٣٢

راپرت تلگرافی از قصر به وزارت خارجه

هو

روزنامهٔ قصر به تاریخ ١٦ جمادی‌الاول ١٣١٧

از قرار خبری که به تلگرافخانه رسید چهار طایفه از طوایف جاف مرادی از حدود خودشان تجاوز نموده داخل خاک مقدسه شده‌اند که برای مرتع‌چرانی به خاک زهاب می‌آیند. اسامی طایفه‌ها از قرار معروض است: طایفهٔ عمله، طایفهٔ هارونی، طایفهٔ شکی، طایفهٔ بداغی و محمودپاشای رئیس آنها کاغذی به شیخ جلال که خانهٔ او در سنگر کنار سیروان است نوشته شما در سنگر نمانید. طایفهٔ مرادی به تلافی نزاع پارسال آنها با عزیزخان باجلان خیال خرابی قوره‌تو را دارند شیخ جلال سنگر را خالی نموده به نقطهٔ علی‌نا که دورتر از قوره‌تو است رفته سکنی گرفته، می‌گویند با رعایای خود به آن طرف سیروان خاک عثمانی عزیمت می‌نماید.

این روزنامه تلگرافی است که در خصوص تجاوز عشایر راپرت داده‌اند محض استحضار خاطر شریف فرستادم منتظر دستورالعمل هستم فی شهر جمادی‌الاولی.

محل مهر: محمدالغفاری

۱۳۱۶

روزنامه قصر بتاریخ ۶ حمل ئیل

از قرار خبری که به ملک قجانه رسیده چهار طایفه از طوایف جاف مرادی از حدود خوشان گاورنمنت

و داخل خاک عثمانیه شده اند در این موقع چهار [illegible] می‌آیند ایل طایفه که از قرار

معروض است طایفه عمله طایفه کمر روی طایفه شیخ طایفه هرای غنی و مجموعهای شیشه آنها کاغذی شیخ جلال

در خانه او در سنگر کنار سیروان است نوشته اند در سنگر [illegible] طایفه مرادی به قلاقی راجع باری

آنها با عزیزخان با جلال خان خرم قوره تو را و لله شیخ جلال سنگر را که آنجا به نقطه علی بابا حرار

از قوره تو است رفته سکنی گرفته میگویند بارهای خود آن طرف سیروان خاک عثمانی

غریب میرزا

این روزنامه ملک محترم است که در خصوص کاورعشار راپرت [illegible] محض اطلاع خاطر مبارک

فرمانفرما منظور و مسعود العمل [illegible] ۷ جمادی الاولی ....

شمارهٔ سند: ٦٦٨
موضوع: حمله عشایر جاف به عشایر مندمی و گلباغی
تاریخ: ۲ جمادی‌الاخر ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ١٦
پروندهٔ: ۱۷/۳۲

نامهٔ سفارت عثمانی در طهران به وزارت خارجه

نمره: ۲۳۵

جناب جلالت و نبالت‌مآبا کفایت و کفالت نصابا فخامت و مناعت انتسابا دوستان استظهارا مشفقا معظما مهربانا

از قرار اشعار ولایت علیه موصل بر فرقهٔ صدآغا از عشایر جاف در حال عودت از محل ییلاق عشایر مندمی و گلباغی از داخلهٔ سنندج حمله و هجوم نموده، اموال و مواشی آنها را غارت کرده‌اند و عشایر جاف بالاتفاق در صدد مقابله هستند و برای سد این معامله ولایت مشارالیها لازم دانسته‌اند که سریعاً حکومت کردستان منهوبات فرقهٔ مزبوره را گرفته ردّ کنند و میدان به عشایر مزبوره ندهند. همواره احترامات فایقه دوستدار را آن جناب جلالت‌مآب در حق خود برقرار دانند. زیاده چه زحمت دهد.

محل مهر: محمد شمس‌الدین

[حاشیه:] جواب نوشته شد. به حکومت کردستان نوشته شد.

نمره ۲۳۵

۲ ذی الحجه ۱۳۱۷

جناب جلالتمآب اجل اکرم آقای کفایت ... دام اقباله ... سعدالملک ...

از قرار اشعار ولایت علیه عثمانی برفرقه جمعی از عشایر جاف در حال عودت از ییلاق بملک ... قریب عشایر رسیده ...

در راه سنندج حمله و هجوم نموده اموال و مواشی آنها را غارت کرده‌اند و عشایر جاف با اتفاق در صدد مقابله برآمده

و برای رفع این مسئله ولایت ... را لازم دانسته‌اند در این باب با حکومت کردستان مذاکرات ... کرده

رد کنند و به این عشایر اخطار نمایند امیدوارم اقدامات ... مقرر دارند ... باقی ایام ...

شمارهٔ سند: ٦٦٩

موضوع: تجاوز عشایر جاف

تاریخ: ۸ جمادی الثای ۱۳۱۷ هـ. ق

کارتن: ١٦.

پروندهٔ: ۱۷/۳۲

سواد مراسله از وزارت خارجه به سفارت عثمانی

٢٨٨٤ ــ ٧٤

از مضمون مراسلهٔ محترمهٔ آن‌جناب جلالت‌مآب مورخهٔ ۲ شهر جمادی الثانیه ۱۳۱۷ نمرهٔ ۲۳۵ مربوط به اشعار ولایت موصل از فرقهٔ صدآغا از عشایر جاف، استحضار حاصل نموده، جواباً با کمال احترام زحمت‌افزاست که چنانکه دوستدار در مراسلهٔ خود مورخهٔ ۱۹ شهر ربیع الثانی ۱۳۱۷ نمرهٔ ۱۲ زحمت داده است، کراراً مأمورین سرحدیهٔ این دولت علیه از سوء حرکات و تکرر تجاوزات عشایر جاف در آن سرحد شکایت داشته و در زحمت بوده‌اند و این نوع مفاسد را از سوء نیات رئیس عشایر جاف می‌دانید حالا هم اگر از عشایر این طرف حرکتی ظاهر شده باشد، شاید برای مدافعه بوده است به هر حال مراتب را در حکومت محلیه کردستان استعلام و در منع حدوث احوال ناگوار تأکیدات کرده نتیجه را به اطلاع خاطر محترم آن‌جناب جلالت‌مآب خواهد رساند. ولی خیلی مناسب است که از جانب ذات‌عالی سفارت پناهی هم به مأمورین سرحدیهٔ دولت علیهٔ عثمانیه و منع تجاوزات عشایر آن طرف اوامر و تعلیمات مؤکده و مؤثره ارسال فرمایید که بیش از این در امنیت سرحدیه اخلال نشود.

مشیرالدوله

۲۸۸۴
۷۴

سواد مراسله از وزارت خارجه به سفارت عثمانی

۸ جمادی الثانیه ۱۳۱۷

از مضمون مراسله محترمه آن جناب جلالت مآب مورخه ۲ شهر جمادی الثانیه ۱۳۱۷ نمره ۲۳۵ که مرقوم شده بود

جسارت اکراد در صفحات سلماس حصول نموده بود با کمال احترام زحمت افزا است که چنانکه در مراسله

خود مورخه ۱۹ شهر ربیع الاول ۱۳۱۷ نمره ۱۲ زحمت داده است کارگزاران دولتی سرحدیه این دولت علیه در حرکات وحشیانه

عشایر صفحات در آن سرحد شکایت داشته و در زحمت بوده اند و این نوع مفسده را از سوء نیات رؤسای عشایر

میدانند ... از این قبیل در سرحد اطراف حرکتی ظاهر شد ... در آن ... نظر

محترم ... استدعا دارد به ... اوضاع ... گردد ... با اطلاع خاطر محترم

خواهد ... از ... و اهالی ... سرحدیه دولت علیه

کارگذاران ... از طرف اولیای ... تعلیمات ... موکده و ... ارسال فرمایند ... از این در باب سرحد

نوید مشیرالدوله

شمارهٔ سند: ۶۷۰

موضوع: عشایر جاف

تاریخ: ۹ جمادی الاخر ۱۳۱۷ هـ . ق

کارتن: ١٦

پروندهٔ: ۱۷/۳۲

سواد رقعهٔ وزارت امور خارجه به احتشام السلطنه حکمران کردستان

نمره: ۲۸۹٤

از سفارت عثمانی مراسلهٔ مورخهٔ دویم شهر جمادی الثانیه ۱۳۱۷ نمره ۲۳۵ به وزارت خارجه رسیده است به این مضمون که «از قرار اشعار ولایت علیهٔ موصل بر فرقهٔ صدآغا از عشایر جاف در حال عودت از محل ییلاق عشایر مندمی و گلباغی از داخلهٔ سنندج حمله و هجوم نموده اموال و مواشی آنها را غارت کرده اند و عشایر جاف بالاتفاق در صدد مقابله هستند» جواب نوشتیم که مأمورین سرحدیهٔ ما هم غالباً همین شکایات را از عشایر آن طرف دارند و مخصوصاً از رئیس العشایر جاف در زحمت و آزارند و این مفاسد را از سوء نیات او می دانید. حالا جناب اجل عالی هم بفرمایید در این باب تحقیقات لازمه کرده تفصیل واقع امر را اطلاع بدهند که از همان قرار به سفارت عثمانی جواب نوشته شود زیاده زحمت نمی دهد.

مشیرالدوله

نمره ۲۸۹۴

سواد رقعهٔ وزارت امور خارجه به جناب احتشام السلطنه حکمران کردستان

مورخهٔ ۹ شهر جمادی الاولی ۱۳۱۷

از سفارت عثمانی مراسلهٔ مورخهٔ چهارم شهر جمادی الثانیه ۱۳۱۷ نمره ۲۳۵ به وزارت امور خارجه رسیده است باین مضمون که (از قرار اشعار ولایت علیه موصل در قریه صد آغا از عشایر جاف در حال عبور از محل سلدوق عشایر رسیده و کلبعلی نام از دستهٔ شمدیح حمله و هجوم نموده اموال و مواشی آنها را غارت کرده اند و عشایر جاف با اتفاق صدره در حدود متقابله ایستاده اند) جواب نوشتیم که مأمورین سرحدیه ما هم غالباً همین شکایات را از عشایر آن طرف دارند و مخصوصاً از رئیس ایشان جاف در زحمت و آزار هستند و این سفارت مراتب را از مأمورین بایت اوسید امید است که اقدام جناب عالی هم بعمل آید در اینباب تحقیقات لازمه کرده تفصیل را بدین اداره اعلام دارید که از اینقرار به سفارت عثمانی جواب نوشته شود زیاده زحمت نمیدهد (مشیر الدوله)

شمارهٔ سند: ۶۷۱
موضوع: تجاوز ایل جاف
تاریخ: ۱۶ جمادی‌الاخر ۱۳۱۷ هـ . ق
کارتن: ۱۶
پروندهٔ: ۱۷/۳۲

سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت علیهٔ عثمانی مقیم ایران

نمره: ۳۰۲۸ ــ ۷۹ خصوصی

موافق اطلاعاتی که از کارگزاران کرمانشاهان رسیده است، طوایف عمله و هارونی و شکی و بداغی از عشیرت جاف مرادی تجاوز حدود کرده به خاک ایران داخل شده‌اند که برای مرتع‌چرانی به خاک زهاب بیایند و محمودپاشای رئیس آنها به شیخ جلال که در سنگر کنار سیروان سکنا دارد نوشته که شما در سنگر نمانید. طایفهٔ مرادی به تلافی نزاع پارسال آنها با عزیزخان باجلان، خیال خرابی قوره‌تو را دارند و البته تصدیق خواهند فرمود که ظهور این احوال ناگوار با روابط حسن مراوده و مواحدات بین‌الدولتین چه اندازه مباینت و منافات دارد. لهذا با کمال احترام قویاً منتظر است که از طرف ذی‌شرف ذات عالی به مأمورین سرحدیهٔ دولت علّیهٔ عثمانیه در جلوگیری عشایر و منع و رفع این احوال، تأکیدات قویه مؤثره شده در محافظهٔ امنیت سرحدیه لوازم توصیه به عمل آید در این موقع احترامات فایقه را نسبت به آن جناب جلالت‌مآب تجدید می‌نماید. زیاده زحمت نمی‌دهد.

مشیرالدوله

۳۰۲۸
۲۹
خصوصی

سواد مراسلهٔ وزارت خارجه بسفارت علیهٔ عثمانی مقیم ایران

۱۶ شهر جمادی الاخره ۱۳۱۷

موافق اطلاعاتی که از کارگذاران کرمانشاهان رسیده است طوایف علاوه هارونی و شک و بداغی از عشیرت جاف مرلوی تجاوز حدود کرده بخاک ایران داخل شده اند که برای مرتع چرانی بخاک زهاب بیایند و محمود پاشای رئیس آنها بشیخ جلال که در سکر کنار سیروان سکنا دارد نوشته و اشعار نموده نمایند طایفه مرلوی ییلاق نزاع با رسال آنها با غیرفانی با جلال خیال جرات با قره تورا دارند و البته تصدیق خواهند فرمود که ظهور این احوال ناگوار با روابط حسن مراوده و مواصلت بین الدولتین چه اندازه مباینت و منافات دارد لهذا با کمال احترام قویاً منتظر است از طرف قرین الشرف دولت عالیه بمامورین سرحدیه دولت علیه عثمانیه در جلوگیری عشایر و منع و رفع این احوال تاکیدات قویه مؤثره شده در محافظه امنیت سرحدیه لوازم توصیه بعمل آید و در این موقع احترامات فائقه را نسبت بآنجناب [illegible] تجدید مینماید زیاده زحمت نمیدهد

(مشیر الدوله)

شمارهٔ سند: ۶۷۲
موضوع: تجاوز طوایف جاف
تاریخ: ۲۰ جمادی‌الثانی ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ۱۶
پروندهٔ: ۱۷/۳۲

سواد کاغذ وزارت خارجه به اقبال‌الدوله حکمران کرمانشاهان

نمره: ۳۱۳۸

رقیمهٔ شریفه را مورخه ۱۸ شهر جمادی‌الاولی زیارت کرده از صحت و سلامت مزاج سعادت امتزاج عالی، انواع مسرت و شادمانی حاصل نموده و از انتظامات امور دایره حکمرانی جناب‌عالی بی‌اندازه خوشوقت و مشعوف شدم.

شرحی از تجاوزات چند طایفه از طوایف جاف مرادی به حدود مقدسهٔ ایران و عزیمت آنها به مرتع‌چرانی در خاک زهاب مرقوم فرموده بودید. از سرحددار زهاب هم شرحی به همین تفصیل رسیده بود. نوشتم که ممانعت کنند و اگر زراعتی کرده‌اند حاصل را به دست آنها ندهد. لازم است که جناب اجل عالی هم در این باب به مأمورین سرحدیه خیلی سخت و مؤکد توصیه بفرمایید که ابداً عثمانی‌ها را به حدود مقدسه راه ندهند و نگذارند که از آنها به خاک ایران تجاوز و در آنجاها زراعتی بشود. اگر هم پیشتر زراعتی کرده‌اند، البته مواظب باشند که عثمانی‌ها محصول را برندارند. هرچه هست مأمورین سرحدیه ضبط نمایند و اطلاع بدهند غرض این است که در این فقرات خیلی دقت لازم است و البته خود جناب‌عالی بالاطراف ملتفت بوده و مراقبات کافیه خواهید فرمود. زیاده زحمت نمی‌دهد.

مشیرالدوله

۱۰۲۰ / ۹

سواد کاغذ وزارت خارجه به قنسول ... [illegible]

۲۰ شهر ربیع‌الثانی ۱۳۱۷

۳۱۲۸

رقیمه شریفه را که در ۱۸ شهر حال ارسال داشته بودید زیارت کرده از صحت و سلامت مزاج سعادت امتزاج عالی اطلاع و مسرت شادمانی حاصل نموده و از [illegible] در دایره حکمرانی جنابعالی به اندازه خوشوقت و مشعوف شدم

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۶۷۳
موضوع: تجاوز عشایر جاف
تاریخ: ۱۵ شعبان ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ۱۶
پروندهٔ: ۱۷/۳۲

سواد کاغذ وزارت خارجه به احتشام‌السلطنه حکمران کردستان

نمره: ٤٥٧٩

رقیمهٔ شریفه مفصله جناب اجل عالی را در مسئله استملاک جافها زیارت کردم، این ملاحظات دقیقانه و اخطارات دولتخواهانهٔ جناب‌عالی همه موافق رأی صواب و مصدق عقل سلیم است و امیدوارم که با حسن تدبیرات جناب‌عالی و اقدامات اولیای دولت، قریباً این‌محذورات از میان برداشته شود و امور آن سامان ترتیبات خیلی صحیح پیدا کند. عجالتاً این رقیمه جناب‌عالی را عیناً به خاک‌پای اقدس اعلی تقدیم کردم و هر طور که در این باب امر و مقرر فرمودند خدمت جناب‌عالی اطلاع خواهم داد.

مشیرالدوله

۴۵۷۶

نمره ۲۱۵۱

سواد کاغذ وزارت خارجه بجناب [illegible]السلطنه حکمران کردستان

۱۵ شهر شعبان المعظم ۱۳۱۷

رقیمه شریفه مفصله جناب اجل عالی را در مسئله اشنوک که جداً زیارت کردم از فحوای ملاحظات دقیقانه و اطلاعات صحیحانه

جناب عالی همه موافق رأی صواب و مصدق عقل سلیم است و امیدوارم در حسن تدابیرات جناب عالی و اقدامات اولیای

دولت قوی شوکت این محذورات از میان برداشته شود و امور آن سامان ترتیبات صحیح صحیحه بگیرد عین ترجمه آن

رقیمه جناب عالی را عیناً بخاکپای اقدس اعلی تقدیم کردم و هر طور در این باب امر مقرر فرمودند و نتیجه را بجناب عالی اطلاع خواهم داد

مشیرالدوله

شمارهٔ سند: ٦٧٤
موضوع: ادعای عثمانی ها بر اراضی کانی بز
تاریخ: ۲۳ شعبان ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ۱۷
پروندهٔ: ۳۳/۳۲

نامهٔ کارپردازی ایران در بغداد به وزارت خارجه

نمره: ٢٦٦

هو

از ایالت به کار پردازخانه، مراسلهٔ رسمیه رسیده است که ترجمهٔ آن را لفاً ارسال حضور مبارک داشتم، نوشته‌اند که عشایر سنجابی تجاوز حدود نموده به محلی که مسمیّ است به کانی بز آمده‌اند و مراجعت آنها را از آنجا خواسته‌اند لازم دانستم که اطلاع خود را به عرض حضور عالی برسانم. بیست سال قبل که این بنده مأمور بغداد بودم، عثمانی ها از این اراضی کانی بز به معلم نسیم یهودی که تاجر بغدادی بود فروخته بودند و او در آنجا زراعت کرده و بعضی ابنیه بنا کرده بود. نواب غفران‌مآب مرحوم حسام‌السلطنه طاب‌ثراه آن اوقات حکمران کرمانشاه بوده‌اند اشارهٔ فرموده و ابنیه و زراعت او را خراب کرده بودند. این مخابره مابین وزارت جلیلهٔ خارجه و سفارت عثمانی در دارالخلافه بود. اولیایِ دولت ابدآیت علیه این اراضی را ملک طلق دولت علیه ایران می دانند و عثمانی ها ادعای ملکیت نموده بودند. برحسب امر وزارت جلیلهٔ خارجه این بنده هم با ایالت بغداد در این باب گفتگو می نمود وزارت جلیلهٔ خارجه در این باب خیلی اهتمام فرمودند عثمانی ها ساکت شده دیگر تصرفی در آنجا نکردند. حالا باز به موجب این مراسلهٔ رسمیه ادعا کرده‌اند و آمدن عشایر ایرانی را به آنجا اگر آمده باشند تجاوز حدود نامیده‌اند.

حقیقت این مسئله را البته سرحدداران دولت علیه بهتر می دانند امر و مقرر خواهند فرمود از سرحدداران کیفیت این اراضی را به عرض حضور مبارک عالی برسانند و هر طور صلاح باشد امر و مقرر فرمایند این بنده جواب به ایالت بنویسد. زیاده جسارت است امر اجل امجد عالی مطاع.

محل مهر: محمود

نمره ۲۶
۱۳۱۷
معروضه ۲۳ شهر شعبان

از قراریکه کارپردازخانه مراسله رسمیه رسیده است و ترجمه آنرا لفاً بخاک‌پای حضور مبارک داشتم که نوشته‌اند
عشایر سنجابی تجاوز بحدود نموده بمحل موسوم است به (کانی بز) آمده‌اند و مراجعت آنها را از آنجا خواسته‌اند
لازم دانستم که اطلاع خود را بعرض حضور عالی برسانم. چند سال قبل که این بنده مأمور بغداد بودم عثمانیها
از این اراضی کانی بز بمعلم نسیم یهودی تاجر بغدادی بیع فروخته بودند و او در آنجا زراعت کرده و بعضی ابنیه
بنا کرده بود نواب غفران‌مآب مرحوم حسام‌السلطنه طاب ثراه آن اوقات حکمران کرمانشاه بوده اهالی
فرستاده زراعت او را خراب کرده. بعد از این مخابره مابین وزارت جلیله خارجه و سفارت عثمانی در دارالخلافه
بود. اولیای دولت ابدآیت علیه این اراضی را ملک طلق دولت علیه ایران میدانستند و عثمانیها ادعای ملکیت نموده
بعد برحسب امر وزارت جلیله خارجه این بنده هم با ایالت بغداد در این باب گفتگو مینمود. وزارت جلیله خارجه
در این باب خیلی اهتمام فرمودند. عثمانیها ساکت شده دیگر تصرفی در آنجا نکردند. حالا باز بموجب این مراسله رسمیه
ادعا کرده‌اند و آمدن عشایر ایرانی را بآنجا اگر آمده باشند تجاوز از حدود نامیده‌اند. حقیقت این مسئله را
البته سرحدداران دولت علیه بهتر میدانند. امر و مقرر فرمایند که از سرحدداران کیفیت این اراضی را بعرض
حضور مبارک عالی برسانند. و هر طور صلاح باشد امر و مقرر فرمایند این بنده جواب یادداشت بنویسد. [illegible]

امر حضرت اجل عالی مطاع

شمارهٔ سند: ۶۷۵
موضوع: ادعای عثمانی ها مبنی بر تجاوز سنجابی ها به درهٔ کانی بز
تاریخ: شعبان ۱۳۱۷ هـ . ق
کارتن: ۱۷
پروندهٔ: ۳۳/۳۲

ترجمهٔ تذکرهٔ رسمیهٔ ولایت بغداد (به کارپردازی ایران در بغداد)

به تاریخ ۱۸ شعبان سنهٔ ۳۱۷ مطابق ۹ کانون ثانی سنهٔ ۱۳۱۵ از قراری که قائم‌مقام به تفصیل نوشته است، سنجابی که از عشایر ایران است، آلای‌خان و شیرخان و فرقه های دیگر به قدر هزار خانوار از حدود تجاوز کرده‌اند در اراضی مقاطعهٔ درهٔ کانی بز آمده‌اند و تجاوز آنها با عشایر ماها نظر به عداوتی که دارند در سر حدود تولید وقوعات ملاحظه می شود در این خصوص قبل از ظهور وقوعات سریعاً تدابیر موثره در مراجعت عشایر مذکوره به محل خودشان فراهم بیاورند و کیفیت را اشعار فرمایید.

والی ولایت بغداد ــ نامق

ترجمه تذکره رسمیه ولایت بغداد

وزارت امور خارجه

بتاریخ ۱۸ شعبان سنه ۱۳۱۵ و ۹ کانون ثانی سنه [illegible] از قراریکه [illegible] پاشا [illegible] تلگراف نموده است

سنجابی ها از عشایر ایران بسمت للاری خان و شیرخان و فرقه های دیگر بقدر هزار خانوار

از حدود تجاوز کرده اند در اراضی متنازعه دره کانی بز آمده اند و چون از آنها با عشایر ما

نظر بعداوتی که دارند در سر حدود تولید وقوعات ملاحظه میشود در این خصوص

قبل از ظهور وقوعات بر الغا تدابیر مؤثره در امر جلب عشایر مذکوره بمملکت خودشان

فرا رسیم با وزیر و کیفیت را اشعار فرمائید

والی ولایت بغداد

نامق

شمارهٔ سند: ٦٧٦
موضوع: ادعای عثمانی ها بر اراضی کانی بز
تاریخ: ندارد (احتمالاً ۱۳۱۷ هـ. ق)
کارتن: ۱۷
پروندهٔ: ۳۳/۳۲

فهرست عرض وزارت خارجه است

مشاورالملک کار پرداز بغداد راپورتی به وزارت خارجه نوشته است که عیناً از لحاظ انور اقدس همایون روحنافداه خواهد گذشت. محل کانی بز ملک ایران است عثمانی ها از چند سال قبل دستی روی آنجا گذاشته بودند از قرار راپورت مشاورالملک و نوشتهٔ رسمی ایالت بغداد فعلاً عشایر سنجابی ایران به آنجا رفته اند. اگر عثمانی ها به مقام ممانعت آنها برآمدند تکلیف امر موقوف به اقتضای رأی جهان‌آرای اقدس اعلی روحنافداه است؛ اگر باید حکومت کرمانشاهان تصرفات ایرانیه را در آنجا حفظ نموده و عثمانی ها را از مداخله به آنجا قویاً منع کند یا متعرض نشود، به هر طور که رأی عالم‌آرای همایون اقتضا فرمود مقرر خواهد شد که قبل از وقت به حکومت کرمانشاهان تعلیمات فرستاده شود. زیاده جسارت است. الامر الاقدس الاعلی مطاع

غلام خانه‌زاد نصرالله

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

هو، جناب اشرف صدراعظم، همین طوری که کار پرداز بغداد نوشته صحیح است، باید جواب داد که محل کانی بز ملک ایران است و به همین طور هم باید معمول داشت.

امضا: مظفرالدین شاه

[illegible]

وزارت امور خارجه
آرشیو

کارپرداز بغداد راپورتی به وزارت خارجه نوشته است که عنقریب از لحاظ انور اقدس همایونی

از عرض خواهد گذشت [illegible] ملک ایران است عثمانیها از چند سال قبل دستی

روی آنجا گذاشته بعد از قرار راپورت [illegible] نوشته رسمی [illegible] تعداد قلعه

عشایر منسوب به ایران آنجا رفته‌اند اگر عثمانیها به مقام ممانعت آنها برآیند تکلیف [illegible]

باقتضای رای جهان آرای اقدس اعلی در رفع [illegible] اگر باید حکومت کرمانشاهان تعرضات

ایرانیها را در آنجا حفظ نموده و عثمانیها را از مداخله آنجا قویاً منع کند یا متعرض نشود بهر طور

رای عالم آرای همایون اقتضا فرمود مقرر خواهند فرمود قبل از وقت به حکومت کرمانشاهان

تعلیمات فرستاده شود زیاده جسارت است   الامر الاقدس الاعلی مطاع

[illegible]

شمارهٔ سند: ۶۷۷

موضوع: ادعای عثمانی بر اراضی سیدحسین (صیفی و ملخطاوی)

تاریخ: ۶ شوال ۱۳۱۷ هـ. ق

کارتن: ۱۶

پروندهٔ: ۱۴/۳۲

سواد مراسلهٔ سفارت عثمانی به وزارت خارجه

نمره: ۳۵۹

از قرار اظهار ولایت جلیلهٔ بغداد، افراد عشیرت حسینقلی خان در جوار اراضی سیدحسین از املاک مختصهٔ عثمانیه نازل شده می‌خواهند اراضی مزبوره را زرع بکنند و این برخلاف تعهد دولت علیهٔ ایران است. در این صورت اگر ممنوع نشوند هرچه زرع کرده باشند، محو و اتلاف خواهید کرد و مأمول است و آن جناب جلالت‌مآب آنچه در این خصوص به هر جا لازم می‌دانند مرقوم فرمایند که احداث غایله نشود و تبعهٔ آن طرف را هم به هیجان نیاورند. همواره احترامات فایقه دوستدار را آن جناب جلالت‌مآب در حق خود برقرار دانند. زیاده چه زحمت دهد.

محل مهر: محمد شمس‌الدین

۳۵۹
شوال ۱۳۱۷

سفیر کبیر سفارت عثمانی دربار ایران

نازل شد

از قراری که راپورت رسیده جمعی به تعداد افراد عشیرت حسنقلی در جوار اراضی سرحدی از املاک مختصه شاهانه عثمانیه
متجاوزانه اراضی مزبوره را زراعت کشته و این رفتار خلاف تعهدات دولتین علیتین است در این صورت لازم است
که آن جناب جلالتمآب اجل اکرم در این خصوص حکم
اقدامی کرده اشخاص متجاوز را محروم و تلافی خسارات کرده و مأمورین از
می دانند ... عایله شفقت و عموماً از آن طرف اسباب ... مانع
در استدعای حکم ... از جمله ... احترامات فائقه

محسن

شمارهٔ سند: ٦٧٨

موضوع: عشیرت حسینقلی خان

تاریخ: ندارد (احتمالاً ۱۳۱۷ هـ. ق)

کارتن: ١٦

پروندهٔ: ١٤/٣٢

سواد دستخط جهان‌مطاع همایونی

جناب اشرف صدراعظم، اگر افراد عشیرت حسینقلی خان در املاک و خاک ایران زراعت کرده باشند چه جای گفتگو است، پسر و برادرزادهٔ حاجی اسماعیل و حاجی قادر در صورتی که تبعهٔ ایران باشند سفارت عثمانی چه سؤال و جواب می‌نماید و در هر حال جوابی که مقتضی است بدهید.

مسعود کشور شاهنشاهی ایران

جناب اشرف صدراعظم — تلگراف وزارت عدلیه [illegible] خان در املاک وقف ایران [illegible]

ملاحظه شد جواب تلگراف — از روز ... حاجی اسمعیل و حاجی باقر در حضور ... ایران [illegible]

نظارت عظمی [illegible] جواب — [illegible] و در [illegible] جواب [illegible]

شمارهٔ سند: ٦٧٩

موضوع: مالکیت ایران بر اراضی صیفی و ملخطاوی

تاریخ: ۲۱ شوال ۱۳۱۷ هـ. ق

کارتن: ١٦

پروندهٔ: ١٤/٣٢

سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت عثمانی

نمره: ۵۸۰۲ ـ ۱۹۵

در جواب مراسلهٔ محترمهٔ آن جناب جلالت‌مآب مورخهٔ ٦ شهر شوال المکرم ۱۳۱۷ نمرهٔ ۳۵۵ مربوط به اظهار ولایت بغداد در خصوص عزیمت افراد عشیرت حسینقلی خان به زرع اراضی سیدحسین، با کمال احترام زحمت‌افزا است که اگر مراد از اراضی سیدحسین همان اراضی صیفی و ملخطاوی است، اراضی مزبوره از املاک مشروعهٔ مخصوصه دولت علیهٔ ایران است و عملیات رعایای ایران در آنجا بر حسب اقتضای حقوق صحیحهٔ مشروحهٔ آنها است و هیچ سببی برای منع آنها از تصرف و زراعت در آن اراضی ملاحظه نمی‌شود. در این موقع احترامات فایقه خود را نسبت به آن جناب جلالت‌مآب تجدید می‌نماید.

نصرالله مشیرالدوله

۵۸۰۲
۱۹۵

مقام منیع وزارت جلیله امور خارجه

۲۱ مرداد ۱۳۱۷

در جواب مراسله محترمه ای که جلالتمآب مصدق مورخه ۲۰ مرداد ۱۳۱۷ نمره ۳۵۵ مربوط به اظهار وزیر مختار انگلیس
در خصوص عزیمت افراد عشایر [illegible] به زرع اراضی سیستان با کمال احترام زحمت افزا میشود [illegible] از اراضی
سیستان [illegible] اراضی [illegible] و ملحقات آن اراضی مزبوره از املاک مشروعه مخصوصه [illegible] ایران
و عملیات زراعتی ایرانیان در آنجا بر حسب اسناد حقوق صحیحه مشروعه آنها است و هیچ سببی برای منع آنها
از طرف دولت [illegible] ملاحظه نمیشود [illegible] ما [illegible] جلالتمآب تجدید مینماید.

[illegible]

شمارهٔ سند: ۶۸۰
موضوع: رد ادعای عثمانی ها بر اراضی کانی بز
تاریخ: ۲۳ شوال ۱۳۱۷ هـ . ق
کارتن: ۱۷
پروندهٔ: ۳۳/۳۲

سواد حکم وزارت خارجه به مشاورالملک کارپرداز بغداد

نمره: ۵۸۴۳

شرحی در خصوص محل کانی بز و اطلاعات خودتان در تصرفات ایرانیهٔ آنجا و ادعای عثمانی ها در آن محل نوشته و صورت مراسلهٔ ایالت بغداد را در این باب فرستاده بودید مطلع شدم، محل مزبور ملک طلق دولت علیه و ادعای عثمانی ها در آنجا لغو است، جوابی که لازم است به ایالت بغداد بدهید به حکومت کرمانشاهان تعلیمات لازمه داده شد که در محافظهٔ آن محل و منع مداخلهٔ مأمورین عثمانی در آنجا مراقبت و مواظب باشند.

نصرالله مشیرالدوله

نمره ۵۸۴۳

۲۶/۹۲ ۹۷

سواد حکم وزارت خارجه است در امضای کارپرداز بغداد

۲۳ شهر شوال ۱۳۱۷

شرحی در خصوص ممنوعیت کسانی بر و اطلاعات خودتان در تصرفات ایرانیه اگر ولو علی عثمانیها در املاک نوشته ممنوعیت مراسله ثابت نداوری در مراتب فرستاده بودید مطلع شده حکم مزبور ملک طلق [illegible] ولو علی عثمانیها در املاک تقویت جرای که لازم است با ثبت نداوری به حکومت کرمانشاهان تعلیمات لازمه داده شد که درین فقره اقدام و منع مراجعه مامورین عثمانی در املاک مراقبت و مواظبت باشند نصرالله مشیرالدوله

[illegible]

شمارهٔ سند: ۶۸۱
موضوع: اراضی کانی بز
تاریخ: ۲۶ شوال ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ۱۷
پروندهٔ: ۳۳/۳۲

سواد کاغذ وزارت خارجه به اقبال‌الدوله حاکم کرمانشاهان

نمره: ۵۹۰۱

ان‌شاءالله تعالی مزاج شرافت امتزاج عالی را کمال صحت و سلامت حاصل و کارها همه بر وفق مقصود و منظور است. چندی قبل از کار پردازی بغداد در خصوص محل کانی بز راپورتی به وزارت خارجه رسیده بود که ولایت بغداد از رفتن عشایر سنجابی به درهٔ کانی بز شکایت کرده و ارجاع و اعادهٔ آنها را از آنجا خواسته است. جناب مشاورالملک بعضی اطلاعات و اقدامات خود را در مادهٔ این اراضی نوشته بود چون سابقاً هم این مذاکرات را با سفارت در میان داشتیم، جناب‌عالی هم کراراً در مرقومات خودتان از این مسئله اخطار می‌فرمودند. مراتب به عرض خاک‌پای اقدس اعلی رسید و کسب تکلیف در باب این اراضی شد. مقرر فرمودند که باید جواب داد که محل کانی بز ملک ایران است، همین طور هم باید معمول داشت. اینک برای استحضار خاطر محترم عالی سواد راپرت جناب مشاورالملک را لفاً خدمت جناب مستطاب عالی فرستادم که به اظهارات او مطلع شده و چنانکه بندگان اقدس اعلی روحنافداه در این خصوص امر و مقرر فرموده‌اند، اقدام بفرمایید. دیگر ترتیبات این کار را جناب مستطاب‌عالی که در آنجا تشریف دارید بهتر می‌دانید و اقداماتی که لازم و مقتضی باشد خواهید فرمود همیشه منتظر زیارت مرقومات محترمه هستم (نصرالله مشیرالدوله)

۲۶۰

اداره وزارت خارجه به قنسولگری ... کرمانشاهان

۵۶۰۱

۲۰ شهر شوال ۱۳۱۰

انشاءالله تعالی از [illegible] شرف و افتخار احوال صحت و سلامت جناب جلالتمآب همه روزه رفع مقصود منظور است چندی قبل
از کارپردازی بغداد درخصوص [illegible] به وزارت خارجه رسید [illegible] بغداد از [illegible]
[illegible] که دارای [illegible] آنها را [illegible] حرکت [illegible] در مملکت عثمانی اطلاعات
داده [illegible] این اراضی [illegible] آن [illegible] سفارت [illegible]
[illegible] در [illegible] از جمله [illegible] ماموریت [illegible]
[illegible] اراضی [illegible] جواب [illegible] مملکت ایران است
[illegible] برای [illegible] خاطر [illegible] وزارت [illegible] در [illegible] را
[illegible] دولت [illegible] اطلاعات [illegible]
در این خصوص [illegible] اقدام [illegible] دیگر [illegible] دولت علیه در آنجا
[illegible] لازم [illegible] خواهند [illegible] همیشه [illegible] زیارت مرقومات محترمه
هستیم [illegible]

شمارهٔ سند: ۶۸۲
موضوع: رد ادعای عثمانی ها بر اراضی کانی بز
تاریخ: ۱۷ ذی‌قعده ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ۱۷
پروندهٔ: ۳۳/۳۲

نامهٔ حاکم کرمانشاهان به وزارت خارجه

هو

فدایت شوم، دو طغرا رقیمهٔ شریفهٔ جناب مستطاب اجل عالی دام اقباله یکی مورخهٔ ۲۶ شهر شوال و دیگری به تاریخ ٤ شهر ذی‌قعدة‌الحرام مصحوب چاپار شرف وصول ارزانی داشت و چون مشعر بر سلامت و استقامت مزاج شرافت امتزاج جناب مستطاب‌عالی بود، زایدالوصف مسرور و خوشوقت شدم. بحمدالله تعالی برای این مخلص نیز نعمت سلامت و اعتدال مزاج موجود و برقرار و چند روز است که از مسافرت سرحدی ذهلیلان مراجعت نموده به تسویهٔ کارها اشتغال دارم.

در مسئلهٔ کانی بز سواد کاغذ جناب مشاورالملک را که ارسال فرموده بودید، دیدم. حقیقت امر همین است که مشارالیه اظهار داشته‌اند. مخلص هم سابقاً عرض کرده بودم، از اقدام جناب مستطاب‌عالی در عرض این مسئله به خاک‌پای مهر اعتلای مبارک همایونی ارواحنافداه و صدور فرمایشات همایونی بر اینکه محل کانی بز ملک ایران است همین‌طور هم باید معمول داشت بر مراتب تشکرات مخلص افزود.

مخلص در اینجا به شرایط منع تصرف عثمانی ها در محل کانی بز و تصرف طایفهٔ سنجابی به محل مزبور هم اقدامات لازمه به عمل خواهم آورد. لازم است جناب مستطاب‌عالی نیز مراتب را رسماً به سفارت کبرای عثمانی اظهار فرمایید و به جناب مشاورالملک هم مرقوم فرمایید که به ولایت بغداد رسماً بنویسند که دیگر عثمانی ها در این باب اظهاری نکنند و تصدیعی ندهند. زیاده زحمت نمی دهم روزگار جلالت بر دوام باد. ۱۷ شهر ذی‌قعدة‌الحرام ۱۳۱۷ مهر محمدالغفاری

وزارت امور خارجه
آرشیو

در طغرا رقیمهٔ شریفهٔ جناب مستطاب عالی

مورخه ۲۰ شهر شوال و دیگری بتاریخ ۴ شهر ذیقعدة الحرام

مصحوب چاپار ترک وصول ارزانی داشت و چون شعور سلامتی

و استقامت مزاج شریف امزاج جناب مستطاب عالی بود زیاده از الوصف

مسرور و خوشوقت شدم بحمدالله تعالی برای این مخلص نیز نعمت سلامتی

و اعتدال مزاج موجود و برقرار و چند روز است که از بستر فرصت

رخصتی [illegible] رسیدن مراجعت نموده بتسویه کارها اشتغال دارم

در نسخهٔ کاغذ [illegible] کاغذ جناب [illegible] در انگلستان را که ارسال و نسخه [illegible]

دیدم حقیقت امر همین است که شرح آن را به اظهار داشته‌اند مخلص از

سابق عرض کرده بودم از اقدام جناب مستطاب عالی در عرض اینکه

[illegible] اعتقادی مبارک همایون از [illegible] و چند [illegible] همایون

[illegible] ممکن کاغذ نزد [illegible] ایران [illegible] با رسمیت داشت [illegible]

تذکرات مخلص از [illegible] مخلص در آنجا برای شرایط [illegible] تصرف [illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۶۸۳
موضوع: حبس نمودن محمد امین‌آقا رئیس عشیرهٔ پیران
تاریخ: ۲ صفر ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ۱۶
پروندهٔ: ۲۳/۳۲

از تبریز به طهران

تلگراف کارگزاری تبریز به وزارت خارجه

حضور حضرت مستطاب اجل اکرم امجد افخم بندگان پناه معظم آقای مشیرالدوله وزیر امور خارجه مدظله العالی، عشیرهٔ پیران از هیچ قسم شرارت فروگذار ندارند. محمد امین‌آقا رئیس آنها هم ابداً در حکومت حاضر نمی‌شده تدابیر و زحمات کثیرهٔ او را به تبریز آورده و شرح حالش را به حضرت مستطاب اجل اکرم امجد افخم آقای نظام‌السلطنه مدظله‌العالی عرض کردم حکم به حبس او فرمودند. اگر این آدم مستخلص شود اسباب انقلاب سرحد خواهد شد محمدآقای میر پنجه امیر عشایر رئیس عشیرهٔ مامش به قید التزام تعهد کلیهٔ انتظامات لایجان کهنه و تازه و تمام آن سرحد را می‌نماید حضرت مستطاب اجل پیشکار کل مدظله نیز در این باب تلگراف نموده‌اند. فدوی هم لازم دانست اطلاع خود را به عرض برساند بودن پیران در آن سرحد جز اینکه مایهٔ شرارت و فتنه بشوند ثمر دیگر ندارد فدوی محسن.

مهر: تلگرافخانه مبارکه

از [illegible]

ادارهٔ تلگرافی دولت علیهٔ ایران

نمره	عدد کلمات	تاریخ اصل مطلب			اطلاعات
		روز	ساعت	دقیقه	
۲	۳۰ [illegible]				

بحضور محترم حضرت مستطاب اجل اکرم امجد افخم [illegible] آقای مشیرالدوله وزیر امور خارجه دامت عظمته [illegible] عشیره [illegible] ایران

قسم شرارت فرو گذار نمی‌دارند [illegible] آقای [illegible] هم ابدا در حکومت حاضر نمی‌شود [illegible] در حالت شرارت

[illegible] در تلگراف سابق که از حضور مستطاب اجل اکرم امجد افخم آقای نظام السلطنه دامت عظمته العالی عرض کردم حکم

حبس او فرمودند [illegible] اسباب انقلاب سرحد خواهد شد محمد آقای [illegible] رئیس عشیره [illegible]

[illegible] تعهد کلیه انتظامات [illegible] کهنه و تازه و تمام [illegible] سرحد را [illegible] حضور مستطاب اجل [illegible]

[illegible] نیز در این باب تلگراف نمودند [illegible] لازم دانست اطلاع [illegible] برسانند [illegible]

سرحد [illegible] وزارت [illegible] نمی‌شود [illegible]

بواسطه تلگرافخانه

گیرنده مطلب	گرفته شد
بتاریخ [illegible] شهر [illegible] ساعت دقیقه [illegible]	۱۳۱۸ [illegible]

شمارهٔ سند: ٦٨٤
موضوع: موقعیت رئیس عشیرت پیران
تاریخ: ۹ صفر ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ١٦
پروندهٔ: ٢٣/٣٢

سواد تلگراف وزارت خارجه به مظفرالملک حکمران ساوجبلاغ

نمره: ٣٤٧

از مضمون تلگراف جناب عالی در باب رئیس عشیرت پیران استحضار حاصل نمود جناب مستطاب اجل اکرم افخم نظام السلطنه دام اجلاله العالی نیز تلگراف رمزی فرموده بودند. چون عملیات اولیهٔ امر با ایشان بوده است، در متفرعات آن هم رأی ایشان اصوب است نصرالله مشیرالدوله.

۳۲۹

تبریز نمره ۳۴۷ سواد تلگراف دربار که به حضور مظفرالملک و ... [illegible]

۹ صفر ۱۳۱۸

(حضرت اجل اکرم افخم اعظم)

از مضمون تلگراف ... [illegible] ... پیرامون احضار حاجی ... [illegible] ... دستخط مبارک (۵۱)

... [illegible] ... الی تبریز تلگراف ... [illegible] ... حملات اولیه امر ... [illegible] ... مقدار ...

را ... [illegible] ... بصراحه ... [illegible]

وزارت امور خارجه
آرشیو

شمارهٔ سند: ۶۸۵
موضوع: اراضی صیفی و ملخطاوی
تاریخ: ۱۵ صفر ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ۱۶
پروندهٔ: ۱۴/۳۲

سواد کاغذ وزارت خارجه به سفیرکبیر ایران مقیم اسلامبول

نمره: ۱۰۶۸

در ضمن مشروحهٔ نمرهٔ ۱۶ بر طبق اظهارات وزارت خارجه عثمانی شرحی از تجاوزات عشیرت کلهر و حسینقلی خان صارم‌السلطنه اشعار فرموده بوده، مطلع شدم اینکه عثمانی ها در ضمن مراسلهٔ خود می نویسد حسینقلی خان و عشیرت کلهر در اراضی سیدحسین کشت‌ذرع کرده‌اند، مقصودشان اراضی صیفی و ملخطاوی ملک صحیح صریح دولت ایران است که برای القای شبهه در نوشتجات رسمیه اراضی سیدحسن می نویسند و در ضمن این مراسله هم اراضی سیدحسین نوشته‌اند. جناب‌عالی خیلی متوجه و ملتفت باشید اراضی صیفی و ملخطاوی که در محل پشتکوه است، ملک مسلم و صحیح و صریح دولت ابدآیت علیه و مزروع رعایای پشتکوه است. همه‌ساله رعایای پشتکوه و کسان حسینقلی‌خان صارم‌السلطنه حاکم پشتکوه در محل مزبور زراعت می‌کنند و اغلب سالها در موقع برداشتن حاصل، مأمورین و عشایر عثمانی جمعیت کرده زراعت مزبور را به ادعای اینکه این اراضی ملک عثمانی است، خراب می‌نمایند و هر وقت هم خراب کرده‌اند رسماً خسارت رعایای پشتکوه و تنبیه مرتکبین را از سفارت عثمانی مطالبه کرده‌ایم و به سفارت کبرای ایران و کار پردازی بغداد هم تعلیمات فرستاده‌ایم که خسارات وارده به رعایای پشتکوه و تنبیه متجاوزین را مطالبه کنند. موافق معمول همه‌ساله در هذه‌السنه هم رعایای پشتکوه اراضی مزبور را زراعت کردند و محصول را هم برداشتند وقتی که مأمورین و عشایر عثمانی به قصد تخریب زراعت رفتند، دیدند که رعایای پشتکوه بعضی از زراعت خود را برداشته‌اند برگشتند، این است که این مراسله را وزارت خارجه عثمانی به سفارت کبرا نوشته و اراضی صیفی و ملخطاوی را برای اغفال به سفارت کبرا به اراضی سیدحسین موسوم داشته است. جناب‌عالی نوشتجات مربوطه به

اراضی صیفی و ملخطاوی و تعلیمات که از وزارت خارجه به اسلاف جناب‌عالی در این مسئله داده شده و در سفارت کبرا موجود است مراجعه فرموده عنوان ادعای مالکیت دولت عثمانی را در اراضی صیفی و ملخطاوی از روی تعلیمات مزبوره و دلایل مندرجه در مراسلات رسمیهٔ سفارت کبرا به باب‌عالی و وزارت خارجه عثمانی رد نماییده‌و بعد از این هم ملتفت باشید از اراضی سرحدیه محلی که اسم آن بر سفارت کبرا مجهول و مالکیت آن به دولت عثمانی غیرمعلوم است، در ضمن نوشتجات و مراسلات رسمیهٔ سفارت کبرا تصدیق به ملکیت عثمانی نشود. مأمورین عثمانی گاهی اراضی متنازع‌فیهای دولتین را به تحریف اسم در مراسلات رسمیه می نویسند که اغفال نموده بر ملکیت عثمانی تصدیق بگیرند. مثل همین اراضی صیفی و ملخطاوی که سالها اراضی سیدحسن می نوشتند و ما رد می‌کردیم حالا در این مراسله به سفارت کبرا سیدحسین نوشته‌اند محض اطلاع خاطر شریف زحمت داد. نصرالله مشیرالدوله.

نمره ۱۰۶۸

مراسله وزارت امور خارجه به سفیر کبیر ایران مقیم اسلامبول

مورخه ۱۵ شهر صفر ۱۳۱۸

در ضمن مراسله نمره ۱ بر طبق اظهارات وزارت امور خارجه عثمانی راجع به تجاوزات عشیرت کلهر و حسینقلی خان صارم السلطنه اشعار داشته بودید مطلع شدم اینکه عثمانیها در ضمن مراسله خودشان می‌نویسند حسینقلی خان و عشیرت کلهر در اراضی سرحدی حرکت کرده گروه گروه متصرف اراضی صیفی و منطقاوی ملک صحیح و صریح دولت ایران است در این اظهار شبهه در نوشتجات رسمیه اراضی مزبوره را می‌نویسند و در ضمن مراسلات اراضی سرحدی نوشته اند از مسافات جنوبی توجه و تصرف داشته از اراضی صیفی و منطقاوی که در حقیقت جزو پشتکوه است که مسلم و صحیح و صریح دولت ایران است رعایای پشتکوه است امسال هم رعایای پشتکوه و کلهر حسینقلی خان صارم السلطنه حاکم پشتکوه در این اراضی مزبوره زراعت کرده در این سالها در موقع برداشتن حاصل مأمورین و عشایر عثمانی جمعیت کرده زراعت مزبوره را با ادعای اینکه این اراضی ملک عثمانی است خراب نموده رعایا خسارت رعایای پشتکوه و ... را از سفارت عثمانی مطالبه کرده ایم و سفارت کبرای ایران ... تعلیمات داده رعایای پشتکوه خسارت خود را مطالبه کنند و موافق معمول هر ساله در این سنه هم رعایای پشتکوه اراضی مزبوره را زراعت کرده دیگر مأمورین و عشایر عثمانی به قصد تخریب زراعت رفته دیدند که رعایای پشتکوه بعضی از زراعت خود را برداشته اند برگشته اند عثمانی به سفارت کبری نوشته و اراضی صیفی و منطقاوی را برای اشغال سفارت کبری بار دیگر ... داشته است صیفی و منطقاوی و تعلیمات هم از وزارت امور خارجه با سلف جنابعالی در این سنه ... در سفارت کبری ... مالکیت دولت عثمانی را در اراضی صیفی و منطقاوی از روی تعلیمات مزبوره ... در مراسلات رسمیه سفارت کبری عثمانی رد نمایند و بعد از این هم ملتفت باشند که از اراضی سرحدیه ... اسم آن به سفارت کبری مجهول و مالکیت ... در ضمن نوشتجات و مراسلات رسمیه سفارت کبری تصدیق مالکیت عثمانی نشود مأمورین عثمانی که این اراضی متنازع فیها ... در مراسلات رسمیه می‌نویسند که اشغال ... تصدیق مالکیت عثمانی نکرده ... اراضی صیفی و منطقاوی ...

و ... دیگر ... حالا در این امر به سفارت کبری ... نوشته ... خاطر شریف ...

شمارهٔ سند: ٦٨٦

موضوع: عشیرت پیران

تاریخ: ۷ ربیع الاول ۱۳۱۸ هـ. ق

کارتن: ١٦

پروندهٔ: ۲۳/۳۲

سواد کاغذ وزارت خارجه به نظام السلطنه پیشکار آذربایجان

نمره: ۱۷۱۳

اگرچه در باب محمدآقا پیران در جواب تلگراف رمز جناب عالی عرض کرده بودم که چون اَوّلیّات کار به دست جناب عالی شده است در متفرعات آن هم هر طور که خود جناب عالی تصویب بفرمایید، اقدام خواهید نمود. لکن عرض این فقرات را هم در مقام ارادت بی ضرورت نمی دانم. محمدآقای پیران که در ازمنهٔ سالفه با عشیرت خود به خاک عثمانی رفت تا وقتی که در خاک عثمانی بود اتصالاً برای دولت اسباب خرج و زحمت می شد که یکی آنها مأموریت جناب امیربها در جنگ به سرحد و تحقیق آن غارتها و احراقات بود. از این طرف هم عشیرت مامشها چون میدان را خالی می دیدند از بعضی معاملات که در سرشت اکراد است مضایقه نداشتند و معاودت طایفهٔ پیران به لاهیجان خیلی فواید داشت البته جناب مستطاب اجل عالی رعایت همهٔ آن نکات را فرموده اَید. نصرالله مشیرالدوله.

۱۷۱۳

سواد کاغذ وزارت خارجه به نظام السلطنه پیشکار آذربایجان

۷ شهر ربیع الاول ۱۳۱۱

اگرچه در باب محمدآقای پیرانی در جواب مکتوب حضرت جنابعالی عرض کرده بعموم چنین اتفاقات که در دست جنابعالی است در تفرعات
البته هر طور رأی خود جنابعالی تصویب بفرمایید اقدام خواهید نمود لکن این فقرات را هم در مقام ارادت به ضرورت میدانم محمدآقا
پیرانی را در از منه سابقه با عشیرت [illegible] تا وقتی که در خاک عثمانی بود انشاءالله برای دولت اسباب خرج و زحمت
میشد حالا که ماموریت جناب امیر بهادر جنگ به سرحد و تحقیق آن غارتها و اتفاقات بود از این طرف هم عشیرت مزبوره
چنین میدانی را خالی میدیدند از بعض معاهدات که در سرحد اکراد است مضایقه نداشتند و معاودت طایفه پیران
بلکه ایمان [illegible] فواید [illegible] البته جناب مستطاب اجل عالی رعایت همه آن نکات را فرموده‌اید (نصرالله مشیرالدوله)

شمارهٔ سند: ۶۸۷
موضوع: تجاوزات عشایر ایران به عثمانی
تاریخ: ۸ رمضان ۱۳۱۸ هـ . ق
کارتن: ۱۲
پروندهٔ: ۶

راپورت ملاقات با جناب شمس‌الدین بیک در دوشنبه هشتم رمضان ۱۳۱۸

در باب تجاوزات و غارت فرخ‌خان و علی اکبر خان سنجابی فراریان ایران به سومار برحسب تعلیمات حضرت اجل، تلگراف اقبال‌الدوله را برای سفیر قرائت نموده گفتم در یک ماه قبل محمد داوده و محمد خورشید را که با پانصد خانوار به خاک کرمانشاهان آمده ملتجی شده بودند و سفارت اظهار می‌کرد که ده هزار لیره مال‌التجاره از خاک عثمانی سرقت نموده‌اند، محض مساعدت از خاک ایران تبعید و به شما تسلیم کردیم. در مقابل این طور مساعدات دولت، آیا مقتضی هست که قائم‌مقام خانقین از فرخ‌خان و علی اکبر خان که نوکر فراری ایران هستند طوری حمایت و نگاهداری نماید که با اطمینان و قوت قلب هر روز تجاوز نموده اهالی سومار را تاخت و تاراج نمایند و با شکایات مکررهٔ مأمورین ما اصلاً در تسلیم یا تبعید آنها و استرداد اموال رعایای سومار مساعدت و موافقت نکنند. و اگر مأمورین سرحدی کرمانشاهان در نگاهداری محمد خورشید فراری عثمانی تأسی به قائم‌مقام خانقین می نمودند و هر روز آنها هم به خاک عثمانی تجاوز می‌کردند و قتل و غارت می نمودند شما بهتر می دانید که چه اثری در سرحدات دولتین داشت و چه زحمتی برای شما فراهم می شد. معزی‌الیه پس از شنیدن این بیانات جواب دادند که این فقرات را کتباً بنویسد تا هر اقدامی که لازم است بشود.

ولی می‌گفتند قبل از عزیمت به اسلامبول در باب حدود ایران و عثمانی به مقام جلیل اتابک اعظم دامت عظمته عرض کرده بوده که یا باید دولتین ایران و عثمانی قراری در کلیهٔ مسائل راجع به حدود دولتین بدهند که بکلی رفع اختلافات و اشکالات بشود یا اینکه در سه نقطه از حدود تشکیل سه کمسیون بشود با تعلیمات مخصوصه و شرایط چند مطالب و امور سرحدیه را تسویه نمایند. تشکیل این کمسیونها یکی در حدود کرمانشاهان و خانقین باشد و یکی هم در حدود کردستان و سلیمانیه و یکی هم در

حدود وان و آذربایجان که در تمام امتداد خط سرحد دولتین هر نقطه امری اتفاق بیفتد یا تجاوز و قتل و غارتی از طرفین بشود، مأمورین دو دولت حاضر بوده به اجرای تحقیقات و تسویهٔ آن امر شروع کنند؛ و الا در غیر این دو صورت این گونه وقوعات سکنهٔ سرحدیه طبیعی است و از زحمت آن فارغ نخواهیم بود و می‌گفت حالا هم در تشکیل کمسیون به همان عقیده باقی هستم. اگر این تکلیف را قبول فرمایند من هم موافقت می‌کنم مخصوصاً به فدوی تأکید می‌کرد که این فقره را به عرض برسانم محض استحضار خاطر مبارک جسارت ورزید. الامر الاجل العالی مطاع.

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

هو، جناب اشرف اتابک اعظم، چه عیب دارد مراتب را بنویسند به سفیر بدهند و انجام کار را بخواهند. اما در باب کمسیونها راست است احتمال می رود کارهای سرحدات به مسالمت بگذرد از آن طرف خرج زیادی هم خواهد داشت عقیدهٔ خودتان را و هرچه صلاح است به عرض برسانید.

امضای مظفرالدین شاه

۱۳ ۶/۴

۱۳۱۸

راپورت ملاقات با جناب شمس الدین بیک در پنجشنبه هشتم رمضان

در باب تجاوزات و غارت فرخ خان و علی اکبر خان تبعه فراری ایران لیوار را حسب تعلیمات و مهر خورشید را

حضرت اجل اکرم افخم اقبال الدوله را برای ... قرابت شما گفتم در باب اینکه قبلا محمد داود

که با انضمام فامیل و رنجبرانشان از ده ... تجاوز نموده و غارت اظهار میکرده در ده هزار لیرا

مال التجاره از خاک عثمانی برده اند ... محض مساعدت از خاک ایران تبعید و با تسلیم کردم

در مقابل انتظار مساعدات دولت ... تعرض نیست بر قائم مقام خانقین از فرخ خان و علی اکبر خان

در نوکر فراری ایران هستند طوری حمایت دیگر هر روزی نمایند که با اطمینان و قوت قلب برادرانشان

تجاوز نمایند اموال و تجار را تاخت و تاراج نمایند و با تکلیفات ... بانحو ما ... بعد در تسلیم تبعه

اینها و استرداد اموال رعایای ... مساعدت و موفقیت نکنند و اگر ما بتوانیم بر ضرر ... از آنها

در مقابل ... مهر خورشید فراری عثمانی ... قائم مقام خانقین مقیمند در ... ابنا ...

عثمانی تجاوز میکنند و قتل و غارت میکنند تا بهتر ... و آزار ... دولت علیه

داشت و ... رای ... فراهم ... مبنی الیه ... این ... حدود داده

در این مذاکرات ... تو نیست ... هرا ... لازم است نبود و ... قبل از ... نیست

[illegible]

با مسئول در باب سرحد ایران و عثمانی بمقام جلیل اتابک اعظم دام عظمته عرض کرده بودم

که آیا باید دولتین ایران و عثمانی قراری در کلیه مسائل راجع بسرحد دولتین منضماً و کلاً بدهند و از جمله‌ها

و اشکالات بشود یا اینکه در هر نقطه از سرحد تشکیل کمیسیون بشود با تحقیقات مخصوص در آنجا

حقیقت مطلب و امور سرحدی را تسویه نمایند تشکیل این کمیسیونها یکی در سرحد آذربایجان و قطعات بسته از خط

باشد دیگری هم در سرحد کردستان و سلیمانیه دیگری هم در سرحد دان و ادرهای عرب و در دولت

سرحد دولتین هر نقطه هر اتفاق بیفتد یا تجاوز و قتل و غارت از طرفین بشود مأمورین دولت

حاضر بشوند با اجرای تحقیقات و تسویه آن امر شروع کنند و الا در غیر این صورت بالکلیه وقوعات

مسئله سرحدی طبیعی است در ورود این قاعده نخواهیم بود مخالفت ماها هم در تشکیل کمیسیون بهمان

عقیده با تعجیل اگر این تکلیف را قبول فرمایند فی‌الحال موافقت میکنیم مخصوص نقد و لکن

شکر داده این فقره را الغرض زبانم نقش انگار خاطر مبارک حضرت وزیر دام اقباله العالی اطلاع

شمارهٔ سند: ٦٨٨

موضوع: تجاوزات عشایر عثمانی و حمایت و محافظت عشایر ایران که به عثمانی فرار می‌کنند

تاریخ: ۱۸ رمضان ۱۳۱۸ هـ. ق

کارتن: ۱۲

پروندهٔ: ٦

سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت عثمانی است

نمره: ۱٦۳ کابینهٔ وزیر خارجه ٦۲۸۸ دفتر جاری

معاملات تجاوزکارانه عشایر عثمانی خاصه مساعدتهایی که از مأمورین دولت علیه عثمانیه با فراریان ایران مثل علی اکبرخان سنجابی و همراهان او می شود مأمورین سرحدیهٔ ایران را سخت به شکایت آورده از یک طرف تجاوزات عشایر جاف به حدود ایران و خسارات وارده از آنها به مراتع عشایر ایرانی به شکایت مأمورین سرحدیه توالی و تواتر داده، از طرف دیگر فراریان ایران که در خانقین سکنا کرده و مظهر همه قسم مساعدت هستند هرگونه شرارت می‌کنند و همه نوع خسارت وارد می آورند و جای تأسف است که اولیای دولت علیهٔ عثمانیه معاملات اولیای دولت علیه ایران را در ردّ فراریان عثمانی و منع عشایر ایران از تجاوز به خاک آن دولت معاینه می نمایند، چنانکه دیرزمانی نگذشته است که متجاوز از پانصد خانوار عشیرت طالبان و داوده، به خاک کرمانشاهان آمده بودند و گفته می شد در خاک عثمانی چند نفر را به قتل رسانیده و قریب ده هزار لیره اموال کاروان را سرقت کرده‌اند. به محض اظهار آن سفارت کبرا فوراً از حدود ایران طرد و به خاک عثمانی اعاده شدند و همچنین شیخ غضبان و همراهان او که به خاک ایران آمده بودند و از طرف آن سفارت کبرا اعادهٔ او خواهش شده بود، به حکومت بصره تسلیم شد. مع هذا اولیای دولت علیهٔ عثمانیه به جای معاملهٔ متقابله که از اصول معاهدات دولتین به شمار می رود و یا به جای حسن همجواری که از وظایف مجاورت و اتحاد جانبین است، این قسم معاملات ناروا را در حفظ و حمایت فراریان ایران و آزادی عشایر عثمانی که در تجاوز به خاک دولت دوست متحد همجوار روا می دارند از یک طرف، علی اکبرخان سنجابی و پسران و اعوان او و پسرهای فرخ‌خان را

که از کرمانشاهان به خاک عثمانی فرار کرده‌اند ایالت بغداد محافظه و حمایت می‌نماید و به قدری در تجاوز به خاک ایران و احراق بیوت و اراقه دماء و نهب اموال آزادند که العیاذبالله تصور تشجیع از طرف مأمورین عثمانیه در حق آنها می‌شود. از طرف دیگر اشرار مامدی و غیره و غیره هرچه بسیار دماء و اموال عبادالله به دست آنها ریخته و غارت شده است از سمت آذربایجان به ممالک عثمانیه می‌روند و در وان و نظایر آن مظهر حمایت می‌شوند. قدری که به دقت ملاحظه شود، فعلاً در حدود آذربایجان و کرمانشاهان دهکده و قریه دیده نمی‌شود که لگدکوب تجاوز نباشد و معلوم است که این احوال ناگوار تا چه درجه انتظار اولیای دولت ایران را در اتحاد و یک‌جهتی و مؤالفت دولتین علیتین که فزایش آن تیمناً آرزو و تمنا می‌شود اخلال می‌نماید. و چنانکه معلوم ذات عالی سفارت پناهی است، اکراد و عشایر منهوب و مقتول را تا یک درجه می‌توان به جبران خانه‌های خراب و اموال منهوب و نفوس مقتول و ناموس مهتوک امیدوار و هیجان آنها را تسکین نمود، همین که چندی گذشت و جبر کسور نشد، به عادت و خوی ایلیت که در سرشت آنها است به مقام انتقام برمی‌آیند و هم نظر دقیق عالی می‌داند که منافع متحدهٔ مشترکهٔ دو دولت اسلام از آن حال دچار چه خسار و نکال خواهد شد و چون به حسن نیت و توجهات قویهٔ آن جناب جلالت‌مآب در محافظهٔ منافع مشترکه دولتین علیتین و رعایت جهت جامعهٔ اسلامیت اعتماد کامل دارد. این قدر از تشریح احوال را مکفی از خواهش اقدامات چاره‌جویانه دانسته، احترامات فایقه را تجدید می‌نماید، زیاده زحمت نمی‌دهم.

نصرالله مشیرالدوله

۱۳ ۲/۴

نمره ۲۱۱۱ دفتر صادره

نمره ۱۶۳ کابینه وزیر [illegible]

سواد مراسله وزارت خارجه به سفارت عثمانی [illegible]

۱۹ شهر رمضان ۱۳۱۸

سعادتا [illegible] عثمانی [illegible] دولت علیه [illegible] فرمانفرمای ایران [illegible] کرمان بجانب [illegible] سرحدات ایران [illegible]

ایران [illegible] از طرف [illegible] وزارت [illegible] ایران [illegible]

[illegible] از طرف [illegible] ایران [illegible] سعادت [illegible]

[illegible] سعادت [illegible] دولت علیه [illegible] عثمانی [illegible]

گذشته است [illegible] عثمانی [illegible]

[illegible] ایران [illegible] عثمانی [illegible]

[illegible] دولت علیه عثمانیه [illegible]

[illegible] سعادت [illegible] ایران [illegible]

[illegible] کرمان [illegible]

[illegible] ایران [illegible]

[illegible]

[illegible] ایران [illegible]

[illegible] دولت ایران [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ۱۳۱۸ [illegible]

شمارهٔ سند: ۶۸۹
موضوع: تجاوزات طایفهٔ جاف در کرمانشاهان
تاریخ: ۶ ذیقعده ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ۱۲
پروندهٔ: ۶

سواد کاغذ وزارت امور خارجه به علاءالملک سفیرکبیر دولت علیه ایران در عثمانی

نمره: ۲۲۲ کابینهٔ وزیر خارجه

در خصوص تجاوزات طایفهٔ جاف مرادی به مراتع عشایر ایران در کرمانشاهان و تجاوزات متوالیه پسرهای فرخ‌خان و علی اکبرخان سنجابی از سواد مکاتبات وزارت خارجه به سفارت عثمانی و سواد راپورتهای سرحدیه که فرستاده شد، اطلاعات کافیه حاصل می‌فرمایید. از چندی قبل تاکنون عشایر جاف و پسرهای فرخ‌خان و علی اکبرخان خسارات کثیره در خاک کرمانشاهان وارد آورده‌اند و هر قدر هم به سفارت عثمانی نوشته می‌شود به اظهارات وزارت خارجه اثری نمی‌دهند، تکرار تجاوزات این اشخاص و عشایر جاف و عدم اعتنای مأمورین عثمانی سبب شد تمام سرکردهای سرحد در نزد جناب اقبال‌الدوله آمده اجماع نمودند و می‌گفتند اگر در مقابل حرکات جسورانهٔ مرتکبین اجازه تقاص و تلافی به خود ما امروز ندهید ما خودمان بدون اجازه ناچاراً شروع به مکافات و معاملهٔ متقابله خواهیم نمود چرا که به حکم شما از جان و مال و ناموس خودمان نمی‌توانیم بگذریم و دیگر صبر و تحمل نداریم. اقبال‌الدوله هم تلگراف رمزی کرده تکلیف خواسته بود بندگان اقدس همایون روحنافداه دستخطی مبنی به کمال تأکید فرمودند که حتماً اقبال‌الدوله طوری آنها را ساکت نموده به اخذ اموال منهوبه اطمینان و امیدواری بدهد ازین خیال منصرف شوند و الا اگر قدمی برای انتقام از عثمانی ها پیش بگذارند اقبال‌الدوله مسئول خواهد بود و همین طور اوامر علیهٔ همایون به جناب اقبال‌الدوله ابلاغ شد و به هزار زحمت آنها را عجالتاً ساکت کردند و تفصیل امر به جناب شمس‌الدین‌بیک هم مذاکره شد گویا به باب‌عالی راپورت داده باشند جناب‌عالی هم با بیانات مؤثر این فقرات را با اعلی‌حضرت سلطان اطلاع بدهید. اگر اولیای دولت ایران در مقابل اجماع سرکردها و رؤسای ایلات پاره تدابیر به عمل

نمی‌آوردند و استمالت نمی‌نمودند و قید مسئولیت نمی‌گذاشتند می‌بایست خونها ریخته شود و فتنهٔ بزرگی تولید کرده که مدتها اولیای دولتین در زحمت باشند و این همه بی‌اعتنایی مأمورین عثمانی در مجازات مرتکبین عشایر خود وحمایت صریح از فراریان ایران احتمال کلی می‌رود یک وقتی عشایر ایران را به مقام انتقام و تلافی بیاورد که دست از هر چاره و علاج کوتاه باشد و با همان کارآگاهی و حسن تقریری که دارید، طوری تشریح مطلب و بیان مقصود بپردازید که حسن تأثیری بدهد شاید به این بیانات و تدابیر جناب‌عالی قراری در تبعید یا تسلیم فراریان ایران و جبران خسارات وارده به عشایر این طرف دادند، مراسله هم که اخیراً در این خصوصات به سفارت عثمانی نوشته شده است سوادش را فرستادم ملاحظه خواهید نمود و هر نتیجه که از این اقدامات جناب‌عالی حاصل شد اطلاع خواهند داد که به عرض برسد. نصرالله مشیرالدوله.

نامه وزارت خارجه
۲۲۲
[illegible]
۱۳۱۸

۶/۴ ۱۸

(۱۷)

[illegible] وزارت [illegible]

[illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۶۹۰
موضوع: اختلال امور سرحدی
تاریخ: ۲۱ ذیقعده ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ۱۲
پروندهٔ: ۱۱

نامهٔ قونسول ایران در بغداد به وزارت خارجه

نمره: ۱۸۱

تلگرافاً به عرض حضور مبارک عالی رساندم که پسر کوچک مرحوم والی پشتکوه به واسطه نقاری که با برادر بزرگ خود فتح‌السلطنه دارد به حدود مندلی آمده و از حکومت عثمانی خواهش دخالت نموده است، کلیتاً امور سرحدیه خیلی بد است. علی اکبرخان سنجابی با پسرهایش و پسرهای فرخ‌خان ایلخانی که مدتهاست به خانقین آمده بودند و به عثمانی‌ها التجا نموده‌اند این روزها بغداد و کاظمین آمده‌اند و به حکومت عثمانی دخالت نموده‌اند از طرف دیگر متصلاً در حدود از طرفین نهب و غارت می‌شود. ایالت جلیلهٔ کرمانشاه شکایت می‌کنند ایالت بغداد هم شکایت می‌نماید، کار سرحد خیلی بد شده است به نظر این بنده خیلی مناسب است از طرفین بعد از مخابرهٔ وزارت جلیله با باب‌عالی و سفارت عثمانی مأمورین صحیح بی‌غرض و بی‌طمع درستکار مأمور شوند و در سرحد حاضر گشته منهوبات طرفین را به موجب حقانیت و عدالت مسترد دارند و قرار خوبی داده شود که اشرار طرفین دیگر نتوانند شرارت و نهب نمایند سرحدات از شر اشرار امن شود.

اگر به حالت حالیه بماند روز به روز بدتر می‌شود و شکایت طرفین زیادتر و بندگان خدا و رعایای دولت قوی‌شوکت علیه در این سرحد آسوده نخواهند بود. و اگر هم قراری داده شود که طرفین فراری‌های طرفین را قبول نکنند و راه ندهند خیلی اسباب آسودگی و امنیت سرحدی شود. زیاده جسارت ندارد. امر اجل امجد ارفع عالی مطاع

محل مهر: محمود

[حاشیه:] ملاحظه شد.

قونسول ژنرالی دولت علیهٔ ایران

در بغداد نمره ۱۸۱

تاریخ ۲۱ ... ۱۳۱۸

آرشیو

در قضیهٔ اکراد ... تلگرافاً بعرض حضور مبارک عالی رساندم که پسر کوچک مرحوم والی پشتکوه

بواسطه نقاری که با برادر بزرگ خود فتح السلطنه دارد بجده و مندلی آمده

و از حکومت عثمانی خواهش دخالت نموده است کلیتاً امورات سرحدیه

خیلی بد است علی اکبرخان سنجابی با پسرهایش و پسرهای فرخ‌خان

اینجانبی که در سرحد مهمات بخانقین آمده بعضی و بعثمانیها التجا نموده‌اند

این روزها ببغداد و کاظمین آمده‌اند و بحکومت عثمانی دخالت نموده‌اند

از طرف دیگر متصدی سرحد و از طرفین نهب و غارت می‌شود

ایلات جلیله کرمانشاه شکایت می‌کنند ایالت بغداد هم شکایت میکنند

کار سرحد خیلی بد شده است بنظر این بنده خیلی مناسب است

از طرفین بعد از مخابره وزارت جلیله با باب عالی و سفارت عثمانی

مأمورین صحیح بی‌غرض و بی‌طمع در کار مأمور شوند و در سرحد

حاضر گشته منهوبات طرفین بموجب حقانیت و عدالت مسترد دارند

[illegible]

شمارهٔ سند: ۶۹۱

موضوع: بازگرداندن علیرضاخان به خاک ایران

تاریخ: ۲۷ ذیقعده ۱۳۱۸ هـ. ق

کارتن: ۱۲

پروندهٔ: ۱۱

سواد تلگراف اتابک اعظم به اقبال‌الدوله حکمران (کرمانشاهان)

از قرار راپورتی که رسیده است، علیرضاخان از خاک کلهر خارج و به سمت مندلی عازم شده است. با مراقبت جناب‌عالی به حفظ لوازم سرحدیه، این حرکت و عزیمت مشارالیه خیلی غریب است البته اقدامات لازمه به عمل آورده اسباب مراجعت او را سریعاً فراهم ساخته زود اطلاع بدهید. اتابک اعظم.

کرمان

وزارت امور خارجه
آرشیو

تلگراف از اتابک اعظم باقبال الدوله حکمران

۲۷ شهر ذی قعده ۱۳۱۸

از قرار راپورتی رسیده است علیرضاخان از خاک کلهر خارج و بسمت مندلی عازم شده است با مراقبت جنابعالی بحفظ لوازم سرحدیه این حرکت و عزیمت مشارالیه خیلی غریب است البته اقدامات لازمه بعمل آورده در اسباب مراجعت او را سریعاً فراهم ساخته زود اطلاع بدهید (اتابک اعظم)

شمارهٔ سند: ۶۹۲
موضوع: حرکت کردن علیرضاخان به سوی مندلی
تاریخ: ۲۷ ذیقعده ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ۱۲
پروندهٔ: ۱۱

سواد تلگراف اتابک اعظم به توسط تلگرافخانه قصر به مشاورالملک کارپرداز بغداد

علیرضاخان که‌از خاک کلهر خارج و با سیصد سوار به‌طرف مندلی‌حرکت کرده است، امروز و فردا وارد آنجا خواهد شد به والی بغداد اظهار نمایید که سریعاً او و همراهانش را از دخول به خاک عثمانی مانع شوند و اگر وارد شد نفی نمایند و نتیجه را اطلاع بدهید به سفارت اسلامبول هم تلگراف شده است اقدامات لازمه به عمل بیاورند.
اتابک اعظم

بغداد

تلگراف اتابک اعظم بتوسط تلگرافخانه قصر شیرین و رهگذر ریواز

۲۲ شهر ذی قعده ۱۳۱۸

وزارت امور خارجه
آرشیو

علیرضا خان را از خاک کلهر خارج و با بیست سوار بطرف مندلی حرکت کرده است امروز و فردا وارد آنجا خواهد شد

بوالی بغداد و ولایات بگویید سپارید او و همراهانش را از دخول بخاک عثمانی مانع شوند و اگر وارد شد توقیف نمایند و نتیجه را

اطلاع بدهید بسفارت اسلامبول هم تلگراف شد اقدامات لازمه بعمل بیاورند (اتابک اعظم)

شمارهٔ سند: ۶۹۳

موضوع: روانه شدن علیرضاخان پسر والی پشتکوه به خاک عثمانی

تاریخ: ۷ ذیحجه ۱۳۱۸ هـ . ق

کارتن: ۱۲

پروندهٔ: ۱۱

سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت عثمانی

نمره: ۷۸۹۳ ــ ۳۹٤

از قرار اطلاعی که از کارگزاران کرمانشاهان رسیده است، علیرضاخان پسر والی پشتکوه از خاک کلهر کرمانشاهان فراراً به سمت خاک دولت علیهٔ عثمانیه روانه شده است و اینک انتظار قوی می رود که از طرف سفارت کبری به هر جا که لازم است، توصیه و به مأمورین سرحدیه عثمانیه اوامر و تعلیمات خیلی سریع مؤکد ارسال شود که از قبول و پذیرایی او دست بازداشته نگذارند که به خاک عثمانی داخل شود. بدیهی است که در ارسال احکام لازمه تسریع و نتیجهٔ احکام را به دوستدار اعلام خواهند فرمود. در این موقع احترامات فایقه را نسبت به آن‌جناب جلالت‌مآب تجدید می نماید. نصرالله مشیرالدوله

۷۸۹۳
۳۹۲

وزارت امور خارجه
آرشیو

مراسله وزارت خارجه بسفارت عثمانی

۲ شهر ذیحجة الحرام ۱۳۱۸

از قرار اطلاعی که از کارگذاران کرمانشاهان رسیده است علیرضا خان پسر والی پشتکوه از خاک کلهر کرمانشاهان فراراً بسمت خاک دولت علیهٔ عثمانیه روانه شده است و اینک اظهار قوی میرود که از طرف سفارت کبری هر چه لازم است توصیه و بمامورین سرحدیه عثمانیه اوامر و تعلیمات خیلی سریع مؤکد ارسال شود که از قبول و پذیرائی او وی را باز داشته نگذارند که بخاک عثمانی داخل شود بدیهی است که در ارسال احکام لازمه تسریع و نتیجه احکام را بدوستدار اعلام خواهند فرمود در اینموقع احترامات فائقه را نسبت بآن جناب جلالتمآب تجدید مینماید

(نصرالله مشیرالدوله)

شمارهٔ سند: ۶۹۴
موضوع: رفتن علیرضاخان به مندلی و اعادهٔ او از طرف ایران
تاریخ: ۱۲ ذیحجه ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ۱۲
پروندهٔ: ۱۱

نامهٔ قونسول ایران در بغداد به وزارت خارجه

نمره: ۱۸۹

هو

قربانت گردم، به زیارت امر مبارک تلگرافی رمز که در خصوص اعاده دادن علیرضاخان و سوارهای اتباع او شرف صدور یافته بود مشرف از اوامر علیه اطلاع حاصل نمودم، با ایالت بغداد تحریراً و مشافهتاً مخابرات لازمه نمودم. جناب والی پاشا اظهار نمود که از جانب صدارت عظمای اسلامبول تلگرافی رسیده و از مسئلهٔ علیرضاخان و آمدن او به حدود عثمانی سؤال نموده‌اند. من هم در جواب تلگراف نمودم که مشارالیه به مندلی آمده و به دولت عثمانی التجاء و دخالت نموده است. دیگر از جانب صدارت عظمی امری بر اعادهٔ او از حدود عثمانی نیامده و مادامی که چنین امری نرسد من نمی‌توانم او را منع و اعاده بدهم.

فدوی هم مراتب را با تلگراف رمز به حضور مبارک عالی عرض نمودم، بعد از دو روزی خبر رسید که علیرضاخان از مندلی به بدره آمده است دو سهٔ روز آنجا بود، بعد از آن یک تلگراف از بدره برای والی‌پاشا و یک تلگراف هم برای فدوی رسید که علیرضاخان از بدره شبانه حرکت کرده به طرف پشتکوه رفت بعد تلگراف دیگر از مندلی رسید که علیرضاخان از بدره به خاک دولت علیه و به طرف پشتکوه رفته از رعایای پشتکوه مبالغی اسب و گوسفند و گاو غارت نموده و در راه با برادر خود فتح‌السلطنه نزاع نموده قدری از حیوانات منهوبه را از او گرفته‌اند و بقیه را به مندلی آورده و حالا مندلی است.

و علیرضاخان از مندلی کاغذی به فدوی نوشته است که دو کرور نقد و جنس پدرم را برادرم فتح‌السلطنه ضبط نموده، شرعاً و عرفاً قسمت خودم را می خواهم.

عجالتاً مابین این دو برادر نهایت خصومت است و فتح‌السلطنه مایملک پدر را ضبط نموده علیرضاخان هم آسوده نخواهد ماند. فدوی به سفارت کبرای دولت علیه مقیم اسلامبول تلگراف نمودم که امر قطعی از صدارت عظمای عثمانی بر طرد و اعادهٔ او صادر نمایند که دیگر برای والی بغداد مجال عذر باقی نماند و او را از مندلی و خاک عثمانی خارج نماید و منتظر جواب سفارت کبری می‌باشد. زیاده جسارت است. امر اجل امجد ارفع عالی مطاع.

ـسول ژنرالی دولت علیهٔ ایران

بغداد نمره ۱۸۹

تاریخ ۱۲ شهر ذی‌الحجه ۱۳۱۰

وزارت امور خارجه ۵ آرشیو ۵

بزیارت امر مبارک تلگرافی که در خصوص اعاده دادن علیرضا خان و برادر او ... بت کردم

سر قصد ... رفته بود شرف ارائه اوامر علیه اطلاع حاصل نمودم با اینکه بغداد تحریر داشته مخابرات لازمه نمودم

جناب والی پاشا اظهار نمود در از جانب صدارت عظمی بعد معنی تلگرافی رسیده و از مسئله علیرضا خان و آمدن او

بحدود عثمانی سؤال نموده اند فرمایم در جواب تلگراف نمودم در شرح ... که بمندلی آمده و بدولت عثمانی التجا

و دخالت نموده است دیگر از جانب صدارت عظمی امری بر اعاده او از حدود عثمانی نیامده و دائمی

که چنین امری برسد می‌توانم او را منع و اعاده بدهم فدوی هم مراتب را با تلگراف حضور مبارک عالی

عرض نمودم بعد از دو روز خبر رسید که علیرضا خان از مندلی ببدره آمده است در سه روز در آنجا بود

بعد از آن یک تلگراف از بدره برای والی پاشا و یک تلگراف هم برای فدوی رسید که علیرضا خان از بدره

شبانه حرکت کرده بطرف پشتکوه رفته بعد تلگراف دیگر از مندلی رسید که علیرضا خان از بدره بمکان

در تعقیب و بطرف پشتکوه رفته از رعایای پشتکوه مبالغی اسب و گوسفند و گاو غارت نموده و در راه

با برادر خود فتح السلطنه نزاع نموده قدری از حیوانات منهوبه را از او گرفته از در تعقیب او بمندلی

آورده و حالا در مندلی است

و علیرضا خان از مندلی کاغذی بفدوی نوشته است در حد کور نقد و جنس پدرم را برادرم

[illegible]

شمارهٔ سند: ۶۹۵

موضوع: رفتن علیرضاخان به مندلی و اعادهٔ وی از دولت عثمانی

تاریخ: ۱۹ ذیحجه ۱۳۱۸ هـ.ق

کارتن: ۱۲

پروندهٔ: ۱۱

تلگراف از قصر به طهران (به صدارت عظما)

حضور مبارک حضرت مستطاب اجل اشرف اعظم آقای اتابک اعظم مدظله‌العالی به زیارت امر مبارک تلگراف مشرف شدم، علیرضاخان با همراهانش به مندلی آمده به دولت عثمانی دخالت نموده حسب‌الامر، اعادهٔ او را از ایالت بغداد خواسته‌ام. والی می‌گوید صدراعظم عثمانی امر اعادهٔ او را نداده با تلگراف استعلام نموده بود. در جواب از ورود به خاک عثمانی و دخالت او تلگراف نموده هر وقت از صدارت عظمی امر قطعی بر اعادهٔ او رسید، اعاده داده می‌شود. فدوی هم مراتب به سفارت اسلامبول تلگراف نمودم. محمود

محل مهر: تلگرافخانهٔ مبارکه

ابلاغیه طهران اداره تلگرافی دولت علیه ایران

نمره	عدد کلمات	تاریخ اصل مطلب			اطلاعات
		روز	ساعت	دقیقه	

جواب

حضور مبارک حضرت اشرف اعظم آقای اتابک اعظم مدظله العالی زیارت امریه مبارکه تلگراف شرف شد مرحوم علیرضا خان

همراه اهالی [illegible] دولت عثمانی [illegible] الامر اعاده [illegible] بغداد خواسته [illegible] والی [illegible] صدر اعظم عثمانی

امر [illegible] تلگراف [illegible] در جواب [illegible] عثمانی در خالت [illegible] تلگراف [illegible] عظمی امر [illegible]

را اعاده [illegible] اعاده داده [illegible] بسفارت اسلامبول تلگراف شد محمود

بواسطه تلگرافخانه	گرفته شد	گیرنده مطلب
بتاریخ ۱۹ شهر ذالحجه ساعت	دقیقه ا ئیل	سنه ۱۳۱۸

شمارهٔ سند: ۶۹۶
موضوع: فرار علیرضاخان پسر والی پشتکوه و بازگردانیدن وی به ایران
تاریخ: ۲٤ ذیحجه ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ۱۲
پروندهٔ: ۱۱

سواد کاغذ وزارت خارجه به نواب سالارالدوله حاکم عربستان*

نمره: ۸۱۹۷

از قرار راپورتی که رسیده است، علیرضاخان پسر مرحوم حسینقلی خان والی پشتکوه به واسطهٔ گفتگوی ارثی که با برادر بزرگ خود که فعلاً نایب الحکومهٔ پشتکوه است دارد و تعدی و اجحافی که می‌گوید از مشارالیه نسبت به او شده است به خاک عثمانی فرار کرده به مندلیج رفته است. محض اطلاع خاطر محترم مبارک تصدیع می‌کنم که خوب است در استمالت و تابین علیرضاخان امر و اقدام سریع اکیدی از طرف ذی‌شرف کارگزاران حضرت مستطاب اشرف اسعد والا بشود. او را به هر قسم و مقتضی می دانند اطمینان قوی بدهند که پس از مراجعت به خاک ایران در کارهای او لازمهٔ مساعدت و اصلاح خواهد شد باشد که به یمن اقدامات حضرت والا از این حرکت خود نادم شده به خاک ایران رجعت نماید تا آن وقت قرار عادلانه در کار او داده شود. مجدداً جسارت می نماید که فرار علیرضاخان با کدورت و نقاری که با برادر خود دارد و اقامتش در خاک عثمانی برای حدود امنیتی باقی نخواهد گذارد و برای اراضی پشتکوه مضرت تامه دارد کارگزاران حضرت مستطاب اشرف اسعد والا دامت شوکته به هر نحو مقتضی می‌دانند او را به ملایمت و اجرای عدالت فطری در تسویهٔ دعاوی مشارالیه به مراحم خود مستظهر و امیدوار فرموده، اسباب امعاودتش را فراهم بیاورند و نگذارند اقامتش بیش از این در خاک عثمانی طول کشیده تولید زحمت و فسادی نماید.

نصرالله مشیرالدوله

* خوزستان

۴۰۵۳

سواد کاغذ وزارت خارجه بجناب سالارالدوله حاکم عربستان

۲۴ ذیحجه ۱۳۱۸

۸۱۹۷

وزارت امور خارجه
آرشیو

... رسیده است علیرضا خان پسر مرحوم حسینقلی خان والی پشتکوه بواسطه گفتگوی ارثیه با برادر
بزرگ خود که فعلاً نایب الحکومه پشتکوه است دارد و تعدی و اجحافی که میگوید از ایشان راجع به نسبت باو شده است بخاک عثمانی
فرار کرده به مندلیج رفته است محض اطلاع خاطر محترم مبارک تصدیع میکنم درخور است در استمالت و تأمین علیرضا خان
امر و اقدام سریع اکیدی از طرف قرین شرف کارگذاران حضرت مستطاب اشرف اسعد والا بشود او را بهر قسم دلجوئی
میدانند اطمینان قوی بدهند که پس از مراجعت بخاک ایران در کارهای او لازمه مساعدت و اصلاح خواهد شد به
همین اقدامات حضرت والا از این حرکت خود نادم شده بخاک ایران رجعت نماید تا آنوقت قرار عادلانه
در کار او داده شود (مجرد جسارت مینمایند) فرار علیرضا خان با کدورت و دلتنگی که با برادر خود دارد و اقامتش
در خاک عثمانی برای حدود اثنین نتیجه نخواهد گذارد و برای اراضی پشتکوه مضرت تامه دارد کارگذاران
حضرت مستطاب اشرف اسعد والا در اینصورت که بهر نحو مقتضی میدانند او را بملایمت و اجرای عدالت فطری
در تسویه دعاوی ایشان راجعه به برادر خود مستظهر و امیدوار فرموده اسباب عود و دلتنگی را فراهم بیاورند و نگذارند
اقامتش بیش از این در خاک عثمانی طول کشیده تولید زحمت و فسادی نماید زیاده امر امر مبارک

شمارهٔ سند: ۶۹۷
موضوع: تجاوزات شرف‌بیک و ایلات
تاریخ: ۲۶ ربیع‌الثانی سال ۱۳۱۹ هـ.ق
کارتن: ۳۲
پرونده: ۱۲

از ریاست کمسیون سرحدی آذربایجان به وزارت خارجه

نمره: ۹۷

در باب تشبثات شرف‌بیک مرزکی برای ابقای خود در این حدود به موجب دستخط مبارک مورخ پنجم شهر حال نمرهٔ ۱۹۴۰ امر فرموده‌اند که به سفارت عثمانی اظهار و به سفارت سنیهٔ دولت علیه ایران تأکید شد که هرچه زودتر شر این شقی از این حدود کنده شود اگر ان‌شاءالله تعالی سفارت مواظبت مجدانه بکنند انتظامی در این صفحات و آسایشی برای رعایا حاصل خواهد شد. زیاده جسارت ندارد. الامر الاجل الاشرف العالی مطاع

ریاست کومیسیون سرحدات
کل مملکت آذربایجان
بتاریخ ۲۶ ماه ربیع الثانی سنه ۱۳۱۹
نمره ۹۷

در باب تشبثات شرف بیک مرزکی برای القاب خود در اینموقع بموجب دستخط مبارک
مورخ پنجم شهر حال نمره ۱۹۴ امر فرموده اند که بسفارت عثمانی اظهار و سفارت
سنیه دولت علیه ایران تاکید شده هرچه زودتر شر اینشخص را از اینموقع کنده شود اگر
انشاء الله تعالی سفارت مواظبت مجری نکنند اشخاصی در اینصفحات دست [illegible]
برای رعایا حاصلی خواهد شد زیاده جسارت نورزد الامر الاقدس الارفع الاعلی مطاع

شمارهٔ سند: ۶۹۸
موضوع: تجاوزات شرف‌بیک
تاریخ: ۱۰ جمادی‌الاولی ۱۳۱۹ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱۲

نامهٔ کارگزاری آذربایجان به وزارت خارجه
نمره: ۲۵ ــ ۴۷

در خصوص شرف‌بیک مرزیک و تطاول او در خاک سلماس و هکذا در باب بی‌اعتدالی و ارتکاب غارت جعفرآقا شکاک به اسم عشایر عثمانی و همچنین در مسئلهٔ عشیرت مامدی که خیال معاودت و سکونت در خاک ایران دارند، سه فقره راپورت از حشمت‌الوزاره کارگزار سلماس به کارگزاری مرکزی آذربایجان رسیده و اطلاع خاطر عطوفت مظاهر از مندرجات آنها لازم بود، لهذا سواد هر سه فقره تقدیم و لفاً از لحاظ انور مبارک می‌گذرد و بدیهی است در رفع این حالات اقدامات لازمه از طرف اولیای دولت معمول خواهد شد. امر امر مبارک است.

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:] هو جناب اشرف اتابک اعظم در این فقرات اقدامی که لازم است به عمل آورده و به جاهای لازم هم مذاکره شود. ارفع‌الدوله را نیز ازین راپورتها مسبوق کرده یادداشت نماید.

۴۷

۱۳۱۹

۲۵

در خصوص ترتیب نظم و حالات دو در خاک سلماس و اکراد را

بی‌علاقه‌ها و ارتکاب غارت جعفرآقا شکاک که با سایر عشایر عثمانی و همچنین در مسئله

عشیرت ما هم در خیال تجاوزات و حرکات در خاک ایران دارند به جهت

اطلاعات از جناب جلالت‌مآب الوزاره کارگزاری سلماس به کارگزاری مرکزی آذربایجان رسیده

و در طبع خاطر عطوفت مظاهر ارسال جهت آنها لازم بود لهذا لوایح آنها را به

تقدیم و ملاحظات مبارک می‌گذرد و مرهون است که در رفع این حالات اقدامات

مجدانه از طرف اولیای دولت متبوعه خواهند نمود امر امر مبارک است

شمارهٔ سند: ۶۹۹
موضوع: اراضی کانی بز
تاریخ: ۲۱ شوال ۱۳۱۹ هـ . ق
کارتن: ۱۷
پروندهٔ: ۳۳/۳۲

سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت عثمانی

نمره: ۱۱۱۷ ــ ۱۳۵

از مضمون گرامی مراسلهٔ محترمهٔ جناب جلالت‌مآب عالی مورخهٔ ۱۹ شهر رمضان ۱۳۱۹ نمرهٔ ۴۱۸ مربوط به اینکه می‌گویند شیرخان رئیس عشیرت سنجابی به کانی بز هجوم برده و عساکر خلیطه را هدف گلوله ساخته است، دوستدار را استحضار حاصل شده جواباً با کمال احترام زحمت افزاست که اولاً دوستدار را کمال تأسف حاصل است از اینکه نقطهٔ کانی بز که همیشه از اراضی متصرفهٔ دولت علیه ایران بوده و جزو مراتع سنجابی ها است در مراسلهٔ محترمهٔ فوق الذکر جزو خاک عثمانی محسوب شده و تصرف و مداخله مشروعهٔ عشایر سنجابی در آنجا تجاوز و تخطی نامیده می شود و حال اینکه کانی بز همه وقت مرتع مخصوص مواشی و اغنام آنها بوده و هست.

ثانیاً موافق تحقیقاتی که شده نسبت بعضی اقدامات و ارتکابات شیرخان رئیس سنجابی ابداً اصل و واقعی ندارد بلکه محتمل است سرحدنشینان آن طرف برای اینکه تجاوزات متوالیهٔ عشایر طالبانی و غیره را چنانکه در مراسله دوستدار مورخهٔ ۱۹ شهر حال نمرهٔ ۱۲۲ شرح داده شده است بپوشانند و مسکوت‌عنها گذارند این قبیل نستبها را به عشایر این طرف می دهند. نصرالله مشیرالدوله

۱۳۵

س ۲۶۲۹

سواد مراسله وزارت خارجه به سفارت عثمانی

۲۱ شهر شوال

از مضمون گرامی مراسله محترمه جناب جلالتمآب عالی مورخه ۱۹ شهر رمضان ۱۳۱۹ نمره (۴۱۰) مربوط به مسئله شکوه [illegible]

بر هجوم بعضی از عساکر ضبطیه را بر طرف کاوه رخنه است که از استحضار حاصل شد بود اما با کمال احترام زحمت افزا است که از [illegible]

ما تأسف حاصل است از اینکه نقطه کانی بر که پیشه از اراضی متصرفه دولت علیه ایران بوده و جزو مراتع [illegible] است در مراسله محترمه فوق الذکر

جزو خاک عثمانی محسوب شده و تصرف و مداخله مشروعه عشایر ایلات در آنجا تعدی و تخطی نامیده می‌شود و حال اینکه کانی بر از قدیم

مرتع مخصوص مواشی و احشام ایلات بوده است تا بحال به هوای تحصیلداری بعضی اقدامات و ارتکابات شرف‌الدین بیک نجات اصلاً

دو واقعی وارد و ملکیه محمد است بر حسب [illegible] الطرف برای اینکه تجاوزات متوالیه عشایر طالبانی و غیره را چنانچه در مراسله شماره مورخه ۱۹ [illegible]

حال نمره (۱۳۲) شرح داده شده است بپوشانند و سکوت [illegible] کردار این چند نفر را به اثبات [illegible] به طرف به احترام مشارالیه

شمارهٔ سند: ۷۰۰

موضوع: تجاوز حاکم لرستان به حدود مندلیج

تاریخ: ۱۳ ذیقعده ۱۳۱۹ ق

کارتن: ۱۱

پروندهٔ: ۹

از باب عالی به سفارت سنیهٔ ایران نوشته شده (ترجمه)

نمره: ۳۵

از تحریرات حضرت پاشا والی بغداد که این دفعه وارد شده است، مفهوم می‌گردد که حسینقلی خان حاکم لرستان تجاوز حدود کرده به روی طایفهٔ شیخ موسم به شفلح المذکور که از فرقهٔ بنی لام و عشایر دولت عثمانیه است و در داخل قایم‌مقامی مندلیج علف چرایی می‌کرده‌اند هجوم آورده سفک دماء نموده اموال و اشیای آنها و به قدر پانزده هزار رأس اغنام و مواشی و مادیان و شتر ایشان را اخذ و غارت کرده سهل است. لباس زنها و اطفال آنها را برداشته‌اند همگی لخت نموده، عریان گذاشته است، احوال مولمهٔ مذکوره در نزد سلنطت سنیه موجب اسف عظیم آمده بدین‌جهت تنبیه شدید خان مومی الیه به سبب حرکت مشروحهٔ او که کلیتاً خلاف مدنیت و شعار انسانیت و منافی حب و موالات بین الدولتین و به چندین جهت مخل آسایش و امنیت آن حوالی است و همچنین اخذ دیت مقتولین و مجروحین و استرداد معجّل اموال مغصوبه و تسلیم آنها به صاحبان خود اخصّ مأمول سلطنت سنیه می‌باشد، علی هذا به بیان آن مبادرت شده وسیلهٔ عرض کالای اخلاص گردید.

ص

[illegible]

۱۲۸۱ ذى القعده ۲۸ و ۱۸ مارت سنه ٦٥ تاريخلى و ٥٥ نمرولو جانب باب عاليدن
سفارت سنيه‌يه وارد اولان مذكره‌نك صورتيدر

درستانه حكمى حسب قولنجانه حدودى بالتجاوز منذرقا تقاطعت حيواناتنى رعى ايتمك اولان دولت عليه عشايرندن وبنى لام فرقه‌سندن
شغلح المذكور نام شيخك طرفنى اوزرنه هجوم وسفك دماء ايدرك اموال واشيالرنى داوه‌ليشك قدر اغنام ومواشى وافراد
دوه‌لرنى اخذ وغارت ايتدكدنصكره اطفال ونسانك لابسى اولدقلرى البسه‌لرنى جوبوب جيرجبلاقه براقمش اولدقلرى بوكره
بغداد واليسى دولتلو پاشا حضرتلرى طرفندن وارد اولان تحريراتدن منفهم اولمشدر احوال موئلمه مذكوره نزد سلطنت سنيه‌ده اشد عظيمى
موجب اولديغندن بين الدولتين دركار اولان حب وموالاتك وشعار انسانيت ومدنيتك كليا خلافنده بولنان واول حوالينك
اسايش وامنيتنى وجوهله اخلال ايدن حركت خودسرانه طولايى خادم ومعين اوللرك شديدا تأديب ومقتول ومجروحلك وبنالرنك
استحصاليله برابر اموال مغصوبه مذكوره‌نك سريعا استرداد واصحابنه تسليمى سلطنت سنيه‌نك اخص مطلوبى بولنديغنك بيانيله وبو وسيله
ايله عرض كاوله خالصى وخصوصيله اثبات قلمقده اولديغم لطف ونهجت اتحفكر

شمارهٔ سند: ۷۰۱
موضوع: تجاوز حاکم لرستان به حدود مندلیج
تاریخ: ۱۵ ذیقعده ۱۳۱۹ ق
کارتن: ۱۱
پروندهٔ: ۹

از طرف سفارت سنیه جواباً به باب عالی قلمی شده (ترجمه)

نمره: ۱۳٦

مذکره علیهٔ نظارت پناهی مورخهٔ ۱۳ ذی‌القعده سنهٔ ۸۳ نمرهٔ ۲۵ مشعر به اینکه موافق نوشتجات وارده از بغداد حسینقلی‌خان حاکم لرستان تجاوز حدود کرده به روی طایفهٔ شیخ موسوم به شفلح‌المذکور که از عشایر بنی‌لام است و در داخل قایم‌مقامی مندلیج رعی اغنام می‌کرده‌اند هجوم آورده سفک دماء و غارت اموال و مواشی آنها نموده است. متجاوزین دستگیر و اموال مغصوبه مسترد و به صاحبان خود تسلیم و مجازات شایستهٔ مرتکبین اجرا شود رسیده دست احترام گردیده مفاد عالی آن معلوم اخلاصمند شد، بدیهی و مسلم است که دولت علیهٔ ایران به اقتضای نیت خالصانهٔ خود در حق دولت علیهٔ متبوعهٔ آن‌جناب و یگانگی و وفاق صحیحهٔ موجودهٔ بین‌الدولتین هرگز وقوع این مقوله معاملات غیرلائقهٔ و بالخصوص ظهور حالاتی را که مُخلّ استراحت و آسایش حدود باشد، تجویز نمی‌فرمایند علی هذا کیفیت این دفعه به مقام جلیل خارجهٔ ایرانیه عرض شده به هیچ وجه جای شبهه نیست که درین باب تحقیقات کافیه اجرا شده اگر این چیزهای مرویه اصلی داشته باشد به اجرای مقتضای آن ازجانب عالی اولیای عظام ایرانیه هُمم ممکنه مبذول خواهد شد. بنابراین بتفصیل مراتب به جوابنامهٔ عالی مبادرت شده وسیلهٔ عرض خلوص مودت گردید.

نظارت خارجیه‌یه [illegible]
سنه ۱۲۸۶
[illegible]

۱۵۷ فی القعده سنه ۸۶ تاریخلی و ۱۴۶ نمرولو جانب خارجیه‌دن باب عالی‌یه
يازيلان جوابنامه و مذکره صورتيدر

لرستان حاکمی حسینقلی خانک حدودی تجاوزله منذلی قائمقاملغی حیواناتنی رعی ایتمکده اولان بنی لام عشائرندن شیخ المذکور نام شخصک
طائفه‌سی اوزرینه هجوم و سفك دما ایله اموال و مواشیلرینی غارت ایتمش اولدیغی بغداددن وارد اولان تحریراتدن منفهم اولدیغی بیانیله
علیهده مشارالیهک اخذ و گرفت ایله اموال مغصوبه‌نک استردادیله اصحابنه تسلیمی و مرقومک دخی جزای سزالرینک اجراسی خصوصنی
حاوی ۱۲ ذی القعده سنه ۸۶ تاریخیله مورخا و ۵۵ رقمیله مرقما واصل دست احترام اولان مذکرۂ علیه نظارت‌پناهیلری مآل عالیسی
معلوم خلوص اولدی ایران دولت علیه‌سیله دولت علیه متبوعه‌لری حقنده دیگر اولان حسن خلوص و [illegible] الدوله‌یه موجود اولان
یکانگی و دوستانه [illegible] افقنجه [illegible] معاملات غیر لائقه‌نک وقوعی و خصوصیله حدود اوزرینه استراحت و آسایشه مخل اولان
حالاتک ظهوره گلمسی هیچ روجهله تجویز بیورمیه‌جقلری مسلم بولنمسیله کیفیت بوکره مقام جلیل خارجیه ایرانیه‌یه عرض اولنه‌رق
بوبابده تحقیقات کافیه اجراسیله روایت اولنان شیئک اصلی اولور ایسه اجرای اقتضاسنه اولیای علمای ایرانیه جانب علیسندن حرف
همت [illegible] شمرده وابسته اولدیغک بیانیله جوابنامه مذکرۂ عالیه‌لرینه مبادرت وسیله عرض خلوص و مودت اولنشدر

شمارهٔ سند: ۷۰۲
موضوع: تجاوزات عثمانی به عربستان و محمره
تاریخ: ۱۷ صفر ۱۳۲۰ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ٦

از سفارت اسلامبول به وزارت خارجه

نمره: ۱۳۵

دستخط تلگرافی که در باب تجاوزات عشایر بنی‌لام صادر و مرقوم فرموده بودند که در سدّ راه تجاوزات عشایر مزبوره اقدامات به عمل آید، حسب‌الامر حضرت مستطاب اجل امجد افخم عالی تقریر مؤثری به باب‌عالی نوشته شد که اوامر سریعهٔ مؤکده در منع تجاوزات عشایر بنی‌لام به مقامات لازمه بفرستند و سواد تقریری هم که در این باب از طرف سفارت کبرا به باب‌عالی نوشته شده لفاً ارسال داشتم که از لحاظ انور بندگان حضرت افخم عالی بگذرد.

الامر الاجل الاشرف مطاع
جان‌نثار مصطفی

۱۱ شهر صفر ۱۳۲۰

نمره ۱۲۵

دکتر ... در باب تجارت عتیقه ... مرقوم فرموده بودند که در ... راه
تجارت عتیقه ... دولت ... آید حسب الامر حضرت مستطاب اجل امجد
دام مجده العالی تقریر فرنگی با باها نوشته شد ... در منع تجارت عتیقه ایران
به مقامات لازمه نوشته و اراده تقریری ... از طرف سفارت کبری
با باها نوشته شده ... ارسال داشتم ... حضرت ... دارد
... شرف ...

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷۰۳

موضوع: تجاوزات عثمانی به حدود کرمانشاه

تاریخ: ۱۳۲۰ هـ. ق

کارتن: ۳۲

پروندهٔ: ٤

کاغذی را که امیرالامراء العظام صمصام‌الممالک حاکم قصر نوشته لفاً تقدیم نمود که خاطر مبارک کاملاً مسبوق و مستحضر شده بدانند که چه کارها کرده و می‌کند زیاده عرضی نیست.

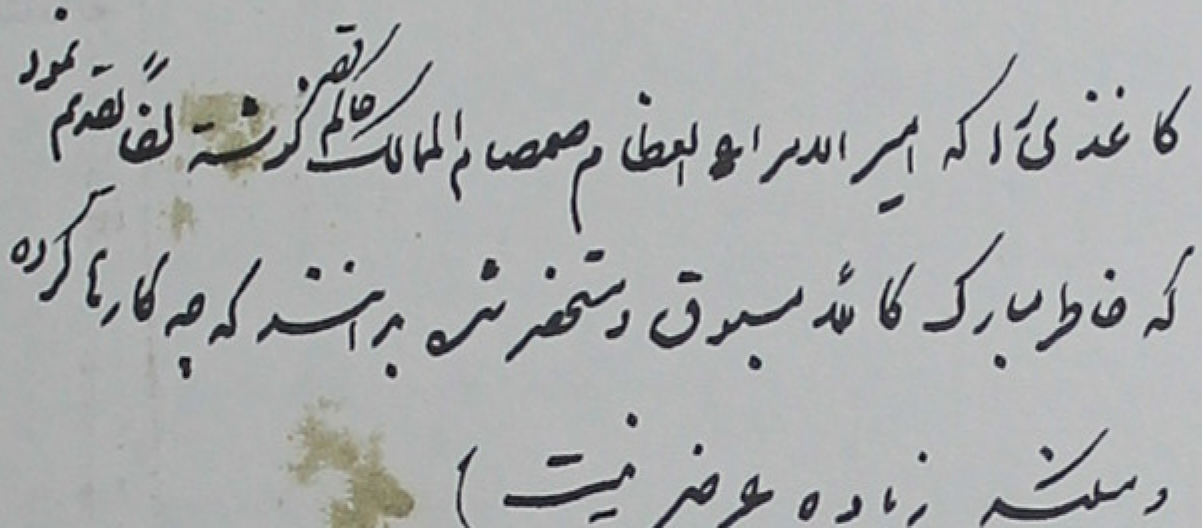
کاغذی را که امیرالامراء العظام صمصام‌الممالک حاکم قصر نوشته لفاً تقدیم نمود
که خاطر مبارک کاملاً مسبوق و مستحضر شده بدانند که چه کارها کرده
و میکند زیاده عرضی نیست

شمارهٔ سند: ۷۰٤
موضوع: تجاوزات عثمانی به حدود کرمانشاه
تاریخ: ۱۳۲۰ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ٤

سواد عریضهٔ عمدةالامراء العظام شیرمحمدخان صمصام‌الممالک است که به حضور مبارک بندگان حضرت اجل امجد اکرم افخم عالی آقای علاءالدوله سردار والی و حکمران کرمانشاهان و مضافات عرض نموده

در باب اینکه مرقوم فرموده بودند با عثمانی ها متصل در کار گفتگو هستند، دنبال آنها را ول نکرده‌اند مخصوصاً دیروز به تلگرافخانه مبارکه تشریف‌فرما شده آنچه لازم بوده با اولیای دولت قوی‌شوکت گفتگو فرموده‌اند. واضح است بندگان حضرت مستطاب اجل اشرف امجد اکرم افخم اعظم روحی فداه افعال و افکار عشایر و طوایف عثمانی و بی‌نظمی آنها را و نگاه نداشتن مراتب دوستی مأمورینشان حالی نمایند. سواد نوشتجات والی بغداد را به کار پردازی فرستاده بودند دید و خواند چاکر مکرر عرض نموده که این مطالب تمام بی اصل است و مأمورین عثمانی شب و روز در فکر فراهم آوردن اسباب فساد و حرفهای دروغ بی اصل هستند. نمی خواهند سرحد منظم و در تحت قاعدهٔ نظم و آسایش باشد. بر بندگان حضرت مستطاب اجل هم یقین واضح گردیده که عرایض آنها همگی از روی غرض و نفسانیت و عداوت است قاسم‌خان با سوارش رفته در داخلهٔ خاک مقدسه، زوار و قوافل را بیاورد و می نویسد قاسم‌خان آمده در مقابل قله حدود اسب تاخته‌اند و بازی گرده تفنگ خالی نموده‌اند ولی آقای باجلان به قائم‌مقام مشتبه می‌کند مطالب خلاف و دروغ به والی بغداد می‌نویسد ایشان هم فوراً به کار پردازی تذکرهٔ رسمی می نویسد کار پرداز نیز سواد تذکره‌ها را به حضور مبارک می فرستد از چاکر موآخذه می فرمایند ولی عرضهای چاکر را گوش نمی دهند و حرف حسابی که داریم قبول نمی فرمایند. من‌جمله پارسال در حکومت بندگان حضرت مستطاب اجل آقای اقبال‌الدوله دامت شوکته مأمورین حدود عثمانی اسب سیاه خود چاکر را به گلوله زدند کشتند اسب را به چهارصد تومان از برادر شیخ سعید نقیب‌الاشراف گرفته

بودم و هفتصد تومان ارزش داشت. دهکدهٔ کدخدا جمشید را غارت کردند آنچه داشتند بردند عیال او را هم مقتول ساختند دهکده را بکلی خالی و خراب نمودند. دهکدهٔ کدخدا سیفعلی را هم که در نزدیک حدود واقع است قتل و غارت کرده آنچه داشتند بردند آدمشان را کشتند الاغ زوار را آشکارا بردند و در خانقین به قائم‌مقام دادند تا چندی پیش الاغ مذکوره درب خانهٔ قائم‌مقام بود. در حدود، اشرارعثمانی به‌سر زوارها ریختند، سید زوار را کشتند مال و اموال زیادی از زواران بردند. امسال به دهکدهٔ سیدعلی شیرین ریخته گاو و گوسفند آبادی را نهب کرده یک نفر احمد بیک‌زاده نام رعیت را مقتول ساخته‌اند. به سر دهکدهٔ کدخدا علی که نایب علی ساکنه چم‌شیر باشد هجوم برده، گله و گوسفند و گاو کل آبادی را با اسباب و اشیای خانه غارت کرده‌اند. سیدعلی شیرین یکی از کدخدایان معتبر چاکر است، برای انجام کاری به خانقین رفته قائم‌مقام بی‌حق و بی‌جهت نه دزد است و نه بدکار است و نه قرض‌دار او را گرفته، چند روز است حبس کرده، مرخص نکرده است. چاکر اگر بخواهد مقابله به مثل نماید و یک نفر عثمانی را بگیرد عوض سیدعلی نگاه دارد می‌فرمایند غرض‌رانی و وحشی گری و بی‌تربیتی است. با این وضع تکلیف خود را نمی‌داند که چه قسم رفتار نماید. در دو سال قبل علیمرادخان پسر اللهی‌خان سرهنگ را با چهار نفر رعیتش کشتند و قریب پنجاه هزار تومان مال و اموال و گوسفند و گاو و همه گاو و مادیان و غیرهٔ اورا برده‌اند. در فصل زمستان سه هزار گوسفند طایفهٔ والیان سنجابی را نهب نموده‌اند این همه بی‌اعتدالی از عثمانی نسبت به این طرف شد و این تخطی‌ها را نموده‌اند کسی نپرسیده چرا این کارها را می‌کنند.

سوار این طرف در خاک خودمان بالای تپه بازی می‌کنند و تفنگ خالی می‌نمایند عثمانی‌ها ممانعت هر کس در خاک خودش هر جا میل دارد می‌ایستد و هر کاری می‌خواهد می‌کند چه دخلی به عالم مأمورین عثمانی دارد. مثل آنها تجاوز حدود و تخطی نشده است که حضرت اجل این موآخذه‌ها را می‌فرمایند آنچه عثمانی‌ها بگویند، حضرت اجل قبول فرمایند و گوش بدهند بعدها همه روزه در شکایت بی‌اصل و مشتبه کار آنها باز خواهد شد در خصوص پسران عبدالله چاووش مدتی است به موجب امر مبارک، آنها را بیرون کرده در این سرحد و سامان نمانده‌اند نمی‌دانم به خاک عثمانی یاجای دیگر رفته‌اند.

سواد مطابق با اصل عریضهٔ عمدةالامرء العظام صمصام‌الممالک است. محل مهر نبیل‌الدوله

سواد عریضه عمدة الامراء العظام میرزا جعفرخان مشیرالدوله که بحضور مبارک بندگان حضرت اجل امجد اکرم افخم ... ایالت ... عرض نموده ...

در باب آنچه مرقوم فرموده بودند که با عثمانیها متصل در کار گفتگو هستند و بنای اظهار ادله گذارده‌اند مخصوصاً در روز یکشنبه که فرمودند

تشریف فرما شده آنچه لازم بود با اولیای دولت عثمانیه گفتگو فرموده‌اند و اوضاع بندگان حضرت مستطاب اجل

اشرف امجد اکرم افخم اعظم روحی فداه اطلاع و اکفاء عثمانیه و طوایف عثمانیه و باطن اظهار ادله که ... بی ترتیب

مامورین ایشان حالیه ... نوشتجات والی ... کارپردازی فرستاده بودند دیده و خوانده چاکر هم

عرض نمود در این مطالب تمام با صحت است و مامورین عثمانیه شب و روز در فکر فراهم آوردن اسباب فساد و حرف ...

و دروغ با صحت همیشه میخواهند سرحد نظم و در تحت قاعده نظم در بیاید بندگان حضرت مستطاب اجل

یقین واضح کرده‌اند که عرایض اینها همه از روی غرض و نفسانیت و عداوت است قاسم خان

با اردو رفته و در دامنه خاک نقده ... زوار و ... را با ... قاسم خان آنجا در مقابل ...

آب تا ... و بازی که تفنگ خالی نموده‌اند ولی آقای ... قائم مقام ... مطالب خلاف ...

... ایشان ... کارپردازی ... رسمی ... کارپرداز نیز ... کرده که ... بحضور مبارک

... فرسته ... مواخذه ... ولی عرض ... چاکر ... حرف ... دارم

... می فرمایند ... کارگزار ... حضرت مستطاب اجل آقای ... الدوله ...

مامورین سرحد عثمانی اسب سیاه ... را گلوله زده کشته اسب را ... از ...

... گرفته بودم ... دیگر ... را غارت کرده‌اند

... علی ... دیگر ... خراب نموده‌اند ...

... در نزدیک سرحد واقع است قتل و غارت ... آنچه ... آدمهای ... کشته ...

... قائم مقام ... سرحد ...

... اشرار عثمانی ... ریخته ... را کشته ... اموال ... برده‌اند

... ریخته گاو و گوسفند ... یک نفر ... رعیت ... لذا

... که ... گاو ... اسباب

... غارت ... معتبر ... برای انجام کاری

... رفته قائم مقام ... نه دزدی است و نه ... قرض ... رفته

چند روز است ... کرده ... نکرده است چاکر ... مقابله ... عثمانی ...

دیگر عرض سید علی که وارد سفارتخانه عرض رانی و وحشیگری که در تربیت با این وضع تکلیف خود را ندانند

در چه قسم رفتار نمایند در این قنبر قلیچ لو خان پسر اللهی خان سرهنگ را با چهار نفر رعیتش کشته و قریب

پنجاه هزار تومان نقد و اموال دیگر گوسفند و گاو و مادیان رعیتی را و ربیعه لکز در قصبه بسته‌اند

سه هزار گوسفند طایفه والیانی شجاع را نهب نمود لکز این همه با عقب الی از عثمانی نسبت با نظر فرستاده

و این تخطی دارند هم لکز کسی نپرسیده چرا این کارها را می‌کنند سوار اینطرف در خاک عثمانی

با ادنی تنبیه باز می‌کشند دلتنگ خالی عثمانیه عثمانیها ممانعت هر کس در خاک خویش هر جا میل دارد

می‌ایستد و هرکاری می‌خواهد می‌کند چه دخل بعالم مأمورین عثمانی دارد دست اینها تا روز حدود تخطی

نشده است در حضرت اجرای این مزاحمه که را اسرفا اینه آنچه عثمانی ما بکنند حضرت اجل قبلی فرمایند

دیگر این همه بعد همه روزه در شکایت بیجهت دسته کار اینها باز خواهد شد در خصوص سیراب

عبدالله و دوش مدتی است بموجب امر مبارک اینها را سپردن کرده در این سرحد و سامان ماهی از

نیم از ... عثمانیها با جای دیگر رفته است

سرکار سلطان ... صدراعظم ... اسلامبول

شمارهٔ سند: ۷۰۵
موضوع: تجاوزات عثمانی به کرمانشاه
تاریخ: ۲۵ ربیع الثانی ۱۳۲۰ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ٤

راپرت خانقین مورخه بیست و چهارم

از قرار اخباری که از طرف کرکوک رسیده، سوار اشرار طایفهٔ داوده تبعهٔ دولت عثمانی خودی را به قافله کرکوک زده چهار نفر از اهل قافله مقتول و دارایی آنها را نهب می نمایند علی خان نایب کار پردازی دولت علیه در آن قافله بوده گلوله به دست او خورده مجروح می شود. بعد از چند روز قانقاریا شده به تجویز اطبا دست علی خان را قطع می نمایند. محسن پاشا با سیصد نفر استرسوار، اشرار طایفهٔ داوده را تعاقب نموده در بین صلاحیه و کرکوک به آنها رسیده منازعه سختی می نمایند؛ چند نفر از طرفین مقتول و مجروح شده به کرکوک مراجعت می‌کنند. طایفهٔ احمدوند چلبی متوحش شده به محسن پاشا ملتجی می شوند که ترک شرارت نمایند. طایفهٔ طالبانی با سادات قلخانی که در کنار سیروان منزل دارند، منازعه نموده یک نفر از سادات را به قتل می رسانند سادات قلخانی نیز با معیت اعراب نزدیک به سر طایفهٔ طالبانی رفته دوازده نفر از آنها را می‌کشند. در چند روز قبل، چهل نفر از سوارهای ولی عمرآقا که از تبعهٔ عثمانی است تجاوز حدود کرده به سر دهکدهٔ علی شیرینه که رعیت سنجابی در آنجا ساکن است ریخته یک نفر از اهل آنجا را مقتول و دو گلهٔ آنها را نهب می نمایند از قراری که معلوم شده چهار نفر از سوارهای ضبطیه که مستحفظ حدود بوده‌اند، ضمیمهٔ سوارهای ولی عمرآقا شده به علی شیرینه آمده مرتکب این شرارت شده‌اند.

سیدحسین

گیرنده اصغرمیرزا

اداره تلگرافی دولت علیه ایران

راپرت خانقین مورخه بیست و چهارم

از قرار اخباریکه از طرف کرکوک رسیده سوار اشرار طایفه داووده تبعه
دولت عثمانی خودی را بقافله کرکوک زده چهار نفر از اهل قافله مقتول
و دارائی انهارا نهب مینمایند علیخان نایب کارپردازی دولت علیه
در انقافله بوده کلوله بدست او خورده مجروح میشود بعد از چند روز
قانقاریا شده بتجویز اطباء دست علیخان را قطع مینمایند ،
محسن پاشا با سیصد نفر استر سوار اشرار طایفه داووده را تعاقب نموده
در بین صلاحیه و کرکوک بانها رسیده منازعه سختی مینمایند چند نفر از طرفین
مقتول و مجروح شده بکرکوک مراجعت میکنند طایفه احمروند چلبی متوحش شده
بمحسن پاشا ملتجی میشوند که ترک شرارت نمایند ،

تاریخ ۲۵ شهر ربیع الثانی ۱۳۳۲

اداره تلگرافی دولت علیه ایران

بقیه راپرت خانقین

طایفه طالبانی با سادات قلخانی که در کنار سیروان منزل دارند منازعه نموده یکنفر از سادات بقعه میرسامند سادات قلخانی نیز با معیت اعراب نزدیک بسر طایفه طالبانی رفته دوازده نفر از انها را میکشند

در چند روز قبل چهل نفر از سوارهای والی عمراقا که از تبعه عثمانی است تجاوز از حدود کرده بسر دهکده علی شیرینه که رعیت سنجابی در انجا ساکن است ریخته یکنفر از اهل انجا را مقتول و دو کله انها را نهب مینمایند از قراریکه معلوم شده چهار نفر از سوارهای ضبطیه که متحفظ حدود بوده اند ضمیمه سوارهای والی عمراقا شده بعلی شیرینه امده مرتکب این شرارت شده اند

اسید حسین

گیرنده اصغر میرزا

بتاریخ ۲۵ شهر ربیع الثانی سنه ۱۳۲۰

شمارهٔ سند: ۷۰۶
موضوع: تلگراف اقبال السلطنه
تاریخ: ۱۳۲۰ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۳

نامهٔ امیرنظام به وزارت خارجه

فدایت شوم ان‌شاءالله مزاج شرافت امتزاج جناب مستطاب اجل عالی مقرون به صحت و سلامتی است. چون از امورات سرحدی باید خاطر محترم جناب مستطاب‌عالی مستحضر باشد، این است از اتفاقیه جدیدی که در سرحد خوی و ماکو اتفاق افتاده است، خاطر عالی را مسبوق می‌دارد جناب اقبال السلطنه تلگرافاً بتفصیل آن را نوشته بود لفاً تلگراف مزبور را عیناً فرستادم ملاحظه فرمایید به طوری که اقدامات باید بالضروره در اصلاح این کارها به عمل آید خود جناب مستطاب‌عالی به جای لازم اطلاع داده اصلاح و انجام خواهد داد. ایام سعادت مستدام باد. مهر امیرنظام ــ پیشکار آذربایجان

فدایت شوم   الان مراسلهٔ شریفه جناب اشرف امجد سلطان ... عالی

مقرون بهجت و مسرت شد   چون از امورات سرحدی باید خاطر

محترم جناب مستطاب عالی مستحضر باشد این است از ... جدید که در سرحد خوی و ماکو

اتفاق افتاده است خاطر عالی را مسبوق می‌دارد جناب اقبال السلطنه

تلگرافی [illegible] را نوشته بود سواد تلگراف مزبور را عیناً فرستادم

ملاحظه فرمایند بطوری که اقدامات باید بفرمایند در اصلاح کارها

[illegible] خود جناب مستطاب عالی بهتر [illegible] صلاح دانسته [illegible]

شمارهٔ سند: ۷۰۷

موضوع: تجاوزات عثمانی حدود آذربایجان

تاریخ: ۲۷ ربیع‌الثانی سال ۱۳۲۰ هـ. ق

کارتن: ۳۲

پروندهٔ: ۳

تلگراف اقبال‌السلطنه از خوی به امیرانتظام در تبریز

حضور مبارک بندگان حضرت مستطاب اجل اشرف آقای امیرنظام روحی فداه لازم است هرچه اتفاقیهٔ سرحدی باشد، به عرض برساند. در بیستم ماه طایفهٔ بلجکانلو که در اکری‌چایی ییلاقات دارند قورالدینی که از جانب دولت علیهٔ عثمانی در مقابل ایشان گذاشته‌اند، اغنام و احشام طایفهٔ مذکور در مرتع خود بودند. بی‌جهت نظام آن قورالدین دو گله اغنام اکراد را کشیده برده‌اند. صاحبان گله خبردار شده تعاقب نموده در فی‌مابین نزاع واقع شده. از سایه مرحمت کارگزاران حضرت اقدس والا روحنافداه نظام عثمانی فرار داده اغنام را تماماً گرفته‌اند. یک نفر از اکراد مجروح گشته عثمانلوها برای پرده‌کشی اعمال قبیحه می‌خواستند اوضاع فراهم بیاورند فوراً آدم فرستاده فی‌مابین نظام و ایلات و اصلاح داده طرفین آسوده شدند. منظور از این عرایض آن است که با جاهای لازم سؤال جواب شود نظامی که در حدود می‌گذارند برای حفظ سرحد نه اینکه مرتکب اغتشاش شوند. در باب هیجده بار مغزبادام و بیست رأس الاغ اهل کاروان امر تلگرافی مقرر شده بود. چاکر هم جواباً عرض کرده اشتباه عرض کرده‌اند از تبعهٔ عثمانی مرتکب‌اند با متصرف لوأ بایزید سخت سؤال جواب بودیم همان اموال منهوبه را قونسول دولت روس و کارپرداز مقیم بایزید جمع‌آوری نموده به صاحب اموال خبر داده‌اند رفته بیاورند چاکر هیچ وقت مطالب کذب به عرض نخواهم رسانید.

مرتضی قلی

اداره تلگرافی دولت علیه ایران

از جز [illegible] — سنه ۱۳۳۰ — اطلاعات

نمره	عدد کلمات	[illegible]		
۶۳	۲۱۰	۲۷		

حضور مبارک بندگان حضرت مستطاب اجل اشرف آقای امیر نظام روحی فداه معروض است هرچه [illegible] سرحدی باید معروض برسانند در این سمت ما طایفه [illegible] که در اکثر جاهای سیلاقات دارند قورالدینی که از جانب دولت علیه عثمانی در [illegible] ایشان گذاشته بودند اغنام و احشام طایفه مذکور را در مرتع [illegible] بودند به جهت نظام آن قورالدین دو گله اغنام اکراد را کشیده برده بودند صاحبان گله خبردار شده تعاقب نموده در فیمابین نزاع واقع شده از [illegible] جمعیت کارگذاران حضرت اجل والا روحی فداه نظام عثمانی قرار داده اغنام را [illegible] گرفته بودند یک نفر از اکراد مجروح گشته عثمانلوها برای [illegible] عیال [illegible] وضع فراهم بیاورند فوراً آدم فرستاده فیمابین نظام و ایلات و اصلاح داده طرفین آسوده شدند منظور از این عرایض آنست که بعضی جاهای بدون سؤال جواب بود نظامی که در حدود [illegible] گذارند برای حفظ سرحد نیست بلکه مرتکب اغتشاش شوند [illegible] همیشه [illegible] دائم و [illegible] رابطه [illegible] کارگزاران [illegible] تقریر شده بود [illegible] عرض کرده اشتباه عرض کرده بودند از تبعه عثمانی مرتکب [illegible] سؤال جواب بود [illegible] احوال [illegible] دولت روس و کارپرداز [illegible] احوال خبر داده [illegible] مطالب کذب بعرض نخواهیم رسانید مرتضی قلی

تلگرافخانه [illegible] شهر ربیع [illegible] تلگرافچی گیرنده مطلب

شمارهٔ سند: ۷۰۸
موضوع: تجاوزات عثمانی حدود آذربایجان
تاریخ: ۲۱ جمادی‌الاول ۱۳۲۰ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۳

سواد کاغذ وزارت خارجه به امیرنظام پیشکار آذربایجان

نمره: ۱۱۹۵

در مسئلهٔ تجاوز عساکر عثمانی و نهب دو گله گوسفند طایفهٔ بلجکانلو آنچه لازم بود به سفارت عثمانی نوشته‌ام که متجاوزین را دچار مجازات کرده مجال تکرار ندهند همواره منتظر زیارت مرقومات مبارکه و رجوع فرمایشاتم.

نصرالله مشیرالدوله

۱۰۹۶

۱۱۹۵

سواد کاغذ وزارت خارجه به مسیو [illegible] کاردار ایتالیا

۱۱ شهر جمادی‌الاولی ۱۳۰۰

در مسئله تجارت زغال [illegible] نسبت به [illegible] آنچه لازم بود به سفارت عالیه نوشته شد و در جواب [illegible] رسمیات که جای تکرار نیست لهذا از اظهار [illegible] مراتب را به [illegible]

([illegible])

شمارهٔ سند: ۷۰۹
موضوع: تجاوزات عثمانی به عربستان و محمره
تاریخ: ۲۳ رمضان ۱۳۲۰ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ٤

استخراج تلگراف رمز از بروجرد

جناب مستطاب اجل اکرم افخم مشیرالدوله وزیر امور خارجه دام اقباله

ازقرار راپورت واصله از پشتکوه سه فوج عسکر مسلح از حدود تجاوز کرده دربدره آمده‌اند. ورود آنها بدون سبب به سرحد باعث وحشت ایلات عشایر پشتکوه شده است. به ملاحظهٔ آنکه خلاف معمول همه سال رفتار نموده‌اند، ایلات تصور کرده‌اند شاید از طرف دولت علیه حکم گرفتاری آنها شده و عساکر عثمانی به این واسطه در بدره حاضر شده است که از این طرف هم اردو و قشون فرستاده شود عجالتاً چون اقدام فوری لازم بود که آنها آسوده شوند و حرکت خلاف نکنند به آنها اطمینان دادم که حرکت عساکر عثمانی حسب‌الحکم دولت علیه نبوده است و دربارهٔ شما خیالی در نظر نیست ولی چون ایلات و مردم و حتی پشتکوه از این حرکت عساکر عثمانی وحشتی فوق‌العاده دارند، باید سریعاً در این باب مذاکرات لازم با سفارت کبرای عثمانی نموده پس از اطلاع از جهت اقدامات لازمه مرعی دارند که موجب اسکات ایلات بشود و هرگاه از سفارت عثمانی اقدامات در این فقره‌ها نشد و حرکتی خلاف از طرف پشتکوه ناشی بشود، مسئولیت به عهدهٔ خودشان خواهد بود، ربطی به ایلات پشتکوه ندارد.

سالارالدوله
۲۳ رمضان ۱۳۲۰

استخراج شرافت از زیر وجود

جناب مستطاب اجل اکرم افخم مشیر الدوله وزیر امور خارجه دام اقباله [illegible]

در صفحه ارشکوه سه فوج عسکر مسلح از صفحه تاور گرده در به ره آمده اند

و رفت آمد آنها بدون سبب بر صفحه باعث وحشت اهالی عشایر ارشکوه شده است

بعد خطوط آنکه خلاف معهود همه روزه رفتار شده اهالی تصور کرده اند [illegible] از

طرف دولت علیه حکم گرفتاری آنها شده. و عساکر عثمانی با تمام سلاحها در به ره حاضر

شده است. از این طرف هم اردو و قشون [illegible] عثمانیه حکم اعزام

فوری لازم بعد آنها آسوده شده و حرکت خلاف نکنند اطمینان دادم

که حرکت عساکر عثمانی حسب الحکم دولت علیه مربوط به ایشان است و درباره [illegible]

در نظر نیست و حفظ اهالی و مردم و حشم ارشکوه. از این حرکت عساکر

عثمانی و نیت فوق الحد دارند باید برسد و در این باب مذاکرات لازم

با سفارت کبرای عثمانی مقیم پس از اطلاع از جمله اقدامات لازم

مرعی دارید موجب التفات اهالی شود [illegible]. از سفارت عثمانی

اقدامات در این موضوع شده و حرکت خلاف از طرف ارشکوه [illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷۱۰
موضوع: تجاوزات عثمانی به محمره
تاریخ: ۱۵ ذیقعده ۱۳۲۰ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۶

نامهٔ کارگزاری عربستان به وزارت خارجه

نمره: ۳۹۳ — ۶۷

تلگراف مبارک در تصویب معروضات عاجزانهٔ فدوی در منع مرور عساکر مسلحهٔ عثمانی به محمّره زیارت شد، برای عدم وقوع امثال آن در آتیه از شرح ماوقع و وسیلهٔ انفاد به صورت تلگراف جوابیهٔ مبارک سفارت کبرای این دولت علیه مقیم اسلامبول را مستحضر داشت و به جهاتی مذاکرهٔ با جای مقتضی را به امر و رأی ایشان گذاشت ولی از همان وقت هم که چاکران اقدامات اولیه را در دایرهٔ قانون کرده عبور عساکر به این طرف تقریباً قطع یا لامحاله خیلی کم شده است مع‌هذا تعقیب و مذاکرات با جاهای لازم برای ماضی و مستقبل بی‌فایده نیست و با این ترتیب البته از طرف سفارت مضایقه نشده و بهتر اجرا خواهد شد. امر، امر مبارک است. فدوی حسین

کارگذاری اول دولت علیهٔ ایران در ایالت عربستان

و مضافات

ادارهٔ مهام کارگذاری

مورخهٔ ۱۵ شهر ربیع الثانی سنه ۱۳۲۰

نمرهٔ عمومی ۹۴۳ خصوصی ۶۲

تلگراف مبارک در تعقیب مرقومات عالی جزو نمره ... در منع زوار عرب که از تبعهٔ عثمانی به تجدید زیارت شده برای عدم وقوع امثال آن از ادارهٔ ... از ...

تا وقوع به صورت تلگراف جوابیه مبارک سفارت کبرای تبعهٔ مقیم اسلامبول را مستحضر داشته و بجهت آنکه تذکره با جای

بعضی را به ایران ... گذاشت ولی از همان وقت هم که چاکر آن اقدامات ... در ادارهٔ قانون گمرک عبور

عاکر به این طرف تقریباً قطع یا ... خیلی کم شده است ... تعقیب و ... لازم برای ... و تشدید ...

نیست و به این ترتیب ... از طرف سفارت ... شده و بهتر اجرا خواهد شد ... امر امر مبارک است

فدوی حسین ...

شمارهٔ سند: ۷۱۱
موضوع: مهاجرت ایل حیدرانلو به خاک عثمانی
تاریخ: سلخ صفر ۱۳۲۱ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱۳

تلگراف وزارت خارجه به محمدعلی میرزا

نمره: ۵۱٦

سواد تلگراف به خاکپای ولیعهد

از پاشاخان ایرملو تلگرافی رسیده بود که پانزدهم صفر هفصد [هفتصد] خانوار حیدرانلو از چالدران حرکت کرده در یک فرسخی قراعینی نزد مصطفی خان و محمدآقا چادر زده می‌خواهند به خاک عثمانی بروند به عرض رسید دستخط انجم نقط همایونی ارواحنافداه به شرحی شرف صدور یافت که عیناً درج می‌شود: «به ولیعهد تلگراف کنید که کار حیدرانلو را هرچه زودتر یک‌طرفی بکند، بدیهی است کارگزاران حضرت اقدس والا نتیجهٔ توجهات مبذولهٔ خودتان را در این خصوص مقرر خواهند فرمود که به عرض برسد.»

نصرالله مشیرالدوله

[حاشیه:] ف تبریز

۲۵۱۶۱

وزارت امور خارجه

اداره — دائره

مورخه

نمره

به تبریز

سواد تلگراف نواب ... ولیعهد

پنج صفر ۱۳۲۱

از پاشاخان امیر تومان تلگرافی رسیده بود در پانزدهم صفر مفصله خانواده حمید رانکو از خاکدان اهالی حرکت کرده

در یک فرسخی قراعینی نزد مصطفی خان و محمد آقا چادر زده میخواهند بیک عثمانی بروند بعرض رسید

در خط الحکم نقطه همینطور اردو خراج شرحی شرفصه و بایقت ... درج میشود (ولیعهد تلگراف کرده بود) که

حمید رانکو را هرچه زودتر تعقیب نمایند به نیابت کارگزاران حضرت اجل وابدیه توجهات تمام فرمایند را

در این خصوص مستور خواهند فرمود بعرض برسد (تلگرافخانه مشیرالدوله)

شمارهٔ سند: ۷۱۲
موضوع: عشایر حیدرانلو
تاریخ: سلخ صفر ۱۳۲۱ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱۳

ف ــ خوی/ نمرهٔ ۵۱۷
سواد تلگراف در جواب پاشاخان به سرحددار اواجیق

تلگراف شما رسید، حسب‌الامر الاقدس الاعلی به کارگزاران حضرت اقدس اعظم والا روحی فداه تلگراف شد که زودتر کار حیدرانلو را یک‌طرفی فرمایند. نصرالله مشیرالدوله

وزارت امور خارجه

اداره　　　دائره

مورخه

نمره

۵۱۷

سواد تلگراف در جواب ... ادا حق

سلخ صفر ۱۳۳۱

تلگراف شما رسید حسب الامر آیة الله ... آیة الله علمای ... کردن حضرت آیت الله ... روحی فداه تلگراف شد

به زودی ... (... الاحقر ...)

شمارهٔ سند: ۷۱۳
موضوع: ایل حیدرانلو
تاریخ: ٦ صفر ۱۳۲۱ هـ . ق(توشقان ئیل)
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱۳

از خوی به طهران

تلگراف رؤسای ایل حیدرانلو به وزارت امور خارجه

به توسط جناب مستطاب اجل اشرف آقای مشیرالدوله مدظله به خاکپای مبارک حضرت ظل اللهی ارواح العالمین فداه قبل، عرض تظلمانه خود را به خاکپای مبارک اعلی حضرت اقدس ملوکانه ارواحنافداه رسانیده از جناب مستطاب اجل مشیرالدوله مدظله مقرر شده بود به تبریز امر ملوکانه ارواحنا فداه را ابلاغ نمودم بعد از تحصیل جواب از تبریز شماها را آسوده خواهند نمود تا الی نتیجه[ای] ظهور نکرده الآن هفتصد خانوار حیدرانلو در باباکندی چالدران در ییلاقات نشسته منتظر امر مبارک نموده حالا ۲۲ محرم‌الاحرام اقبال‌السلطنه هم به هر ملاحظه است باز در سرحد چالدران جمعیّت فراهم آورده و خیال مفسده و اغتشاش را دارد چاکران نیز زیاده از این تحمل ندارد امر امر مبارک همایونی روحی و روح العالمین فداه است. مصطفی حیدرانلو، محمد حیدرانلو، صالح حسین، مامو، عبدل اسمعیل، عبداله، رشید درویش

[حاشیه، پشت پاکت نامه:] یک فقره تلگراف رؤسای ایل حیدرانلو از شرف عرض خاکپای مهراعتلای اقدس همایونی روحنافداه می‌گذرد.
[دستخط شاه:] جناب اشرف اتابک اعظم به طوری که ولیعهد به وزیر نوشته است عرایض اینها قابل اهمیت و استماع نیست.

مورخهٔ ۹ شهر صفرالمظفر ۱۳۲۱، نمرهٔ ۱۱٦

اداره تلگرافی دولت علیه ایران

مرکز طهران

تاریخ ۶ صفر سنه ۱۳۳۱ ترقان ئیل

از خوی به طهران

نمره	عدد کلمات	روز	تاریخ مطلب ساعت	دقیقه	اطلاعات
۳	۱۳۸				

بتوسط جناب مستطاب اجل اشرف آقای مشیرالدوله دام ظله بخاکپای مبارک حضرت ظل اللهی ارواح العالمین فداه

قبلاً عریضه تظلمانه خود را بخاکپای مبارک اعلیحضرت اقدس ملوکانه ارواحنا فداه رسانیده از جناب مستطاب اجل مشیرالدوله

دام ظله مستقر شده بود به تبریز امر ملوکانه ارواحنا فداه را ابلاغ نمودم بعد از تحقیق جواب از تبریز ما را آسوده

خواهند نمود تا الی نتیجه بظهور نرسیده الآن مفتضحانه خانوار حیدرانلو در بابکندی چالدران در ییلاقات نشسته منتظر

امر مبارک بودند حالا ۲۲ محرم الحرام اقبال السلطنه هم بهر ملاحظه است باز در سرحد چالدران جمعیت فراهم آورده

و خیال مفسده و اغتشاش را دارد چاکران نیز زیاده از این تحمل نداریم امر امر مبارک است روحی و روح العالمین

فداک مصطفی حیدرانلو محمد حیدرانلو صالح حسن ماما عبدل اسمعیل بعده اهل ریش سفید درویش

بواسطه تلگرافخانه	تلگرافچی گیرنده مطلب
تاریخ ۶ شهر صفر ساعت دقیقه	

۱۳۲۱

مورخه ۹ شهر صفر المظفر

نمره ۱۱۶

وزارت امور خارجه

یک فقره تلگراف روسی را حسب الامر [illegible] اقدس همایونی روحنا فداه [illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷۱٤
موضوع: جلوگیری از مهاجرت ایل حیدرانلو به خاک عثمانی
تاریخ: ۱۸ صفر ۱۳۲۱ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱۳

تلگراف کارگزاری خوی به وزارت خارجه

به توسط نصرالله‌خان میر پنجه ایرملو حضور مبارک حضرت اجل اشرف مشیرالدوله مدظله العالی، پانزده صفر هفتصد خانوار حیدرانلو از چالدران حرکت کرده در یک فرسخی قراعینی در نزد مصطفی‌خان میر پنجه و محمدآقا چادر زده‌اند، می‌خواهند به خاک عثمانی بروند اهالی دهات چالدران وحشت نموده در قراعینی و زاویه سخناق کرده‌اند چاکر در دولتخواهی ناچار است عرایض صادقانهٔ خود را عرض نماید. رفتن حیدرانلو صلاح دولت نیست در حق آنها مرحمت فرموده قراری بدهند که رفع ظلم آنها شده جلای وطن نشود صلاح دولت و ملت است. پاشا ایرملو

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:] جناب اشرف اتابک اعظم به ولیعهد تلگراف کرده که کار حیدرانلو را هرچه زودتر یکطرفی بکند. مهر تلگرافخانهٔ مبارکه

از خوی

به طهران اداره تلگرافی دولت علیه ایران

نمره	عدد کلمات	تاریخ اصل مطلب			اطلاعات
		روز	ساعت	دقیقه	
۷	۹۷				

بتوسط نصرالله خان میرپنجه اردبیل حضور مبارک حضرت اجل اشرف مشیرالدوله مدظله العالی پانزدهم صفر شقیقه خانوار جمیع اردبیل

از چالدران حرکت کرده در یک فرسخی قراعینی در نزد مصطفی خان میرپنجه و مهر آقا چادر زده از سرحدنشینهای عثمانی بروز اهالی

دهات چالدران وحشت نموده در قراعینی و زاویه سنحاق کرده از چاکر در دولتخواهی ناچاریست عریضه مبارکه خود را عرض

نمودم رفتن جمیع اردبیل صلاح دولت نیست در حق آنها مرحمت فرموده قراری بدهند در رفع ظلم آنها شده جلدی وطن نشود صلاح

دولت و ملت است پاشا اردبیل

بواسطه تلگرافخانه گرفته شد گرفتگی مطلب

بتاریخ ۱۸ شهر صفر ساعت دقیقه از ماه سال ۱۳۲۶

شمارهٔ سند: ۷۱۵

موضوع: مأموریت فیصل علی‌خان

تاریخ: ۲۵ صفر ۱۳۲۱ هـ. ق

کارتن: ۳۲

پرونده: ۱۳

تلگراف اتابک اعظم به امیرنظام پیشکار کل آذربایجان

ورقهٔ مطالب تلگرافی مخصوص حضرت مستطاب اجل اشرف افخم امجد اکرم اتابیک اعظم مدظله‌العالی از وزارت جلیلهٔ خارجه. از طهران به تبریز

در باب عمل غلام‌رضاخان مأموریت فیصل علی‌خان جز مزید خسارت عارض ثمر دیگری نداد جواب تظلمات هر روزهٔ عارض و مزاحمتی که می‌دهد چیست. اتابک اعظم

نمره [illegible] ۱۳۲۱

ورقهٔ مطالب تلگرافی مخصوص حضرت مستطاب اجل أشرف افخم امجد اکرم اتابیك اعظم مدّ ظله العالی از وزارت جلیلهٔ خارجه

از طهران	به	بتاریخ	سنه	مخاطب
	[illegible]	۲۵ شهر صفر [illegible]	۱۳۲۱	[illegible]

در باب [illegible] رضا خان [illegible] قنصل [illegible] عرض [illegible] جواب [illegible]

[illegible]

اتابک اعظم

شمارهٔ سند: ۷۱۶
موضوع: اعاده اموال مغصوبه
تاریخ: ۱۹ ربیع‌الاول ۱۳۲۱ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱

نامهٔ وزارت خارجهٔ عثمانی به سفارت ایران در اسلامبول

نمره: ۲۸

ترجمهٔ تقریر باب‌عالی

مراسلهٔ عالی نمره ۳۱ مورخه ۳ ربیع‌الاول ۲۱ به نظر مخلص رسیده مرقوم داشته بودید که چون بعضی اشخاصی که در محوطهٔ سلیمانیه ساکن می‌باشند، سرحد را تجاوز کرده از طایفهٔ شرابیانی اموال و اغنام غصب کرده بودند هنوز اعاده نشده است و حکومت محلیّه می‌گوید که این اموال فروخته در عوض منهوباتی که بعضی از تبعهٔ عثمانی ادعا می‌کنند داده خواهد شد این قسم رفتار جایز نیست.

جواباً بیان می‌شود که از وزارت داخله اعلام شده منهوباتی که هموندها آورده‌اند و مفرزه‌های نظامی استرداد نموده‌اند و به توسط کارپردازی سلیمانیه به اصحابش که در ایران هستند اعاده باید شود.

چون عشایر ایران و پسر بانه‌بک و عشیرتش از عشایر طرف ما و اهالی شهربازار و ناحیهٔ قزلجه اموال و مواشی غصب کردند و چهار نفر عسکر که سابقاً به ایران فرار کرده و دوباره گرفتار شده بودند اسلحه و قورخانهٔ آنها پیش عشیرت بازمانده است و هنوز اعاده نشده است، اصحاب منهوبات ادعا می‌کنند که منهوبات مذکور در فوق را در مقابل اموال خودشان به آنها توزیع شود لهذا به ولایت موصل اشعار شده است اشیا و سایره که اشقیای ایران غصب کرده‌اند همین که پس داده می‌شود این اموال منهوبه را اعاده نمایند و در شهر شعبان در این خصوص از طرف مخلص بیان شده بود که وصایای لازمه را ایفا نمایید که اولاً اموالی که ایرانی‌ها ضبط کرده‌اند پس داده شود و مجدداً خواهش می‌شود که در مجری داشتن آنچه لازم است صرف همّت فرمایید.

وزیر امور خارجه ــ توفیق

ایران سفارتیه عبد

باب عالی
دائرهٔ حامیه
۲۸

ایرانک شرابیانی قفه‌سنه ایرانه تجاوزله حدودی اشخاص بعض بولنان سلیمانیه خاکنده
وتعدیله نبذه‌سنه ائمه حالیسنه فرقیله بونلرک کی ایدلمدیکی اعاده هنوز اغنام و اموال ایدلدکلری نهب
حقنده اوراق بحار وبوجهله اولنمقده ده ریاسه جدیده حکومت محبوب ایرانه منهوبات ایدلدکلری ادعا معتبرلیه
تاریخلی ۱۲۶۲ ربیع الاولسنک ۱ اولان وارد التماسنامه اعاده‌سی صاحبلرینه منهوباتک اغلب تحت
کتوریلوب طرفنه همسایه اولان شاوه‌ده مصالحه‌نامه سفارتک واقع تقریر بوزوللو ۱۱ ده
اعاده دوست دولتین اصحابنه ایرانه‌ده مالکلری سلیمانیه قاریده‌لی بالاشتراک معترضیه مقرره‌لر
اشتهارلرنده عشائرینه طرفمز بزم عشیرتلی زیاده بازیچه ایرانه عشائر منهوباتی بولنان
ایله مواشی و اموال رجوعیه اولنمیه اشتهار هنوز ایدوب نهب اهالیسنه ناحیه قزلجه قضاسنه
نزدنده باشلیلر نفرک دره عشائر ایتدیکی اعاده جابولرینه دروسنده افراد وب ایرانلی فرارا کیدرده
منهوبات اصحاب اولان محاسنه معامله صورتنده و حصه‌سی توزیع مقابل جیحانلرینه تفکریه قالمه
وسائره اشیاء اولنان اغنیه نهب شیخالنک ایرانه طرفدن بزم نیز اولنمه اولنمقده طلب طرفندن
جلیله‌سنه نظارت داخلیه اولنان اشعار دنلدیکنده محصل جوابا ویرلمش رضا بونلرک اولنه‌جه تسلیم
ایچون اسبابی اعاده‌سی مغصوباتک الیوم ایرانیه اشتهار امرده اول بیلدرلمکده بونه
اولنمش ایلیه التماس شاویلده مذکره تاریخلو صحیح سفارتک عبیه التماس وصایا ایندیده اقتضا خزینه
تانیه‌سنه تحییه انظار فخیمه اقدامه تکراریه الحاسنه سفارتلری دولت همم صرفیله ایفاسی اقتضاسنک اولوبیله نطفا
وسیله اتخاذ قلندی ۱۹ ربیع الاول سنه ۱۲۶۲ و ۷ مارت سنه ۱۲۶۲

حاجی ماجد
توقیع

شمارهٔ سند: ۷۱۷
موضوع: در خصوص تسلیم مصطفی بیک حیدرانلو
تاریخ: ۲۹ ربیع الاول ۱۳۲۱ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱

نامهٔ وزارت خارجه عثمانی به سفارت کبرای ایران در اسلامبول

نمره: ۳۶

ترجمهٔ جواب باب‌عالی در خصوص مصطفی بیک حیدرانلو

مراسلهٔ عالی مورخهٔ ۲۵ ذیحجه ۱۳۲۰ رسید. مرقوم داشته بودید که مصطفی بیک از عشیرت حیدرانلو که در تبریز اقامت داشتند فرار کرده است و وقتی که می خواستند او را دستگیر نمایند، در جوار سرحد به قریه گریخته و به ملاحظه اینکه شاید اقامت او در آن حدود مورث بعضی اغتشاشات بشود، تسلیم او را به سرحدداران ایران خواسته بودید. این مسئله به توسط وزارت داخله به ولایت ارزروم انفاد شد و در جواب نوشته‌اند که مصطفی بیک از ناحیهٔ ابقا که جزو ولایت وان است رفته و بالفعل در قریهٔ که مابین ابقا و سرحد ایران است اقامت اختیار کرده از آنجایی که قریهٔ مزبوره در نزدیکی بایزید واقع است و ممکن است مصطفی بیک به آنجا برود.

لهذا وصایای لازمه به متصرفی بایزید داده شده است که در این باب مواظب باشد.

وزیر خارجه ـ توفیق

باب عالی

دائرهٔ خارجیه

مکتوبی قلمی

عدد ٤٦

ایران سفارت جلیله‌سنه

تبریزده موقوف اتیه فرار ایله حیدرانلو عشیرتندن مصطفی بک درت اولره حنفی حره‌ده حدود جوارنده کائن دیت خانلی برقریه‌یه فرار
ایتدیکی ومومی الیهک اوراده شقاوتی حدود بوینده بر طاقم اغتشاشات وقوعنه سبب ویره‌جکی بیانیله ۹ رجب ۳۱۵ تاریخلی ایرانه تسلیمی التماسنی حاوی وارد اولان ... عثمانیه
وشقه نومرولو تقریر والای سفیرانه‌لری اوزرینه صحت اولوب اشعاره جواباً مومی الیه مصطفی بکک اساساً وان ملاتیه‌نک ابقانا جهتنده کیتدیکی وکتمدی ابقا
اجیه ایران حدودینک جهتنده قریب برقریه‌سنده اقامت ایتمکده بولندیغی واو قریه‌نک بابده حدودنده قربت ومناسبتی اولوب اوحجه بکلمی مأمول
بولنمغله تعقیبات اجراسی حکمنده بابده منظوف وصایای لازمه ایفا قورتیفی ارضروم ملاتیه‌ده بالتحریر جوابه بیدیرلدیکی توکه داخلنده‌ایت
جلیله‌سنده ازباب قونیفی بیانیله احترامات فائقه‌مک تجدید تامناسنه ابتدار قیلندی فی ۲۹ ربیع الاول ۳۱٦ و ٥ اغستوس ۳۱٤

خارجیه ناظری

توفیق

شمارهٔ سند: ۷۱۸
موضوع: تجاوزات عثمای به صومار
تاریخ: ۷ ربیع‌الثانی ۱۳۲۱ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

راپورت کفیل کارپرداز بغداد به وزارت خارجه که به عرض همایونی رسیده

نمره: ۳۸

بر ضمیر منیر مبارک حضرت مستطاب اجل اکرم عالی واضح است که قریهٔ صومار جزو خاک ایوان و ملک طلق بلانزاع دولت جاویدآیت علیه است و به خاک مندلیج متصل است و در یک فرسخی مندلیج از قدیم تپهٔ سنگی بزرگ بوده که در واقع این تپه سنگ حدّفاصل مابین خاک ایوان و خاک مندلیج بوده است و همه کس از اهالی طرفین این مطلب را دانسته و می‌دانند. در این مقدمه که عثمانی‌ها مخفیاً عسکر و توپ فرستاده زراعات اهالی صومار را آتش و خانه‌های رعایا را خراب و این همه خسارت بیجا به رعایای صومار وارد آوردند. این تپه سنگ را هم که حدفاصل مابین خاک دولتین علیتین است بکلی خراب و منهدم نمودند که سرحدّی مابین نباشد. و بدیهی است این تشبثات و تجاوزات برخلاف مقاولات و معاهدات و مصافات بین دولتین علیتین بوده. این حرکات آنها جالب نظر دقت و اهمیت است. البته اگر اولیای دولت جاویدآیت صلاح دانند مقرر خواهند فرمود. سفارت سنیهٔ کبرای دولت علیه این مسئله را جداً با باب‌عالی در مطرح مذاکره گذارده منع این گونه تجاوزات و غرامت اضرار رعایای صومار را بخواهند و در اینکه تپه سنگ فاصل بین اراضی دولتین علیتین را محو کرده‌اند نیز مذاکره سخت کرده و اگر لازم بدانند کمیسیونی مختلط در باب‌عالی ترتیب داده قراری در این کار بدهند که اسباب آسودگی رعایای طرفین باشد البته هر طور رأی صواب‌نمای مبارک اقتضا فرماید عین صواب است. امر اجل اکرم امجد افخم عالی مطاع

[نوشتهٔ پشت پاکت:] دو فقره راپرت کفیل کار پردازی بغداد است. از عرض خاکپای

مهراعتلای اقدس شاهنشاهی ارواحنا فداه خواهد گذشت.
ملاحظه شد جواب داده شده است.

امضا: مظفرالدین شاه

سول ژنرالی دولت علیهٔ ایران

بغداد نمره (۳۸)

تاریخ معروضه ۹ ربیع الثانی

۱۳۲۱

رابع

بر ضمیر منیر مبارک حضرت مستطاب اجل اکرم عالی واضح است که قریهٔ صوماء جزو خاک ایران و ملک طلق دولت جاوید آیت علیه است و بخاک مندلیج متصل است و در یکطرف سمت مندلیج از قدیم سه سنگ بزرگ بوده در دوام این سه سنگ حد فاصل مابین خاک ایران و خاک مندلیج بوده است و همه کس از اهالی طرفین این مطلب را دانسته و میدانند در این مدت سه ماه عثمانیها مخفیاً عسکر و توپ فرستاده زراعات اهالی صوماء را آتش و عمارات رعایا را خراب و این همه خسارت بجان رعایای صوماء وارد آوردند این سه سنگ را هم که حد فاصل مابین خاک دولتین علیتین است بکلی خراب و منهدم نموده در سرحد مابین بنا نمودند و بدیهی است این تشبثات و تجاوزات برخلاف معاهدات و معاهدات و مقاولات مابین دولتین علیتین بوده این حرکات آنها جالب نظر دقت و اهمیت است البته اگر اولیای دولت جاوید آیت علیه صلاح دانند مقرر فرمایند و فرمود سفارت سنیه کبرای اسلامبول این مسئله را جداً با باب عالی در مطرح مذاکره گذارده منع اینگونه تجاوزات و تعرضات از رعایای صوماء را بخواهند و دوائر حکومت سه سنگ فاصل بین اراضی دولتین علیتین را محو کرده اند نیز مذاکره بخت کرده و اگر اقدام ننمایند همیشه مختلط در باب آن ترتیب داده قراری در این کار بدهند که بعد ها اسباب آسودگی رعایای طرفین باشد البته اگر طور رای صوابنمای مبارک اقتضا فرماید عین صواب است امر امری و حکم اجدا اقدم عالی مطاع

نمره ۳۰۲۰
۳ مهر ماه
۱۳۲۲

وزارت امور خارجه

در نمره راپرت مخصوص کاربرداری نیشابور از
ارض شد آقای میرزا اسعد آقای شاه خواهد شد حضرت

امضا خودم دیدم

شمارهٔ سند: ۷۱۹
موضوع: استرداد اموال منهوبه از عشایر متجاوز
تاریخ: ۱۶ ربیع الثانی ۱۳۲۱ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱

نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

نمره: ۴۳۰

در باب اموالی که عشایر عثمانی مقیمین حدود سلیمانیه تجاوز و تخطی حدود کرده از طایفهٔ شراپائینی (شرابیانی) دولت علیه نهب و غصب نموده برده‌اند، تقریر مشدّد برای تنبیه متجاسرین و استرداد اموال منهوبه به باب‌عالی نوشته بودم، از باب‌عالی در جواب آن اظهار داشته‌اند چون عشایر ایران و پسر بانه‌بیک و اعوان آن از اموال و مواشی اهالی شهر بازار و ناحیهٔ قزلجه نهب کرده و اسلحه و جبخانه [جُبّه‌خانه] چهار نفر عسکر که سابقاً به ایران فرار و دوباره گرفتار شده در نزد عشیرت بانه مانده است چنانکه در شهر شعبان هم به سفارت کبری اظهار گردیده اموال منهوبهٔ عشایر هموند در عوض اموال مغصوبه از طرف عشایر بانه نگاه‌داشته شده که اموال و اغنام عشایر عثمانی همین که به توسط حکومت محلیه رد گردید، اموال مغصوبه عشایر ایران نیز اعاده شود. سواد مراسلهٔ باب‌عالی را اینک لفاً ارسال می دارم که ملاحظه فرموده هر طور مقرر می فرمایند از آن قرار رفتار و اقدامات لازمه در ثانی به عمل آید.

مهر: پرنس ارفع الدوله

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

جناب اشرف اتابک اعظم به هر طوری که صلاح است اقدامات لازمه به عمل بیاورید که این گفتگوها مرتفع شود و عمل گروکشی موقوف شود بکلی.

امضا: مظفرالدین شاه

۱۶ شهر ربیع الثانی ۱۳۲۱

نمره ۴۳۰

[illegible] جناب [illegible] ... اقدام [illegible]

در باب اموراتی که عشایر عثمانی نقض عهود مسلمانه تجاوز و تخطی نموده که از طایفه شرد بابی [illegible] سالهای

به تجویز نهب و غصب نموده‌اند تقریر شده و برای تنبیه تجاوزین و استرداد اموال منهوبه آن

نوشته بودم از بابعالی جواب آن اظهار داشته‌اند چون عشایر ایران و سپر با ینگی کرده بعضی از

از اموال و رعایای شهر بازار و ناحیه قرانچه نهب کرده و اسلحه و جبخانه چهار نفر عسکر از قبل

با ایران فرار و دوباره گرفتار شده در نزد عشیرت بانه مانده است چنانکه در شهر بانه و نشان داده

سفارت کبری دولت علیه اموال منهوبه عشایر ایران کرده در عوض اموال منهوبه از طرف عشایر بانه

نگاه داشته شده در اموال و رعایم عشایر عثمانی ترتیب حکومت محلیه رد کرده اموال منهوبه عشایر ایران نیز

اعاده شود موارد مذکوره با اولیای دولت [illegible] ارسال میدارم که حفظ و ضبط مراتب لازم تعوق نماند

در استقرار رفتار و اقدامات لازمه در باب نتیجه آید [illegible]

شمارهٔ سند: ۷۲۰
موضوع: مهاجرت محمد صدیق‌بیک و عشیرت وی از خاک عثمانی به ایران
تاریخ: ۲۸ رجب ۱۳۲۱ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۲

نامهٔ کارپردازی وان به سفارت ایران در اسلامبول

نمره: ۱۱۷

هو

محمد صدیق‌بیک حیدرانلو که سمت قایم‌مقامی حمیدیه و ریاست ایل مزبور را در این طرف دارد چند روز قبل با چهل پنجاه نفر سوار از عشیرت خود به ماکو رفته است که با جناب امیرالامراء العظام، اقبال‌السلطنه ملاقات نماید و در صورتی که جناب معزی‌الیه در قراعینی و یا در دهات ماکو برای ییلاق و قشلاق محمد صدیق‌بیک و افراد عشایری که دارد، جا و مرتعی معین کرد و توانستند کنار بیایند با توابع خود به ایران مهاجرت و نقل خانه خواهند نمود و محمد صدیق‌بیک و توابع او از عشیرت و غیره از هر جهت به مصطفی‌بیک و کسان او که به این طرف گذشته‌اند مزیت و رجحان دارد و برخلاف اقران خود به اعمار* و آبادی مایل و راغب است و آدم شریری نیست اگر جناب اقبال‌السلطنه به اجازهٔ اولیای دولت علیه و تصویب کارگزاران آذربایجان مشارالیه و افراد عشیرت او را قبول نماید و سکنی و مرتع دهد در این معاوضه و معامله به‌مثل مغبونی از طرف عثمانی‌ها خواهد شد و گذشته از اینکه مبادرت در قبول مهاجرین از طرف آنها شده و حق گله ندارند گویا فصل سیم عهدنامه ارزروم که در سال یک هزار و دویست و سی و هشت فی‌مابین دولتین علیتین منعقد شده به قبول مهاجرین عشیرت حیدرانلو و سیبکی از طرف مأمورین احکام سرحدیه دولت علیه ایران مساعد باشد محض استحضار خاطر خطیر مبارک جسارت به عرض ورزید زیاده چه جسارت ورزد.

با مهر غلامعلی

* آباد ساختن، آباد یافتن زمین را، غنی و بی‌نیاز ساختن کسی را، خانه و زمین یا چیز به کسی دادن که تا زنده باشد از آن بهره‌گیری کند.

هو

کارپردازی دولت علیه ایران در وان

مورخه ۲۸ شهر رجب ۱۳۲۱

نمره ۱۱۷

محمد صدیق بیگ حیدرانلو در سمت [illegible] حمیدیه در باب این [illegible]

در این طرف وارد و چند روز در [illegible] پناه [illegible] از عشیرت خود با کو

رفته است در جناب امیرالامراء العظام اقبال السلطنه ملاقات [illegible]

جناب سرتیپ [illegible] در قرا [illegible] و دهات ماکو [illegible] ییلاق و قشلاق [illegible]

بیک و افراد [illegible] وارد [illegible] سعی کرد [illegible]

با توابع خود باران مهاجرت [illegible] محمد صدیق بیک

و توابع که از عشیرت [illegible] مصطفی بیک و کسان او در این طرف

گذشته [illegible] وارد و در خلاف [illegible] خود [illegible]

[illegible] است و [illegible] نیست اگر جناب اقبال السلطنه

با جازه اولیای دولت علیه و تصویب کارگزاران [illegible]

و افراد عشیرت او را [illegible]

[illegible] از طرف [illegible]

[illegible] از طرف [illegible]

[illegible] فصل [illegible] عهدنامه [illegible]

[illegible] عشیرت حیدرانلو

و [illegible] از طرف [illegible] دولت علیه ایران [illegible]

باشد [illegible] خاطر مبارک [illegible]

شمارهٔ سند: ۷۲۱
موضوع: مهاجرت محمد صدیق‌بک رئیس عشیرت حیدرانلو و همراهان وی از خاک عثمانی به ایران
تاریخ: ۷ شعبان ۱۳۲۱ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۲

نامهٔ کارپردازی بایزید به سفارت ایران در اسلامبول

نمره: ۱۳

تصدق حضور مبارکت شوم، چنانچه بعد ازمراجعت از ولایت وان تحصیلات سیر و سفر خود را به عرض اولیای آستان مبارک رسانده بود که با محمد صدیق‌بیگ نامی که از رؤسای عشیرت حیدرانلو و قائم‌مقام دوالای سواری حمیدی و صاحب پانصد و ششصد خانوار است ملاقات نموده و به دخالت خاک مقدسه ایران ترقیب و تحریص نموده بودم و آن هم قول داده بودند که به خاک مقدسه دخالت نماید.

له‌الحمد از یُمن توجهات خدیوانه حضرت مستطاب اجل اشرف خدایگانی روحنافداه این عرض و خدمت خانه‌زاد به صحت پیوسته و در بیست و چهارم شهر رجب‌المرجب محمد صدیق‌بیگ معروض با شصت نفر آغوات و رؤسای عشیرت خود به خاک مقدسهٔ ایران دخالت کرده و به چاکر خانه‌زاد نیز خبر فرستاده بود که در ماکو در نزد جناب اقبال‌السلطنه حاکم ماکو با مشارالیه ملاقات نمایم و چاکر هم به وصول این خبر به ماکو رفته و با مشارالیه ملاقات نموده. آنچه شاید باید به غیر حدّ به الطاف و مراحم اولیای دولت ابدمدت به مشارالیه امیدواری داده‌ام امیدوار است چنانچه خود مشارالیه هم وعده کرد غیر از پانصد و ششصد خانوار عشیرت خود به قدر پانصد خانوار نیز از سلسلهٔ دیگر عشیرت حیدرانلو در اول بهار به خاک مقدسهٔ ایران مهاجرت و ادخال نماید. عجالتاً که اول زمستان است با هشتاد و نود خانوار به خاک مقدس داخل و ساکن گشتند و صدقاً و جسارتاً به عرض می رساند که این مرد که از محال اباقیه الآن که خارج شده است خطیهٔ اباقیه را بکلی خراب و خالی از سکنه باید انگاشت زیرا که محال اباقیه با این شخص آباد بود و بس، عجالتاً از طرف جناب اقبال‌السلطنه حاکم

ماکو محمد صدیق‌بیگ معروض را به حکومت قراعینی و محافظه‌سرحد اباقیه مقرر و تعیین نمودند و به قدر صد بیست نفر سواری هم برای محافظهٔ کاروان به معیت مشارالیه تعیین نموده‌اند.

و در باب ممونام خواهرزاده طاهرخان مرحوم هم که راپورت نموده بودم که به مشارالیه نیز خبر فرستاده‌ام که آمده با فدوی ملاقات نماید هنوز فرستادهٔ خانه‌زاد مراجعت نکرده ولی یقین دارم که آن هم تکلیف و توعید چاکر را قبول نموده و عن‌قریب به خاکِ مقدسهٔ ایران عودت و دخالت نماید محض اطلاع آستان مبارک بندگان حضرت مستطاب اشرف اعظم روحنافداه جسارت نمود.

غلام خانه‌زاد، میرزاآقا

کارپردازی دولت علیّهٔ ایران مقیم بایزید

مورخه ۷ شهر شعبان المعظم ۱۳۲۱

(نمره ۱۳۵) تصدق حضور مبارکت شوم چنانچه بعد از مراجعت از ولایت وان تحدیدات سرحدی را به خاکپای

بعرض اولیای آستان مبارک رسانده بود که با حضور صدیق پاشا حاکم کورزر رئیس عشیرت حیدرانلو

وقتیکه مقام مهرالدین سوارای حمیدیه صاحب پانصد و ششصد خانوار است ملاقات نمودم و تبلیغات

خاک مقدسه ایران ترغیب و تحریص نموده بودم و آن هم قول داده بود که به خاک مقدسه ایران رجعت

نماید که بهتر از این توجهات خدیوانه خصوص تعطفات حضرت اشرف والا ندارد

لهذا عرض و خدمت خانه‌زاد به صحت پیوسته و دولت جهاندار شوکت مدار حضرت صدیق

پاشا معروض با جمعیت نفر اخوات و رؤسای عشیرت خود به خاک مقدسه ایران رجعت

کرده و به چاکر خانه‌زاد نیز خبر فرستاده بود که در ماکو در خدمت جناب جلالتمآب حاکم ماکو با شاهزاده

ملاقات نمایم و چاکر هم بوصول این خبر به ماکو رفته و با شاهزاده ملاقات نمودم الحمدلله شاید

باید بغیر چیز به الطاف و مراحم اولیای دولت ابد مدت به شاهزاده سپهداری ملحق

سپهدار است چنانکه خود شاهزاده هم وعده کرده غیر از پانصد و ششصد خانوار عشیرت حیدری به قدر

پانصد خانوار نیز از سلسله دیگر عشیرت حیدرانلو در اوایل بهار به خاک مقدس ایران

مهاجرت وارد خاک پایار جسارتاً که اخیراً رشتیان بت با اشرار و نفوذ خانواده به خاک مقدس

وارد خاک و ساکن گشتند و صدقاً و جسارتاً بعرض می‌رسد در گرانی سرحد که از محال اباقیه الدن

که خارج شده است خطه اباقیه را ابتکار خراب و خالی از سکنه باید از آن کاشتن زیرا

محال اباقیه با این شخص آباد بوده و بس جسارتاً از طرف جناب قوام‌السلطنه حاکم تاکنون چندین

بیک معروض را به حکومت قراینی و محافظه سرحد اباقیه مقرر و تعیین نموده‌اند و به قدر چندین نفر

سواری را برای محافظه کاروان به معیت شاهسون تعیین نموده‌اند

و در باب عمو یا برادرزاده ظاهرخان مرحوم را که راپورت نموده بودم که شیبانی نیز

خبر فرستاده‌اند که اینها با عده‌ای ملحق شده است باید هنوز فرستاده عده زیاد در راحتی نگرفته ولی

یقین دارم که از این تصنیف و ترحید جاکر را قبول نموده و عنقریب به خاک مقدس ایران

عودت و رعایت باید نمود حضرت اشرف اعظم روحی فداه جان نثار

غلام خانه‌زاد ...

شمارهٔ سند: ۷۲۲
موضوع: مهاجرت عشایر عثمانی به ایران و عشایر ایران به عثمانی
تاریخ: ۲٤ رمضان ۱۳۲۱ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۲

نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

نمره: ٥٤۸

مصطفی آقا رئیس عشیره قراعینی که سابقاً از خاک عثمانی مطرود شده و مدتی بود که در قراعینی در خاک دولت علیه سکنی نموده تا چندی قبل که به اقتضای شرارت و خباثت فطری خود پانصد خانوار رعیت دولت علیه را تشویق کرده با خود کوچانیده به خاک عثمانی آمد. اگرچه در باب سدّ راه شرارت و تجاوزات مومی الیه با باب‌عالی مذاکره و اقدامات لازمه در کار است، ولی چندی قبل که میرزا آقاخان کار پرداز بایزید را برای رسیدگی شکایات اتباع دولت علیه به وان اعزام نمودم به او دستورالعمل داده بودم که هنگام عزیمت از حدود با بعضی رؤسای عشایر خاک عثمانی ملاقات کرده آنها را تشویق و ترغیب به مهاجرت خاک ایران و به حسن توجهات و نگاهداری اولیای دولت علیه امیدوار و مستظهر سازد کار پرداز مومی الیه هم به موجب همان تعلیمات بنده هنگام عزیمت خود به وان با محمد صدیق‌بیک نام رئیس طایفه حمیدی ملاقات و مذاکرات لازمه نموده بود این دفعه به موجب راپرتی که از میرزاآقاخان کار پرداز بایزید و سعدالسلطان مأمور وان رسید گویا محمدصدیق مزبور به اتفاق شصت نفر سوار خود کوچ کرده به ماکو رفته و جناب اقبال‌السلطنه هم از او پذیرایی نموده و سیصد نفر سوار به معیت او داده که در قراعینی محافظهٔ امنیت سرحد را نماید و مابقی عشیرت مشارالیه هم گویا در بهار عموماً از خاک عثمانی کوچ کرده به خاک ایران بیایند به موجب اشعارات کار پردازان مزبورین در این مهاجرت دو رئیس عشایر از خاک عثمانی به ایران و از خاک ایران به عثمانی مغبونی با عثمانی هاست. بدیهی است همین که از طرف اولیای دولت علیه در حق بیک مومی الیه فی الجمله اظهار محبت و مرحمتی شد. مشارالیه بیش از بیش امیدوار و مستظهر گردیده احتمال دارد که مشوق

شده عشیره دیگر را هم مایل به مهاجرت خاک دولت علیه نماید اگرچه معلوم است که خود جناب اقبال‌السلطنه هم تاکنون تفصیل را به حضور اولیای دولت علیه اطلاع داده و در تسویه و ترتیب حالات آنها تعلیمات کافیه مرحمت شده است محض اینکه در این موقع از حسن خدمت و اقدامات میرزاآقا خان کارپرداز بایزید خاطر مبارک‌عالی درست مستحضر باشد. عین راپورتهای او را با راپورت سعدالسلطان لفاً ارسال داشتم که از لحاظ انور جناب مستطاب اجل افخم عالی دام اجلاله‌التعالی بگذرد.

مهر: پرنس ارفع‌الدوله

[حاشیه به امضای مظفرالدین شاه:] وزیر مکرر در این باب حکم فرموده‌ایم که اگر این طوایف در وسط خاط ایران سکنی بگیرند خیلی خوب است اجازه داده می شود و الا اگر بخواهند در حدود سکنی داشته باشند ابداً اجازه داده نخواهد شد و لازم نیست. شهر شوال ۱۳۲۱.

امضا: مظفرالدین شاه

۲۴ شهر رمضان ۱۳۲۱

[illegible]

... عشیره ... که در سابق از خاک عثمانی مطرود شده و مدتی بود در قره‌دنی

... خاک ترکیه سکنی نموده تا چندی قبل به اقتضای شرارت و خباثت فطری خود

با جمعی خانوار رعیت ترکیه را شورش کرده با خود کوچ نموده به خاک عثمانی آمده و اکنون

در باب سد راه شرارت و تجاوزات مشارالیه با بابعالی مذاکره و اقدامات لازمه

در کار است و لیکن چندی قبل به سرحد آقا خان کارپرداز بایزید را که بعضی از رؤسای ایلات

اتباع ترکیه به دولت احترام نموده باز دستورالعملی داده بودم که هنگام عزیمت از حدود

با بعضی رؤسای عشایر خاک عثمانی ملاقات کرده آنها را تشویق و ترغیب به مهاجرت خاک ایران

و تحصیل توجهات دولت [illegible] ترکیه دیده [illegible] مستحضر سازد کارپرداز [illegible]

برحسب اظهار تبلیغات بنده هنگام عزیمت خود بودن با محمد مهدی بیگ نام

رئیس طایفه حیدری ملاقات و مذاکرات لازمه نموده بود [illegible]

در از سرحد آقا خان کارپرداز بایزید و سعدالسلطان مأمور دولت [illegible] که محمد مهدی بیک

با اتفاق شصت نفر سوار خود کوچ کرده به ماکو رفته و جناب اقبال السلطنه

از او پذیرائی نموده و شصت نفر سوار به سمت اردبیل [illegible]

مرحمت فرمایند و باقی عشیرت مشارالیه هم که در بهار عنقریب از خاک عثمانی کوچ کرده

به خاک ایران [illegible] برحسب اشعارات کارپردازان سرحد [illegible]

در این مهاجرت هم زمین عشایر لزهک عثمانی با ایران و لزهک ایران با عثمانی

مخلوط با عثمانی است به همین جهت است که از طرف اولیای دولت علیه در حق ایشان

بالجمله اظهار مرحمت و مهربانی شد شرارت پیش ایشان دیده و در دستورالعمل کرده

احتمال دارد هم شرق شده عشیره دیگر را هم با این مهاجرت هک در تحت

اگرچه معلوم است در خصوص جناب اجلال اعظم تا کنون تفصیلی را اشعار

اطلاع داده و در تسویه و ترتیب مدت آنها تعلیمات کافیه مرحمت

محض اینکه در هیچ موقع از حسن خدمت و ارادت مینماید آقایان کارپرداز

خاطر مبارک را در است مستحضر باشند عین راپورتهای اوراد با راپورت

تفصیل را داشتم در ذیل ملاحظه خواهند فرمود

شمارهٔ سند: ۷۲۳
موضوع: ایالات منگور و مامش
تاریخ: ۳ ذیقعدهٔ ۱۳۲۱ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱

نامهٔ امامقلی میرزا به وزارت خارجه که از نظر مظفرالدین شاه گذشته است

فدایت شوم، در مسئله عسکرهای عثمانی استفسار فرموده بودند که در طرف نعلین مدت اقامت آنها چه شد و فعلاً رفته‌اند یا نه.

به جهت اینکه خاطر مبارک از ماوقع مسبوق باشد عرض تفصیل را لازم دانست. وقتی که مخلص در نعلین بود، حضرات عسکرها در تیرکش ده بایزید آقای رئیس‌العشایر منکور بودند تقریباً یک صد و هشتاد نفر بودند تماماً با سلاح دولتی و شش بار قاطر فشنگ مارتین همراه داشتند. مخلص به ملاحظهٔ مآل کار که برای دولت اساس دردسر فراهم نیاورده باشم اسبابی فراهم آوردم خود منکورها که از حکومت سابق ولاحق فراری بودند، حضرات عسکرها را از تیرکش که یک فرسخ و نیمی محل اقامت مخلص بود خارج نمودند. بعد از خروج آنها خود مخلص به قریهٔ تیرکش محل اقامت آنها رفته تا غروب آنجا بود بعد مراجعت به محل اقامت که نعلین بود نمود و محض رفع فساد منکورهای فراری از حکومت را دلجویی نموده و رئیس آنها را که با بیرآقا پسر حمزه‌آقای معروف بود و در تحت حمایت محمدآقای مامش امیرالعشایر بود و عمده یاغیگری طایفهٔ منکور طرف بایزید آقا از این حمایت محمدآقا امیرالعشایر در حق بابیرآقا پسر حمزه‌آقا شده بود به جهت خونی گری که این منکورها با مامش داشتند راضی نبودند که محمدآقای مامش مداخله در امورات منکور نماید و می‌ترسیدند که مآلاً به دوستی اسباب تضییع تمام آنها را فراهم آورد مخلص به ملاحظات عدیده و رفع شر مأمورین عثمانی بابیرآقا را از ریاست عزل و قادرآقا عموی بابیرآقا را که برادر حمزه‌آقا است سابق هم ریاست داشت به ریاست تمام منکور منتخب و مسلط نمود و تمام آقایان آنها را ملتزم ساخت که از حدود محال وزنه اگر یک نفر عسکر و غیره از اجنبی به این طرف تجاوز نماید جان و مال قادرآقا و برادران و من‌تبع او در گرو دولت باشند این قرار را گذاشته و

التزام را گرفته قادرآقا را در ریاست مقتدر نموده از نعلین حرکت کرده و تفصیل را به خاکپای مقدس حضرت اقدس امجد والا ولیعهد روحنافداه راپورتاً و مفصلاً عرض نموده از این اقدامات مخلص بسیار تعریف و توصیف فرموده بودند.

عسکرهای عثمانی که همان وقت به محال وزنه رفته بودند در قریهٔ کوره‌عمر که تقریباً یک فرسخ و نیم به حدود عثمانی فاصله دارد یک‌صد نفر آنها به خاک عثمانی رفته قریب هشتاد نفر از آن عسکرها در همان قریهٔ کوره‌عمر توقف کرده بودند این خبر به مخلص رسید محرمانه مأموری به سر رئیس منکور گذاشت که آنها را به هر تدبیری باشد از خاک داخله بیرون نمایند رفته بیرون نموده برگشتند از آنجایی که قریهٔ کوره‌عمر در دوردست بود و آبادی نداشت، این هشتاد نفر را دوباره مصطفی‌بیک میرآلای مقیم حمیدیه محرمانه به کوره‌عمر عودت داده بود. به محض اطلاع قادرآقا رئیس منکور و برادرش محمدآقا را فرستاد که اگر به زبان خوش خارج نشد به قوهٔ جبریه آنها را بیرون نمایند مشارالیهما هم رفته و بیرون نمودند حتی سیورساتی که همراه آورده بودند همه را به دهات اطراف فروخته رفته‌اند دیگر ابداً از آنها در حدود ایران نمانده‌اند از اوایل شعبان به این طرف احدی از عسکرها در داخله نیست مخلص به هر عنوانی بود این شر را رفع کرده و بدون مخمصه از پیش برد.

ولی در بهار آتیه نمی‌داند باز اقداماتی از آنها خواهد شد یا خیر و سد این باب را اولیای دولت روزافزون چگونه صلاح می‌دانند با دولت عثمانی قرار طرد و منع آنها را می‌دهند یا اینکه مقرر می‌فرمایند که در حدود تهیهٔ استعدادی باشد در این صورت هم اگر بنابراین باشد که خود منکورها حفظ حدود را نموده و مانع از تخطی اجنبی بشوند باید نسبت به منکورها از جانب دولت مرحمت و توجه مخصوص مبذول شود که با دلگرمی و امیدواری مشغول خدمت باشند و یا قشون دولتی مأمور سرحد خواهد شد آن را هم قبل از وقت معین فرمایند که ترک احتیاط در آتیه اسباب زحمت و خسارت دولت می‌شود زیاد عرضی ندارد ایام دولت و اقبال مستدام باد. ۳ ذیقعدهٔ ۱۳۲۱

مهر: امامقلی

[حاشیه:] پشت پاکت، یک فقره کاغذ امامقلی میرزا حاکم ساوجبلاغ است از عرض لحاظ انور اعلی حضرت اقدس شاهنشاهی ارواحنافداه خواهد گذشت. مورخهٔ ۶ شهر

ذیحجة الحرام ۱۳۲۱ نمرهٔ ۱۰۲۲

[دستخط شاه:] وزیر اعظم، با وزیر خارجه گفتگو نمایید و قرار صحیحی در این جواب دهید به جهت سرحد ارومی و ساوجبلاغ اردوی مختصری تهیه نمایید که در بهار منعقد شود. شهر ذیحجة الحرام ۱۳۲۱

امضا: مظفرالدین شاه

فدایت شوم — در مسئله عسکرهای عثمانی استفسار فرموده بودند در طرف تفلیس مدت اقامت آنها چه شد

و فعلاً در کجا هستند بجهة اینکه خاطر مبارک از ما وقع مسبوق باشد عرض تفصیلی را لازم دانست

دو دسته مختلف در تفلیس بود حضرات عسکرها در ترکیش ده بانزده آقای رئیس ایشان مذکور بودند تقریباً یکصد و هشتاد نفر بودند

تماماً با سلاح و تیر بیشتر با رقاطر فشنگ با رئیس همراه داشتند مختلف بلا حفظه مال کارد برای ... ورود فرار

نیاورده بودم ... فرار اقدام نمودند ... از حکومت ... قراری بعد حضرات عسکرها را از ترکیش ... نموده

مدت اقامت مختلف بود خارج نشدند بعد از خروج آنها مختلف تقریباً ترکیش مدت اقامت آنها رفته ... آنجا بود

بعد مراجعت ... اقامت در تفلیس بود و مختلف ... فلان مذکور بای فوری از حکومت ... نموده در پیش آنها را با میرزا آقا

میرزا حمزه آقای معروف بود و در تحت حمایت محمد آقای پاشا میرزا لطیف بود و عده ... عسکری طایفه مذکور طرف ... خبر شدند

در این حالت محمد آقای میرزا لطیف ... با میرزا آقا میرزا حمزه آقا شده بود بجهة خونی که در این مذکورها باشند ... مختلف ...

در محمد آقای پاشا ... در اهمالات مذکورها ... رسیده ... تمام آنها را فرار ... بتی

عده ... شرها ... عثمانی با میرزا آقا را از ریاست عزل و قادر آقا عموی با میرزا آقا را در برادر میرزا حمزه آقا ... برای ...

ریاست ... ریاست تمام مذکور منتخب ... تمام آقایان آنها را ... از ... قرار است

اگر تفنگ عسکری جمعیت ... بطرف ... جبال ... قادر آقا برادر ... تسلیم ... کرده اند

نگذاشته ... میرزا ... قادر آقا را در ریاست مستقر نموده از تفلیس حرکت کرده ... مختلف را ... حضرت ... بدهند

... بیک ... تعریف و توصیف فرموده بودند

عسکرهای عثمانی [illegible] توقف [illegible] رفته بعد در قریه کوره عمر [illegible] تقریباً یکصد [illegible] عثمانی حاضر [illegible] و قصد [illegible] آنها

[illegible] عثمانی رفته قریب شصت نفر از آن عسکرها در [illegible] قریه کوره عمر توقف کرده بعد از این خبر [illegible]

[illegible] مذکور گذاشته [illegible] آنها را [illegible] از قافله [illegible] سرحد [illegible] نموده برگشته

از آنجائیکه قریه کوره عمر در [illegible] بود و آبادی [illegible] ایران است این شصت نفر را [illegible] مصطفی [illegible] تعلیم [illegible]

کوره عمر عودت داده بودند بعض اطلاع [illegible] رئیس مذکور [illegible] آقا را فرستاده [illegible] اگر [illegible] خروج [illegible]

بقیه [illegible] آنها را [illegible] سرحد [illegible] رفته [illegible] حتی [illegible] همراه آورده [illegible] همه را [illegible] اطراف

[illegible] رفته اند دیگر [illegible] از آنها در حدود ایران نامده اند از [illegible] شوال [illegible] احدی از عسکرهای [illegible]

[illegible] این [illegible] را [illegible] کرده [illegible] ولی در بهار آتیه [illegible] باز [illegible] آنها

[illegible] این باب [illegible] دولت [illegible] چگونه صلاح میدانند [illegible] دولت عثمانی قرار [illegible]

[illegible] آنها را میدهند یا آنکه مقرر میفرمایند در حدود [illegible] استعدادی باشد [illegible] اگر بنا بر این باشد

[illegible] مذکور که حفظ حدود را نموده و مانع از [illegible] اجنبی شوند [illegible] نسبت بمذکورها از جانب [illegible] توجه

[illegible] مشغول خدمت باشند [illegible] سرحد [illegible] شده [illegible]

[illegible] در ترک احتیاط [illegible] آتیه [illegible] جهت [illegible] دولت [illegible] ۱۳۲۱ ذیقعده ۳

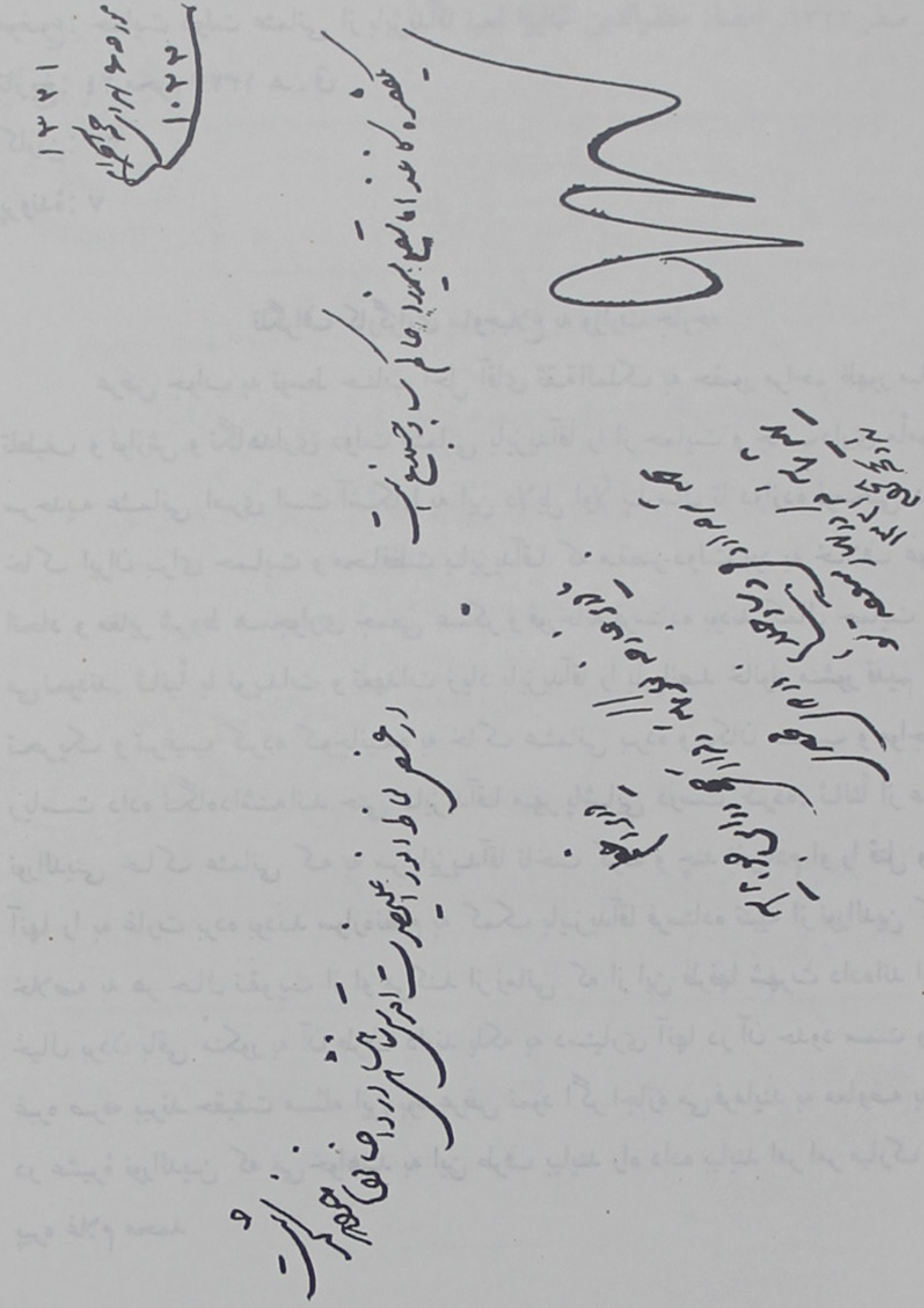

شمارهٔ سند: ۷۲٤
موضوع: حمایت دولت عثمانی از بایزیدآقا تبعهٔ ایران
تاریخ: ۲٤ محرم ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۷

تلگراف کارگزاری ساوجبلاغ به وزارت خارجه

عرض جواب به توسط جناب اجل آقای ثقة‌الملک به حضور مراحم ظهور مبارک تلطیف و نوازش و نگاهداری دولت عثمانی بایزیدآقا را از حمایت و جانب‌داری مأمورین سرحدیه عثمانی امری است آشکارا به این دلایل اولاً پارسال تا دوازده فرسخی داخلهٔ خاک ایران برای حمایت و محافظت بایزیدآقا که مقصر دولت بود به خلاف عهود و اتحاد و مغایر شروط همجواری جمعی عسکر و قورخانه فرستاده بودند کمال حمایت از او می‌نمودند. ثانیاً با نویدات و تعهدات زیاد بایزیدآقا را با پانصد خانوار منشور قدیم ایران تحریک و ترغیب کرده کوچانیده به خاک عثمانی برده و مکان منصب و مواجب و ریاست داده نگاه‌داشته‌اند حتی بایزیدآقا مهر پاشایی درست کرده. ثالثاً از عشیرهٔ نورالدینی خاک عثمانی که به سر بایزیدآقا تاخت کرده و چند نفر آدم او را قتل و مال آنها را به غارت برده بودند سواره‌نظام به کمک بایزیدآقا فرستاده تنبیه از نورالدین کرده. خلاصه به هر حال تقویت از او می‌کند از زمانی که از این طرفها شهرت داده‌اند امسال خیال بردن باقی منکور به آن طرف دارند بلکه به دستیاری آنها در آن حدود سمت وزنه و غیره صرفه ببرند حقیقت مسئله این بود عرض نمود اگر اجازه می‌فرمایند به معاوضه به مثل در عشیرهٔ نورالدین که می‌خواهند به این طرف بیایند راه داده بیایند امر امر مبارک است
پیره غلام محمد

[حاشیه:] فراریان در نورالدینی ذکر حضور ۲۳۸/ ۲۷ شهر محرم ۱۳۲۲
[نوشتهٔ پشت پاکت:]

یک فقره تلگراف کارگزار خارجه ساوجبلاغ از شرف عرض خاکپای مهراقتضای اقدس همایونی ارواحنافداه می‌گذرد. و دستخط مظفرالدین شاه به شرح «هو وزیر اعظم با

وزیر خارجه در این مسئله مذاکره کرده به هر طور که رأی می‌دهید سؤال و جواب شود شهر صفر ۱۳۲۲. امضا: مظفرالدین شاه»

طهران

اداره تلگرافی دولت علیه ایران

اطلاعات	تاریخ اصل مطلب			عدد کلمات	
	دقیقه	ساعت	روز		
			۲۲	۲۴۴	نمره ۳

از ساوجبلاغ

عرض جواب به توسط جناب اجل آقای ثقة الملک به حضور مراحم ظهور مبارک تلطیف و نوازش و نگاهداری دولت عثمانی بایزید آقا [illegible]

از حمایت و جانبداری مأمورین سرحدیه عثمانی امری است آشکار [illegible] داخله خاک ایران [illegible] برای حمایت

و محافظت بایزید آقا که مقصر دولت بود و بر خلاف عهود و تکالیف و مغایر شروط همجواری جمعی عسکر و قورخانه فرستاده بودند حمایت [illegible]

ثانیاً با نویدات و تعهدات زیاد بایزید آقا را با پانصد خانوار منسوب قدیم ایران تحریک و ترغیب کرده که کوچانیده به خاک عثمانی

و مکان منصب و مواجب و ریاست داده نگاه داشته‌اند حتی بایزید آقا هر چند کرت که تا حال از عشیره [illegible]

[illegible] بایزید آقا تاخت کرده و چند نفر آدم را به قتل و مال آنها را به غارت برده بودند [illegible] نظام [illegible]

[illegible] خلاصه به هر حال تقویت [illegible] از نظر [illegible] شهرت داده [illegible]

[illegible] از آنها در [illegible] و زنه و غیره [illegible] حقیقت مسئله این بود عرض شد [illegible]

بواسطهٔ تلگرافخانه [illegible]	گرفته شده	۲ گیرندهٔ مطلب
بتاریخ ۲۳ شهر محرم الحرام	ساعت [illegible] قبل	سنه ۱۳۲۲

[illegible]

۱۳۲۲
مورخه ۲۷ شهر محرم
۸۴

۷ شهر صفر از حضور گذشت

وزات امور خارجه

مفهوم تلگراف کارگزار جابر و چلیچ از تشرف فرض حاکم بهبهان و قبض اقدس همایون زاید مرحمت فرمایند

وزیر اعظم
عورت قائم در این
اداره
ملاحظه شد
به جهت محرم ربیع الثانی ۱۳۲۲
تحویل دیوان شد
Niz

شمارهٔ سند: ۷۲۵
موضوع: تجاوز عثمانی به صومار
تاریخ: ۳ ربیع الاول ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

از کرمانشاه به طهران

تلگراف فرمانفرما به وزارت خارجه

جناب بهجت‌الملک به وزارت جلیله خارجه اطلاع بدهید که موافق اطلاعات داودخان ایلخانی کلهر و صمصام‌الممالک از قصر و میرزاسید حسینخان تلگرافچی که در خانقین است دو عراده توپ و دو فوج عسکر نظامی عثمانی‌ها به مندلیج فرستاده‌اند که محصول اراضی صومار که سالها ملک مسلّمهٔ ایران بوده است ضبط و خراب نمایند. این قضیه و گفتگو سالهاست در این سرحد هست وزارت خارجه مسبوق‌اند ایلخانی کلهر و سرحدداران تکلیف خواسته‌اند تکلیف را از حضرت وزیر اعظم و وزارت خارجه معلوم نمایید محصول صومار را رعیت کلهر و ایوان خاک ایران کاشته‌اند. فرمانفرما

[پشت پاکت، دستخط مظفرالدین شاه:] هو وزیراعظم، به فرمانفرما خیلی در این مسئله تأکید نمایید، از آنها جلوگیری و ممانعت نماید ابداً حقی ندارند. محصول و اراضی مال ایران است. شهر ربیع‌الاول ۱۳۲۲.

امضا: مظفرالدین شاه

یک فقره تلگراف فرمانفرما، ازشرف عرض خاکپای مهر اقتضای اقدس همایونی ارواحنافداه می‌گذرد.

مورخهٔ ۵ شهر ربیع‌الاول ۱۳۲۲ نمرهٔ ۲۰۰

از کرمانشاه به طهران — ادارهٔ تلگرافی دولت علیهٔ ایران

اطلاعات	تاریخ اصل مطلب			عدد کلمات	نمره
	دقیقه	ساعت	روز		
			۲	۱۰۷	۳

جناب بهجت [illegible] وزارت جلیله خارجه اطلاع بدهید که بوثوق اطلاعات داده‌اند اهالی [illegible] و [illegible]

مدتی قبل [illegible] رسیده [illegible] ملک [illegible] در خاک [illegible] است [illegible] همراه [illegible] توپ [illegible] فوج عسکر نظامی عثمانی‌ها بند [illegible] و [illegible]

که مقصودی در [illegible] صورت [illegible] که به ممالک محروسه ایران [illegible] است خط [illegible] نمایند این قضیه و گفتگو نهایت [illegible] در این سرحد

هست وزارت خارجه [illegible] اهالی [illegible] و سرحدداران تکلیف خواسته‌اند تکلیف را از حضرت وزیر اعظم و وزارت

خارجه معلوم نمایید [illegible] خاک [illegible] خواسته‌اند فرمانفرما

بواسطهٔ تلگرافخانه	گرفته شده	گیرندهٔ مطلب
بتاریخ ۳ شهر ر[illegible] ساعت [illegible] دقیقه [illegible]	ذیل	سنه ۱۳۲۲

۱۳۲۲
مورخه ۵ شهر ربیع الاول
نمره ۲۰۰

وزارت امور خارجه

یک فقره تلگراف فرمانفرما از شرف عرض خاکپای مهر اقتضای اقدس اعلی ارواحنا فداه گذرانید

وزرای عظم [illegible]
[illegible] تلگراف [illegible]
[illegible] ۲۷ [illegible]
محصول [illegible] ایران است

۲۸ ربیع الاول ۱۳۲۲

شمارهٔ سند: ۷۲۶
موضوع: تجاوزات سرحدی
تاریخ: ۲۰ ربیع الاول ۱۳۲۲ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

تلگراف مشیرالدوله به فرمانفرما

از سلطنت‌آباد به کرمانشاه

مقتضی خواهید داد که جداً از متجاوزین جلوگیری نمایند، در این‌جا هم به سفارت عثمانی آنچه مقتضی است نوشته خواهد شد و به سفارت اسلامبول هم تلگراف خواهد شد. ولی چیزی که مفید است همان اقدامات حضرت اشرف والا در سرحد و موقع تجاوز است که امر اکید خواهید داد. مشیرالدوله

مهر تلگرافخانهٔ مبارکه

از سلطنت‌آباد به کرمانشاه

اداره تلگرافی دولت علیه ایران

اطلاعات	تاریخ اصل مطلب			عدد کلمات	نمره
	دقیقه	ساعت	روز		

مخصوص خواهید داد مرحمت‌نامه از نجف رسید خیلی گرمی نمودید در اینجا هم به سفارت عثمانی آنچه مقتضی است نوشته حواله

به سفارت اسلامبول هم تلگراف خواهم شد ولی چیزی که مفید است حال اقدامات حضرت اشرف والا در سرحد موقع

به وزارت هم اعلام که خواهید داد مشیرالدوله

بواسطهٔ تلگرافخانه			گرفته شده		گیرندهٔ مطلب
تاریخ ۳۰ شهر ربیع الاول	ساعت	دقیقه	[illegible]	شیل	سنه ۱۳۲۲

شمارهٔ سند: ۷۲۷
موضوع: حمل قورخانه و لوازم به مندلیج
تاریخ: ۲۳ ربیع الاول ۱۳۲۲ هـ.ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

تلگراف فرمانفرما به وزارت خارجه

هو

استخراج تلگراف رمز از کرمانشاهان

حضرت وزارت خارجه، ناصرالوزاره از بغداد با پست می‌نویسد، قورخانه و لوازم به مندلیج حمل می‌کنند. از دیگران هم خبر می‌رسد که عسکر می‌فرستند، می‌گویند سه عراده توپ کوهستانی در مندلیج حاضر کرده مخصوصاً فرستاده‌ام خبر نرسیده است تلگرافهای نسبت به این اخبار را بفرمایید دولتی نمایند. فرمانفرما ۲۳ ربیع الاول ۱۳۲۲

۸

استخراج تلگراف از اداره کرمانشاهان

حضرت وزارت خارجه ناصرالتجار از تهران دیروز رسیده می‌گوید

قورخانه و لوازم مشغول حمل هستند لذا دیگران هم خبر رسیده از عساکر روسیه

یکی نهایت سه هزار و توپ کوهستانی در مشغول حاضر کردن حضرت صاحبقران

خبر رسیده است تلگرافهای نسبت به این اخبار را نیز اطلاع داده‌اند

۲۲ شهر ۱ نمره ۲۳

ربیع الاول

شمارهٔ سند: ۷۲۸
موضوع: پناهندگی عبدالعزیز آقای زنگنه و یکصد نفر همراه تبعهٔ عثمانی به خاک ایران
تاریخ: ۲٤ ربیع الاول ۱۳۲۲ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۷

راپرت سر پل به وزارت خارجه ایران

راپرت سر پل

دو روز قبل عبدالعزیز آقای زنگنه که ساکن خاک صلاحیهٔ دولت علیهٔ عثمانی است با یکصد نفر سوار به خاک مقدسه پناهنده شده به وسیله و توسط حاکم زهاب از ایالت استدعای پناهندگی و محل سکونت برای اقامت خود و سوارهایی که همراه دارد نموده، انتظار تکلیف دارد. علی

راپرت سرپرست اداره تلگرافی دولت علیه ایران

دو روز قبل عبدالعزیز آقای زنگنه که ساکن خاک دولت علیه عثمانی است
با یکصد نفر سوار بخاک مقدسه پناهنده شده و بوسیله توسط حاکم زهاب
از ایالت استدعای پناهندگی و محل سکونت برای اقامت
خود و سوارهائی که همراه دارد نموده انتظار تکلیف دارد. علی

بتاریخ ۲۴ شهر ربیع الاول سنه ۱۳۲

شمارهٔ سند: ۷۲۹
موضوع: تجاوز عثمانی ها به مندلی و سومار
تاریخ: ۲۵ ربیع الاول ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

نامهٔ کارپردازی خانقین به وزارت خارجه

تصدقت شوم. امورات کار پردازی در سایهٔ مبارک از هر جهت منظم، رعایا و عابرین از زوار و غیره آسوده می باشند. قرانتین خانقین فقط دو روز مدت دارد و در نقاط دیگر قرانتیه نیست. مسئلهٔ که فعلاً تازگی دارد، تهیهٔ اردوی عثمانی ها در مندلی و حدود سومار است. سابقاً عرض کرده یک فوج پیاده با یک عراده توپ و قریب یکصد سوار به آنجا سوق نموده زد و خردی با عشایری کلهُر نموده چند نفر از طرفین کشته شدند و مقداری از زراعت جُو عشایر ایران را تلف نموده اند. از قرار اخبار متواتر در این هفته دو فوج دیگر با چند عراده توپ از بغداد به محل مزبور فرستاده اند، گویا عجالتاً می خواهند بقیهٔ زراعت ایرانی ها را بسوزانند و تا چندی در آنجا تشکیل اردو نموده توقف نمایند. قلعهٔ سومار را هم در زد و خرد اول از دست عشایر ایران گرفته اند. از قرار مذکور، داوودخان رئیس عشایر کلهر به واسطهٔ علاقه[ای] که در خاک مندلی دارد، با عساکر عثمانی هیچ طرف نشده و حتی اظهار بی طرفی هم نموده است. محض استحضار خاطر مبارک جسارت نمود الامر الاجل الامجد مطاع. فدوی مسعود.

کارپردازی دولت علیهٔ ایران

درخانقین نمره

مؤرخه ۲۵ ربیع الاول ۱۳۳۳

سواد راپرت کارپردازی [illegible]

تصدقت شوم

از آنجا که نظم رعایا و عابرین از زوار و غیره [illegible]

قراین خانقین فقط هر روز مدت دارد و در تعاقب [illegible]

نیست [illegible] که فعلاً تا رکی دارد تهیهٔ اردوی عثمانیها [illegible]

دویست و سی و دو سوار است سابقاً عرض کردم یک فوج [illegible]

و قریب یکصد سوار با آن سوق نموده [illegible]

چند نفر از طرفین کشته شده و مقداری از زوار [illegible]

ایران را تلف نموده‌اند از قرار اخبار [illegible] در این [illegible]

دیگر با چند عراده توپ [illegible] مزبور [illegible]

عجالةً [illegible] بقیهٔ زوار ایرانیها [illegible]

تشکیل اردو [illegible] توقف [illegible] قلعه [illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷۳۰
موضوع: تجاوزات به سومار
تاریخ: ۲۵ ربیع‌الاول ۱۳۲۲ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

استخراج تلگراف رمز از کرمانشاهان

وزارت خارجه، مطابق کاغذی که از سرحد به ایلخانی رسیده عثمانی ها اردوی عسکریه که در مندلیج داشتند، از طرف سومار حرکت داده به آن طرف مندلیج که طرف خودشان است زدند. هنوز هم دوباره به خاک سومار نیامدند. آدم مخصوص زباندان که فرستاده شده هنوز نرسیده است. بعضی راپورت که از اطراف می دهند به نظر بنده اغراق است و اینها قصدشان همان آب است که حالا به مندلیج می رود. فرمانفرما
۲۵ ربیع‌الاول ۱۳۲۲

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه به مشیرالدوله وزیر امور خارجه:]

تلگراف رمز را ملاحظه فرمودیم، معلوم می شود عثمانی ها بدون اینکه تخطی خاکی نمایند مراجعت کرده‌اند. البته به فرمانفرما همین امشب تلگراف رمز نمایید به ایلخانی و غیره قدغن اکید نماید دست از پا خطا ننمایید، تخطی ننمایید، کاری نشود که اسباب دردسر فراهم آید درست مطلب را با رمز حالی نماید. شهر ربیع الاول ۱۳۲۲
امضا: مظفرالدین شاه جوابِ سایر تلگرافات فردا ان‌شاءالله حضوراً مرحمت خواهد شد.

استخراج تلگراف رمز از کرمانشاهان

وزارت خارجه   مطابق کاغذی که از سرحد باطلاعات رسیده عثمانیها

در باب عسکری که در [illegible] داشته از طرف سومار حرکت داده با ظهر آن طرف

[illegible] طرف [illegible] رفت زده هنوز راه در باب [illegible] سومار زیاده

آدم مخصوص زیاده از آن در خبر شده هنوز نرسیده درست معلوم نیست

در اطراف هیچ نظر نه . اغراق رفت و اینها قصه شان [illegible]

فرمانفرما

[illegible] آب [illegible] در حالا به [illegible] مرحمت

۲۵ ربیع الاول ۱۳۲۲

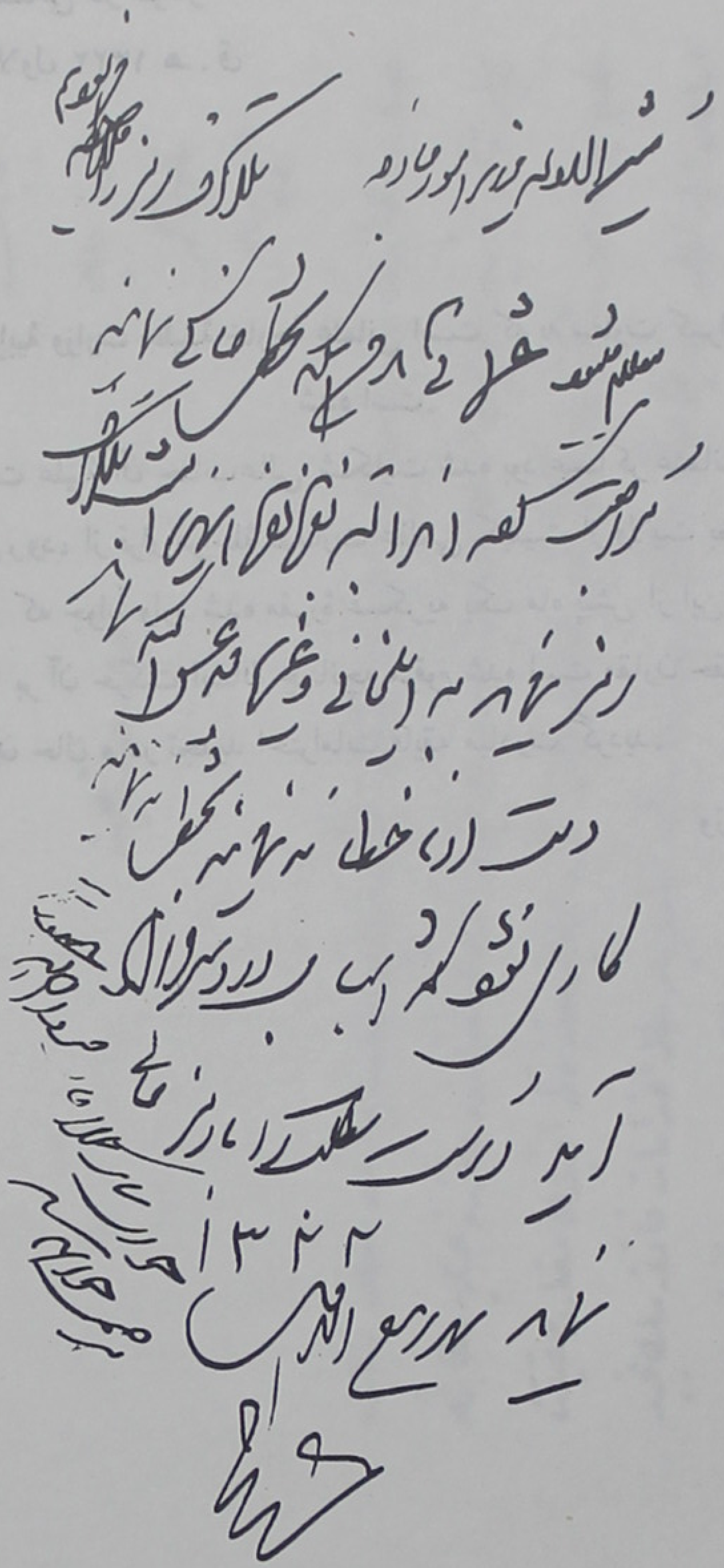

شمارهٔ سند: ۷۳۱
موضوع: عساکر عثمانی در سومار
تاریخ: ۲۸ ربیع الاول ۱۳۲۲ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

ترجمهٔ مراسلهٔ جوابیهٔ وزارت جلیلهٔ خارجهٔ عثمانی است که به سفارت کبرای اسلامبول نوشته شده است.

از سفارت علیهٔ آن جناب‌عالی شکایت شده بود عساکر عثمانی از سومار پیش حرکت کرده می رود، از قرار مراسلهٔ صدارت عظمی کیفیت از ولایت بغداد استعلام و در تلگراف نامه‌ای که جواباً وارد شده مفرزهٔ عسکریه یک ماه پیش از این به بغداد معاودت نموده است. بنا بر آن حرکت ایشان چنانچه مرقوم شده است مقارن حقیقت نمی‌باشد به این وسیله در بیان حال و در تجدید احترامات فایقه مبادرت گردید.

وزیر خارجه ــ توفیق

باب عالی

دائرهٔ خارجیه

مکتوبی قلمی

عدد
۲۸

٥

ایران سفارت علیه‌سنه

عساکر شاهانه‌نك سوجبلاغده ایروان طوغریسنه حرکت ایتمکده اولدیغی سفارت علیه‌لرنده معرضه شکایتده
بیان اولنمش اولدیغنه مبنی ایجاب ایدنلردن استعلام اولنمش جواباً بغداد ولایتندن آلنان تلغرافنامه‌ده مفرزهٔ عسکریه‌نك برآی
مقدم بغداده عودت ایتمش اولمسنه نظراً ایروان طوغری حرکت ایتمکده اولدیغی حقنده‌کی اخبارك مغایر حقیقت
اولدیغی انبا ایلنمش اولدیغی کبی باقیلرك سیره اشعار بیورلمسی اولمغله بیان حال اقدامات فائقه ملکانه‌لرینك تجدید
تأمیناته ذیلنده حسن اتحاد تزیید فی ۲۸ جمادی‌الاولی ۳۲۲ و فی ۲۹ حزیران ۳۲۰

خارجیه ناظری
توفیق

شمارهٔ سند: ۷۳۲
موضوع: تجاوز به سومار
تاریخ: ۶ ربیع‌الآخر ۱۳۲۲ هـ.ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

ترجمه نامهٔ وزارت خارجهٔ عثمانی به سفارت سنیهٔ کبری نوشته شده است.

دو فقره تقریر جناب‌عالی مورخهٔ ۲۳ و ۲۹ شهر ربیع‌الاول نمرهٔ ۲۴ و ۲۸ دایر به قلع مزروعات اراضی سومار و قتل دو نفر محافظین حدود و جرح سه نفر و تضمین خسارات واقعه و دیت مقتولین و مجروحین ملاحظه شد. در این باب برحسب اشعار سفارت کبری کیفیت از ولایت بغداد استعلام گردیده. از قرار جواب ولایت مشارالیها از مقام صدارت نوشته‌اند که در بیست و پنجم ماه شباط طرف صبح به قدر چهارصد و پانصد نفر سواره از اهالی ایران با عشیرت کلهور درشکه واقعه مابین اراضی سومار و مندلی تحشّد کرده و به انشاء باستیون به عساکر عثمانی که برای منع تجاوزات به آنجا سوق شده جرئت به استعمال سلاح نموده از عساکر عثمانی یک نفر ضابط را شهید و سه نفر را مجروح و یک نفر اسب تلف و دو اسب مجروح کرده‌اند و وقوع این مصادمه ناشی از آن شده که چون اراضی مذکوره در تحت استاتوقو بوده و عساکر عثمانی مأمور به قلع مزروعات آنها گردیده‌اند، ایرانی‌ها مداخله و ممانعت می‌کرده‌اند و سابق چه به واسطهٔ سفارت عثمانی در طهران و چه در اینجا از طرف باب‌عالی به سفارت کبرای ایران، با وجودی که کراراً تبلیغ شده که اراضی سومار با تعرض اگر از محل مختلف‌فیه هم باشد در تحت استاتوقو مانده، از هیچ طرف زراعت نشود و چنانکه یک دو ماه قبل برحسب وقوع تجاوز عشایر ایران باز به واسطهٔ سفارت عثمانی در طهران برای منع تجاوزات عشایر ایرانی در طهران اجرای تشبثات شده مع مافیه عدم اهتمام به این گونه تجاوز و ابتدا به مجادله و مقاتله بکلی منافی مناسبات همجواری و مصافات ودادیهٔ بین‌الدولتین بوده و عاید به مسبّبین است. در ضمن خواهشمندم استحصال اسباب منع تکریر این گونه حالات و تأدب مسببین به تجدید تأمینات احترامات فایقه خود را وسیلهٔ حسنه اتخاذ گردید.

وزیر امور خارجه ـ توفیق

باب عالی
دائرۀ خارجیه
مکتوبی قلمی
عدد
٢٢

ایران سفارت علیه سنه

سومار اراضیسی مزروعاتنک قلعی و حدود محافظه‌سنده ایکی نفرک قتل و اوچ نفرک جرح ایدلمسنه دائر اولنه
تحقیقات واقعه‌نک مفصل و موجوده‌نک وثیقه‌لر ایله ارسالنی الحاق و تأکید کیفیتی شامل وارد اولان تذکره اوچ و تذکره
ظفره یعنی اوچ طاقم باتخیله تذکره درمیان و سکز یوز سکسان اوچ تاریخلو ایکی قطعه تقریر وارد سفارت‌لری مطالعه کذار اشعار دری
اولدی بو بابده سفارت علیه‌لرینه وقوعبولان افاده اوزرینه کیفیت لدی الاستعلام گچه‌سی شباطک بکلدیکی گوره
صحیحه عشایر ایرانیه‌دن کلهر عشیرتی ایرانیه‌دن دره‌بیشون آتوب سومار اراضیسنه تزیل ایتدکلری بو غائله‌ده تحقیق ایلر
انشا ایدلکده تجاوزاتک منعی ایچون سوقه اولنان عساکر شاهانه‌یه قارشو استعمال سلاح جرأت ایدلدیکی اولنان مقابله‌ده
عساکر شاهانه‌دن بر ضابط شهید و اوچ مجروح و نفراتدن بر تلف و ایکیسی مجروح اولدیغی بغداد ولایتنه‌دن جواباً
بیلدیرلدیکی و شو حالده واقعه‌نک اساس توقوعانه بولنان سومار اراضیسنه ایرانلیلر طرفندن زرع ایدلمسنه دائر
وارد دائره‌سنه عساکر شاهانه طرفندن مزروعاتک قلعنه عشایر ایرانیه‌نک مداخله و ممانعتنده تشبثات
اتمیه اولدیغی بوکره باتکرار بیان اولنمش بولنمشدر. مقدمی بالدفعات کرک طهرانده سفارت سنیه واسطه‌سیله
حکومت علیه قنبوله‌سنه و کرک سفارت علیه‌لرینه تبلیغ اولندیغی وجهله اراضی مذکوره‌نک بالمفاوضه محل مختلف فیه حقنده ده
اولسیه بو اراضینک طرفینجه زرع و استعمال اولنمامه‌سی حالنده بولنمیله اشبو قیل و قال و اصول
اقتضاسنده بولندیغی دائره عشایر ایرانیه اولدیغی بر ایکی آی ظرفنده وقوعبولان تجاوزاتک منع محمده
سفارت سنیه شایان مدقیق طرابلچه تشبثات اجرا ایدلدیکی حالده اوراجه تدابیر منعیه اتخاذی لازم‌ده
ایکن نه عشایر مذکوره‌نک بو صورتله تجاوزلری دوام و تقاعدلری اتباع ایله حسیاده بر غلیق حسن مناسبات همجوارانه
و دولتینه جنیه کی مصالحات و داویه کلیاً منافی و سببیتک تعقیبی حاکی اولدیغی بدیهی ایسه ده کلنه تعمیماً

بو مثللو احوالك منع تكرری و جبلدینك تأدیبی اسبابنك تحصیلی الحمله احترامات فائقه‌مك تجدیه

نامنیاته وذریعه حسنه اتخاذ مقتضیدر فی ٢٦ ربیع الآخر سنه ١٢٤٧ وزرانه عجم

خادم دولتی
توفیق

شمارهٔ سند: ۷۳۳
موضوع: تجاوز به مندلیج
تاریخ: ۸ ربیع الثانی ۱۳۲۲ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

گزارش دو فقره راپورت تلگرافی به وزارت خارجه

هو

فدایت شوم. دو فقره راپورت از قصر و خانقین در باب اقدامات عثمانی ها به خراب کردن قلعهٔ خان احمدخان و کومه‌سنگی در مندلیج رسیده است، لفاً ارسال داشت ملاحظه و تحقیقات لازمه فرموده زود مذاکرات مقتضیه را نموده از نتیجهٔ اقدامات اطلاع دهید، لازم است اقدامات سریعه در این کار بفرمایید و راپورتها را هم بعد از ملاحظه عودت دهید. زیاده زحمت ندارد.

[حاشیه:] کابینهٔ وزارت خارجه ۹ شهر ربیع الثانی ۱۳۲۲ ــ سومار ٤ ــ ۸۸۹ ــ ۱۲ شهر ربیع الثانی ۱۳۲۲

راپرت خانقین: از قرار خبر صحیحی که رسیده عثمانی ها قلعهٔ خان احمدخان را توپ بسته منهدم ساخته و زراعات اهالی ایران را تمام آتش زده سوزانده‌اند آب را هم گرفته‌اند لواپاشا و قائم‌مقام ارکان حرب و عساکر تمام به سراغ اراضی والی پشتکوه رفته‌اند چهار نفر ارکان حرب برای تعیین حدود از اسلامبول می آیند. حسین

۷ ربیع الثانی ۱۳۲۲ هـ . ق

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:] وزیر اعظم، اقدامات سریعه در جلوگیری تجاوزات عثمانی ها بکنید. شهر ربیع الثانی ۱۳۲۲ هـ . ق.

راپرت قصر: به موجب کاغذی که نایب مندلیج به این غلام می نویسد، عثمانی ها کومه سنگی را که محل تعیین حدود دولتین ایران و عثمانی است توپ بسته بکُلی منهدم ساخته‌اند و به قدری به رعایای ایران اذیت رسانیده‌اند که بسیاری از آنها

پنهان اند. حاجی آقا

به تاریخ ۷ شهر ربیع الثانی ۱۳۲۲ هـ. ق

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:] وزیر اعظم، تفصیل را زودتر تحقیق کرده به عرض برسانید. شهر ربیع الثانی ۱۳۲۲.

طومار

۱۳۲۲
کابینه وزارت رسم ۹ شهر ربیع ۱

نمره ۱۷۲۲ ۱۲۲۲

فقره راپورت از قصر [illegible] نقل از باب — مراتب شد

اقدامات عثمانیها بخراب کردن قلعه خان احمد خان و گرفتن سکنه در [illegible]

رسیده است که [illegible] از اهالی [illegible] مداخله و تحقیقات شده و معلوم شد

مذاکرات مقتضیه را شفاهی از نتیجه اقدامات اطلاع [illegible] است

اقدامات سریعه در این کار [illegible] [illegible] است [illegible]

صورت [illegible] [illegible]

وزیر اعظم ... اقدامات ...

ادارهٔ تلگرافی دولت علیه ایران

راپرت خانقین

از قرار خبر صحیحی که رسیده عثمانیها قلعه خان احمدخان را توپ بسته
منهدم ساخته و زراعات اهالی ایران را تمام آتش زده سوزانده اند
آب را هم گرفته اند لوا پاشا و قایم مقام ارکان حرب و عساکر تمام
بسراغ اراضی والی پشتکوه رفته اند چهار نفر ارکان حرب برای تعیین
حدود از اسلامبول میایند حسین

بتاریخ ۷ شهر ربیع الثانی سنه ۱۳۲۲

اداره تلگرافی دولت علیه ایران

راپرت قصر

بموجب کاغذیکه نایب مندلیج با نیغلام مینویسد عثمانیها کومه سنگهارا

که ممیز تعیین حدود دولتین ایران و عثمانی است توپ بسته یکی منهدم ساخته اند

و بقدری بر رعایای ایران اذیت رسانیده اند که بسیاری از آنها پنهان نمایند

حاجی آقا

بتاریخ ۲ شهر ربیع الثانی سنه ۱۳۲۲

شمارهٔ سند: ۷۳٤
موضوع: شرارت مصطفی بیک در سرحد
تاریخ: ۱۵ ربیع الآخر ۱۳۲۲ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱

نامه از سفارت کبرای ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

نمرهٔ: ۹۳

به سبب قِلّت تردد شتر در این موسم شترداران از راه روسیه به طربزون آمده بارهای تجارتی را متعهد می‌شدند که تا گمرکخانهٔ قزلدیزه که یک فرسخی سرحد باشد با عراده‌های گاوی حمل و نقل کرده از آنجا با شترهای خود به داخلهٔ ممالک محروسهٔ ایران حمل نمایند، ولی پارسال دو نفر از خانجی ها مقیم طربزون آقاعلی و آقامرتضی نامان ایرانی محض منافع شخصی بارهای تجارتی را متعهد شده بودند که تا رأس سرحد با عرادهٔ گاوی برده در آنجا به مکاریان ایرانی بدهند، از این‌رو اشکالات کلی رو داده بوده است به موجب قیودات واقعه در این خصوص مخابرات کلی مابینِ کارپردازخانه و حکومت محلی به وقوع رسیده است، حکومت و گمرک قزلدیزه اظهار داشته است که بارها را اگر در رأس حدود مبادله نموده و در گمرک قزلدیزه که محل امنیت است نگذارند موجب ضرر و خسار شده اسباب دردسر خواهد بود، لهذا جلو عراده‌ها را گرفته به تجاوز از گمرکخانه مانع شده بودند، بالاخره بنا بر تأکید کارپردازی در عدم تأخیر سوقیات تجارتی به طور موقت سرباز ترفیق کرده بارهای مرسوله را از حدود ردّ کرده بودند، امسال نیز خانجی های معروض متنبه نشده دوباره به این مقام برآمده و در طربزون عجالتاً به هفتصد بار متعهد شده‌اند که مثل پارسال نقل نموده اشکالات عظیمی فراهم بیاورند علی الخصوص در این موقع که سواران و عونهٔ مصطفی بیک نام که دو سال است از ایران فرار کرده علی الدوام مشغول شقاوت است چنانچه چند روز قبل در سرحد قره‌عینی به کاروان ولی بیک ایروانی از تبعهٔ روسیه هجوم آورده بیست و پنج شتر او را می‌کشند و گویا مقصدشان بر این است که اتباع اجنبه را متضرر و مزاحمت نموده اسباب دیگر فراهم بیاورند. لهذا خانه‌زاد به ولایت رسماً نوشته دستگیری مصطفی بیک

را موکداً درخواست نمود ضمناً اظهار داشت که عراده‌جی های عثمانی را قدغن نمایند که مثل پارسال به رأس حدود بارهای تجارتی را نریخته امثال سنوات سابق تا گمرکخانه قزلدیزه نقل نمایند و عجالتاً منتظر ورود آدمهای خانجی های معروض از طربزون می باشد که تنبیهات لازمه از طرف کار پردازی در حق آنها داده شود. امیدوارم که ان‌شاءالله از توجهٔ بندگان حضرت وزارت پناهی روحی فداه به تدابیر لازمه جلوگیری نموده، مانع از تجاوز اشرار و وقوعات بشود، اطلاعاً جسارت به عرض نمود.

خانه‌زاد، عبدالله

۱۵ شهر ربیع الاول ۲۲

۹۴

بسبب قلت تردد شتر در این موسم شترداران از راه روسیه بطربزون آمده بارهای تجارتی متعهد شدند تا گمرکخانه
قزلدیزه که یک فرسخی سرحد باشد بعراده‌های گاوی حمل و نقل کرده از آنجا با شترهای خود بداخله ممالک محروسه ایران
حمل نمایند ولی یک نفر از فاتحچیهای مقیم طربزون آقا علی و آقا مرتضی نامان ایرانی نظر بمنافع شخصی بارهای تجارتی را
متعهد شده بودند تا رأس سرحد با عراده گاوی برده در آنجا تحویل ایرانیها بدهند از این رو اشکالاتی رو داده است
بموجب قیودات واقعه در این خصوص مخابرات ملی مابین کارپردازخانه و حکومت محلی بوقوع پیوسته است حکومت
و گمرک قزلدیزه اظهار داشته است که بارها را اگر در رأس حدود مبادله نموده و در گمرک قزلدیزه تفتیش
اهمیت است نگذارند موجب ضرر و خسارت شده اسباب دردسر خواهد بود لهذا جلو عراده‌ها را گرفته تحویل از
گمرکخانه مانع شده بودند بالاخره بنابر تأکید کارپردازی در عدم تأخیر محمولات تجارتی بطور موقت بنا بر تحقیق
کرده بارهای مزبوره را از حدود رد کرده بودند امسال نیز فاتحچیهای معروض تقبل نشده دوباره بهمین مقام آمده
در طربزون عمال بمقصد بار متعهد شده‌اند که بار نقل نموده اشکالات عظیمی فراهم بیاورند
علی الخصوص در این موقع در سالار دعوی مصطفی بیک نام در تاول است از ایران فرار کرده علما اعدام

شغلی شقاوت است چنانچه چند روز قبل در سرحد قره‌عینی بکاروان دولت ایروانی از تبعهٔ روسیه هجوم آورده بیست و پنج نفر از ایشان را کشتند و لوازم متعرض شدند بدینها است در اتباع اجنبیه را متضرر و خسارت جبران نموده اسباب فراهم بیاورند لهذا فدوی زیاد به دولت روسیه نوشته دستگیری مقصرین را اکیداً درخواست نمود

ضمناً اظهار داشت در عوض جریمه‌های عثمانی را تقبل نماید در شب یکشنبه اول بر سر حدود بارهای تجار از تبعهٔ شمال سنوات سابق تا حال گرفتند قرار دیده نقل نماید و عجالتاً منتظر ورود آدمهای خارجی معروفین از طرف بلاد حکمرانی در تنبیهات لازمه از طرف کارپردازی در حق آنها داده شود امیدوارم که انشاءالله از توجه مخصوص وزارت جلیله خارجه روحی فداه تدابیر لازمه جلوگیری نموده مانع از تجاوز اشرار و وقوعات شود الامر عالی مطاع

شمارهٔ سند: ۷۳۵
موضوع: تجاوزات عثمانی به صومار و سیفی و ملحظابی
تاریخ: ۲۳ ربیع‌الثانی ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ:

از ایالت کرمانشاهان به وزارت جلیلهٔ خارجه

نمره: ١٦٤

باش شه‌بندری مراسلهٔ رسمی به کارگزاری اظهار داشته جوابی گفتم مسوده کرده به مشارالیه دادند که نمره گذاشته برای باش‌شه‌بندری بفرستد سواد سؤال و جواب مراسلهٔ رسمی را لفاً فرستادم ملاحظه فرمایید و این تفصیل همان است که با دو چاپار قبل در لوایح معروضه عرض شد که حالا این محمل را بر او قرار داده و این لباس را بر او پوشانده‌اند. و از قراری که میرزا سیدحسین‌خان تلگرافچی خانقین که از طرف ایران مأموریت دارد و آدم معقول فهمیده[ای] است نوشته و از جاهای دیگر هم خبر رسیده عثمانی‌ها پس از آنکه آن اقدامات را در صومار کرده به سیفی و ملخطابی رفته محصول آنجا را هم آتش زده و خراب نموده‌اند. اگرچه خود مخلص در تلگرافخانه و در جزو عرایض تحریری عرض کرده که باید مطلب و کار به دست عثمانی نداد ولکن از روزی که این اقدام را در صومار کرده و این طرف را ساکت دیدند خیلی جری شده و چند فقره اقدامات خارج از هر قاعده نموده‌اند. مخلص به همان ملاحظاتی که در لوایح چاپارهای یکی دو هفته قبل عرض کرده تکلیف خود را دنبال کردن در این مبحث نمی‌دانم، اما برای اینکه دچار مسئولیتی نشوم و به‌علاوه ادعای حقوق نمک‌خوارگی دولت و وظیفه کرده باشیم همینقدر اجمالاً عرض می‌نمایم که در مقابل عثمانی‌ها نمایش دولتی لازم است، حالا اگر رأی مبارک اولیای دولت علاقه گرفت و ا ز نمایش دولتی سؤال فرمودند مراتب را عرض می‌کنم. مستدعیم مراتب را به عرض حضور حضرت وزارت عظمی دامت شوکته رسانده، هرگاه تصویب فرمودند معاً گزارش را به عرض خاکپای جواهرآسای مقدس همایونی ارواحنافداه برسانید.

حاشیه:

ـ اختصاراً عرض می‌کنم اگر نگویم خیانت است، بگویم می ترسم دشمنهایم عرایض صادقانهٔ بنده را لباس دیگر بپوشانند که مثلاً فلانی می خواهد خرج بتراشد یا و غیره و غیره...

در هر صورت به موجب استخاره صلاح خود را در عرض مسئله دیدم، نه در سکوت لازم است در مقابل این حرکات عثمانی یک اردوی مختصری تشکیل کرد هیاهوی او را زیاد نمود، اقلاً عشایر سرحدی خودمان ما را کان‌لم‌یکن نخواهند داشت، اقلاً آنها هم یک حسابی برای خودشان خواهند نمود به کلی ول کردن و سکوت کردن هم عثمانی ها را خیلی جری خواهد کرد، هم عشایر سرحدی خودمان را خیلی از ما مأیوس و خیلی به آنها امیدوار خواهد نمود حالا مختارید، همینقدر استدعا دارم این لایحه را از عرض حضور حضرت وزیر اعظم بگذرانید، اگر صلاح دیدند به عرض خاکپای مبارک اعلی حضرت همایونی برسانید، صلاح ندیدند مستدعی هستم به عرض برسانید.

محل مهر: فرمانفرما

عبدالحسین فرمانفرما

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

وزیر اعظم

فعلاً که به جهت ناخوشی اردو نمی توان منعقد کرد، لیکن به جهت پاییز دو فوج اردو بزنند ضرری ندارد. شهر جمادی‌الاولی ۱۳۲۲. محل امضای مظفرالدین شاه

[نوشتهٔ پشت پاکت نامه:]

وزارت امور خارجه

صومار

نوشتجات فرمانفرما و نقشه که فرستاده از عرض خاکپای مهراقتضای سلطان اعلی حضرت اقدس همایون شاهنشاهی روحنافداه خواهد گذشت.

[دستخط مظفرالدین شاه:]

وزیر اعظم، نقشه را در وزارت خارجه ضبط نمایید و گفتگویی که با باب‌عالی

و سفارت عثمانی شده و قراری که گذاشته‌اند برای فرمانفرما بفرستید که مستحضر باشد.
شهر ربیع‌الثانی ۱۳۲۲ محل امضای مظفرالدین شاه
[نوشتهٔ روی پاکت نامه:]

ثقة‌الملک ملاحظه نمایید بعد باید فهرست عرض کنید که قراری گذاشته نشده ما مطالبه می‌نماییم آنها به مماطله جواب می‌دهند، فرمانفرما این طور بنویسید هر طور امر و مقرر شود مجری شود.

۲۳ ربیع ۲
۱۳۲۲

نمره ۱۸۴ — از ایالت کرمانشاهان — بوزارت جلیله خارجه

باش شهبندری مراسله رسمی به کارگذاری اظهار داشته جوابی که تشخیص نموده کرده مشارالیه

دو دفعه که نمره گذشته برای باش شهبندری بفرستد سواد سؤال و جواب مراسله رسمی را

تلغرافاً دو مرتبه عرض شد و این تفصیل همان است که با دو چاپار قبل در لوایح

معروضه عرض شد که حامله این محمل را بر او قرار داده و این لباس را برای او پوشانیده‌اند

و از قراریکه میرزا سید حسین خان تلگرافچی خانقین که از طرف ایران مأموریت دارد و معلوم

معقول فهمیده است نوشته و از جاهای دیگر هم خبر رسیده عثمانیها پس از اینکه آن

احترامات را درصحرا کرده به سبکی و مخاطبه رفته محصول آنجا را هم آتش زده و خراب نموده‌اند

اگرچه خود چنین در تلگرافخانه در جزو عرایض تحریری عرض کرده که باید مطلب دکان است

عثمانی مراد دیگر از ذریعه این اقدام را در صدور مار کرده و اینطرف رسانیده دیروز

خیلی جری شده چند فقره اقدامات خارج از هر قاعده نموده‌اند مخصوص بهمان ملاحظه

که در لوایح چاپارهای یکی دو هفته قبل عرض کرده تفصیل خود را دنبال کردن در این مبحث

نمیدانم اما برای اینکه دو چاپار مسئولیتی نشوم و بعد و ادای حقوق نمک خوارگی دولت دو دفعه

کرده باشم همینقدر اجمالاً عرض مینمایم که در مقابل عثمانی‌ها نمایش درشتی لازم است علاوه دیگر

رای مبارک اولیای دولت علاقه گرفت و در نمایش درشتی سؤال فرمودند ترتیب را عرض

میکنم تسهیم ترتیب را بعرض حضور حضرت وزیر اعظم داشت شوکته رسانیده هر گاه تصویب

فرمودند معاً گذارش را بعرض خاکپای جواهر آسای مقدس همایون ارواحنا فداه رسانید

اینها را عرض میکنم اگر نکنم خیانت است بکنم میترسم

دشمنهایم عوالم صادقانه مرا بجز بی لیاقتی دیگر نمود دهند

که مثلاً فلان میخواهد جمع برترشیز یا دعوی و غیره ......

درین صورت بموجب اشاره صلاح چه بود در عرض سکوت دیدیم

هر دو سکوت لازم است در مقابل این حرکات عثمانی که از اول

محضری نکشیده که در جایی ادعا بشود یا نمود اطلاع حاصل که تا حال

حقوقی تلوکان لم یکن تحول اینجا داشت اطلاع اینها هم که

برای تحقیقات آنجا امینه نمود نقض دل کردیم و سکوت کردیم هم عثمانی

کامل صلح جویی آنها کردیم عثمانی بر ضد حقوقات کوشش

ارضا نمودیم و صلح آنها امید وار خواهد بود حالا مختار

منظور است و ادارم لا اقل عرض حضور حضرت اقدس اعظم

بلکه اینست اگر صلاح دیده بعرض خاکپای مبارک اعلیحضرت همایونی

برسانید صلاح ندیدید محترماً بعرض برسانید

[illegible]

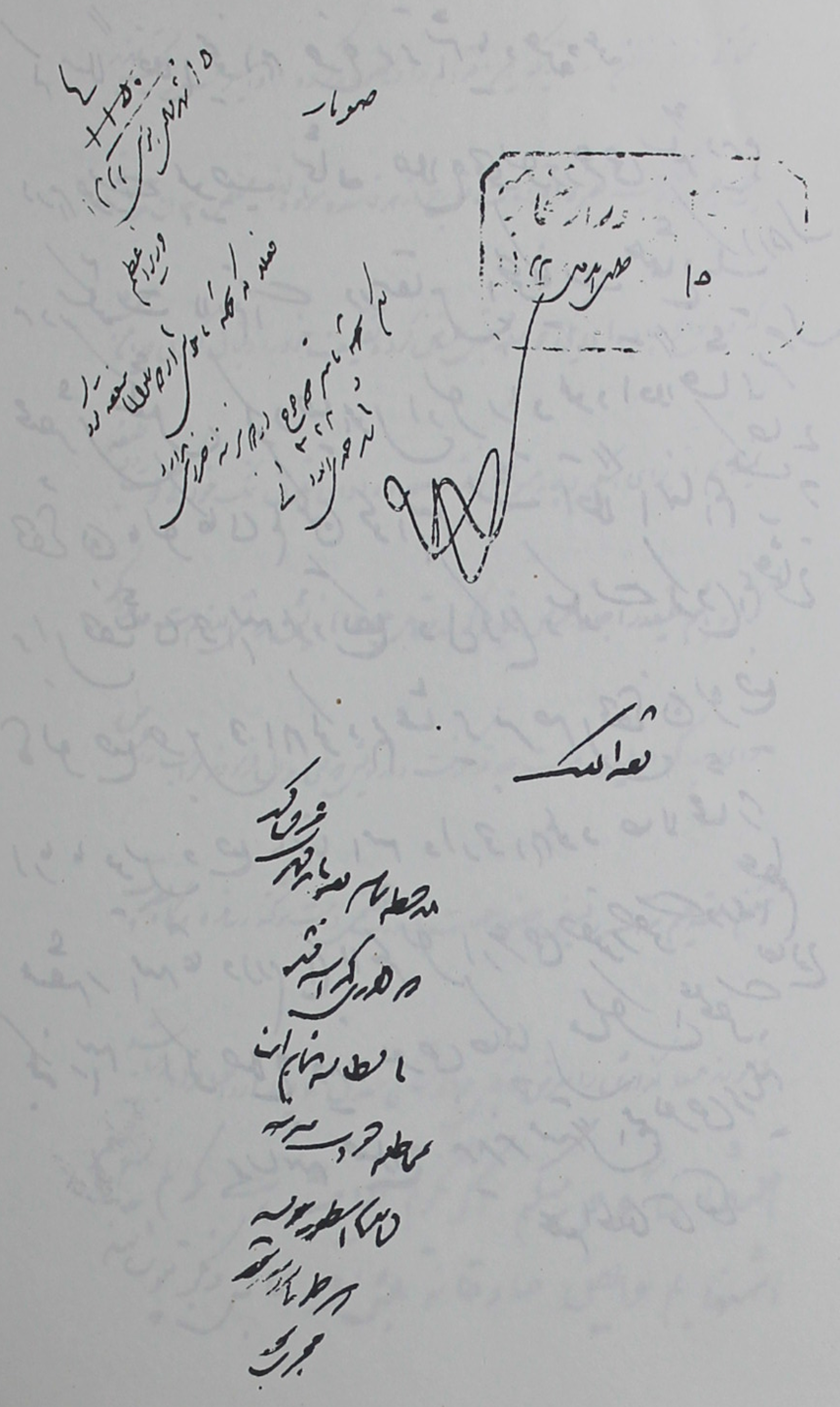

وزارت امور خارجه

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷۳۶
موضوع: تجاوزات به صومار
تاریخ: ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پرونده: ۵

سواد سؤال و جوابهایی که فرمانفرما از سبحان‌وردی‌خان مأمور بازدید نهر کنگیر و خاک ایوان و سومار نموده

س) نهری که از ایوان می‌آید و به مندلیج می‌رود از کجا وارد می‌شود به خاک سومار و طول این نهر چه قدر است و از بالاها در خاک ایوان در کجا می‌توان آب این نهر را هرز کرد که به مندلیج نرود و آن نقاطی که آب را هرز می‌نمایند تا مندلیج چه‌قدر مسافت خواهد داشت.

ج) نهر ایوان دو چشمه دارد یکی موسوم به کنگیر و دیگر خرم، این دو نهر به یکدیگر متصل شده وارد تنگه می‌شود و از نقطه که موسوم است به دویران وارد خاک سومار می‌شود و طول این نهر از سرچشمه کنگیر که یک فرسخ تا سر ایوان فاصله است تا اول خاک سومار دوازده فرسخ و نیم است و دو فرسخ نیم هم طول زمین سومار است و این رودخانه طول این زمین را سیر کرده از دهنهٔ موسوم به کومه‌سنگ وارد خاک مندلیج می‌شود که از کومه‌سنگ تا مندلی یک فرسخ فاصله است، کلیتاً طول این نهر از سرچشمه تا آخر خاک سومار که کومه‌سنگ است شانزده فرسخ است تمام این مسافت کوه و دره و سنگ لاخ است منتهای عرض مابین دو کوه یک فرسخ الی یک فرسخ و نیم است آن هم در خاک ایوان و سومار است سایر جاها دره سنگ‌لاخ کم‌وسعت است به اصطلاح تنگه است که رودخانه در داخل این تنگه سیر می‌کند و آب را بجز یک نقطه در جای دیگر ممکن نیست هرز کردن که آن نقطه در دم دویران واقع است که موسوم است به سدهٔ یک جوب خشکی از دم سده به طرف شمال قریب ربع فرسخ ممتد شده بعد به سمت مغرب می‌پیچد داخل مسیلی می‌شود که آن مسیل از قرار گفته ایوانی ها از نزدیک خانقین سر بیرون می‌آورد، کف رودخانه از کف این جوب قریب دو زرع و نیم پایینتر است و اول این جوب تا ده زرع سنگ است که بجز به اعانت

باروط و دیلم شکافتنش ممکن نیست. گمان بنده این است که سابق بر این کف رودخانه مساوی با کف این جوی بوده است، آب کنگیر دو قسمت می شده قسمتی از نهر حالیه و قسمتی به واسطهٔ این جو داخل مسیل مذکور شده به سمت خانقین می رفته است، بعد یا کف رودخانه را عمداً پایین برده‌اند که تمام آب به سمت مندلیج برود یا به مرور ایام آب شسته و کف رودخانه بالطبع پایین نشسته. بالفعل به دو قسم ممکن است آب این رودخانه را به جوی مذکور سوار کرد یا اینکه عرض رودخانه سد محکمی به ارتفاع لازمه ببندند یا اینکه کف جوی را قدری مرمت بنمایند، اگر کف، جوی را آن قدر پایین ببرند که آب رودخانه بدون سدّه سوار شود ممکن است که از کف مسیل پایینتر بیفتد پس بهتر این است که هم سده ببندند و هم کف جوی را قدری مرمت کنند و این کار، کار ایلات نیست، مخارجش هم به نظر چاکر پنج الی هفت هزار تومان می آید. اینکه معروف است سابق بر این سدّه بسته‌اند و آب را برگردانده‌اند گویا اصلی نداشته باشد، زیرا که حقیر هرچه رسیدگی کرده به هیچ وجه من الوجوه اثری از سدّ و بند ندیدم شاید کسی به این خیال افتاده ولی قبل از اجرای مقصود با مندلیجی ها صلح کرده و سده نه‌بسته و همان جایی که معروف است به سده در طرفین او چهار پنج جا، جای سنگر است که بعضی ها را علامتی گذاشته اند دیگر پایینتر جایی مناسب نیست به جهت اینکه کوه از طرفین عقب می رود و فاصله زیاد می شود دیگر سنگر مثمر ثمر نیست.

س) هر قدر از بالا تر در خاک خودمان بتوانند هرزآب را درست کنند خیلی بهتر است.

ج) غیر از همین یک نقطه که عرض شد در نقاط دیگر ابداً امکان ندارد مگر به شکافتن کوهها و ساختن سده و محتمل شدن مخارج گزاف و تکالیف فوق العاده.

س) تمام این نهر را به طور تخمین نقشه بردارید از طرفین کوهها را به طور تخمین در نقشه نشان کنید مسافت نهر را از مندلیج تا خاک ایوان و آن محل هرز آب را از روی فرسخ و ساعت به طور تخمین معین کنید.

ج) تمام این مطالب در نقشه معین شده است اگرچه تقریبی است و تخمینی است ولی چندان دور از تحقیق نیست، بلکه می توان گفت نقشه با مقیاسی است که مقصود ما را کفایت می‌کند. مسافت نهر به طور عموم از سرچشمه تا سرحد مندلی که کومه سنگ باشد، شانزده فرسخ است، به این تفصیل: از سرچشمه تا سرتنگ، پنج

فرسخ؛ از سرتنگ تا دویران و سده که اول خاک سومار است، هشت فرسخ و نیم؛ و از دویران تا تپه سومار که معروف است به قلعهٔ خان احمدخان ولی اثر قلعه نیست، یک فرسخ و نیم؛ و از تپهٔ سومار تا اول سرحد مندلی یک فرسخ که جمعاً شانزده فرسخ می‌شود.

س) محل گمرک را و کپرهای گمرکی را که سوزانیده‌اند در صحرای سومار معین کنید.

ج) محل گمرک و کپرهای سوخته در جنب تپهٔ سومار است، تقریباً پانزده قدم از تپه رو به سرحد است.

س) از نقطهٔ گیلان تا کومه سنگ که خاک ما می‌باشد، چند فرسخ است.

ج) از نقطهٔ گیلان تا اول سومار ده فرسخ و نیم و از اول سومار تا کومه سنگ دو فرسخ و نیم است که جمعاً سیزده فرسخ می‌شود.

س) منازعهٔ ضرغام لشکر با عثمانی ها در کدام نقطه واقع شده است.

ج) منازعهٔ ضرغام لشکر با عثمانی ها در پایین تپهٔ سومار واقع شده است که تقریباً سه ربع فرسخ به سرحد مانده به عبارت اخری عثمانی ها سه ربع فرسخ از سرحد تجاوز نموده داخل خاک ایران شده‌اند ولی بعد از منازعه وعقب‌نشستن ضرغام لشکر به حکم ایالت عثمانی ها زمینه را خالی دیده دو فرسخ جلوتر آمده زراعت را سوزانیده و خراب نموده معاودت می‌نمایند.

س) در نزدیک قلعهٔ خان احمدخان آیا جایی هست که بتوان سنگر نمود و مدافعه کرد.

ج) اولاً خود تپهٔ سومار به جهت سنگر و مدافعه بسیار جای مناسبی است، گذشته از این در دو طرف تپه به قدر نیم فرسخ رو به سرحد که انتهای دو رشته کوه طرفین رودخانه است سه چهار سنگر خوب می‌توان بست و تپهٔ سومار برای آن سنگرها به جای کمک و عقب باشد.

س) معین کنید چقدر عمله تخمیناً لازم است که نهر هرز آب را به طور خوبی و صحت بسازند.

ج) در فوق عرض شد که این کار، کار ایلات و مردمان عامی نیست مهندس و معمار و بنا لازم دارد مخارج هم از قراری است که تخمین شد.

س) فاصلهٔ هرز آب و سنگرهای هرز آب را تا آبادی ایوان و گیلان معین کنید.

ج) چون ایوان و گیلان آبادی معین ندارد احشام و ایل‌نشین است، لهذا از روی نقشه و مقیاس آن می‌توان هر فاصله را تعیین نمود.

سبحان‌ویردی

[حاشیه:]

فدایت شوم، این کتابچه را خود حضرت‌عالی درست ملاحظه بفرمایید و مقرر بدارید با نقشهٔ اول در وزارت خارجه یک ثبت نگاهدارند، بعد از لحاظ مبارک حضرت وزارت عظمی و از خاکپای مبارک اعلی حضرت مقدس ظل‌الله برگردانید اختلافی که هست در مسئله برگرداندن نهر، داودخان ایلخانی مدعی است که با دو هزار تومان این آب بزور عمله ایلخانی برمی‌گرداند دیگر ردّ یا قبولش منوط به امر مبارک بندگان اعلی‌حضرت مقدس ظل‌الله ارواح العالمین فداه است. فدوی عبدالحسین فرمانفرما

سواد سؤال و جوابهایی که فرنگیها از الهوردی خان

مأمور بازدید نهر گنگیر و خاک ایران و سرحد نموده‌اند

س — نهری که از ایران می‌آید و به مندلی می‌رود از کجا وارد می‌شود به خاک لرها و طول این نهر چه قدر است و از بالا تا در خاک ایران در کجا می‌توان آب این نهر را حرز کرد که به مندلی نرود و از نقطه‌ای که آب را از رفتن باز دارند تا مندلی چه قدر مسافت خواهد داشت

ج — نهر ایران دو چشمه دارد یکی موسوم به گنگیر و دیگری خرم این دو نهر به یکدیگر متصل شده وارد تنگه می‌شود و از نقطه که موسوم است به دیران وارد خاک لرها می‌شود و طول این نهر از سر چشمه گنگیر که یک فرسخ تا سر ایوان فاصله است تا اول خاک لرها دوازده فرسخ و نیم است و دو فرسخ هم طول زمین لرها است و این رودخانه طول این زمین سیر کرده از دهنه موسوم به کوره‌سنگ وارد خاک مندلی می‌شود که از کوره‌سنگ تا مندلی یک فرسخ فاصله است کلیةً طول این نهر از سر چشمه تا آخر خاک لرها که کوره‌سنگ است شانزده فرسخ است تمام این مسافت کوه و دره و سنگلاخ است منتهی عرض مابین دو کوه یک فرسخ الی یک فرسخ و نیم است از هم در خاک ایران و لرها است سایر جاها

دره سنگلاخ کم وسعت است، باصطلاح تکه است که رودخانه در داخل این تکه
پر میکند و آب را بجز یک نقطه در جای دیگر ممکن نیست هرز کردن که آن نقطه
در دم دیوار آن واقع است که لازم است بسته و یک چوب خشک از دم شده
بطرف شمال قریب ربع فرسخ ممتد شده لیکن بسمت مغرب پیچیده داخل مسیلی میشود
که آن مسیل از قرار گفته الوارتیها از نزدیک خانقین سر بیرون میآورد کف
رودخانه از کف دنیه جوب قریب هزار ذرع و نیم پایینتر است و اول دنیه جوب
تا ده ذرع سنگ است که بجز باعانت باروط و دینامیت شکافتنش ممکن نیست
گمان بنده اینست که راستی بر این کف رودخانه سدی با کف این جوی لغو است
آب کنگیر قسمت میشده قسمتی از نهر حالیه و قسمتی بواسطه دنیه جوب داخل مسیل مذکور
شده بسمت خانقین میرفته است بعدها کف رودخانه را عمداً پایین کنده‌اند
که تمام آب بسمت مندلیج رود یا بمرور ایام آب شسته و کف رودخانه بالطبع پائین
نشسته باشد. بهر دو قسم ممکن است آب این رودخانه را بجوی مذکور سوار
کرد یا اینکه عرض رودخانه سد محکمی با ارتفاع لازمه ببندند یا اینکه کف جوی را قدری

مرمت بنمایند اگر کف جوی را آنقدر پایین ببرند که آب روی خانه بدون

سد ساختن بشود ممکن است که از کف سیر پایین تر بیفتد پس بهتر این است

که هم سد را ببندند و هم کف جوی را قدری مرمت کنند و اینکه در کار ایلات نیست

منافعش هم بنظر ما که پنج الی هفت هزار تومان می آید اینکه معروف است سابق

بر روی این سد بسته اند و آب را برگردانیده زمینهای اطراف را مشروب داشته باشند زیرا که حفر هر چه

رسیده که کهنه بهیچ وجه من الوجوه اثری از سد و بند ندیده ام شاید کسی به این خیال افتاده

ولی قبل از اجرای مقصود یا بند لیمرها صبح کهنه و سد به لشته و همان جاها بیک معروف است

به سد در طرف این او چهار پنج جاهای سنگی است که بعضی را اعلانی که نوشته اند دیگر

پایین تر جای مناسب نیست بجهة اینکه کوه از طرف این عقب برود و فاصله زیاد میشود

دیگر سنگ مشهور نیست

لکن هر قدر از بالاتر در جائیکه ممکن بتوانند از آب را از رود گرفته

منبع بهتر است

ح غیر از همین یکنقطه که عرض شد در نقاط دیگر ابدا امکان ندارد مگر از دیگر بالا

کوه کاویدن حالی سد و متحمل شدن مخارج گزاف و تکالیف فوق الطاقه

س — تمام این نهرها را بطور تخمین نقشه بردار ببرید در طرفین کوه‌ها را بطور
تخمین در نقشه نشان بکشید مسافت نهرها را از منبع‌ها تا خاک ایران و آن سرحد
نهر را نیز از روی فرسخ و ساعت بطور تخمین بیان کنید

ج — تمام این مطالب در نقشه بیان شده است اگرچه تقریبی است و تخمینی است ولی
چندان دور از تحقیق نیست بلکه میتوان گفت نقشه با تقریبی است که مقصود ما را
کفایت میکند مسافت نهر بطور عموم از سرچشمه تا سرحد سندلی که کوه سنگ باشد شش
فرسخ است با این تفصیل — از سرچشمه تا سرتنگ پنج فرسخ — از سرتنگ تا چریدان
وسط ده که اول خاک ما است هشت فرسخ و نیم — و از چریدان تا تپه لودار
که معروف است به قلعه خان احمدخان ولی اثر قلعه نیست یک فرسخ و نیم — و از تپه لودار
تا اول سرحد سندلی یک فرسخ که جمعاً شانزده فرسخ میشود

س — محل گمرک را و گمرک‌های کردها را که سوزانیده اند در جوار لودار بیان کنید

ج — محل گمرک و گمرک‌های سوخته در جنب تپه لودار است تقریباً پانصد قدم
از تپه رو بسرحد است

س — از نقطه کمیدان تا کوه سنگ که خاک ما میباشد چند فرسخ است

ج — از نقطه کمیدان تا اول لودار ده فرسخ و نیم و از اول لودار تا کوه سنگ دو فرسخ و نیم است

که جمعاً یازده فرسخ میشود

س — منازعهٔ خرغام لشکر با عثمانیها در کدام نقطه واقع شده است

ج — منازعه خرغام لشکر با عثمانیها در پایین تپه کومار واقع شده است که تقریباً سه ربع فرسخ بسرحد مانده بعبارة اخری عثمانیها سه ربع فرسخ از سرحد تجاوز نموده داخل خاک ایران شده اند ولی بعد از منازعه و عقب نشستن خرغام لشکر بحکم لابدیت عثمانیها زمینه را خالی دیده دو فرسخ جلوتر آمده زراعت را درو نموده و خراب نموده معاودت مینمایند

س — در نزدیک قلعه های احمدخان آیا جایی هست که بتوان لشکر نمود و مدافعه کرد

ج — در دامنهٔ تپه کومار بجهت لشکر و مدافعه بسیار جای مناسبی است گذشته از این در دو طرف تپه بقدر نیم فرسخ رو بسرحد که انتهای دو رشته کوه خط مابین رودخانه است سه چهار لشکر خوب میتوان نشست و تپه کومار برای آن لشکرها بجای کمک و عقب باشد

س — معین کنید چه قدر عمله تخمیناً لازم است که نهر هر رود آب را بالطور خوبی و محکمی بزند

ج) در فوق عرض شده که این کار کار زیادیست و بر دمان عالی نسبت مهندس و معمار و بنا لازم ندارد مخارج هم زیاد قراری نیست که تخمین شده

ش) فاصله هر زنجیر و سنگهای هر زنجیر را تا بالای ایوان و گنبد آن بیان کنید

ج) چون ایوان و گنبد آن آبادی نیستند ندارد در چشم و این نشانی نیست لهذا لازم ندارد نقشه و تفصیل آن نتوان هر فاصله را بیان نمود

سلیمان ویردی

قربانت شوم این کتابچه تو جوهر حضرت عالی درست

ملاحظه نقشه و نکته و مقرر برایشان نقشه اول دیده از بر حاضرم

کلیات نقشه هزار زحمه ارتباط مبارک حضرت والا دارد عظمی

در زمان حالیه مبارک اعلیحضرت مقدس ظل الله کرده اند

اصلاح و کمر همت در سلسله گرداندن شهر داده‌اند ایلچی

هر عیب که ... هزار ... آن است بدون عمله ایلچی ... دادند

دیگر رد یا قبولش منوط بر سالک منبه کان اعمو

مقدس طیف الهی ارواح العالمین فداه است و در عالم علوی
گویا

شمارهٔ سند: ۷۳۷
موضوع: واقعه سرحدیه سومار
تاریخ: ۲۵ ربیع الثانی ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

نمره: ۵۸۶

در باب واقعهٔ سومار و تجاوزات عثمانی ها به موجب تلگراف مبارک با وزیر خارجه ملاقات و مذاکره نمود که از وزارت خارجهٔ پطرزبورغ به سفارت کبرای روس مقیم اسلامبول حکم صادرشود که در این خصوص با سفارت کبرای دولت علیه همراهی نماید. و وزیر خارجه وعدهٔ مساعدت داد، اینک یادداشتی از وزارت خارجه به سفارت سنیه رسیده است و می نویسند که «سفارت کبرای روس در اسلامبول برحسب دستورالعمل وزارت خارجه در باب واقعهٔ سرحدیه در سومار فی‌مابین ایران و عثمانی روی داده به باب‌عالی اظهارات لازمه را کرده است و همین که وزارت خارجه از نتیجهٔ اقدامات سفارت کبرای روس اطلاع حاصل نماید فوراً سفارت ایران را مستحضر خواهد داشت» محض استحضار خاطر مبارک جسارت ورزید.

[حاشیه:] ملاحظه شد. امضا: مظفرالدین شاه

۵۸۶
۲۵ شهر ربیع الثانی
۱۳۲۲

درباب واقعه سوماره و [illegible] وزارت عثمانیها بموجب تلگراف مبارک
با وزیر خارجه ملاقات و مذاکره نمود که از وزارت خارجه بطوریکه به سفارت
کبرای روس مقیم اسلامبول حکم صادر شود در این خصوص با سفارت کبرای ایران همراهی
نمایند وزیر خارجه وعده مساعدت داده اینک بحمدالله از وزارت خارجه
به سفارت نیز رسیده است و می‌نویسند که (سفارت کبرای روس در اسلامبول
برحسب دستورالعمل وزارت خارجه درباب واقعه سرحدیه در سرحد بین ایران
و عثمانی روی داده با باب عالی اظهارات لازمه را کرده است و همینکه از وزارت خارجه
از نتیجه اقدامات سفارت کبرای روس اطلاعی حاصل نماید فوراً سفارت ایران را
مستحضر خواهد داشت) محض استحضار خاطر مبارک جسارت ورزید

شمارهٔ سند: ۷۳۸
موضوع: تجاوزات ایل احمدوند عثمانی به صومای و سر پل
تاریخ: ۱۷ جمادی‌الاول ۱۳۲۲ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

از کرمانشاه به طهران

تلگراف فرمانفرما حاکم کرمانشاه به صدراعظم

حضور حضرت مستطاب اشرف امجد والا شاهزاده، وزیر اعظم روحی فداه تلگراف مطاعه را در مسئلهٔ راپورت تلگرافی که از قصر و سر پل نسبت به تخطی دویست نفر سوار احمدوند چلبی به خاک مقدسه و مراجعت عساکر عثمانی از صومای عرض نموده بودند، زیارت نمودم. محض استحضار خاطر مبارک عرض می‌نمایم که این طایفهٔ احمدوند چلبی همسان طایفهٔ جوان‌میر است البته به عرض حضور مبارک رسیده و می‌دانید بعد از اینکه مرحوم حسام‌الملک جوانمیر را در قصر به قتل رسانید، طایفهٔ او که همین طایفهٔ احمدوند چلبی باشند، به خاک عثمانی رفتند و از آن تاریخ به بعد همه‌ساله از این طایفه دویست نفر سوار یا زیادتر یا کمتر در این مرتع که آب رودخانهٔ سیروان کم می‌شود و ایلات کرمانشاه کلیه در آن حدود که گرمسیرات آنها است به ییلاقات خودشان مراجعت می‌نمایند و آن نقاط از جمعیت ایلی خالی و سکنهٔ آنجاها منحصر به همان آبادی‌های محل می‌شود. به خیال دست‌اندازی و مزاحمت به زوار و عابرین سبیل و تعرض به قورخانه که در سر پل است به خاک مقدسه تخطی می‌نمایند و اگر از طرف ایالت کرمانشاه استعدادی در سرحدات نباشد از قتل و غارت آبادی‌ها و مزاحمت به زوار کوتاهی نمی‌نمایند و اگر ایالت قبل از وقت از لحاظ معینه استعدادی حاضر نماید همین که تخطی نمودند، زد و خوردی می‌نمایند گاهی غالب و گاهی مغلوب می‌گردند. بحمدالله تعالی در این دو سال که این بنده در اینجا حکومت داشته به ملاحظه اینکه همیشه به وسایل مقتضیه از خیالات و اقدامات آنها تحصیل اطلاع نموده، فوراً از لحاظ لازمه تهیه استعداد نموده و قبل از تخطی آنها استعداد حاضر بوده همین که تخطی حدودی نموده به خاک مقدسه داخل شده و به مقام تعرض برآمده‌اند. با استعدادی که داشته‌ایم زد و خوردی نموده شکست فاحش خورده و از اقبال بی‌زوال اعلی حضرت

اقدس همایونی ارواح العالمین فداه مغلوباً برگشته اند. تفصیل تخطی سنهٔ ماضیهٔ این طایفه و شکست خوردن آنها البته به عرض حضور مبارک رسیده و در چند روز قبل هم تخطی نموده بودند با کریم خان میر پنجه منازعه و مجادله نموده بحمدالله باز کله خورده برگشتند اگرچه از طرفین معدودی به قتل رسیده ولکن بحمدالله باز فتح ا این طرف شد و این راپورت تلگرافی که در تخطی سوار احمدوند چلبی داده اند همان راپورت است خاطر مبارک مطمئن باشد که اسباب استحکامات سرحدی را کاملاً فراهم آورده با اینکه سوار سنجابی ییلاق نشین هستند و در این موقع گرما ایل ییلاق نمی توانند در گرمسیرات زندگی نمایند مع هذا مأمور فرستاد یکصد و پنجاه نفر سوار سنجابی علاوه بر پنجاه نفر ساخلوی قصر و قلعه سبزی در قصر حاضر نموده و در سر پل هم سیصد نفر سرباز و سوار و توپچی از سوار قزاق و سرباز و سوار کوران و غیره حاضر نموده ام و یکصد و پنجاه نفر هم سوار و جمعیت در کلبران که یکی از نقاط مهمه می باشد پیاده کرده و به رؤسای سرحدی از شرف بائینی و باجلان و غیره احکام سخت صادر شده که در موقع تخطی آنها جلوگیری نمایند. امیدوارم بعد از فضل الهی به اقبال بی زوال بندگان اعلی حضرت همایونی ارواحنافداه و توجهات خاطر مبارک، در هذه السنه هم نتوانند نمایند و مصدر شرارتی در حدود شوند. در مسئلهٔ صومای هم که مقرر فرمودند راپورت به حضور مبارک داده اند که عسکر عثمانی از صومار رفته اند به فضل الله همان اوقات که به صوما آمدند پارهٔ[ای] اقدامات نمودند همین که خبر به چاکر رسید فوراً سوار فرستاده از صومای رفتند به مندلیج تازه رفته و فعلاً آنجا هستند و اینکه فرموده اید در این فقره با سفارت مشغول سؤال و جواب هستند، ان شاءالله تعالی قرار صحیح خواهید داد. همین قدر عرض می کنم حضرت اشرف والا قرار این کار را با سفارت بدهید بنده حتی الامکان نمی گذارم در این حدود اسباب زحمت حضرت والا فراهم آید. تو قلب سپه را به آیین بدار/ من اینک پیاده کنم کارزار. و در باب کریم خان و اشخاصی که در این تخطی احمدوند چلبی خدمت نموده بودند، به توسط چاپار استدعای بذل مرحمت نموده ام البته مرحمتی می فرمایید.

عبدالحسین

از کرمانشاه به طهران ...(ادارهٔ تلگرافی دولت علیهٔ ایران)...

نمره	عدد کلمات	تاریخ اصل مطلب ۱۵			اطلاعات
		روز	ساعت	دقیقه	
جواب ۱۳	۴۵				ابن

حضور حضرت مستطاب اشرف اجل ارفع والا رئیس الوزراء اعظم روحی فداه تلگراف مطاع مبارک دیشب زیارت شد که از قصر شیرین تبعه به تخطی

دویست نفر سوار، [illegible] با کمال تعدی در حوالی [illegible] عثمانی [illegible] زیارت [illegible] غرض

در این طایفه [illegible] طایفه جوانمرد است. البته بعرض حضور مبارک رسیده [illegible] مرحوم [illegible] جوانمرد

در قصر شیرین [illegible] طایفه [illegible] عثمانی رفتند و از آن تاریخ به بعد [illegible] از این طایفه دویست نفر

سوار [illegible] در این [illegible] کلیه [illegible] انتهاب [illegible]

[illegible] تا [illegible]

[illegible] از طرف ایلات کرمانشاه [illegible]

[illegible] ایلات [illegible]

[illegible] حکومت [illegible]

بواسطهٔ تلگرافخانه	گرفته شده	گیرندهٔ مطلب ۲

بتاریخ ۱۷ شهر رجب ساعت دقیقه [illegible] سنه ۱۳۲۲

از کرمان به طهران (اداره تلگرافی دولت علیه ایران)

نمره	عدد کلمات	تاریخ اصل مطلب روز	ساعت	دقیقه	اطلاعات
بعد جواب ۱۳					دیم

بنده بر حسب مقتضه از خیانت و اقدامات آنها تفصیل اطلاع نموده فوراً در نقاط عدیده جمعیت مهیا نمودم و قبل از تحصن آنها تعداد حاضر بوده که تحصن صد دوی نعم به کل تقدیسه داخل شده مقام معرض برآمدند، به تعداد که داشته‌ایم زد و خورد نموده شکست فاحش خورده و از اقبال بیزوال اعلیحضرت اقدس همایون ارواحنا فداه و دولت مغلوباً برگشته در تفضیل تحصن شده، ضمه این طبقه نمره شکست خوردن آنها آنچه بعرض حضور مبارک رسیده و در چند روز قبل اقدام به تحصن نموده بودند، به کرمان بیرجند نتیجه زد و خورد نمودند به طهران گله خورده برگشتند اگرچه از طرفین معدودی تلف رسیده و لکن بحمدالله قطع از این طرف شده و این راپورت تلگرافی در تحصن ... راپورت ... ساعت ... باشد ... ، ... آنچه ... تیرانداز ... و ... که ... در ... زنجیر ... سواره ... و ... قصر ... در قصر حاضر ... سواره ... قزاق ... سواره ... حاضر ... در جلگه ... شده ... و ... صادر ...

بواسطه تلگرافخانه	گرفته شده	گیرنده مطلب

بتاریخ ۱۷ شهر ربیع‌الثانی ساعت دقیقه ... سنه ۱۳۲۲

از کرمانشاه به طهران ـــ (ادارهٔ تلگرافی دولت علیهٔ ایران) ـــ

اطلاعات	تاریخ اصل "مطلب ۱۵"			عدد کلمات	نمره
	دقیقه	ساعت	روز		
[illegible]					نمره [illegible] ۱۳ [illegible]

انها [illegible] [illegible] بیدوام [illegible] نصرالهی [illegible] بزوال [illegible] علیحضرت همایون ارواحنا فداه و توجهات خاطر مبارک در [illegible]

[illegible] [illegible] و [illegible] [illegible] درصدد [illegible] در [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] از [illegible]

[illegible] [illegible] اوقات [illegible] [illegible] پاره [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] تازه [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] صحیح خواهد [illegible] [illegible] [illegible]

حضرت اشرف [illegible] [illegible] کارها [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] در این [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

بواسطهٔ تلگرافخانه ـــ گرفته شده ـــ گیرنده: مطلب

بتاریخ ۱۳ شهر [illegible] ـ ساعت ـ دقیقه ـ [illegible] ـ سنه ۱۳۲۲

شمارهٔ سند: ۷۳۹
موضوع: عبور عشایر مرزکی عثمانی به خاک ایران
تاریخ: ۲۳ صفر ۱۳۲۳ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱

راپرت کارگزاری خوی به مظفرالدین شاه

راپورت خوی

هوا ابر و منقلب است، پریشب اندکی بارید ولی کافی نبود، چند فقره دزدی در این دوسه‌شب در شهر شده است. از قراری که از قطور خبر رسیده باز هشتاد نفر پیادهٔ کرد از طایفهٔ مرزکی عثمانی به این طرف گذشته‌اند تا بعد چه بروز نماید.

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

جناب اشرف صدراعظم، با وزیر خارجه مذاکره نمایید چه دلیل دارد هرچه از آنها می برند فوراً باید داد ولی مال ما را که می برند هیچ نباید حرف بزنیم. شهر صفر ۱۳۲۳.

محل امضای مظفرالدین شاه

اداره تلگرافی دولت علیه ایران

راپورت خوی

هوا ابر و منقلب است پریشب اندکی بارید ولی کافی نبود چند فقره دزدی

در این دو سه شب در شهر شده است از قراری که از قطور خبر رسیده باز هشتاد نفر با نساء

کرد از طایفه مرزکی عثمانی باین طرف گذشته اند تا بعد چه بروز نماید

بتاریخ ۲۳ شهر صفر سنه ۱۳۲۳

شمارهٔ سند: ۷۴۰
موضوع: عبور عشایر مرزکی عثمانی به خاک ایران
تاریخ: ۲۵ صفر ۱۳۲۳ هـ.ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱

نامهٔ صدراعظم به وزیر خارجه

هو

فدایت شوم، راپرت تلگرافی جوف که به دستخط آفتاب نقط مبارک موشح است، ملاحظه و زیارت کرده بر طبق اوامر علیه در باب عبور هشتاد نفر پیاده مرزکی به خاک دولت علیه و تحقیقات راجعهٔ به این مطلب مذاکرات و اقدامات لازمه فرموده جواب را با این راپرت زودتر ارسال فرمایید که به عرض خاکپای جواهرآسای مبارک برسد. زیاده زحمت نمی‌دهد.

۵ صفر ۱۳۲۳

وزارت نهم — وزارت تلگراف جواب ۵ در ربط

انتخاب نقطه مبارکه مرقوم است مرحله وزارت کرده بر طبق

دوایر علیه در باب عدد اشخاص زیاده بر ذکر که لازم است

علیه و تحقیقات راجعه به این مطلب مذاکرات و اقدامات در رفع

فرموده جواب را باین وزارت زود ارسال فرمائید

علی حسب تقاضای جواب استخاره مبارکه به نمره خطی نمره ۹

شمارهٔ سند: ۷۴۱
موضوع: عبور عشایر مرزکی عثمانی به خاک ایران
تاریخ: ۲ ربیع الاول ۱۳۲۳ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ:

سواد تلگراف رمز وزارت خارجه به ارفع الدوله (سفارت ایران در اسلامبول)

نمره: ۲۶۵

از قرار راپرت خوی که مستقیماً به عرض خاکپای همایونی رسید، هشتاد نفر پیاده از طایفهٔ مرزکی برای شرارت و غارت از خاک عثمانی به این طرف آمده‌اند. لازم است اقدامات مؤثره در تنبیه آنها به عمل آورده تا درین باب موکب مبارک این اتفاقات تکرار پیدا نکند. جاف مرادی عثمانی که با طایفهٔ کوران ایران سابقهٔ عداوت دارند، این اوقات به مراتع کوران آمده تجاوز، بیم مفسده عمده‌ای است اقدامات فوری برای جلب آنها به خاک عثمانی لازم است. ثقة‌الملک از توجهات جناب‌عالی دربارهٔ محسن‌خان متشکر است گاهی در ذیل تلگرافات اشاره[ای] از حالات او بفرمایید. نصرالله

سواد تلگراف رمز وزارت خارجه به [illegible] الدوله

۲ ربیع الاول ۱۳۲۳

از قرار راپورت خوی که مستقیماً بر ضد خاکپای همایونی رسیده است دو نفر و ده نفر از طایفه ترکی برادر شکاک رعایت از خاک عثمانی

با اینطور آنچه انه لندن است اقدامات مؤثره در تنبیه آنها بعمل آورند تا در نتیجه سوء کوکب مبارک این اتفاقات تکرار و پیدا نکند

جان و مال برادران عثمانی که با طایفه کرد از ایران سابقه عداوت دارند این اتفاقات به واقع تکرار آن آتیه تا در نیم

منصرف عهد است اقدامات فوری برای جلب آنها ... لندن است ثقة الملک وزیر خارجه ... ما

محرمانه متذکر است که ... تلگرافات اشاره از ... دولت ... نمایند (نصرالله)

شمارهٔ سند: ۷۴۲
موضوع: تجاوز سربازان عثمانی به خانه
تاریخ: غرهٔ جمادی‌الثانی ۱۳۲۳ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

نامهٔ وزارت گمرک و پست به آقای مشیرالدوله وزیر امور خارجه

نمره: ۹۸۷۹

حضور حضرت مستطاب اجل اکرم افخم عالی آقای مشیرالدوله وزیر امور جلیلهٔ خارجه دام اقباله

تلگرافی از رئیس گمرکات آذربایجان رسیده بود که ترجمهٔ آن را لفاً از لحاظ مبارک می‌گذراند. از قرار معلوم سربازهای عثمانی تجاوز به خاک مقدس ایران نموده، خانه را که در لاهیجان آذربایجان دفتر گمرکی بنا می‌کردند چاپیده رئیس گمرک آنجا را گرفته حبس کرده‌اند، محض منع ایجاد گمرک در آنجا. از حضور مبارک مستدعی است اقدامات فوری در این باب بفرمایید و رفع این غائله که محققاً بی اطلاع دولت علیه عثمانی واقع شده است بشود. و اگر چنانچه این مسئله فوراً تسویه نشود، بیم آن است که کار بالا گیرد و نتایج وخیمه بروز و ظهور کند زیاده جسارت است.

ترجمهٔ تلگراف رئیس گمرک آذربایجان

چهل نفر سرباز عثمانی خاک ایران را در خانه چاپیده‌اند و محض منع ایجاد دفتر گمرک در لاهیجان رئیس گمرک را گرفته حبس کرده‌اند. اقدامات فوری در رفع غائله لازم است و الّا در سایر جاها نیز اغتشاش احداث خواهد شد.

مورنار

MINISTÈRE DES DOUANES
ET DES POSTES

Téhéran, le [illegible] 190

[illegible]

وزارت گمرك و پست

Ind: № ٩٨٢٧٩

ANNEXE:

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

MINISTÈRE DES DOUANES
ET DES POSTES

Téhéran, le .... 190 ....

وزارت گمرك و پست

Ind: №..........................

ANNEXE:

ترجمه کاغذ رئیس گمرک آذربایجان

چند نفر سرباز عثمانی [illegible] خاک ایران را در خانه جابجا [illegible] و بعضی منع ایجاد در گمرک [illegible] در

[illegible] رئیس گمرک را گرفته حبس کرده‌اند اقدامات فوری در رفع [illegible] در

سایر جاها نیز اغتشاش احداث خواهند [illegible]

شمارهٔ سند: ۷۴۳
موضوع: نزاع سرحدی ایران و عثمانی ــ نقل مقاله روزنامه میل لندن در این مورد
تاریخ: ۱۵ جمادی الاخر ۱۳۲۳ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ٤

نامهٔ سفارت ایران در لندن به وزارت خارجه

نمره: ۳۴۳

سابقاً عرض نمود که در خصوص نزاع سرحدی ایران و عثمانی خیال دارد در موقع مناسب بدهد شرحی در یکی از روزنامجات لندن بنگارند و به طوری بنویسند که معلوم نشود از سفارت کسب اطلاع نموده‌اند و این مسئله از اثر آن بکاهد و گمان کنند که هرچه اظهار شده است از روی غرض است. شرحی اینک در روزنامه «میل» بنا به اشارات سفارت طبع شده است که اصل و ترجمهٔ آن اینک ارسال حضور مبارک می شود و به طوری که ملاحظه خواهند فرمود این مطالب را از قول خبرنگار اسلامبول خود نوشته است.

ترجمهٔ مطلب روزنامه: تهدید عثمانی به ایران

وقایع نگار اسلامبول ما، می نویسد که منازعهٔ بین عثمانی و ایران قدری دارد اهمیّت پیدا می‌کند. به واسطه اینکه عثمانی ها همان ترتیب مسامحه و مماطله را که در مصر به عمل می آوردند در اینجا هم معمول می دارند. تاریخ نزاع سرحدی ایران و عثمانی خیلی قدیمی است ولی فقط در سنهٔ ۱۸۳۵ اهمیت و شدت به‌هم رساند. وقتی که والی بغداد غفلتاً محمره را که مال ایران است محاصره نمود، در آن موقع دولتین انگلیس و روس میانجی گری نموده کمسیونی که مشتمل بر نمایندگان دول اربعه بود، در ارزروم تشکیل یافت. محض ملاحظهٔ این مسئله، عثمانی ها آنچه لازمهٔ مسامحه بود، نمودند و حتی قتور (قطور) را که مال ایران است تصرف نمودند. بالأخره دول به ملاحظه تأخیرات مصمّم شدند که اول خطوط اصلی سرحد معین گردد، پس از آن به نقاط منازع‌فیه رسیدگی و رفع اختلاف شود، نقشه[ای] کشیده شد که تمام سرحدّ منازع‌فیه از کوه آغری کوچک الی خلیج‌فارس در این نقشه ترسیم است. این نقشه در سنهٔ ۱۸۶۰ به

اتمام رسید ولی چند سال بعد تمام مسئله باز به میان آمد. باز سعی نمودند که در نقاط متنازع‌فیه سرحدّ قراری بدهند ولی عثمانی‌ها مخالفت نمودند و با وجود اینکه انگلیس و روس وساطت نموده سعی کردند قرار مسئله را بدهند جنگ روس و عثمانی کار را به تعویق انداخت.

سال گذشته عثمانی‌ها مجدداً حمله آوردند و وزنه و لاهیجان را که دو تا از نقاط متنازع‌فیه است و موافق قرارداد سنهٔ ۱۸۶۹ در تصرف ایران بود، ضبط کردند و در جواب پُرتستهای دولت ایران نه فقط از تخلیهٔ این نقاط امتناع نمودند، بلکه پَشْوِه را که بلاحرف خاک ایران است، تصرف نمودند. رجوع به دولت انگلیس و روس شده دول مزبور به باب‌عالی اظهارات نمودند. دولت عثمانی تکلیف کرد که کمسیونی تشکیل شود که به تمام مسئله رسیدگی نماید به همان طوری که در مسئلهٔ گفتگوی نیم‌جزیرهٔ سینا اظهار داشته بودند ولی امتناع نمودند از اینکه قبل از وقت نقاطی را که متصرف شده بودند تخلیه نمایند.

بنا بر نصیحت دول، ایران قبول کرد که در تخلیهٔ نقاط متنازع‌فیه اصرار ننماید ولی خواست که عثمانی‌ها پَشْوِه را تخلیه کنند. محض اینکه اسباب خفّت برای عثمانی‌ها نشود کمسیونی حالا به پسوه رفته است که رسماً ثابت نماید که آن نقطه تعلّق به ایران دارد و آن وقت منتظرند که قشون تجاوزکن عثمانی پس برود لیکن مسئله همین طور طول می‌کشد. عثمانی‌ها قشون خود را در سرحدّ زیاد می‌کنند و احتمال دارد باز تعدی و تجاوز نمایند. معروضه پانزدهم شهر جمادی‌الاخری ۱۳۲۳

فدوی ــ مهدی

نمره ۴۳۲۳

سفارت سنیه

ایران

لندن

سابقاً عرض شده بود که در خصوص نزاع سرحدی ایران و عثمانی خیال داره در جراید شرحی در یکی از روزنامجات لندن نگارند و مطالبی بنویسند معلوم شد از سفارت کبرای عثمانی اطلاع یافته لذا پیش‌دستی از آن کرده که هر روز گمان کنند که هر چه اظهار شده است از روی غرض است شرحی بنگارند در روزنامه تایمز بنا به اشارات سفارت طبع شده است که اصل و ترجمه آن اینک ارسال حضور مبارک می‌شود و مطالبی که در مطلع خفیه و نحو اینطالب را ادعا حق جزئی را سعد سبب فقط نوشته است

ترجمه

تهدید عثمانی به ایران

وقایع نگار اسلامبول تایمز می‌نویسد مناقشه بین عثمانی و ایران که مرزی دارد اهمیت پیدا کرده به واسطه اینکه عثمانیها همان ترتیب مسامحه و مماطله را که در عصر عهد بیاورند در انجام به ایران تاریخ نزاع سرحدی ایران و عثمانی خیلی قدیمی است ولی فقط در سنه ۱۸۴۳ اهمیت پیدا کرده است بعد از تشکیل والی بغداد از غفلت محمره را که مال ایران است محاصره نمود در این وقت

انگلیس و روس بمیانجی‌گری اینها کمیسیونها در شهر برپا نمودند که دول اربعه بود در ارض روم تشکیل شد

بعض بلاد خطه بمسئله عثمانیها آنچه را در دست ایشان بود متصرف شدند حتی قطور و کوه‌های ایلیات است تصرف نمودند

با اینهمه دول بلاد خطه اخیرات تصمیم شد که اول خطوط جمیع سرحد تعیین گردد پس از آن بر نقاط

متنازع فیه رسیدگی و رفع اختلاف شود نقشه کشیده بشد که تمام سرحد متنازع فیه از کوه آغری

الی خلیج فارس در این نقشه ترسیم است این نقشه در سنه ۱۸۶۹ به اتمام رسید ولی چند سال بعد تمام

شد و زمان آمد بازهم متعذر در نقاط متنازع فیه سرحد قراری بدهند ولی عثمانیها مخالفت

متعذر بود رجوع بانکه انگلیس و روس رسالت بهم سعی کردند قرار شد که تا جنگ روس و عثمانی

کار را به تعویق انداخت

سال گذشته عثمانیها مجدداً حمله آوردند و در زمان و ... را که در ... از نقاط متنازع فیه است و راقی

قرار داد سنه ۱۸۶۹ در تصرف ایران بود ضبط کردند و در جواب پرتست دولت ایران به تخلیه

تخلیه این نقاط اقناع متعذر بلکه ... را که بلاد ... ملک ایران است تصرف نمودند رجوع

به دولت انگلیس و روس شد دو دولت بزرگ به باب عالی اظهار داشتند متعذر دولت عثمانی

تکلیف کرد که کمیسیون تشکیل شود به تمام مسئله رسیدگی نماید بطوری که در سنه گفتگو هم جزیره

سینا اظهار داشته بعد ولی اقناع متعذر از اینکه قبل از وقت نقاطی را که متصرف شده بعد

تخلیه نماید

بنابر نصیحت دول ایران قبول کرد که در تخلیه نقاط متنازع فیه اصرار ننماید ولی خواستیم عثمانیها

پسوه را تخلیه کنند معنی اینکه اسباب خفت بعضی عثمانیها شود کمیسیون حالا به پسوه رفته که

در رسماً ثابت نماید که این نقطه متعلق به ایران دارد و الا وقت سفرا لازمه قشون تجاوزکننده عثمانی

بیرون برود لیکن مسئله هنوز رطل انگشته عثمانیها قشون خود را در سرحد زیاد میکنند و احتمال دارد باز

تعدی و تجاوز تازه نمره ۵ پانزدهم شهر جمادی الاولی ۱۳۲۳

[illegible]

TURKEY'S MENACE TO PERSIA.

BRITAIN AND RUSSIA TRYING TO PRESERVE PEACE.

The dispute between Turkey and Persia is, writes our Constantinople correspondent, assuming a rather serious outlook, due to the fact that the Turks are employing the same dilatory and aggressive methods as they are employing in Egypt.

The history of the frontier dispute is a very old one, but only assumed seriousness in 1835, when the Turkish Vali of Bagdad suddenly besieged Mohammarah, a Persian town. On that occasion the British and Russian Governments intervened, and a Commission, on which all the four Governments interested were represented, was formed at Erzeroum to consider the question. The Turks employed their dilatory methods, and even went to the extent of invading the Persian district of Kuttur.

Ultimately the Powers, in view of the delay, decided to adopt certain undisputed sections of the boundary, but left over to be investigated by a Commission certain other parts in dispute. A map was then drawn up dealing generally with the frontier from Mount Ararat to the Persian Gulf; it was completed in 1860. A few years later, however, the whole question came up again, and another attempt was made to settle the disputed sections of the frontier, but the Turks were antagonistic, and though Great Britain and Russia intervened to try and settle the matter, the outbreak of the Russo-Turkish war caused an indefinite postponement.

Last year the Turks once more returned to the attack, and occupied the town of Varneh and a portion of the province of Lahijan, which are two of the points in dispute. They not only refused to evacuate these in response to protests from the Persian Government, but seized the town of Passovah, which is indisputably Persian territory. Great Britain and Russia were again appealed to to mediate, and they made representations to each Power. The Turkish Government proposed the appointment of a Commission to inquire into the whole matter, just as they did in the dispute regarding the Sinai Peninsula, but they refused as a prior step to evacuate the territory they had occupied.

On the advice of the Powers, Persia expressed her willingness not to insist on the evacuation of the disputed territory, but demanded that the Turks should leave Passovah.

To save the Turkish face, a mixed Commission has now gone to Passovah, to prove formally that it belongs to Persia, and then the aggressive troops will, it is understood, be withdrawn, but matters drag on; the Turks are greatly strengthening their forces on the frontier, and further aggressions are feared. As to the settlement of the disputed territory, no solution is yet in sight.

شمارهٔ سند: ۷٤٤
موضوع: تجاوز به خاک وزنه
تاریخ: ۲۷ رمضان ۱۳۲۳ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

البته روزنامه‌های ترکی و فرانسهٔ اسلامبول به طهران رسیده و خاطر مبارک را از مندرجات آنها مستحضر می‌دارند، اگر رجوع به روزنامه‌ها شود ملاحظه می‌فرمایند، از روزی که مسئلهٔ وزنه پیش آمده هفته نیست که دو سه دفعه خود چاکر به باب‌عالی نرفته و با صدراعظم و وزیر خارجه ملاقات ننماید. با وجود این همه آمد و رفت و اصرار تا به حال طول کشیده برای اینکه درست خاطر مبارک از وضع دولت عثمانی و معاملهٔ آنها مستحضر شود، مطالبی که امروز در ضمن صحبت، سفیرکبیر انگلیس گفت عرض می‌نماید. سفیرکبیر انگلیس اظهار داشت که بیست و شش سال پیش از این عثمانی‌ها به موجب عهدنامهٔ برلن متعهد شده‌اند که در ماکید و نیا اصلاحات لازمه را به عمل آورده قانون صحیح بگذرانند. از آن وقت تا حال تمام سفرای کبار دول معظمه به باب‌عالی کتباً و شفاهاً اظهار داشته‌اند تا امروز به جایی نرسید و حالا از دو ماه به این طرف که پنج دولت متفق شده و مجدانه به خود اعلی حضرت سلطان و باب‌عالی اظهار کرده‌اند که اقلاً بعد از بیست و شش سال مضمون عهد را اجرا نمایند، باز نتوانسته‌ایم حرف حسابی خودمان را حالی بکنیم، و چنانچه می‌دانید حالا کشتی‌های جنگی دول پنجگانه فردا از بیره حرکت خواهند کرد ولی باز عثمانی‌ها راضی نخواهند شد به امضای خود عمل نمایند مگر وقتی که به چشم خود مشاهده کنند که عساکر بحری آمده بنادر آنها را تصرف نموده‌اند آن وقت راضی خواهند شد، در این صورت شما چه طور با این وضع خودتان و وضع اینها حرف حق خودتان را مجری خواهید داشت. گفته‌های سفیرکبیر مصدق عرایض چاکر است که مکرر عرض و جسارت کرده‌ام که عثمانی‌ها جز به زور به هیچ چیز دیگر معتقد نیستند باز امیدوارم ان‌شاءالله تعالی این مسئله بیش از این موجب دردسر و مخمصه نشده انجام پذیرد. زیاده جسارت است.

محل مهر: پرنس ارفع الدوله

۲۷ رمضان ۱۳۲۳

البته روزنامه های ترکی و فرانسه [illegible] اسلامبول به طهران رسیده و خاطر مبارک را از مندرجات آنها

مستحضر نموده اند اگر رجوع بروزنامه ها شود ملاحظه میفرمایند روز روزی که [illegible] پیش آمده بعینه نسبت

به دو سه دفعه خود [illegible] رفته و با صدراعظم و وزیر خارجه ملاقات نمودم با وجود این همه [illegible]

و اصرار [illegible] تا حال [illegible] نگشته برای اینکه دولت خاطر مبارک از وضع دولت عثمانی و مبالغه آنها

مستحضر شود مطالبی چند را در ضمن صحبت سفیر کبیر انگلیس گفت عرض میشود سفیر کبیر انگلیس اظهار [illegible]

در بیست و شش سال پیش از این عثمانیها بموجب عهدنامه برلن متعهد شده اند [illegible]

اصلاحات لازمه را بعمل آورده [illegible] صحیح نکرده اند [illegible] تمام سفرای کبار

دول معظمه [illegible] اظهار [illegible] داشته اند [illegible] رسیده و [illegible]

[illegible] از طرف [illegible] دولت [illegible] شده متحدانه به خود اعلیحضرت سلطان [illegible]

کرده اند [illegible] در بیست و شش سال مضمون عهدنامه را اجرا ننموده [illegible] نتوانسته ایم

حرف حساب بخودمان [illegible] بکنیم [illegible] آمده [illegible] کشتیهای جنگی دول [illegible]

[illegible] حرکت خواهند کرد ولی [illegible] عثمانیها [illegible] راضی نخواهند شد [illegible]

مگر [illegible] چشم خودشان [illegible] آمده [illegible] نموده اند [illegible]

راضی خواهند شد در این صورت شما چه طور [illegible] وضع [illegible]

شمارهٔ سند: ۷٤۵
موضوع: عقب کشیدن عساکر عثمانی از وزنه و لاهیجان و تحقیقات مشترکه سرحدی
تاریخ: ۲٤ شوال ۱۳۲۳ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پرونده: ٤

ترجمهٔ مراسلهٔ رسمی سفارت کبرای ایران در اسلامبول به وزارت خارجهٔ عثمانی

در جواب مراسلات و خواهشهای متعدّده مخلص که در خصوص عقب کشیدن عساکر عثمانی که به وزنه و لاهیجان و پسوه که جزو ممالک ایران است، تجاوز نموده‌اند که بعد شروع به تحقیقات مشترکه بشود، در تقریر مورخهٔ ۱۷ شوال ۱۳۲۳ نمرهٔ ۱۰۷ مرقوم فرموده بودند که محال مذکوره و مواقع میرکان و کلوی شیخ در داخله ممالک عثمانیه واقع و وزنه و لاهیجان و میرکان از رأنیه کرکوک و از قصبه‌جات شهر بازار و معمورة‌الحمید سلیمانیه و از مراتع تابستانی عشایر عثمانی است و حتی در وزنه سابقاً مدیر تعیین و مالیات هم گرفته می‌شده. که این فقرات مؤید و دلیل بر حقّانیّت دولت علیهٔ متبوعهٔ جناب‌عالی بوده و همین که مطلع شده‌اند که از طرف دولت متبوعهٔ مخلص پنج شش هزار سرباز در آنجا جمع و در خیال تجاوز به پسوه هستند، حکومت محلیه به مقتضای مقابله به‌مثل به تدابیر عسکریه متوسّل گشته و برای اینکه مجدداً حقوق دولت علیه متبوعهٔ جناب‌عالی اثبات و ارائه گردد، چنان مناسب دیده شد که کمیسیونی مرکب از مأمورین طرفین تشکیل و به معرفت آنها اجرای تحقیقات بشود. و به موجب ارادهٔ سنیه کمیسیون مزبور به ریاست سعادت‌مآب واجد پاشای فریق مأمور ارکان حرب معیّت سنیه و عبارت از عزّت‌مآبان مصطفی بیگ میرآلای و فوأدبیک و نوری‌بیگ قائم‌مقام از مأمورین ارکان حربیه وزارت جنگ و سالم‌پاشا متصرف کرکوک و در معیّت آنها به قدر لزوم از صاحب‌منصبان اردوی ششم معین خواهد شد. و در صورتی که نتیجه تحقیقات موافق ادعای ایرانی‌ها ظهور نموده بدیهی است که عساکر از آنجا عقب کشیده خواهد شد. و ممکن نیست قبل از تحقیقات خواهش مزبور قبول بشود و از طرف دولت متبوعهٔ مخلص نیز سریعاً اقدام در تعیین مأمورین لازمه شده و اطلاع داده بشود.

لهذا مخلص تفصیل را به مقامات لازمه عرض و به موجب تلغرافی که این دفعه

از وزارت جلیله امور خارجه دولت متبوعه مخلص شرف صدور یافته، تکلیف مذکور به عرض اعلی حضرت اقدس شاهنشاهی رسیده این طور مقرر فرموده‌اند که «تحقیقات مشترکه در صورتی قبول می تواند بشود که متجاوزین را از وزنه و سایر محلهای ایران بردارند و هر قدر که متجاوزین در جاهایی که تحت تصرف ایران است بمانند، تحقیقات مشترکه غیرصحیح خواهد بود. و البته برحسب اتحاد وداد باطنی که فی مابین حاصل است، اولیای دولت عثمانی هم نباید این فقره را تجویز نمایند» و حکم شده که مخلص کیفیت را تماماً به باب‌عالی تبلیغ نمایند که به جهت اقدام نمودن به تحقیقات مشترکه لازم است در اوّل امر لزوم برداشتن متجاوزین را از ممالک ایران حالی نماید. و چنانچه مفصلاً و مکرراً اظهار شده است، مواقعی که متجاوزین در آنجا می باشند به موجب تصدیق دول واسطهٔ مقررات عدیده از سالهای سال در تحت تصرف و ملک صریح ایران بوده و آثار هرگونه آبادی موجود و هر قدر که متجاوزین در آنجاها باشند، مبادرت به تحقیقات مشترکه غیرممکن و خصوصاً در صورتی که محلهای مزبور از ملک صریح دولت متبوعه مخلص بوده و از تحقیقات مشترکه سنین سابقه مسبُوقم ساکت بودن مخلص موجب تعجب بوده و در این باب سفارت دولت علیه عثمانی هم در طهران این فقره را به صدارت عظمی اظهار و خواهش نموده و جواب داده شده است، که قبول و ترویج آن به هیچ وجه ممکن نیست و باید در اول امر متجاوزین از آن حوالی دفع بشوند و به موجب مادهٔ سیم عهدنامهٔ آخری ارزروم که طرفین از ادّعای کف ید کرده و آن وقت هم که این عهدنامه منعقد شده لاهیجان و وزنه و سردشت و سایره در تحت تصرف دولت متبوعهٔ مخلص بوده و کمیسیون مختلفه نیز که مرکب از مأمورین دول اربعه تشکیل یافته و در آن حوالی گردش می نموده‌اند. این مواقع تماماً در تحت تصرف ایران بوده تا حال تصرفات او در آن حوالی باقی و برقرار و حتی در صورت رجوع به خریطه‌های جغرافی حقیقت حال همین نوع تبیین خواهد نمود. و چند سال قبل از این که از طرف وزارت خارجهٔ دولت عثمانی در خصوص منازعٌ فیه بودن اراضی وزنه بحث و خواهش شد، که حالت سطاتوقو محافظه بشود و بالأخره خواهش نمودید که به جهت وزنه و سایر جاهای منازع‌فیه تحقیقات مشترکه بشود و محض رفع شبهه فقط در باب وزنه به تحقیقات مشترکه موافقت شد و در حالی که این فقرات به موجب نوشتجاتی که مابین وزارت خارجهٔ عثمانی و سفارت سنیه کبری مخابره شده و الان همگی موجود و محفوظ و مفاد آنها

مثبت مطلب است، دیگر از طرف دولت علیهٔ متبوعهٔ جناب‌عالی برحسب معروضات خلاف حقیقت ولایت موصل و مأمورین عسکریه آنجا به ادّعای اینکه وزنه و لاهیجان و پسوه و میرکان و کلوی شیخ از داخلهٔ ممالک عثمانیه است ارسال توپ وسوق عسکر و تشبث به تجاوز نمودن به آنجاها را البته به اقتضای شمیّه جلیلهٔ مهام‌شناس که دارید تصدیق خواهید فرمود که بکلی مغایر جهت جامعهٔ اسلامیت دولتین علیتین و مناسبات ودادیه آنها می باشد.

لهذا خواهش می شود در خصوص اینکه سریعاً متجاوزین را از آن حوالی برداشته و بعد از آن به تحقیقات مشترکه اقدام بشود تفصیل را به مقامات لازمه تبلیغ و کیفیت را برای عرض نمودن به وزارت جلیلهٔ امور خارجه به مخلص مرقوم فرمایید. و در این ضمن به تجدید تأمینات احترامیه مبادرت می نماید.

امضا: سفیرکبیر

سفارت کبرای اعلیحضرت همایون شاهنشاه ایران

در اسلامبول

شماره ۱۲۲

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷٤٦
موضوع: تجاوز عساکر عثمانی به خاک وزنه و لاهیجان
تاریخ: ۲۹ شوال ۱۳۲۳ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت انگلیس

نمره: ۱۷۹۰/ ۲۵۳

پریروز سواد مکاتیب متبادله مابین مقام منیع صدارت عظمای وزارت خارجه این دولت علیه و سفارت کبرای عثمانی را در خصوص تجاوز عساکر عثمانی به خاک وزنه و لاهیجان در لف مراسلهٔ رسمیه ارسال و خاطر شریف را از مدلول آنها مستحضر داشته بود. اینک نظر به اهمیت مطلب خواهشمند است که باالواسطه به سفیرکبیر آن دولت بهیه مقیم اسلامبول تلگراف مؤکد فوری مخابره شود که با سفیرکبیر این دولت علیه معاونت کاملی که درخور اتحاد این دولتین است، در جلب متجاوزین عثمانی از املاک ایران مرعی دارند. پس از تخلیه اراضی مزبوره از وجود متجاوزین موافق وعده‌ها که داده شده اولیای دولت ایران مضایقه ندارند که بالاتفاق تحقیقات مشترکه به عمل آید. همواره احترامات فایقه را تجدید می‌نماید. نصرالله مشیرالدوله

۱۷۹۰
۲۵۴

مراسله وزارت خارجه به سفارت انگلیس

۲۹ شهر شوال ۱۳۲۴

چون دوستدار سابقاً مکاتیب قبل دولتین را به این مقام جمع صدارت عظمی وزارت خارجه [illegible] دولت علیه [illegible] عثمانی را در خصوص تجاوز عساکر عثمانی به خاک [illegible] ذریعه
ولایتی [illegible] مراسله رسمیه ارسال و مقام شریف را از مدلول آنها مستحضر داشته بود [illegible] با همت [illegible] ایت [illegible] الواسطه
[illegible] دولت [illegible] مسئله [illegible] دولتین [illegible] ثبوت [illegible] معاونت [illegible] انکار [illegible] دولتین [illegible] در
تجاوز عثمانی [illegible] املاک ایران [illegible] از تجاوز [illegible] و عده [illegible] اولیای دولت ایران
[illegible] تحصیلات [illegible] احترامات [illegible] الدوله

شمارهٔ سند: ۷٤۷
موضوع: تجاوز عساکر عثمانی به خاک وزنه و لاهیجان
تاریخ: ۲۹ شوال ۱۳۲۳ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

نامهٔ سفارت انگلیس در طهران به وزارت خارجه

جناب مستطاب اجل اکرم افخم را با کمال احترام تصدیع افزا می‌گردد

مراسلهٔ مورخهٔ بیست و نهم شهر حال جناب مستطاب اجل عالی در باب اظهار تجاوز عساکر عثمانی به وزنه و لاهیجان شرف وصول بخشید، به اسلامبول و لندن به طوری که خواهش فرموده بودند تلگراف نمود. در این موقع احترامات فایقه قلبیه خود را تجدید می نماید.

اسپرینگ رایس

۱۳۲۴
فی ۲۹ شوال

جناب مستطاب اجل اکرم افخم زید اجلاله کمال احترامات را تقدیم و تصدیع می‌کند

مراسله مورخه بیست و نهم شهر حال جناب مستطاب اجل عالی در باب اظهاراتی که در رعیت ... کرد

عثمانی بودن و اهالی ... شرف وصول بخشید با کمال سرور ... ملاحظه گردید

خواهش فرموده بودند ... معروض گردد در این موقع احترامات فائقه را تجدید می‌نماید

شمارهٔ سند: ۷٤۸

موضوع: تجاوز عساکر عثمانی به خاک وزنه و لاهیجان

تاریخ: ۲۹ شوال ۱۳۲۳ هـ. ق

کارتن: ۳۲

پروندهٔ: ۵

سوادِ مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت روس

نمره: ۱۷۹۱/ ۲٥٤

پریروز سواد مکاتیب متبادله مابین مقام منیع صدارت عظمی وزارت خارجه این دولت علیه و سفارت کبرای عثمانی را در خصوص تجاوز عساکر عثمانی به خاک وزنه و لاهیجان در لف مراسلهٔ رسمیه ارسال و خاطر شریف را از مدلول آنها مستحضر داشته بود. اینک نظر به اهمیت مطلب خواهشمند است که باالواسطه به سفیرکبیر آن دولت فخیمه مقیم اسلامبول تلگراف مؤکد فوری مخابره که با سفیرکبیر این دولت علیه معاونت کاملی که درخور اتحاد این دولتین است در جلب متجاوزین عثمانی از املاک ایران مرعی دارند پس از تخلیهٔ اراضی مزبوره از وجود متجاوزین موافق وعده‌ها که داده شده است اولیای دولت ایران مضایقه ندارند که بالاتفاق تحقیقات مشترکه به عمل آید همواره احترامات فایقه را تجدید می‌نماید. نصرالله مشیرالدوله

۱۲۹۱
۲۵۴

سفارت سنیه دولت علیه ایران

۲ شهر شوال ۱۳۲۴

جناب جلالتمآب اجل اکرم افخم دام اجلاله

مراسله محترمه جناب جلالتمآب عالی که در باب حرکت و تجاوز عساکر عثمانی به خاک ایران مرقوم فرموده بودند واصل و مضامین آن مستحضر گردید در جواب محترماً زحمت می‌دهد که در خصوص تجاوز عساکر عثمانی به خاک ایران و دولت علیه و سفارت کبرای عثمانی را از مراتب مستحضر داشته بود انتظار داشتیم که

عثمانی به خاک ایران ... در این خصوص مراسله رسمیه در سال ... خاطر شریف را از مضمون آنها مستحضر داشته بود امید که به همت

خود ... است که با این واسطه به عرض اولیای دولت فخیمه ... برسانید که به نظر اولیای دولت علیه معاونت کامله در خصوص

اتحاد این دولتین است در جلب منافع ... عساکر از ملک ایران بر عهده ... تخلیه اراضی ... نمایند و در این موافق و عدالت

که ... دولت ایران مضایقه ندارند که ... تحقیقات مشترکه ... همواره احترامات

فائقه را تجدید می‌نماید ... [illegible]

شمارهٔ سند: ۷٤۹
موضوع: تجاوز عساکر عثمانی به خاک وزنه و لاهیجان
تاریخ: ۲۹ شوال ۱۳۲۳ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

نامهٔ سفارت روسیه در طهران به وزارت خارجه

جناب مستطاب اجل اکرم ارفع افخما دوستان استظهارا معظما

در جواب مراسله محترمهٔ مورخه ۲۹ شوال ۱۳۲۳ نمرهٔ ۲٥٤/۱۷۹۱ جناب مستطاب اجل عالی راجع به تجاوز عساکر عثمانی به خاک وزنه و لاهیجان با کمال توقیر و احترام زحمت‌افزاست که یک روز پس از عید سعید، اعلی‌حضرت اقدس امپراطوری که مذاکرهٔ این مسئله به میان آمده بود، دوستدار تلگرافاً مقصود اولیای دولت علیه را به این مضمون که اولاً عساکر متجاوز از آنجاها جلب و احضار نمایند و پس از آن اقدام به تعیین کمیسیون و تحقیقات مشترکه کنند در همان روز هم به پطربورغ و هم به سفارت کبرای دولت متبوعهٔ خود در اسلامبول اطلاع داده است. محض استحضار خاطر مودت مظاهر جناب مستطاب اجل عالی به مقام مزاحمت برآمده در این موقع احترامات فایقه را تجدید می نماید.

امضا

سفارت دولت امپراطوری روسیه
مقیم دربار ایران

مؤرخه ۲۹ شوال المکرم ۱۳۲۳

نمره

جناب مستطاب اجل اکرم ارفع افخم ... دام اقباله

در جواب مراسله محترمه مورخه ۲۹ شهر شوال ۱۳۲۳ نمره ۱۷۹۱ / ۳۵۴ جناب مستطاب اجل عالی

راجع بتعدیات که عثمانیها نسبت به ارومیه و دیلمقان ... بکمال احترام

زحمت افزا میشود که یک روز پیش از عید سعید اعلیحضرت امپراطور

... اینکه بیان آمده بود دستورالعمل تلگرافی مقصود دولت علیه

با سفیر ... که ... وزرا ... اختصاصیه ...

اقدام به تعیین کمیسیون و تحقیقات مشترکه کنند در ... روز ...

و هم بسفارت کبرای دولت متبوعه در اسلامبول دستورالعمل داده است

محض استحضار خاطر مبارک جناب مستطاب اجل عالی

بمقام مراحمت برآمده در این موقع احترامات فائقه را تجدید مینماید

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷۵۰
موضوع: تجاوز به وزنه و لاهیجان
تاریخ: ۲۹ شوال ۱۳۲۳ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

نامهٔ وزیر خارجه عثمانی به سفارت کبرای ایران در اسلامبول

نمره: ۱۱۵

برحسب مراسلهٔ مورخه ۲٤ شوال جناب‌عالی نمره ۱٤٤ که به موجب مندرجات تلغراف‌نامه طهران نوشته بودید، در اجرای تحقیقات مشترکه در باب وزنه و لاهیجان و کلوشیخ در صورتی تواند شد که وزنه و سایر محلّها تخلیه بشود، صدارت عظمی جواباً به اشارات مزبوره مرقوم داشته است که چنانکه بدواً هم اعلام گردیده، وزنه و لاهیجان و میرکان از سابق از اجزای ممالک عثمانی شناخته شده و با معاملات و اجرائات سابقه مثبت است که هر وقتی از آن طرف تجاوز گردیده از طرف ما سوق عسکر شده است. با وجود این، برحسب خواهش دولت متبوعهٔ جناب‌عالی محض ملاحظهٔ مناسبات صحیحهٔ بین‌الدولتین حکومت سنیه قبول نمود که به معرفت یک کمیسیون مختلطه حدود آن طرف ها تدقیق بشود. و برحسب استیذان در باب کومیسیون حکم مطاع اعلی حضرت خلافت پناهی هم به این قرار شرف صدور یافته است. و چون لازم است کمیسیون مزبور برای تسویه و فیصل این کار یک ساعت اول به ایفای وظیفه مباشرت نماید. بنابراین خواهشمندم که به اجرای مقتضیات این قرار اهتمامات علیه سفیرانه را به عمل آورید. بدین‌وسیله به تأیید مبانی احترامات ابتدار ورزید.

وزیر خارجه ــ توفیق

سفارت کبرای اعلیحضرت همایون شاهنشاه ایران

در اسلامبول

شماره ۱۱۰

۵

صورت

ایران سفارتخانه‌سنه

۹ ولایتچانه و میرکانه وکلوشیخ موقعلری ایچونده اجرا ایدیلجك تحقیقات مشترکه‌نك ونتیجه‌سنده بعض محلات تملکیه اولنیله‌جغی
منده طهرانده اخذ بیورولان تلغرافنامه مندرجاتی و اولبابده بعض افاداتی متضمن وارد اولان ۲۴ شوال ۱۳۲۲ تاریخلی و نومرولی
و نومرولو تقریر والای سفیرانه‌لری اوزرینه سعی ایدیله عرض و اشعار جوابا شرفوارد اولان تذکره سامیه‌ده اوطه‌ده بیان بیورلدیکی
بره وزنه ولایتچانه میکانه و حوالیسی اوتدنبرو اجزای ممالك شاهانه‌دن طانیلمقده و ادنه طرفندن تجاوز وقوعبولمقده بزم حالده
سنه‌سوده اولنمقده اولدیغی معاملات و اجراآت برتقریر ایله تثبت بولنمسه وجع مافیه او جوار حدودینك مختلف رتیجیسوده مذکورینه
بیننده دولتینك متوحلری طرفندن کوسترلان آرزویه مجدد دولتین بینده‌کی مناسبات صمیمیه‌یه مبنی حکومت سنیه محاسبات
سنه اولدیغی وقومسیونه حقنده بالاستیذان شرفصادر بیورلان اراده سنیه حضرت خلافتپناهی حکم منیفی دخی بو مرکزده
بلدیغی ایجابنجه دولتینك فصل و تسویه‌سی ضمننده متکرر قومسیونك برآن اول ایفای وظیفه‌یه مباشرتی مقتضی بولنمسنه
ولمغله اشبو کوره اجرای ایجابنه همت علیه سفیرانه‌لرینك دریغ بیورلمیه‌جکی تأیید مبانی احترامات فائقه ابرازینه ابتدار قلندی

فی ۲۹ ذی القعده سنه ۱۳۲۲ و فی ۱۲ کانون ثانی سنه ۱۳۲۰ ناظر خارجیه

توفیق

شمارهٔ سند: ۷۵۰/۱
موضوع: تجاوز عشایر و عساکر عثمانی به قازلی کل
تاریخ: ۸ ذیقعده ۱۳۲۳ هـ.ق
کارتن: ۳۲۰
پروندهٔ: ۱

نامهٔ کارپردازی ایران در بایزید به وزارت خارجه

نمره: ۱۰۰۸

متصرف پاشا پریروز برای زیارت به کار پردازی آمده بودند، در ضمن صحبت اظهار کردند که امروز از صدارت تلغراف گرفتم که جناب سفیرکبیر شکایت کرده‌اند که احمدپاشا فکر سابق را دوباره اجرا کرده و عشایر و عساکر را تجاوز و به قازلی کول هجوم داده، حسن بک را قتل و چند نفر را مجروح کرده‌اند، و بعد به فدوی گفت که این راپورت را البته شما نوشته‌اید ولی حقیقت حال را ننوشته‌اید زیرا که تجاوز از اهل قریه بیر احمد شده بود. فدوی جواب دادم که در این غایله ابداً ایرانی ها تجاوز نداشتند و تجاوز و هجوم از طرف اکراد و عشایر و عساکر عثمانی و ثم التدارک هم بوده است.

زیرا که یک روز قبل از وقوعات به همهٔ عشایر اعلان شده بود که اگر از باشکند صدای تفنگ شنیدید، حکماً به هوار باید بروید و اگر نرفتید اموال شما تالان و غارت خواهد شد. و چنانچه بعد از رفع غایله شیخ صالح بک قائم‌مقام حمیدیه حیوانات قریه فلان را تالان کردند و این دلیل کافی است، و بعد کیفیت راپورت کردن را بکلی انکار کردم و به متصرف قناعت دادم که کیفیت قریه بیراحمد را ابداً به سفارت کبرا بنده راپورت نداده‌ام و اگر شکایت شده است البته سرحدداران عرض تظلم نموده است و سبب این انکار این است که چون مشارالیه چرکس و امی است و از ریشخند ممنون می‌شود و در کارها تسهیلات می‌دهد چنانچه هفتاد رأس گاوهای منهوبات قریهٔ جبارلو را از عشیرت کیجلانلی استرداد و به کارپردازی تسلیم کردند. محض این گونه افکار انکار کردم و امروز هم تلغرافی که راجع به مسئلهٔ قریهٔ بیر احمدآقا بود، واصل و زیارت نمودم، ان‌شاءالله فردا رسماً به حکومت نوشته و نتیجه خواهم خواست محض اطلاع خاطر مبارک جسارت نمود. غلام خانه‌زاد میرزاآقاخان

محل مهر: میرزاآقا

کارپردازی دولت علیّهٔ ایران

مورّخه ۸ شهر ذی‌القعده الحرام ۱۳۲۳

نمره ۱۰۰۸

در خصوص صحبت اظهار متصرف پاشا پریروز برای نظارت کارپردازی آمده بودند

گفته بودند که هر روز از صدارت تلغراف گرفتیم که جناب سفیر کبیر شکایت کرده اند

که احمد پاشا فکر سابق را در باره اجرا کرده و عشایر و عساکر را شبی وزو بقزل گول هجوم

داده چند اسب را قتل و چند نفر را مجروح کرده اند و بعد به فردی کشف که از

راپورت را به شما نوشته اید ولی حقیقت حال را ننوشته اید زیرا که شبی وزو از هیچ

قریه پیر احمد نشده بود فردی جواب دادم که در این غائله ابداً ایرانیها شبی وزو هجومی نشده

و شبی وزو هجوم از طرف اکراد و عشایر و عساکر عثمانی و شمر الستدار که هم نبوده است

زیرا که یک روز قبل از وقوعات به عشایر اعلان شده بود که اگر از بانگ

صدای تفنگ بشنوید حکماً بهوار باید بروید و اگر نرفتید اموال شما تالان و عمارت

خواهد شد و حتی بیچه بعد از رفع غائله شیخ صالح بیک قائم مقام حمید به حیوانات

قریه فلان را تالان کردند و این دلیل کافی است و بعد کشف راپورت

کمیسیون را تکذیب انکار کردم و به متصرف قناعت دادم که کشف قریه پیر احمد را

ابداً به سفارت کبرا بنده راپورت نداده ام و اگر شکایت شده است از سرحدداران

عرض نظم منظمه است و سبب این انکار اینست که چون شما را به جز کسی

واقف است و از راپورت مغبون میشوید و در کارها شهادت نمیدهد چنانکه

هنگام ردی کاوهای منهوبات قریه حسنلو را از عشیرت کیلان با استرداد و بکار پیری داری

تسلیم کردند محض این گونه انکار کردم و امروز هم تلغرافی که راجع به مسئله

قریه پیر احمد کندی و اهالی و زیارت نمودم ان شاء الله فردا از سکونت نوشته

و نتیجه خواهم خواست محض اطلاع خاطر مبارک جسارت نمود

مهر چاکر ... میرزا ...

شمارهٔ سند: ۷۵۱
موضوع: ادعای عثمانی و تجاوز آنها بر اراضی وزنه و لاهیجان
تاریخ: ۲۰ ذیقعده ۱۳۲۳ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

ترجمهٔ مراسلهٔ رسمی است که از سفارت سنیه کبری به وزارت خارجهٔ عثمانی نوشته شده است

نمره: ۱۶۱

در مراسلهٔ مورخهٔ ۲۹ شوال ۱۳۲۳ نمره ۱۱۵ که در جواب مراسلهٔ مخلص که به موجب تلگراف صادره از وزارت جلیهٔ خارجه دولت متبوعه‌ام اظهار داشته بودم که تحقیقات مشترکه در باب وزنه و سایر جاها که از اجزای ممالک ایران است، به این شرط می‌تواند قبول بشود که ابتدا متجاوزین از آنجاها عقب کشیده بشوند مرقوم فرموده‌اید که «وزنه و لاهیجان و میرکان و حوالی آن جزو ممالک عثمانیه شناخته شده است مع‌مافیه لازم است که حدود آن طرفها به معرفت یک کمسیون مختلطه رسیدگی کرده و غیره و غیره» از مطالعهٔ اخلاص‌مند گذشت.

چون مکرر در تواریخ مختلفه ثبوت و دلایل متصفه در اینکه مواقع مزبوره مدتها بدون منازعه در تحت تصرف دولت متبوعهٔ مخلص بوده، ابراز و اظهار شده است دیگر به تذکار آن حاجت نیست. ولی اعتراضات و ادعایی که در این باب از طرف دولت علیه متبوعه جناب‌عالی می‌شود مستند به هیچ گونه سند رسمی نبوده بلکه به موجب یادداشتهایی است که محتوی پاره[ای] روایات و وصایای مرحوم درویش و خورشیدپاشا می‌باشد. و حال آنکه از مندرجات همان یادداشتها ثابت است که مواقع مذکوره در تحت تصرف دولت علیه متبوعه‌ام بوده و بر فرض محال که این مواقع از جاهای متنازع‌فیه معدود و محافظهٔ قاعدهٔ اسطاتوکو نیز مطالبه شود به موجب قرارنامهٔ که در تاریخ ۲ شهر ربیع الاخر ۱۲۸۶ مابین مرحوم محمدعلی‌پاشا وزیر خارجه و مرحوم محمدحسین‌خان سفیرکبیر اسبق ایران منعقد گشته و عبارت از هفت ماده می‌باشد و در حین ملاقات به نظر حضرات وزارت پناهی رسانیدم باید از طرفین دربقا و ازدیاد امنیت و آسایش حدودی که ممالک دولتین راضی کرده زیاد دقت و اهتمام به عمل آمده و به قاعدهٔ اسطاتوکو

جاهایی که از طرفین متنازع‌فیه است باید به همان حالتی که کومیسرهای دول اربعه آنجاها را کشف و معاینه کرده‌اند بوده است باقی بماند. و به این قاعده باید از طرفین و مأمورینی که در آن حوالی هستند به طور کامل رعایت و از حرکتی که مخالف آن باشد اجتناب و تبری نمایند. و از وقتی که قاعدهٔ اسطاتوکو قبول شده جاهای متنازع‌فیه که زیر ادارهٔ هر یک از دولت می‌باشد تا زمانی که خط حدود معین شود باید باز در زیر ادارهٔ او بماند. و به طور وضوح و صراحت نوشته شده که باید احکام این قرارنامه تا آن وقت مرعی ومجری بماند. در این صورت لایحه‌های مرحوم درویش و خورشیدپاشا و معروضات خلاف جمعیت ولایت موصل و بعضی اشخاص مغرض قطعاً نمی‌تواند مندرجات قرارنامهٔ مذکور و احکام معاهدات جاریه را اخلال نماید. لهذا خواهشمندم به موجب التماسهای سابق برای اینکه بعد به تحقیقات مشترکه اقدام بشود، ابتدا به مقامات لازمه اوامر سریعه صادر شود که فوراً متجاوزین را عقب کشیده و احکام مندرجه در قرارنامهٔ مذکوره و معاهدات موجوده فی‌مابین دولتین علیتین را رعایت نموده خلاف آن رفتار ننمایند و نتیجه را نیز به مخلص مرقوم فرمایید و به این وسیله احترامات فایقه خود را تجدید می‌نماید.

سفارت کبرای اعلیحضرت همایون شاهنشاه ایران

در اسلامبول

شماره ۱۶۲

ـه

حضوره

خارجیه نظارت جلیله‌سنه

اجزای ممالک ایرانیه‌ده بولنان [illegible] سار محللرده اولان [illegible] تحقیقات [illegible] اول بار اشبو محللرك تحدیدیله
اولنه‌جغی مخصوص دولت متبوعه ساوری خارجیه نظارت جلیله‌سنده [illegible] اولان [illegible] اشعار بیورلدیغنده اولوجهله [illegible]
ملحق [illegible] اولان اشعار [illegible] ۹ [illegible] و حوالیسی [illegible] محللرك شماره [illegible]
[illegible] مختلف [illegible] تحقیق [illegible] حاوی ۲۹ [illegible] ۲۲ تاریخ [illegible]
[illegible] اولدی حالبوکه اشبو محللرك [illegible] دولتین [illegible] تحت [illegible] بولنه‌جغی [illegible]
[illegible] تواریخ مختلفه‌ده اشعار [illegible] حسب [illegible] دولتینك [illegible] اجرای [illegible]
[illegible] اولمه‌یه‌جغی معلوم [illegible] پاشانك [illegible] حاوی [illegible] لاجل [illegible] محللرك
[illegible] اولمه‌یه‌جغی معلوم [illegible] داخل [illegible] صنایع [illegible]
دولتعلیه [illegible] بولنمسی [illegible] ۱۲۸۶ سنه‌سی ربیع الاخرینك [illegible] خارجیه [illegible] مرحوم [illegible] پاشا [illegible]
استاتوقونك [illegible] طلب اولنمشیدی ۱۲۸۶ [illegible] نظارت جلیله‌یه [illegible] محللك [illegible]
موجبه [illegible] ماده‌سی حاوی [illegible] اجرا [illegible] استاتوقو قاعده‌سیله [illegible] صنایع [illegible] اوله‌جق محللرك دولت [illegible]
[illegible] حدودك [illegible] استاتوقو قاعده‌سی [illegible] جانبنده [illegible] حواله اولنه
[illegible] استاتوقو قاعده‌سی قبول اولنمش [illegible] صنایع [illegible] محللرك [illegible]
[illegible] اشبو [illegible] حکمنك اولدیغی [illegible]
[illegible] حدودك [illegible] زمان [illegible] اولدیغی [illegible] خلاف حقیقت [illegible]
تحت [illegible] حدودك [illegible] پاشانك [illegible] اکامت خلاف حقیقت [illegible]
ایفا [illegible] اولنه‌جغی [illegible] احکام [illegible] اصول [illegible] الی [illegible]
معاهدات [illegible] دولت علیه [illegible] دولتین [illegible]
تحقیقات [illegible] اول بار [illegible] معامله‌سی [illegible] احترامات [illegible]
معاهدات [illegible] احکام [illegible] فی ۳ ربیع الاخر ۱۳۰۰

انتهز الفرصة [illegible] تجدید [illegible] احترامیه [illegible]

شمارهٔ سند: ۷۵۲
موضوع: تجاوز عشایر و عساکر عثمانی به قازلی کل
تاریخ: ۱۰ ذیحجه ۱۳۲۳ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱

سواد کاغذ وزارت خارجه به میرزا آقاخان مأمور بایزید

نمره: ۱۹۹۵

از ملاقات متصرف بایزید و اظهار شکایت مشارالیه از اینکه هجوم عشایر و عساکر به قازلی کل و قتل و جرح حسن‌بیک و چند نفر دیگر را از اغوا و تحریک او دانسته و راپورت داده‌اید و انکار شما از این فقره و مذاکرات دیگر شرحی نوشته بودید، مستحضر شدم شما به اقتضای احوال مشارالیه و پیشرفت مقاصد خودتان هر طور مقتضی می دانید معمول داشته و از اخبار لازمه هم وزارت خارجه را مستحضر سازید. نصرالله مشیرالدوله

نمره ۴۱۹۹۵

۲۱۶۰

از اداره کابینه وزارت خارجه به میرزا آقاخان کارگزار تبریز

۱۰ شهر ذی‌حجه ۱۳۲۳

از مقامات متعرضه تبریز و اطراف [illegible] شکایت شده است از اینکه هجوم [illegible] بکار [illegible] قیمتی و جوع حسن بیک و چند نفر دیگر را از [illegible] تبریز [illegible]

اعاده داشته و در وزارت داده اید و اکنون از این [illegible] فقره [illegible] دیگر زحمت نوشته [illegible] مستحضر شده‌ام [illegible] اصول شارالیه و [illegible] تعاقب [illegible] محاکمات [illegible]

مقتضی دانید معمول داشته و از خبر [illegible] هم وزارت خارجه را مستحضر سازید (امضای مشیرالدوله)

شمارهٔ سند: ۷۵۳
موضوع: تجاوزات عثمانی به حدود پسوه
تاریخ: ۳ محرم ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۸

نامهٔ ارفع‌الدوله سفیرکبیر ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

نمره: ٤

قربانت شوم، دیروز به باب‌عالی رفته با جناب صدراعظم ملاقات نموده پس از مذاکرات مفصل با کمال سختی گفتم که شما از یک طرف به ما اطمینان در حُسن تسویهٔ عمل سرحدّ می دهید، از طرف دیگر تعقیب خیالات خودتان کرده باز قشون به حدود پسوه می فرستید. اگر فی الواقع خیال جنگ و دعوا دارید، آشکارا بگویید. تا تکلیف معلوم بشود و الّا باید تا بیست و چهار ساعت عساکر را از آنجا عقب کشیده و به سفارت کبری جواب بدهید. صدراعظم محرمانه اظهار داشت که امروز با ابراهیم‌پاشا وزیر تشریفات برای تبریک به سفارت کبرای آلمان رفته بودیم، سفیرکبیر آلمان هم به توسط ابراهیم‌پاشا به اعلی‌حضرت سلطان سفارش و خواهش کردند که این مسئله را هرچه زودتر انجام بدهند که طول این فقره بیشتر از این صحیح و خوب نیست و صدراعظم گفت که بروید با وزیر امور خارجه هم ملاقات کرده و سختگیری نموده جواب بخواهید. دیشب به مناسبت جشن بیست و پنجسالهٔ ازدواج امپراطور آلمان که در سفارتخانهٔ آلمان به مجلس بال موعود بودیم صدراعظم و وزیر خارجه را در آنجا دیده، وزیر خارجه گفت همین حالا از حضور اعلی حضرت سلطان می آیم، اعلی حضرت سلطان فرمودند که حکم خواهم داد که عساکر عثمانی از آن حدود برگردند. بنده هم تفصیل را همان جا به سفرا اظهار داشته همگی تبریک نمودند. چون تفصیل رفتن بنده را به باب‌عالی و مجلس بال سفارتخانهٔ آلمان را در روزنامهٔ ترکی نوشته بودند، اینک لایحهٔ روزنامه را هم لفاً انفاد داشتم که از لحاظ انور عالی بگذرد.

۳ شهر محرم الحرام ۱۳۲۴

قربانت گردم

دیروز به باب عالی رفته با جناب صدراعظم ملاقات نمودیم

نمره ۴

پس از مذاکرات مفصّل با کمال سختی گفتم در شما از یک طرف به اطمینان دادن حرف [illegible] علیحده (?) می‌دهید از طرف دیگر تعقیب خدمت خاقان کرده باز قشون به حدود سرحد ما فرستید

اگر فی الواقع خیال جنگ و دعوا دارید آنگاه بگوئید تا تکلیف معلوم شود و الّا باید تا بیست و چهار ساعت عساکر را از آنجا عقب کشیده و به سفارت کبری جواب این

صدراعظم محرمانه اظهار داشت که امروز با ابراهیم پاشا وزیر تشریفات برای [illegible] اعلیحضرت سلطان

سفارتخانه (?) آلمان رفته بودیم سفیر کبیر آلمان هم توسط ابراهیم پاشا به اعلیحضرت سلطان

سفارش و خواهش کرده در این مسئله را هرچه زودتر انجام بدهند در طول این فقره

بیشتر از این صحیح و خوب نیست و صدراعظم گفت در بروید با وزیر امور خارجه

ملاقات کنید و ایستادگی نمائید جواب بخواهید دیشب به نسبت جشن [illegible] بمناسبت (?) ازدواج

امپراطور آلمان در سفارتخانه آلمان مجلس بال موعود بودیم صدراعظم و وزیر خارجه را

در آنجا دیده وزیر خارجه گفت همین حالا از حضور اعلیحضرت سلطان می‌آیم اعلیحضرت سلطان

فرمودند در حکم خواهم داد در عرض [illegible] از آنجا برگردند بنده هم تفصیل را [illegible]

[illegible]

ملاقات

ایران سفیر کبیری ارفع الدوله جناب اشرف پرنس میرزا رضا خان حضرتلری، انکلتره سفیر کبیری اصالتلو سیرنیقولا اوقونور حضرتلری، ایتالیا سفیر کبیری اصالتلو مارکی ایمپریالی حضرتلری دونکی کون باب عالی یه کله رك ذات فخامتسمات حضرت صدر اعظمی وخارجیه ناظری دولتلو توفیق پاشا حضرتلریله ملاقات ایتمشلردر .

سفرای مشار الیهمدن ایتالیا سفیری حضرتلری خارجیه مستشاری دولتلو نعوم پاشا حضرتلریله ده ملاقات ایتمشدر .

شمارهٔ سند: ۷۵٤
موضوع: در باب تجاوز بعضی اکراد از حدود سلماس
تاریخ: غره ربیع الاول ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۲

نامهٔ وزارت خارجه عثمانی به سفارت کبری ایران در استانبول

نمره: ۱۹

ترجمهٔ تقریر جوابیه باب‌عالی به سفارت سنیه کبری

در خصوص تجاوز بعضی اکراد از حدود سلماس به دهات ایران و ارتکاب آنها به قتل دختر مصطفی آغا (آقا) و مجروح کردن بعضی از مردم در صورت مهلک و جسارت آنها به نهب اموال و اخذیهٔ دیهٔ مقتولین و مجروحین واسترداد اموال منهوبه برحسب رجوع و التماس سفارت کبرا، تلگراف آخری که از ولایت وان جواباً به استعلام باب‌عالی داده‌اند و از صدارت ابلاغ شده این است در سال گذشته که مصطفی آغای (آقای) مرقوم را برای تجاوز به طرف ما به حدود آورده بودند جارح او و قاتل دخترش دو نفر از عشیرت عبدوی ایران بوده و به جهت وقوع همین فعل قتل عشیرتهای قاردار و غمدی ایران به عشیرت عبدوی مذکور هجوم کرده در اثنای غوغا به گذشتن عشیرت عبدوی به این طرف ممانعت و به محافظهٔ حدود اعتنا شده است شکایتی که از بی جهت عوض ممنونیت می شود از عدم صحت اشعاراتی است که از محلش داده شده است در سیاق بیان حال به تأیید احترامات فائقه خود می پردازد.

وزیر خارجه
توفیق

باب عالی

دائرهٔ خارجیه

مکتوبی قلمی

عدد

١٩

٥

صورت تقریر

ایران سفارتنه

بعض اکرادک سلماس حدودندن ایران طرفنه تجاوزله مصطفی اغا نام کریمه‌نک قتل و بعض کسانک جرح

صورتنده جرح ایدرک نهب اموال جرأت ایتدکلری بیانیله مقتولینک و مجروحینک دیتلرینک اعطا و

اموال مغصوبه‌نک استردادی حقنده سفارت علیه‌لرندن وقوع بولان مراجعت و التماس اوزرینه ایجابی

استعلام جواباً وان ولایت علیه‌سنده اجرا اتلنن تحقیقاتده بو طرف تجاوزه التجا کچه‌سنه حدود

کوتورلمه اولوب مرقوم مصطفی اغا ایله کریمه‌نک قتل و جرحیله ایرانک عبدوئی عشیرتنده ایکی شخص

اولدیغی و اشبو فعل قتل اوزرینه ایرانک قاره‌داغ و محمدی عشیرتلری مذکور عبدوئی عشیرتی اوزرینه

هجوم ایدرک غوغا ایتدکلری جهتده عبدوئی عشیرتنک بو طرفه کچمه‌سنه مساعده ویرلمه‌رک

حدودک محافظه‌سنه اعتنا اولندیغی و تهلکه بولندقلری بیان بحفوظات برینه شکایت اولنمش محلیه

موقع مصلحت ویرلمسنده منبعث اولدیغی کوستریلمه اولدیغی بو کیفیتک ایرانیلرجه

بیانیه حال تأمینیه اقدامات لازمه‌نک ذریعه اتخاذ قلنمسی فی ۲۲ ربیع الاول ۲۲ و ۱۲

خارجیه ناظری

موقع

شمارهٔ سند: ۷۵۵
موضوع: در باب تجاوز بعضی اکراد
تاریخ: غره ربیع الاول ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۲

نامهٔ ارفع الدوله سفیرکبیر ایران در استانبول به وزارت خارجهٔ ایران

نمره: ۵۸

در باب تجاوز بعضی اکراد به حدود قرای سلماس و قتل دختر مصطفی آقا و جرح آدمهای او و نهب اموال مومی الیه، تقریر رسمی به باب عالی نوشته مجازات مرتکبین و استرداد اموال منهوبه را خواستم [خواسته بودم] جوابی که باب عالی در آن باب به سفارت کبرا نوشته است، اینک لفاً با ترجمهٔ آن ارسال می دارم که ملاحظه فرمایید.

اثر مهر پرنس ارفع الدوله

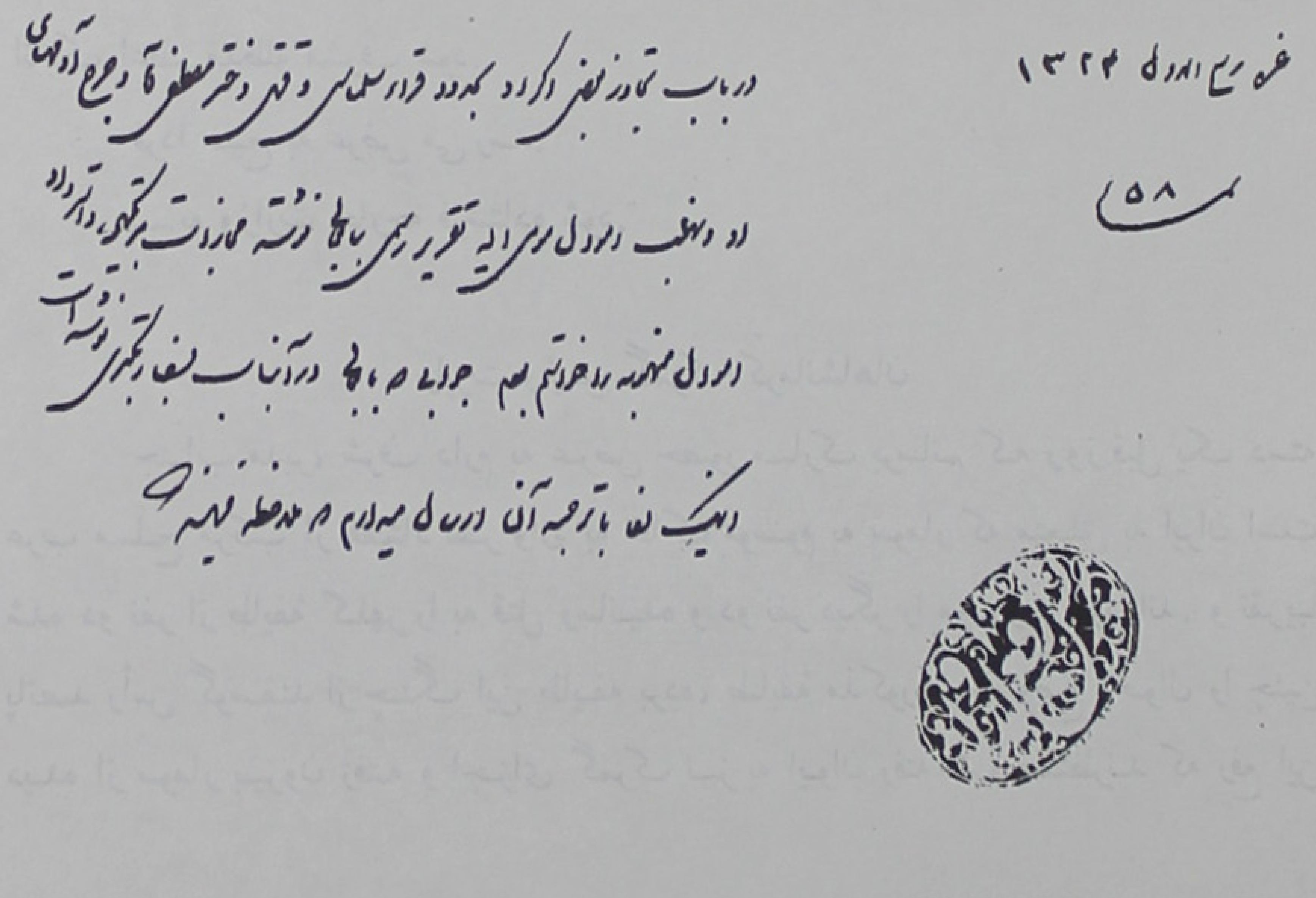
غره ربیع الاول ۱۳۲۴
نمره ۵۸
در باب تجاوز بعضی اکراد بحدود قرای سلماس و قتل دختر مصطفی آقا و جرح آدمهای
او و نهب اموال مومی الیه تقریر رسمی بباب عالی نوشته مجازات مرتکبین و استرداد
اموال منهوبه را خواستم بودم جوابی که باب عالی در آن باب به سفارت کبری نوشته است
اینک لفاً با ترجمه آن ارسال میدارم که ملاحظه فرمایند

شمارهٔ سند: ۷۵۶
موضوع: تجاوزات عثمانی به سومار و کم شدن مداخل گمرک
تاریخ: ۱۱ ربیع‌الاول ۱۳۲٤ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پرونده: ۷

نامهٔ وزارت گمرک و پست به صدراعظم

نمره: ۲۲۵۳۳

سواد راپرت رئیس گمرک کرمانشاهان را لفاً تقدیم حضور مبارک می دارد و استدعا می‌کند مراتبی را که معروض داشته امر شود خیلی زود به مقام اجرا گذارده شود تا اوضاع گمرکی کمافی السابق برقرار باشد و الّا تصور می‌کنم که با این حال خیلی از مداخلات و عایدات گمرکی بکاهد. امرکم مطاع.

[نوشتهٔ پشت پاکت دستخط مظفرالدین شاه:] جناب اشرف اتابک اعظم در این فقره با سفیرکبیر گفتگو کنید، ولی عجالتاً به ملاحظهٔ مذاکرات سرحدیه بهمدارا، اقدام شود... ربیع‌الاول ۱۳۲٤

ــ عریضه، حضور مبارک بندگان حضرت مستطاب اشرف امجد اسعد اقدس والا اتابک اعظم مدظله مشرف شود.

فردا صبح به عرض می رسد.

ــ به وزارت خارجه فرستاده شود.

راپرت رئیس گمرک کرمانشاهان

جناب مدیر، شرف دارم به عرض حضور مبارک برسانم که روز قبل یک دسته عرب مسلّح مرکب از هفتاد نفر وارد به خاک موسوم به سومار که متعلق به ایران است شده دو نفر از طایفهٔ کلهر را به قتل رسانیده و دو نفر دیگر را مجروح کرده‌اند. و تقریباً پانصد رأس گوسفند از چنگ این طایفه برده، طایفهٔ مذکوره چون وضع احوال را چنین دیده از سومار بیرون رفته و اجزای گمرک نیز به ایوان رفته‌اند و منتظرند که رفع این

اغتشاش بشود.

نظر به خواهش این بنده (حاکم) مشغول رفع این اغتشاش شده متوالیاً دو راپورت به وزارت جلیلهٔ خارجه در این باب فرستاده است. از جناب شما استدعا چنان است که مرحمت فرموده در این کار همراهی بنمائید. چون بکلی کاروان ایاب و ذهاب خود را از ایالت سومار و ایوان قطع کرده‌اند. بلاشک اگر وضع به این شکل باقی بماند واردات گمرکی تخفیف کلی خواهد نمود. علاوه برین الحال موقع حمل خرمای ترکستان است.

امضا

MINISTERE DES DOUANES ET DES POSTES

Téhéran, le [illegible] 190

وزارت گمرك و پست

Ind: № [illegible]

ANNEXE:

سواد راپورت رئیس گمرک کرمانشاهان را لفاً تقدیم حضور مبارک میدارد و استدعا میکند مقرر فرمایند
معروض داشته امر شود فسخ نمود به مقام اجرا گذارده شود تا اوضاع گمرکی کما فی السابق برقرار
باشد و الا تصور میکنم به واسطه این فسخ نزد دولت متبوعه و عایدات گمرکی کاهش کم نماید

EMPIRE DE PERSE

ADMINISTRATION DES POSTES

وزارت پست

حضور مبارک بندگان حضرت مستطاب اشرف [illegible]

[illegible]

جناب مدیر   شرف دارم بعرض حضور مبارک برسانم در روز قبل یک دسته عرب مسلح مرکب از شصت نفر

وارد خاک موسوم به سومار متعلق به ایران است شده دو نفر از طایفه کلهر را به قتل رسانیده و دو نفر دیگر را

مجروح کرده اند و تقریباً پانصد رأس گوسفند از چنگ این طایفه بیچاره طایفه مذکوره چون وضع اجرا این

چنین دیده از سومار بیرون رفته و اجزای گمرک نیز با ایران رفته اند و منتظرند که رفع

اغتشاش شود نظر به خواهش این بنده (حاکم) شغل رفع این اغتشاش شده متوالیاً

راپورت به وزارت جلیله خارجه در این خصوص فرستاده است از جناب شما استدعا دارم که

مرحمت فرموده در این کار همراهی نمایید چون تمام کاروان ایاب و ذهاب خود را از

ایالت سومار و ایران قطع کرده اند بلاشک اگر وضع باین شکل باقی بماند واردات

گمرکی تخفیف کلی خواهد یافت علاوه برین الملک موقع حمل خرمای ترکستان است

(امضا)

شمارهٔ سند: ۷۵۷
موضوع: نزاع ایران و عثمانی ــ مقاله روزنامه تایمز
تاریخ: ۱۲ ربیع الاول ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پرونده: ۸

گزارش سفارت ایران در لندن به وزارت خارجه

نمره: ۲۶۲

در روزنامهٔ طایمس [تایمز] سوم ماه مه در خصوص سرحد ایران و عثمانی خبری از قول وقایع‌نگار مخصوص آن روزنامه مقیم اسلامبول به طبع رسید به مضمون ذیل:

«نزاع سرحدّی مابین ایران و عثمانی قطع شد و در این باب مصالحه شده است سبب نزاع این بود که عثمانی‌ها بعضی اراضی را که تا به حال در تحت حکومت ایران بود، متصرف شدند. بعضی از این اراضی در دایرهٔ هستند که در نقشه انگلیس و روس به طور مشکوک ذکر شده‌اند ولی یکی از آن نقاط که (پاسّوا) باشد بدون حرف به موجب نقشه مال ایران است. سفیر ایران که تمام این مدت سفیر روس و انگلیس قویاً به او معاونت نموده‌اند فوراً پرُتِست کرد و خواست که قشون عثمانی پس برود و اِستاتوسکو برقرار شود، عثمانی ها امتناع نموده نزاع حالا چند ماه است در میان است.

ایرانی ها خواسته مصالحه بکنند و تکلیف کردند که قشون عثمانی در نقاطی که در دایرهٔ مشکوک واقع است باشند تابعه از تحدید حدود، ولی اصرار داشته که قبل از تشکیل کمیسیون، پاسّوا تخلیه شود. حتی این گذشتها را هم عثمانی ها قبول نکردند. با وجود اینکه سفیر آلمان هم تأسی به سفیر روس و انگلیس نموده خواست حقّانیّت مطالبهٔ ایران را به دولت عثمانی ثابت کند.

حال به سفیر ایران وعده شده است که اگر ایران دو نماینده بفرستد که با نمایندگان عثمانی ملاقات نموده معاً راپورتی در خصوص سرحدّ حاضر کنند لشکر عثمانی از پاسّوا می روند به مجرد اینکه نمایندگان عثمانی راضی شدند که در نقشهٔ انگلیس و روس که نمایندگان ایران همراه خواهند آورد پاسّوا به طور خاک ایران ذکر شده است.

این قرار را ده روز قبل خود سفیر ایران تکلیف نمود، وقتی که دید چارهٔ دیگر نیست لهذا شکی نیست که دولت ایران آن را قبول خواهد نمود. آیا این قرار قطع گفتگو را خواهد نمود مسئله‌ای است دیگر و هیچ جای تعجّب نخواهد بود اگر به مجرد اینکه کمسیون حاضر شد نزاع از نو شروع شود. به چندین ملاحظات جای تأسف است که ایرانی ها نتوانستند قبل از تشکیل کمسیون سرحدی در استقرار اِستاتوسکو ایستادگی نمایند.»

به طوری که عرض شد این خبر از وقایع نگار مخصوص روزنامهٔ طایمس است و از قرار معلوم شخص بسیار بااطلاعی است و همیشه مقاله‌های خوب در خصوص وضع عثمانی و آن صفحات به روزنامهٔ طایمس می‌فرستد. این خبر و اظهار عقیده او را همان روزی که به طبع رسید خیلی مجملاً حضور مبارک تلگراف نمود.

معروضه ۱۲ شهر ربیع الاول ۱۳۲٤

فدوی مهدی

نمره ۲۶۲

سفارت سنیه
لندن

در روزنامه "طایمس" سوم ماه به در خصوص سرحد ایران و عثمانی خبری از وقایع نگار مخصوص
آن روزنامه مقیم اسلامبول بطبع رسیده مضمون ذیل :—

« نزاع سرحدی مابین ایران و عثمانی قطع شده و در این باب مصالحه شده است. بسبب نزاع این بود
که عثمانیها بعضی اراضی را که بجای در تحت حکومت ایران بود متصرف شدند بعضی از این اراضی
در دایره بسته که در نقشه انگلیس و روس بطرزبورگ ذکر شده و لیکن یکی از آن نقاط
که (پاشتوا) باشد بدون حرف بموجب نقشه های ایران است. سفیر ایران که تمام این مدت
سفیر روس و انگلیس قوی با و مساعدت نموده فوراً پرتست کرد و خواست که قشون عثمانی
پس برود و (استاتوکو) برقرار شود. عثمانیها اقناع نمودند نزاع حالا چند ماه است
در میان است. ایرانیها خواسته مصالحه بکنند و تکلیف کردند که قشون عثمانی در نقاطی
که در دایره واقع است باشند تا بعد از تحدید حدود ولی اصرار داشتند که قبل از
تشکیل کمیسیون (پاشتوا) تخلیه شود. حتی این که شهرها را هم عثمانیها قبول نکردند

با وجود اینکه سفیر آلمان هم تأسی بسفیر روس و انگلیس نموده خواست حقانیت مطالبه ایلچی را

بدولت عثمانی ثابت کند حالا سفیر انگلیس وعده شرایط [?] که اگر ایران دو نماینده بفرستد

و با نمایندگان عثمانی ملاقات نموده نقشه را ببرند تا در خصوص سرحد حاضر کنند لکن عثمانی از (پاسکوا) را میبرند [?]

بمجرد اینکه نمایندگان عثمانی راضی شدند که در نقشه انگلیس و روس که نمایندگان ایلچی بملاحظه [?] خواسته

آورد (پاسکوا) بطوریکه ایلچی ذکر نموده است این قرار بود دو روز قبل خود سفیر انگلیس تکلیف نمود

دقیقه دیگر چاره دیگر نیست لهذا انگلیس نیست که دولت ایلچی از اقبی [?] ختم نمود آیا این قرار

قطع گفتگو را خواهد نموده است یکی و هیچ جای تعجب نخواهد بود لکن بمجرد اینکه کمیسیون حاضر شود

نزاع از نو شروع شود به چنین ملاحظات جای تعجب است که ایرانیها نشسته منتظر از

تشکیل کمیسیون سرحدی در استقرار پستا و سلو ایستادگی نمایند».

بطوریکه عرض شد این خبر از وقایع نگار مخصوص روزنامه طایمس است و دارو قرار معلوم

نفوذش بسیار با اطلاع است همیشه مقاله های خوب در خصوص وضع ایران [?] مینوشت

در روزنامه طایمس میفرستد این خبر را اظهار عقیده او بود امروز که بطبع رسیده خیلی محرمانه

حضور مبارک تلگراف شد سه‌شنبه ۱۲ شهر ربیع الاول ۱۳۲۴

فدوی [?]

شمارهٔ سند: ۷۵۸
موضوع: تجاوز عثمانی به سومار
تاریخ: ۲۲ ربیع الاول ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۷

سواد کاغذ وزارت خارجه به وزیر داخله مجدالملک طهران

نمره: ٦٨٧

راپرت وزارت گمرک را در خصوص تجاوز عثمانی‌ها به نقطهٔ سومار و نهب و قتلی که از طایفهٔ کلهُر کرده‌اند دیدم. سابقاً راپرت این فقره از حکومت کرمانشاهان رسیده و اقدامات لازمه به عمل آمده بود. موافق راپرتی هم که اخیراً از حکومت معزی‌الیها رسیده است مأمورین طرفین در خانقین این گفتگوها را به یک ترتیبی قطع کرده‌اند. نصرالله مشیرالدوله

۶۸۷

سواد کاغذ وزارت خارجه به وزیر داخله مورخه بعثت طهران

۲۲ ربیع الاول ۱۳۲۲

راپرت وزارت گمرک را در خصوص تجاوز عثمانیها به نقطه سوما و نهب و قتل و زراعت طایفه کهر کرده بود دیروز سابق راپرت این فقره را دولت گرامی عثمانی رسیده و اقدامات لازمه بعمل آمده بود موافق راپرتی که اخیراً از حکومت مرزی ایالت سیاسی است مأمورین طرفین در قانقلی این گفتگو را بکلی ترتیبی قطع کرده اند

نصرالله مشیرالدوله

شمارهٔ سند: ۷۵۹
موضوع: تجاوز به سومار
تاریخ: ربیع الاول ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۷

نامهٔ حکومت کرمانشاهان به وزارت خارجه

فدایت شوم، از گفتگوی سابقهٔ سومار خاطر شریف جناب مستطاب عالی دام اجلالهُ مسبُوق است. حالا از قرار راپورت تلگرافی که رسیده است، در نقطهٔ سومار این اوقات هفتاد نفر سوارهٔ عرب رعیّت دولت عثمانی به قصد آنکه طایفهٔ کلهُر را غارت نمایند از حدود خود تخطی نموده از صبح تا ظهر جنگ کرده دو نفر از کلهر را مقتول و سه نفر را مجروح نموده دو هزار رأس گوسفند هم برده‌اند. عین راپورت واصله را لفاً فرستاده که ملاحظه فرموده. اقداماتی که لازم است بفرمایید و مراتب را اطلاع دهید. زیاده زحمت ندارد. شهر ربیع الاول ۱۳۲٤

فدویت شوم

از کیفیت سابقه [illegible] خاطر شریف جناب مستطاب عالی ادام‌الله [illegible]

مسبوق است حالا از قراری که راپورت [illegible] رسیده است در نقطه [illegible]

این دفعه [illegible] نفر سوار [illegible] به قصد [illegible]

کلهر را غارت [illegible] خود [illegible] نموده‌اند [illegible]

مقتول و سه نفر را مجروح نموده [illegible]

لفاً فرستاده شد ملاحظه فرموده [illegible] لازم است [illegible]

[illegible] ۱۳۳۶

شمارهٔ سند: ۷٦۰

موضوع: در مورد تجاوز به سومار

تاریخ: ربیع‌الاول ۱۳۲٤ هـ. ق

کارتن: ۳۲

پروندهٔ: ۷

نامهٔ حاکم کرمانشاهان به وزارت خارجه

فدایت شوم، وزارت گمرک و پست مراسله جوف را در وقعهٔ سومار و نزاع واقعهٔ در آنجا به مقام جلیل بندگان حضرت مستطاب اشرف ارفع امجد اسعد اکرم افخم سرکارعالی اتابک اعظم مدظله العالی نوشته از بابت نکث عمل گمرکی آنجا در وقوع این حادثه اظهار داشته است چون مراتب به شرف عرض خاکپای مبارک رسیده در مذاکره این مسئله مقرر گردیده است. که با جناب مستطاب سفیرکبیر گفتگو شود. علی هذا حسب المقرر عین آن را خدمت جناب مستطاب عالی دام اجلاله التعالی فرستاده که دستخط مبارک را زیارت فرموده مقرر دارید به طوری که امر و مقرر شده است معمول دارند. زیاده زحمت ندارد. شهر ربیع الاول ۱۳۲٤

دایرهٔ ثانی — وزارت گمرک و پست مرسله جوف دو فقره راپرت

در نزاع واقعه در انزلی بمقام جلیل بندگان حضرت مستطاب اشرف ارفع امجد اسعد اکرم افخم [illegible] اعظم

مرقومه اشتمالی نوشته از بابت کشف جنس گمرکی که از بادکوبه در موقع این حادثه اظهار [illegible] در جوف آن ترتیب

تشریف عرض حال [illegible] رسیده و در هر گاه [illegible] مقرر گردیده است [illegible]

که گفتگو شده [illegible] حسب امر تقریر حین آن از خدمت جناب مستطاب عالی دام اقباله العالی [illegible]

و تحفظ [illegible] از بابت فرموده مقرر دارید بطوری که [illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷۶۱
موضوع: در مورد تجاوزات بایزید
تاریخ: ۲۵ ربیع‌الآخر ۱۳۲۴ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۳

ترجمه نامهٔ وزیر خارجهٔ عثمانی به سفارت ایران در اسلامبول

نمره: ۴۷

پشیک چورتوز و پسران او صفر و حَلّلو و محمود، با صالو نام پسر علو و شش نفر رفیق او از قبیلهٔ یودیکان ساکنین قریهٔ شونیک ملاحسن ایران که در حمایت حاکم ماکو هستند به قریهٔ قراجه دیران از توابع بایزید ریخته خانه‌ها را تاراج و نبی آغای ملازم را جرح کرده و اشقیای مزبوره همین که فرصت پیدا می‌کنند تجاوز حدود کرده جرئت به فضاحت می نمایند. چنانچه سال گذشته نیز چون معلوم شد که صادق و محرّم را از مفرزهٔ عساکر قریهٔ قزل زیارت بایزید به قتل رسانیده‌اند و اوراق متعلقهٔ این فقره به محکمه تودیع گردیده و بالطبع از این طرف تدابیر لازمه به عمل آمد. لهذا به موجب مراسله که صدارت عظمی برحسب اشعار سرعسکری و ولایت ارزروم نوشته است، خواهشمندم که سریعاً برای استحصال اسباب مجازات و در آتیه سدّ راه تجاوزات متجاوزین و تأدیب متجاسرین و اتخاذ تدابیر مؤثره در منع تکرّر تجاوزات مزبوره از طرف ایران نیز به محلهای لازمه نوشته و زودتر از نتیجه آن مستحضر فرمایید. بدین‌وسیله تجدید موالات می نماید.

وزیر خارجه ــ توفیق

باب عالی
دائرهٔ خارجیه
مکتوبی قلمی
عدد
٤٧

صورت تقریر

ایران سفارتنه

ایرانک شونیک ملاحظه قریه سنده و ماکو حاکمنک حمایه سنده بولنمش . بولندیغی حالده قبیله سندن شیخ هورتوز اوغللری حسن و خلیل و محمود و خلو اوغلی صالو نام شخصلر آلتی نفر رفیقلری ایله بایزید سنجاغنک قره جه ویران قریه سی باجه رده خانه لرینی یغما ایله نباتاتی هرج ایلدکلری و اشقیای مرقومه‌نک [illegible] بولندقجه حدودی بالتجاوز قضا [illegible] ایتدکده اولدقلری کبی سنه [illegible] بایزید قضاسی زیاره قریه سنده کی مفرزهٔ عسکریه‌یه صادره و محرمی قتل ایتدکلری انکلاشلمش اولوب بو بابده کی اوراقک محکمه‌یه تودیعیله بوطرفده تابعیتمزده‌نک احضاری طلب ایدلدکده ایرانده مرقومه‌لرک مظهر محافظه ایلدیکی و بعد ما تجاوزاته مساعده ویرلمه‌مک اسبابنک استحصالی طرف عالیٔ سفارتیه وارده دم ولایتنده اشعار اولندیغی بیانیله ایران باجوللرله اولمغله مقررنک سریعا تأدیبیله تجاوزات مماثله‌نک منع تکررینه عائد تدابیر مؤثره‌نک اتخاذی حقنده ایجاب ایدنلره توصیه و تبلیغ رجاسی امضای الحیرمی تجدید موالات ذریعه اتخاذ قلنور . ١٠ ربیع الآخر ٣٢٨ و ٢ نیسان ٣٢٦

خارجیه ناظری
رفعت

شمارهٔ سند: ٧٦٢
موضوع: گزارش تجاوزات عثمانی
تاریخ: ١٦ جمادی‌الاول ١٣٢٤ هـ. ق
کارتن: ٣٢
پروندهٔ: ١

نامهٔ کارپردازی ایران در بغداد به وزارت خارجه

نمره: ١٦

جناب صارم‌السلطنه سردار اشرف والی پشتکوه شرحی نوشته‌اند که سواد هر دو لفاً از لحاظ مبارک می‌گذرد ملاحظه خواهند فرمود که عثمانی ها چه رفتاری دارند و چه قسم تجاوزات و تعدیات می‌کنند. به وسیلهٔ غیرحقّه از هر موقعی بتوانند فروگذاری ندارند، مأموریت توفیق‌بیک و تجمع فوق‌العاده که در زمان مسافرت عتبات عالیات شده وکالت کارپردازی مقدمتاً عرض کرده و اطلاع داده است در حدود ایران و این رفتار غیرمتناسب عثمانی ها را به‌چه می‌توان حمل کرد. اگر معنی جهت جامعهٔ اسلامیت این است چرا دولت علیهٔ ایران فرصت را از دست می دهد. اگر مناسبات اتحاد بین‌الدولتین اسلام است که همچنین هیچ معلوم نیست تا کی باید این طور حرکات دور از همه چیز واقع شود و به چند مراسلهٔ سؤال و جواب اقناع شویم و مبلغی ضرر و خسارت و نهب و غارت در خاک دولت علیه واقع شود گفتگوی اراضی صیفی و ملخطاوی چقدر باید اولیای دولت علیه را مشغول نماید این رعیت که هر روز کُشته می شود و اموالی که به یغما می رود نمی شود قبول کرد مبالغی ضرر هر روزه این کار است که البته اولیای دولت علیه بهتر اطلاع دارند اینها مطالبی نیست که فقط برای عرض راپرت باشد. در طهران که مشخص هست یک چیزی می شنوند، به خارج که می رود می بینند و نمی تواند تحمل کند ناچار به عرض می شود. امیدوارم به حُسن توجه و اقدامات اولیای دولت علیه این مفاسد اصلاح شود، حالت این اراضی هم یک روز زودتر معلوم شود. البته بهتر است حالا که از دولت علیه اقدامات کافیه که واقعاً اسباب امیدواری است به عمل می آید و مسئلهٔ وزنه و ایستادگی درمقابل عثمانی ها این طور خاطرها را جلب ومشغول کرده، سزاواراست که انشاءالله تعالی با اندک توجه نواقص تکمیل و ترتیب این طرف هم در ضمن ملحوظ

باشد . این سرکردگان و سرحدداران دولت علیه دلگرم و امیدوار و حافظ حدود باشند. بحمدالله تعالی دولت علیه بخواهد حدود خود را محافظه و راه این تخطّیات را مسدود کند بدون زحمت فوق العاده می تواند، هر وقت یک گوسفند از عثمانی ها به خاک دولت علیه قدم بگذارد، هنوز قدم دیگرش را برنداشته که معلوم شود می خواهد رجعت کند یا برود داد و فریادها بلند و مراسلات مغلقه به عبارات عادلانه امان نمی دهد در خاک دولت علیه این قسم معاملات می نمایند باید به تحریرات پرداخته و بدون تحصیل نتیجهٔ مطلوبه خسته ماند ان شاءالله تعالی به توجهات مبذوله رفع همهٔ خستگی ها شده اصلاحات لازمه خواهد شد امرالاجل العالی مطاع.

[illegible]

کارپردازی اول دولت علیهٔ ایران

در عراق عرب

بغداد

مؤرخه [illegible] ۱۳۲۴ نمره ۱۶

جناب [illegible] سردار اشرف [illegible] شرحی نوشته‌اند [illegible]

[illegible] عثمانیها [illegible]

تا وزرات و تعدیات [illegible] بوسیله غیر حقه [illegible]

مأمورین [illegible] عساکر عثمانی

وکالت کارپردازی [illegible] عرض کرده و اطلاع داده است [illegible]

[illegible] غیر مناسب عثمانیها [illegible]

جهة [illegible] دولت علیه [illegible]

اگر [illegible]

تا کی باید اینطور حرکات [illegible] واقع شود [illegible]

[illegible]

مسبب و الّا بحسن توجه و اقدامات اداری دولت علیه این مفاسد اصلاح شود

حالت این اراضی هم یک روز زودتر مسلم شود آنچه بهتر است [illegible] که از

دولت علیه اقدامات کافیه در واقع اسباب بهره‌وری است لیکن می‌باید

توسعه و زرع و آبادی در تعاقب قشونها [illegible] خاطرها را جلب و تسکینی که سزاوار است

که [illegible] عالی باشد از کم توجه نواقص تکمیل و ترتیب [illegible] فراهم در ضمن

ملحوظ شود این که حکام و سرحدداران دولت علیه دلگرم و همه روزه در حافظ

سرحدها باشند که هر گاه لشکر عالی دولت علیه بخواهد سرحد خود را محافظه و در

این تخطیات رسیده کنند در این جهت فرق نمی‌نمایند اوقات

یک گذشته از قشونهای که دولت علیه مقدم [illegible] باید [illegible] آن کس را از برداشته

در مسلم شود مملکت رحمت کنند یا رجوع داده قرار امنیت و رفاهیت سعادت متعلقه

به عبارات عادلانه اعمال نمایند در فایده دولت علیه این قسم معاملات مرحمت نمایند

باید به تجربیات پرداخته به دولت کافی همه مطلوبه خسته [illegible] اثر احسان آن عالی

[illegible]

شمارهٔ سند: ٧٦٣
موضوع: تجاوز عثمانی به اراضی سیفی و شکست آنها از والی پشتکوه
تاریخ: ۲۲ جمادی الاول ١٣٢٤ هـ. ق
کارتن: ٢٣
پروندهٔ: ٤

نامهٔ سفارت ایران در لندن به وزارت خارجه

نمره: ٣٢٤

وکیل رویطر [رویتر] از اسلامبول به روزنامجات اینجا خبر می دهد که اقدامات کارگزاران عثمانی در گرفتن بعضی نقاط در سرحد ایران و برقرار نمودن خود در آنجا قبل از ورود کمسیون تحدید حدود اسباب واقعه شده است، که نتیجهٔ آن ممکن است مهم باشد. معلوم می شود یک سرهنگ عثمانی با سیصد نفر سوار و هفتصد نفر سوار عرب رفته محض تصرف نقطهٔ متعلق به ایران و موسوم به سیف که در جنوب پَشْوِه است، حاکم پشتکوه به او حمله آورده او را با تلفات زیاد عقب نشاند. در مجلس شورای وزراء که چند روز قبل تشکیل یافت مسئله روابط ایران و عثمانی مطرح مذاکره شد و مصمم شدند که از هرگونه اقدامی که باعث خصومت و نزاع با ایران شود خودداری نمایند و به زکی پاشا که رئیس قشون سرحدی است و حالا در موصول [موصل] است تعلیمات بفرستند که عساکری را که پیش رفته اند پس ببرد. مجمل خبر فوق تلغرافاً به عرض حضور مبارک رسید. معروضه ٢٣ جمادی الاولی ١٣٢٤

فدوی ــ مهدی

نمره ۳۲۳

سفارت سنیه
لندن

دیگر روابط از اسلامبول بعضی روزها به اینجا خبر رسیده در اقدامات کارگزاران عثمانی
در گرفتن بعضی نقاط در سرحد ایران و برقرار نمودن خود در آنجا قبل از ورود کمیسیون تحدید حدود
اسباب واقعه شرارت که نتیجه آن ممکن است وخیم باشد معلوم می‌شود یک سرهنگ عثمانی
با سیصد نفر سوار و شصت نفر سوار رجوب رفته بعضی تصرف نقاط متعلق به ایران و کردستان
اسعد را در جنوب تبریز است حاکم پشت کوه با جمله کدخدا پوشیده تلفات زیاد
عقب نشاند در مجلس شورای وزرا که چند روز قبل تشکیل یافت مسئله روابط
ایران و عثمانی مطرح مذاکره شده و معلوم شد که از هر گونه اقدامی که باعث خصومت و نزاع
با ایران شود خودداری نمایند و به زکی پاشا رئیس قشون سرحدی است وعده داده دستورالعمل
تعلیمات بفرستند که عساکری را که پیش رفته اند پس ببرد
مجیب خبر وثوق مشارالیه بعرض حضور مبارک رسید سه شنبه ۲۳ جمادی الاولی ۱۳۲۳

فدوی مهدی

شمارهٔ سند: ٧٦٤
موضوع: تجاوز سرحدی عثمانی و تشکیل کمیسیون در این مورد
تاریخ: ۳ رجب ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۸

نامهٔ سفارت انگلیس به وزارت خارجه

دوستانه

فدایت شوم، تلگرافی از اسلامبول رسیده مشعر بر اینکه روز جمعهٔ گذشته احکام به وان فرستاده شده که سربازانی که از سرحد گذشته‌اند پس بخواهند و مقصرینی را که می‌گویند مرتکب تعدیات شده‌اند تنبیه نمایند. سفیرکبیر انگلیس مقیم اسلامبول استمراراً به باب‌عالی تأکید دارند که قرار مساعدی در این باب بدهند. از قرار معلوم عثمانی‌ها اذعان دارند که از سرحد گذشته‌اند چرا که می‌گویند ایرانی‌ها را تعاقب کرده‌اند و نیز می‌گویند که بعضی ارامنه فتنه‌انگیز را گرفتار کرده‌اند. سفیرکبیر ینگی دنیا متصلاً با سفیرکبیر انگلیس در کار مذاکره می‌باشند و اقدامات سخت نموده‌اند. صدراعظم دولت عثمانی تکلیف کرده‌اند که کمیسیونی از ایرانی و عثمانی تشکیل یابد که در این وقوعات اخیره تحقیقات نمایند. خیلی خرسند خواهم شد از هر خبری که در این باب به جناب اشرف ارفع رسیده باشد به دوستدار اطلاع دهند. زیاده تصدیع نمی افزاید.

اسپرینگ رایس

[ترجمهٔ متن حاشیه:] مجدداً تصدیع افزا می شود: از قرار تلگراف رُیطر مورخهٔ امروز سفرای انگلیس و روس از سلطان حکم تحصیل کرده‌اند که فرستادن قشون به سرحد منع شود و کمیسیونی بفرستند که در همان نقطه تحقیقات به عمل آورند و مقصرین را به مجازات برسانند زیاده تصدیع نمی افزاید.

اسپرینگ رایس

۱۳۲۴

[illegible]

دوست من [illegible] تلگرافی از [illegible] رسید [illegible] جمعه [illegible]

احکام [illegible] ساده [illegible] از برای [illegible] گذشته [illegible] بعضی [illegible]

تریاک [illegible] سفیر کبیر انگلیس [illegible]

که قرار [illegible] از قرار [illegible] عثمانی [illegible]

این [illegible] سفیر کبیر [illegible]

مقصد با سفیر کبیر انگلیس [illegible] صدر اعظم دولت عثمانی

تکلیف کرده [illegible]

[illegible]

Telegram today [illegible] English [illegible] has [illegible] [illegible] Sultan [illegible] the [illegible] from [illegible] send [illegible] on the [illegible]

شمارهٔ سند: ۷۶۵
موضوع: تجاوزات عثمانی
تاریخ: ۷ رجب ۱۳۲۴ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۷

تلگراف رمز وزارت خارجه به احتشام السلطنه

نمره: ۱۳۴۸

تلگراف جناب‌عالی دایر به آمدن عدهٔ عسکر عثمانی به قریهٔ بحرین ملک شیخ صدیق و شرارت جماعت محمدبیک بیک‌زاده و رفتن زکی پاشا به دیزج قلعه و سلیمانیه واصل گردیده از عرض خاکپای همایونی ارواحنا فداه گذشت مقرر می فرمایند عجب است در این مدت نتوانسته‌اید از خیالات زکی پاشا اطلاع حاصل نمایید و به مقصودش پی ببرید. نصرالله مشیرالدوله

وزارت امور خارجه

اداره ....

سواد تلگراف به وزارت جلیله از حشمت الملک

مورخه ۷ رجب ۱۳۲۲

نمره ۱۳۴۸

تلگراف نمره ۱۸ دایر بآمدن عده عسکر عثمانی بقریه بحون ملک شیخ صدق برای زیارت
جماعت محرر رسید. زائرین و رفقای ترک که با شاه مرحوم ... و سلیمانیه و اصحاب اردبیله از عقب جا ماند
همیشه از روی خیال فرار گذشته سفری منظور نمیشود عجب است در این مدت نتوانسته اید از
خیالات ترک ها اطلاع حاصل نمائید و مقصودشان را بر این ... سر انجام دهید)

شمارهٔ سند: ٧٦٦
موضوع: تجاوزات سرحدی و تخطیات اسماعیل‌آقا
تاریخ: ١٧ شعبان ١٣٢٤ هـ. ق
کارتن: ٣٢
پروندهٔ: ٢

نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت امور خارجه

نمره: ١٦٩

البته حالات و وقایع حدود وان و بایزید و باشقلعه و تجاوزات و تخطیّات اسماعیل‌آقا و برادر او جعفرآقا را مأمورین و سرحدداران دولت علیه همیشه به عرض اولیای دولت جاویدآیت رسانیده و می رسانند. از کارپردازی‌های وان و بایزید هم، هر راپورتی که دایر به این فقرات می رسد، فی الفور بنده به باب‌عالی رفته بنای داد و فریاد و تشدّد گذاشته اوامر لازمه در تسویهٔ آنها صادر به محل خود می فرستم چنانچه مکرم‌السلطان که به راپورتهای متعدده، از شرارت و تجاوز اسماعیل‌آقا برادر جعفرآقا و حمایت جوادبیگ قائم‌مقام قضاء حمیدیه شکایت نوشته بود، رفته با صدراعظم و وزیر داخله مذاکره و مباحثه مفصل نموده، بعد از گفتگو و اصرار زیاد به هر نحو بود، امر معزولی قائم‌مقام مزبور و منع و تنبیه متجاوزین مذکور را صادر و فرستادم. و این هفته مکرّم‌السلطان باز شرحی مبسوط مبنی بر حالات و اظهارات و خیالات اشرار مذکوره اشعار داشته بود، اگرچه مجدداً باز در این باب اقدامات لازمه در باب‌عالی به عمل خواهم آورد. ولی چنانچه در ضمن سایر راپورتهای دایر به امور سرحدی مکرر عرض کرده‌ام باز به اقتضای کمال تأثر و دولتخواهی عرض می نمایم که در سدّ راه ظهور این گونه حالات غیرمنتظره در حدود و تحصیل موجبات امنیت و آسایش سرحدات دولت علیه از بنده همین قدر است که رفته در باب‌عالی اقدامات کرده و اوامر لازمه برای آسودگی حدود صادر نمایم. و در این گونه مواد هر قدر که می توانم تکلیف را به عهدهٔ حکومت محلیه بیندازم. ولی به طوری که معلوم خواطر انور اولیای دولت علیه می باشد، در این موقع با این وضع عثمانی ها تنها اقدامات و تشبثات و مذاکره و داد و فریاد سفارت کبری ابداً منتج نتیجهٔ مفیده نبوده بلکه علاج و دوای اصلاح کار این است که

اولیای دولت علیه توجه کاملهٔ سریعه در تهیهٔ لوازم امنیّت خاک خود و سدّ باب تجاوز و شرارت اشرار به عمل آورده حدود و ثغور خود را به مستحفظین کافیه محکم و مضبوط بدارد. که دیگر متجاسر و متجاوز را راه و جرئت اجرای افکار فاسده نباشد. تا در سرحدات دولت علیه مثل طرف مقابل قوّهٔ دافعه و حافظه موجود نشود. راه شرارت متجاوزین به هیچ وجه قطع نگردیده و بلکه به واسطهٔ خالی بودن حدود از مستحفظین لازمه، اسماعیل‌آقا و جعفرآقا به طوری که خودشان در گوشه و کنار گفته و می‌گویند به مراتب تجاسرات واقعه خواهند افزود و الّا از بنده به باب‌عالی رفتن و به صدراعظم و وزیر خارجه گفتن و شکایت کردن و اصرار است که همیشه نموده و می نمایم. در این گونه مواد نه تنها سفارت کبرا دولت علیه ایران بلکه عموم سفارات که در اینجا هستند، اول شکایت و اعتراض خود را به حکومت محلیه می نمایند ولی در آن ضمن در سرحدات خودشان مستحفظین کافیه است که هرگاه حکومت محلیّه از تجاوز خود دست نکشید، آنها هم به قوهٔ حاضره و موجوده خودشان مقصود را حاصل می نمایند. و الّا اگر استعداد معاملهٔ متقابله نداشته باشند، بدیهی است که تنها حرف و تشدّد و اعتراض یک سفیر موجب اصلاح و تسویهٔ کار نخواهد بود. باقی منوط به رأی و تدبیرات وافیه و مؤثره اولیای دولت جاویت (جاوید) آیت علیه است.

مهر پرنس ارفع الدوله

[حاشیه:] صورت این کاغذ برای حضرت اقدس والا ولیعهد ارسال و آنچه لازم است نوشته شود که اوامر مقدسهٔ همایونی با تلگراف به حضرت والا ابلاغ شد البته اقدامات وافیه زودتر به عمل بیاورند و سرحدات را کاملاً محافظت نمایند.

۱۷ شهر شعبان ۱۳۲۴

نمره ۱۶۹

البته حادثهٔ وقوع حدود داوان و بایزید و بالقطعه و تجاوزات و تحمیلات اتباعی آقا

در اداره جعفرآقا را با مأمورین سرحدداران دولتیه همیشه بعرض اولیای دولت جاوید آیت

رسانیده و میرسانند از کارپردازیهای داوان و بایزید هم راپورتها و دلایل [illegible] میرسید

فی‌الفور بنده به بابعالی رفته بنای داد و فریاد را گذاشته اولیای مدرسه در تسویه امر مهاجر [illegible]

میکردم چنانچه مکرم السلطان هم به راپورتهای متعدده از شرارت و تجاوز اتباعی آقا به تقلید جعفرآقا

و حمایت جواد بیک قائم‌مقام قطعاً حتمیه به شکایت نوشته بود رفته با صدراعظم

و وزیر داخله مذاکره و صحبت مفصلی نمودم مدتها گفتگو و اصرار زیاد بهره‌مند بود امر مؤکد به قائم‌مقام

مزبور و منع و تنبیه تجاوزین مذکور را صادر و فرستادم و از نتیجه مکرم السلطان باز شرحی مربوط به می

بر حادثه دو انظار داشت و خیانت اشرار مذکوره را نوشته بود اگرچه مکرر هم بود باز

در این باب اقدامات مدرسه در بابعالی بعمل آورد ولی چنانچه در ضمن سایر راپورتهای دایر

بامور سرحدی مکرر عرض کرده‌ام باز باقتضای کمال تأثر در تلگرافی عرض [illegible] راه

ظهور اینگونه حادثات غیرمنتظره در صدد و تحصیل موجبات رضایت آن اولیای سرحدات تنبیه

از بنده هیچ راحت هم رفته در بابعالی اقدامات کرده و اولیای مدرسه بعضی آلودگی

[illegible] مهاجر [illegible] و اینگونه مراد هر قدر میتوانم تکلیف را بعهده حکومت جلیله بیدارم

ولی بطوری‌که معلوم خاطر وزرای دولتین علیتین می‌باشد در این موقع با این وضع مغشوش نه تنها اقدامات و تشبثات

در مذاکره و داد و فریاد سفارت‌گیری ابدا نتیجه مفیده نبخشیده بلکه بهیچ‌وجه در اصلاح کار این دولت

هم دولتین علیتین توجه کامله مرعیه در تهیه لوازم امنیت ممالک خود و سد باب تجاوزات و شرارت

اشرار مبذول آورده هریک حدود خود را به مستحفظین کافیه محکم و مضبوط بدارند که دیگر قسمی سرحدات را از راه

وحشت و اجرای دیگر قاصده نباشد تا در سرحدات دولتین علیتین طرف مقابل قوه

دافعه و حافظه موجود نشود راه شرارت و تجاوز بهیچ‌وجه قطع نخواهد شد و دیگر به واسطه قانون هم

از مستحفظین ندارند [illegible] تا وجود آن بطوری‌که خودشان در کوچه و کنار گفته و شکوه می‌نمایند برای شرارت

در قلعه‌خانه [illegible] بالاخره رفتن نزد صدراعظم و وزیر خارجه و شکایت کردن

و اصرار است که نتیجه‌ای ندارد [illegible] نه تنها سفارت‌گیری رعیه ایران بلکه عموم سفارات

هم در این موقع اول شکایت و اعتراض خود را به حکومت علیه می‌نمایند ولی در این موقع

مستحفظین کافیه است که هرگاه حکومت علیه از تجاوز خود دست نکشید آنها هم به قوه قاهره

مقصود را عملی می‌نمایند [illegible] استعداد مقابله نداشته باشند تا دست

نشسته و اعتراض یک سفیر موجب اصلاح و تهیه کار نخواهد بود [illegible] مربوط به اراده

دوام دوستی [illegible] دولت جاوید آیت علیه است

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷٦۷
موضوع: تجاوز عثمانی به سرحدات سردشت
تاریخ: ۱۷ رمضان ۱۳۲٤ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵

سواد استخراج تلگراف رمز از تبریز به صدارت عظمیٰ

تلگرافی دو روز قبل از طرف حکومت ساوجبلاغ رسیده است که عیناً درج می شود، از قرار راپورت سردار مکری از سردشت چهارصد نفر عسکر به قریهٔ گناو عثمانی که رأس الحدّ و متصل به بیطوش که مرکز آلان و آمان در خط سرحد واقع است آمده متوقف شده اند، خیالشان معلوم نیست هر آنی بخواهند بیطوش را تصرف نمایند می نمایند، لازم است برای مقابلهٔ آنها سرباز فرستاده شود، در صورت لزوم سربازی فرستاده شود یا نه و با این حقوق سرباز نمی تواند در آنجا زیست نماید.

غلام خانه زاد ــ تقی

[حاشیه، دستخط ولیعهد:] برای اطلاع خاطر شریف زحمت داده شد. ولیعهد
۱۷ رمضان ۱۳۲٤

۳/۱۷ ۷۶

وزارت امور خارجه

اداره دائره

مورخه

نمره

راه اخراج [illegible] از تبریز [illegible]

تلگرافی [illegible] از طرف حکومت [illegible]

[illegible] سردار [illegible]

[illegible] عسکر [illegible] عثمانی [illegible]

[illegible] مرکز [illegible] در خط سرحد [illegible]

[illegible]

[illegible]

سرباز [illegible] در [illegible]

[illegible] سرباز [illegible]

[illegible]

برای اطمینان خاطر [illegible]

ولیعهد

۱۷ رمضان ۱۳۲۴

شمارهٔ سند: ۷۶۸

موضوع: اراضی مرگور

تاریخ: ۹ شوال ۱۳۲٤ هـ. ق

کارتن: ۳۲

پروندهٔ: ۲

نامهٔ وزارت خارجه عثمانی به سفارت ایران در اسلامبول

نمره: ۹٤

در خصوص رفتن عساکر شاهانه به اراضی مرگور که در آنجاها چادر زده و در هر نقطه پنج نفر ده نفر اقامت کرده‌اند. و معاودت آنها را برحسب تقریر والای سفیرانه که به مقام صدارت عظمی داده‌اید خواسته بودید، حالا به موجب تلگرافی که از ولایت وان رسیده و از مقام صدارت تبلیغ گردید، اظهار می دارد که اراضی مزبوره برحسب قرارداد استاتوقوی ۱۲۸٦ جزو ممالک شاهانه می باشد، بدین‌وسیله به تأیید احترامات فایقه می پردازد.

وزیر خارجه ــ توفیق

باب عالی

داخل خارجیه

مکتوبی قلمی

عدد

۹۴

ایران سفارتنه

عساکر شاهانه نک مرکوار اراضینک نهایتنه قدر کیدرک متعدد نقطه لرده مرکز خیام وتر
اوزرینه اقامت ایتمکده اولدقلرندن بحث عساکر مذکوره نک کرویه اکدیرلمسی حقنده مقام سفارت
جلیلهٔ ایرانیه نک تقریری واقع اولان مراجعت دائره سفیرانه لری اوزرینه واقع ولایته
سعیه اشعاره جواباً الآن تلغرافنامه ده اراضی مذکوره نک شکنه آتی
تاریخ قرارکیر اولان استاتوقو داخلنده حالت محوشه داخلنده وضعیت
ایرانیوریه حقنده بیانه محل تجدید تأمینات اجرا قلنمقده
بیلدیرلدیکی لوکن باب عالی
ذریعه اتحاد قلنمشدر ۹ شوال ۱۳۲۲ و ۱۲ کانون ثانی ۱۳۲۰

ناظر خارجیه

لوموعی

فصل ۳

کمیسیونهای سرحدّی دول واسطه

[redacted]

JAMMU & KASHMIR UNIVERSITY
LIBRARY
Kashmir Division - Srinagar

شمارهٔ سند: ۷۶۹
موضوع: امور سرحدی و تشکیل کمیسیون
تاریخ: ۱۶ ذیحجه ۱۳۱۳ هـ. ق
کارتن: ۲۷
پروندهٔ: ۵/ع

نوشتجات میرزا موسی خان رئیس کمیسیون سرحد آذربایجان (به وزارت خارجه)

خلاصه شد

دولت عثمانی به واسطهٔ اینکه پارسال در حقوق حقهٔ تبعهٔ خود مأمورین خودشان را تقریباً مغلوب دیده و صرفه از مأمورین دولت علیه نبرده‌اند، امسال تشکیل کمسیون را در سرحد به طفره گذرانده فدوی چنانچه کتباً و تلگرافاً معروض داشته است مجدداً جسارت به عرض می نماید.

در خصوص تشکیل کمسیون تأکیدات لازمه به باب‌عالی و سفارت عثمانی بشود که مأمورین خود را به سرحد معاودت بدهند که انعقاد مجلس شده و استرداد حقوق ثابته تبعهٔ دولت علیه از تبعهٔ عثمانی به عمل آید.

ایضاً: محمدخان مباشر گمرک خوی با ارامنهٔ تبعهٔ داخله که در حدود سلماس هستند هم‌دست شده و امسال مبالغی تفنگ در بوچکه‌های نفط بدون اخذ وجه معمولی از گمرک گذرانده است و مبالغی از آنها در خفا گرفته است و سبب این همه سؤال و جواب عثمانی‌ها شده همین‌قدر عرض می‌کند که وجود این شخص در اینجا جز اینکه باعث اختلال امور سرحدی بشود، نتیجهٔ دیگری ندارد.

ایضاً: به واسطهٔ استقلالی که از طرف قرین‌الشرف همایونی به حاجی حسام‌الدوله داده شده است، حاجی منتظم‌الملک را از حکومت خلع و ضرغام‌الملک را به حکومت اینجا معین نموده‌اند. فدوی لزوماً به عرض این نکته جسارت می نماید.

ضرغام‌الملک به واسطهٔ تکبری که دارد امورات این صفحات را به طوری که شاید نمی تواند اداره نماید و محققاً در این صورت شورش و انقلابی در اینجا به ظهور رسیده و اسباب دردسر اولیای دولت خواهد شد.

مستدعی است دستخطی در ابقای منتظم‌الملک به عهدهٔ حسام‌الدوله صادر شود

که مشارالیه را به حکومت خوی برقرار نمایند و هرگاه رأی مبارک به این فقره علاقه نگیرد، اقلاً مقرر شود کسی به حکومت اینجا معین گردد که مثل منتظم‌الملک کافی و کاردان باشد که اسباب اغتشاش در سرحد فراهم نشود.

ایضاً: فدوی مدتی است که در سرحد مشغول خدمتگزاری است و استدعایی تاکنون نکرده است اگرچه در این موقع شرفیابی به خاکپای مبارک همایونی لازم بود که مرحمت مخصوصی در حق فدوی بشود ولی چون چاکر خود را نوکر و بسته به صدارت عظمی می‌داند در تبریز به مقام مستدعیات معروضه برنیامد حالا مستدعی است بذل مرحمتی در حق چاکر فرموده و مستدعیات چاکر را قبول فرمایند.

ـ دستخطی شرف صدور یابد به عهدهٔ عموم حکام سرحدیه که در تقویت به چاکر در تسویهٔ امور سرحدی کوتاهی ننمایند.

ـ حکمی مرحمت شود که مخابرهٔ تلگرافی چاکر مجانی باشد.

ـ دو نفر اجزای کمسیون که رتبهٔ سرهنگی دارند ترفیع رتبه به آنها مرحمت شود.

ـ محمد علی خان رئیس قورخانه در این سرحد با کمال مراقبت مشغول خدمت است منصب سرهنگی در حق او مرحمت شود.

ـ برای محمدخان پسر او فرمان منصب یاوری صادر شود.

ـ در حق علی اکر بیک که مدتها است مشغول خدمت است منصب سلطانی مرحمت شود.

[حاشیه:] خلاصه نوشتجات میرزا موسی خان رئیس کمسیون سرحدی آذربایجان

[دستخط مظفرالدین شاه:]

ـ هو جناب اشرف صدراعظم، بدهید امین الدوله هم ملاحظه کرده و جوابهایی که لازم است بدهد.

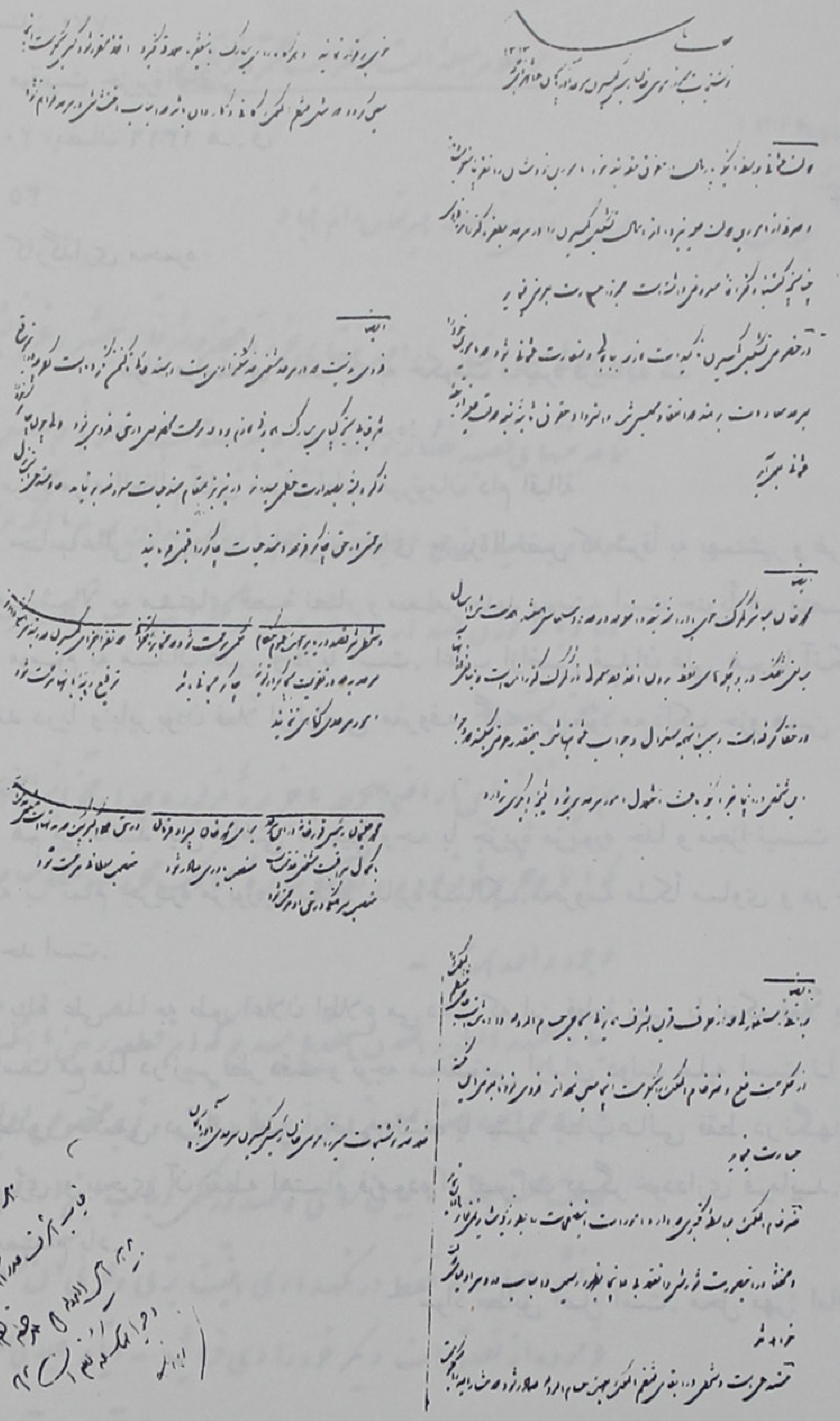

شمارهٔ سند: ۷۷۰
موضوع: موقعیت جزیرة‌الخضر
تاریخ: ۲۰ رمضان ۱۳۱۶ هـ. ق
کارتن: ۳۵
پروندهٔ: کارگذاری محمره

سواد مراسله‌ای است که به حکومت محمره فرستاده شد

نمره: ۹

جناب امیرالامراء العظام آقای معزالسلطنه امیرتومان دام اقباله

جناب‌عالی می دانند اراضی منتهای جزیرة‌الخضر که شرقاً به بهمنشیر و غرباً به شط‌العرب شمالاً به منتهای قصبهٔ نصار و معامر جدید پیوسته است جنوباً هم متصل به اراضی موسوم به میدان علی و دریا است. اغلب اراضی میدان علی هم با آنکه به واسطهٔ مد دریا و بایر بودن فعلاً از اراضی مغروقه گفته می شود مع‌ذلک جزو همین قطعه زمین است.

هم می دانند این اراضی به هیچ وجه با جزیرهٔ مزبوره جدا و مجزا نیست سهل است که با تمام جزیرهٔ مزبوره و نقاط سایرهٔ ممالک محروسه ملکاً مساوی و در حکم وجود واحد است.

بناءً علی هذا به طور اعلان اطلاع می دهم که این قطعهٔ زمین با اینکه فعلاً بایر و خراب است مع‌هذا در زیر نظر دقت و توجه مخصوص اولیای دولت علیه است تا بیان رأی و صدور حکمی در باب این اراضی نشده یا نشود جناب‌عالی فقط در نگهداری امنیت برّی و بحری آن نقطه اهتمام فرموده از تصورات دیگر خودداری فرمایید. ایام اجلال مستدام باد.

سواد مطابق اصل است. محل مهر: امان‌الله

از طرف مراسله ایالت جلیله حکومت محمره و عربستان

محمره
۲۰ رمضان ۱۳۱۶
نمره ۹

جناب سیدالامراء العظام آقای سعدالسلطنه امیرتومان دام اقباله

جنابعالی میدانند اراضی منتهای جزیره محمره شرقاً به بهمشیر و غرباً بشط العرب
شمالاً بمنتهای قصبه نصار و معامرجه پیوسته است جنوباً هم متصل باراضی
موسوم به میدان علی و دیاب است - اغلب اراضی میدان علی هم با آنکه بواسطه بد
دیاد و بایر بودن فعلاً از اراضی متروکه گفته میشود مع ذلک جزو همین قطعه
زمین است -

هم میدانند این اراضی بهیچوجه با جزیره قبوره جدا و مجزا نیست
که با تمام جزیره قبوره و نقاط سایره ممالک محروسه ملکاً و در حکم
وجود واحد است -

بناءً علیهذا بطور اعلان اطلاع میدهم که این قطعه زمین با اینکه فعلاً
بایر و خراب است معهذا در زیر نظر دقت و توجه مخصوص اولیای
دولت علیه است تا پایان رأی و صدور حکمی درباب این اراضی نشده
باشد جنابعالی فقط در نگهداری امنیت سرحدی و مجری آن نقطه اهتمام
فرموده از تصورات دیگر خودداری فرمائید - ایام اجلال مستدام باد

سردار سلطانی اسعد

شمارهٔ سند: ۷۷۱
موضوع: اراضی جزیرة‌الخضر
تاریخ: ۲۹ رمضان ۱۳۱۶ هـ . ق
کارتن: ۳۵
پروندهٔ: کارگزاری محمره

نامهٔ کارگزاری محمره به وزارت خارجه

محرمانه

تصدق حضور مبارکت شوم، پس از استحضار به این تشبث باطنی حضرات محض اینکه مقصودشان را متوقف بدارم مراسلهٔ[ای] را که سوادش لفاً ایفاد می شود، به جناب معزالسلطنه نوشته به همین عبارات موهم، متزلزل شان کرده گویا متوقف هم شده باشند.

لازم است که به تدبیر مؤثر و مفیدی در این باب بدون اینکه پی ببرند برای چیست بفرمایید تا ثانیاً فرصت نیابند و کار منتهی به مشکلات نشود. امرالاجل الاعظم العالی مطاع

محرمانه

۲۹ رمضان ۱۳۱۶

تصدق حضور مبارکت شوم   پس از استحضار باین تشبث باطنی حضرات

محض اینکه مقصودشان را متوقف بدارم مراسله را که برادرش لفاً ایفاد میشود

بجناب سعدالسلطنه نوشته بهمین عبارات مرهم تنزل شان کرده که یکجا متوقف

هم شده باشند -

لازم است که به تدبیر مؤثر و مفیدی در اینباب بدون اینکه پی ببرند برای جهت

بفرمائید تا ثانیاً فرصت نیابند و کار منتهی بمشکلات نشود - [illegible]

شمارهٔ سند: ۷۷۲
موضوع: اتفاق شیخ خزعل با انگلیسی ها
تاریخ: ۲۹ رمضان ۱۳۱۶ هـ . ق
کارتن: ۳۵
پروندهٔ: کارگزاری محمره

نامهٔ کارگزاری ایران در محمره به وزارت خارجه

محرمانه

این اتفاق باطنی جناب شیخ خزعل‌خان با انگلیسی ها را فدوی حس کرده و در کمین بودم که کشف نمایم از هر دری داخل شدم مقصود درست حاصل نشد تا اینکه مترجم و منشی ویس قونسولگری انگلیس مقیم محمره که جنساً یهودی است و خیلی افراط در شرب دارد به دام آورده واداشتم مستش کردند در عالم مستی تحقیق کرده بی‌پرده شرح این اتفاق را بیان کرد و رفت فردای آن شب که به هوش آمد دید قافیه را باخته به کارگزاری آمده التماس سرّ صحبت شب را نمود فدوی هم به طور بی‌اهمیتی و تجاهل اطمینانش دادم. همین‌قدر عرض می‌کند این مسئله در پرده باشد و درز نکند چرا که می دانند کسب وخامت خواهد کرد.

محل مهر: امان‌الله

۲۹ رمضان ۱۳۲۱

محرمانه

این اتفاق باطنی جناب شیخ خزعل خان با انگلیسها را فوری حس کرده و در کمین بودم که کشف نمایم از هر دری داخل شدم مقصود درست حاصل نشد تا اینکه مترجم و منشی ویس قونسولگری انگلیس مقیم محمره که جنساً یهودی است و خیلی افراط در شرب دارد بدام آورده و واداشتم مستش کردند در عالم مستی تحقیق کرده بی پرده شرح این اتفاق را بیان کرد و رفت فردای آنشب که بهوش آمد دید قافیه را باخته بکارگذاری آمده التماس ستر صحبت شب را نمود فهمیدم بطور بی اهمیتی و تجاهل اطمینانش حاصل کردم همینقدر عوض میکند این مسئله در پرده باشد و درز نکند چرا که میدانند کسب وخامت خواهد کرد

شمارهٔ سند: ۷۷۳

موضوع: ضمانت و حمایت انگلستان از حاجی محمدعلی رئیس‌التجار در وزارت شیخ خزعل

تاریخ: ۲۹ رمضان ۱۳۱۶ هـ. ق

کارتن: ۳۵

پروندهٔ: کارگزاری محمره

نامهٔ کارگزاری ایران در محمره به وزارت خارجه

انگلیسی ها برای فریفتن شیخ خزعل‌خان به حاجی محمدعلی رئیس‌التجار وعده داده‌اند که ابتدائاً مبلغ سی هزار روپیه بدهند و پس از تشکیل استقلال معزالسلطنه و اولادش به نام «شیخ شط‌العرب» حاجی محمدعلی و اولادش را در زیر ضمانت و حمایت و تعهد دولت انگلیس به وزارت ابدی این شیخیت معین و برقرار نمایند.

عجالتاً برای جلوگیری این کار لازم است که حاجی محمدعلی را هرچه زودتر و به هر عنوانی باشد از اینجا احضار فرموده و در داخل ممالک محروسه توقیف بفرمایند چرا که مایهٔ این فساد و بسی مفاسد دیگر این حول و حوش این است همین که از اینجا طرد و کنده شد این تشبث انگلیسی ها مسکوت خواهد ماند و هم شیخ خزعل‌خان از این صرافتها افتاده خیالاتش متوقف خواهد شد محض اینکه بعدها به این خیالات واهیه نیفتد و در انظار اعراب نفوذشان کاسته بشود و محصور و محاط بشوند باید مشایخ طوایف دیگر را در مقابل خودشان واداشت تا همه ضعیف ومحتاج و زبون دولت باشند.

حصول این مقصود هم عجالتاً منوط بر این است که ابتدائاً فلاحیّه و ناصری و کارون را از ابوالجمعی شیخ خزعل‌خان موضوع نمایند و توسط و ضمانتش را هم در کار هویزه و بندر معشور قبول نکنند آن وقت نه‌تنها از اهمیت می افتند و تنها می مانند بلکه از تعرضات خصمانهٔ طوایف دیگر که با اینها عداوت قدیمی دارند ذلیل می شوند و منظورات دولت کاملاً حاصل شده و این حدود از مخاطرات داخلی و خارجی محفوظ خواهد ماند. حتی گمرک اینجا را هم به اسم اینکه همه جا گمرکش از حکومت مجزاست با گمرک سایر نقاط عربستان به دیگری واگذار فرمایند این فقره هم بر واردات دولت می افزایند و هم از اقتدار جسورانهٔ اینها می کاهد و شرح گمرک عربستان راجداگانه معروض خواهد داشت.

انگلیسها برای فریفتن شیخ خزعل خان بحاجی محمدعلی رئیس التجار وعده داده‌اند ابتداءً مبلغ
سی هزار روپیه بدهند و پس از آن انگلیس استقلال محمره و اولادش بنام (شیخ شط العرب)
حاجی محمدعلی و اولادش را در زیر ضمانت و حمایت و تعهد دولت انگلیس بوزارت ابدی این
شیخ‌نشین معین و برقرار نمایند —

عجالةً برای جلوگیری اینکار لازم است که حاجی محمدعلی را هرچه زودتر و بهر عنوانی باشد
از اینجا احضار فرموده و در داخل ممالک محروسه توقیف بفرمایند چراکه مایهٔ این فساد
و بسی مفاسد دیگر این حرل و جوش این است همینکه از اینجا طرد گردید این تشبثات انگلیسها
سکوت خواهد ماند و هم شیخ خزعل خان از این صرافتها احتمالاً خیالاتش متوقف خواهد شد —
محض اینکه بعدها این خیالات واهیه نیفتد و در انظار اعراب نفوذشان کاسته شود
و محصور و محاط بشوند باید مشایخ طوایف دیگر را در مقابل خودشان داشت تا همه
ضعیف و محتاج و زبون دولت باشند —

حصول این مقصود هم عجالةً منوط بر این است که ابتداءً فلاحیه و ناصری و کارون را
از ابوالجمع شیخ خزعل خان موضوع نمایند و ربط و ضمانتش را هم در کار حویزه و بندر
معشور قبول نکنند آنوقت نه تنها از اهمیت می‌افتند و تنها میمانند بلکه از تعرضات
خصمانهٔ طوایف دیگر که با اینها عداوت قدیمی دارند ذلیل میشوند و منظورات دولت
کاملاً حاصل شده و اینحدود از مخاطرات داخلی و خارجی محفوظ خواهد ماند —

حتی گمرک اینجا را هم باسم اینکه همه جا گمرکش از حکومت مجزی است
با گمرک سایر نقاط عربستان به یکی واگذار فرمایند اینفقره هم بر واردات
دولت میفزاید و هم از اقتدار جسورانهٔ اینها میکاهد و شرح گمرک عربستان را
جداگانه معروض خواهد داشت —

شمارهٔ سند: ۷۷۴
موضوع: افسون تازهٔ انگلیسی ها به شیخ خزعل در مورد واگذاری اراضی جزیرة الخضر
تاریخ: ۲۹ رمضان ۱۳۱۶ هـ. ق
کارتن: ۳۵
پروندهٔ: کارگزاری محمره

نامهٔ کارگزاری ایران در محمره به وزارت خارجه

محرمانه

خلاصه افسون تازهٔ انگلیسی ها به جناب شیخ خزعل خان معزالسلطنه این است ـ به توسط حاجی محمدعلی رئیس التجار معزی الیه را به این زمینه بیانات پختند و دلگرم کرده اند. اولاً فهماندند این حکومتی را که شما دارید اگر چه اسماً از ایران است ولی چون دست نشاندهٔ ایران نیستید و اساساً این حکومت را از اجدادتان به میراث دارید نمایندهٔ خانوادهٔ خود محسوب هستید.

در صورتی که خودتان را در تحت ضمانت و حمایت دولت انگلیس بگذارید این حکومت میراثی و نمایندگی حق استقلال را به شما می دهند که به نام «شیخ شط العرب» مانند شیخ لهج خودسر و آزاد بمانید و از تعرض مالکانهٔ ایران و تجاوز و استیلای عثمانی محفوظ باشید.

برای اینکه مالکیت ایران مختل بشود و مالک بالارث بودن شما در شط العرب ثابت گردد و دولت انگلیس وسیلهٔ حمایت در دست داشته باشد و از حملات ناگهانی دول اروپ بتواند شما را حفظ کند صلاح این است که محرمانه اراضی منتهای جزیرة الخضر واقعه میانه دهنهٔ شط العرب و بهمنشیر که به دریا متصل است و فعلاً بایر و خراب است به دولت انگلیس واگذار نمایید.

این هفته قونسول جنرال انگلیس مقیم بوشهر هم به نام شکار به اینجا آمده و سه روز ماند و رفت و ملاقاتشان باهمدیگر مکرر و طولانی بود. از قراری که احساس و استنباط شد شیخ مشارالیه به توسط حاجی محمدعلی فریفتهٔ این افسون انگلیسی ها شده و تمکین خواهد کرد.

۲۹ رمضان ۱۳۱۶

محرمانه

خلاصه افسون تازهٔ انگلیسها بجناب شیخ خزعل خان معزالسلطنه این است - بتوسط حاجی محمد علی رئیس التجار معزی الیه را باین زمینه بیانات نخستین و دلگرم کرده اند - اوگد خواهند این حکومتی را که شما دارید اگرچه اسماً از ایران است ولی چون ریست نشاندهٔ ایران نیستید و اساساً این حکومت را از اجداد تان بمیراث دارید نمایندهٔ خانوادهٔ خود محسوب میشوید -

درصورتیکه خودرا در تحت ضمانت و حمایت دولت انگلیس بگذارید این حکومت میراثی و نمایندگی حق استقلال پیدا مینماید که بنام (شیخ شط العرب) مانند شیخ (لحج) خودسر و آزاد بمانید و از تعرض مالکانهٔ ایران و تجاوز و تعدی عثمانی محفوظ باشید -

برای اینکه مالکیت ایران مختل بشود و مالک بالوراثه بودن شما در شط العرب ثابت گردد و دولت انگلیس وسیلهٔ حمایت در دست داشته باشد از حملات ناگهانی دول اروپ بتواند شما را حفظ کند صلاح این است محرمانه اراضی آنتهای جزیرهٔ الخضر واقعه میانهٔ دهنهٔ شط العرب و بهمشیر که بدریا متصل است و فعلاً بائر و خراب است به دولت انگلیس واگذار نمائید -

اینهفته قونسول جنرال انگلیس مقیم بوشهر بنام لک باینجا آمده و سه روز ماند و رفت ملاقاتشان باهمدیگر مکرر و طولانی بود -

از قراریکه احساس و استنباط شد شیخ مشارالیه بتوسط حاجی محمد علی فریفتهٔ این افسون انگلیسها شده و تمکین خواهد کرد -

شمارهٔ سند: ۷۷۵
موضوع: نظر انگلیسی ها نسبت به اراضی دهانهٔ شط العرب
تاریخ: ۲۹ رمضان ۱۳۱۶ هـ. ق
کارتن: ۳۵
پروندهٔ: کارگزاری محمره

نامهٔ کارگزاری محمره به وزارت خارجه

محرمانه

قریب بیست سال است انگلیسی ها طالب تصرف اراضی دهنهٔ شط العرب شده اند، عثمانی ها این مسئله را زود ملتفت شده در فاو استحکامات سدید و توپخانهٔ معتبر با ساخلو کافی تدارک کردند. انگلیسی ها برای لغو کردن این تدارکات مهمّهٔ عثمانی ها مدتی است در فکر امتیازات از اطراف ایران هستند. بدواً سعی کردند امتیاز آزادی کشتیرانی در رود بهمنشیر را از اولیای دولت علیه بگیرند، نشد. ولی باز به این فکر باقی هستند.

این روزها چارهٔ تازهٔ[ای] که برای این کار اندیشیده اند، می خواهند به نوید ضمانت استقلالیت اراضی منتهای جنوبی جزة الخضر [جزیرة الخضر] را محرمانه از شیخ محمره بخرند و در عوض او را خودسر بشناسند و آن وقت مطلق العنان هر گربهٔ[ای] می خواهند برقصانند اگر عاجلاً جلوگیری نشود، کار از دست رفته خواهد بود. بهتر این است که دولت در این اراضی یا بنای موقع عسکری بکند یا طوری بکنند که شیخ ابداً نتواند این خیال وخیم النتایج خود را انجام بدهد و انگلیسی ها بالمره از این رهگذر مأیوس باشند.

۲۹ رمضان ۱۳۱۶

محرمانه

قریب بیست سال است انگلیسها طالب تصرف اراضی دهنهٔ شط العرب شده‌اند عثمانیها

این مسئله را از زود ملتفت شده در (فاو) استحکامات سدید و توپخانهٔ معتبر با ساخلو

کافی تدارک کردند انگلیسها برای لغو کردن این تدارکات جههٔ عثمانیها مدتیست

در فکر امتیازات از اطراف ایران هستند بدواً ادعا کردند امتیاز آزادی

کشتی رانی در رود بهمشیر را از اولیای دولت علیه بگیرند نشد ولی باز باین فکر

باقی هستند —

این روزها چارهٔ تازهٔ که برای اینکار اندیشیده‌اند میخواهند بزید ضمانت

استقلالیت اراضی ملکهای جنوبی جزة الخضر را محرمانه از شیخ محمره بخرند

و در عوض او را خودشان بشناسند و انوقت مطلق العنان هر کاریکه میخواهند

برقصانند اگر عاجلاً جلوگیری نشود کار از دست رفته خواهد بود بهتر اینست

که دولت در این اراضی یا بنای موقع عسکری بکند یا طوری بکنند که شیخ

ابداً نتواند این خیال وخیم النتایج خود را انجام بدهد و انگلیسها بالمره از این

رهگذر مأیوس باشند —

شمارهٔ سند: ۷۷۶
موضوع: تشکیل سه کمسیون برای رفع اختلافات
تاریخ: ۳ شوال ۱۳۱۶ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵/ح

نامهٔ سفارت عثمانی در طهران به وزارت خارجه

نمره: ۲۶۲

جناب جلالت و نبالت‌مآبا کفایت و کفالت نصابا فخامت و متانت انتسابا، دوستان استظهارا مشفقا معظما محترما مهربانا

دوستدار در ضمن مراسلهٔ مورخهٔ ۹ شهر جمادی‌الاولی ۱۳۱۶ نمرهٔ ۱۴۰ به وزارت جلیلهٔ امور خارجه اظهار کرده بود که تشکیل سه قمسیون را که یکی برای ارزروم و وان باشد و یکی به جهت موصل و سلیمانیه و یکی مخصوص بغداد و بصره که هر قمسیونی هم مرکب از دو یا سه نفر اعضا باشد که در وقت وقوع واقعه بدون تأمل فوراً برحسب مأذونیتی که باید داشته باشند در مقام تحقیق و تسویه بر وفق قوانین شرع و عرف و معاملات متداوله برآیند که ملک و مال و جان و ناموس بندگان خدا در معرض تلف نباشد و کار به مخابره و مکاتبه نکشیده زود بتوانند مرتکبین و منهوبات و مغصوبات را تا از دست نرفته بگیرند و برسانند و چون جواب آن مراسله تا حال از جناب مستطاب اجل عالی نرسیده است، دوستدار محض محافظت حقوق عباداللّه مجدداً در مقام ترقیم این مراسله برآمده خواهشمند است جواب را زودتر مرقوم فرمایند که دوستدار هم به باب‌عالی اطلاع بدهد. همواره احترامات فایقه دوستدار را آن جناب جلالت‌مآب در حق خود برقرار دانند.

محل مهر: محمد شمس‌الدین

نمره ۲۶۲
۱۳۱۶

[illegible] سفارت دولت [illegible]

وزارت امور خارجه ۵ آرشیو ۵

[illegible] ۹ [illegible] جمادی الاولی ۱۳۱۶ نمره ۱۴۰ [illegible]

[illegible]

[illegible] مساعدت [illegible] تکمیل [illegible]

[illegible] حقوق [illegible]

جناب اجل عالی [illegible]

[illegible] مرقوم [illegible] ادام الله [illegible]

شمارهٔ سند: ۷۷۷
موضوع: در باب کمیسیون موصل و سلیمانیه
تاریخ: ندارد (احتمالاً ۱۳۱۶ هـ. ق)
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵/ح

نامهٔ وزارت خارجه به مظفرالدین شاه

یک طغرا مراسلهٔ سفارت عثمانی است. از عرض مقام منیع صدارت عظمی گذشته به خاکپای مهر اعلای اقدس همایون شاهانه روحنافداه تقدیم خواهد شد. راپورت مذاکرات مدبّرالدوله را با سفیرکبیر عثمانی در این خصوص به عرض رسانیده بودم. تشکیل این سه کمیسیون خیلی لازم است اگر خرج دارد منافع آن بیشتر از مخارج آن است. مقتضی است از جانب سنی الجوانب همایونی مقرر شود این کمیسیونها تشکیل شود که اولیای دولتین به اینهمه گفتگوها دچار نباشند.

[دستخط مظفرالدین شاه:]

جناب اشرف صدراعظم هر نوع صلاح دانند معمول دارند. محل امضای مظفرالدین شاه

[حاشیه:] در باب کمسیون موصل و سلیمانیه

وزارت امور خارجه

در باب کمیسیون ... عثمانیه

یک طغرا مراسله سفارت عثمانی است از عرض مقام منیع صدارت عظمی گذشته ... [illegible] ... نشانه ... تقدیم ...

راپورت مذاکرات مدیرالدوله را با سفیر کبیر عثمانی در این خصوص به عرض رسانیده بودم تشکیل این کمیسیون ... [illegible] ... دارد

منافع آن بیشتر از مخارج آن است ... از جانب ... [illegible] ... کمیسیون ... [illegible] ...

... [illegible] ...

شمارهٔ سند: ۷۷۸
موضوع: مقرری دو کمسیون سلیمانیه و موصل و بغداد و بصره
تاریخ: ندارد (احتمالاً ۱۳۱۶ هـ. ق)
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۵/ح

فهرست عرض وزارت خارجه

مقرر شده بود که مخارج دو کمسیون که عثمانی ها یکی در حدود موصل و سلیمانیه و دیگری در حدود بغداد و بصره برای تسویهٔ دعاوی عشایر عثمانیه و ایران خواهش کرده بودند تشکیل گردد، معین شود تا قرار آن داده آید جسارت می ورزد این دو کمسیون مثل کمسیون آذربایجان یک رئیس و دو معاون لازم دارد. به کمسیون آذربایجان ماهی دویست و پنجاه تومان مقرری داده می شود این دو کمیسیون هم کمتر از مقرری کمسیون آذربایجان نمی توان داد. دیگر موقوف به اقتضای رأی جهان‌آرای ملوکانه روحنافداه است. الامر الاقدس الاعلی مطاع

[حاشیه:] در باب دو کمسیون در حدود سلیمانیه و موصل است.
[پشت پاکت نامه:]
یک فقره فهرست عرض وزارت امور خارجه است، از عرض مقام منیع صدارت عظمی گذشته و به خاکپای مهر اعتلای اقدس اعلی روحنا فداه تقدیم خواهد فرمود.
[دستخط مظفرالدین شاه:]
هو، جناب اشرف صدراعظم حقیقتاً هیچ حاصلی از این کمیسیون و نتیجه از این شهریه‌ها که داده شد به دست نیامده و فایده هم ندارد بهتر این است چه در آذربایجان و چه در سلیمانیه و غیره به خود کارگزارها که از دولت موظف هستند این کمسیونها رجوع شود و به حکام تأکیدات لازمه در تهیهٔ لوازم و اجرای احکامی که از کمیسیون صادر می شود بکنید دادن شهریه هم دیگر به این تفصیل لازم نیست.
محل امضای مظفرالدین شاه

مدبرالدوله، ملاحظه شد.

وزارت امور خارجه

مورخه شهر

سنه ۱۳

نمره

فهرست مجلس وزارت خارجه

[illegible] کمیسیون [illegible] درجه [illegible] ۱۵

برای تهیه دعاوی [illegible] ایران خواهش کرده بودند تشکیل گردد و سپس شد تا قرار

داده آید [illegible] وزارت [illegible] کمیسیون [illegible] کمیسیون [illegible]

لازم دارد که کمیسیون آذربایجان [illegible] تبریز [illegible]

کمیسیون [illegible] کمتر از تبریز [illegible] کمیسیون [illegible] داده [illegible]

[illegible]

در باب تشکیل کمیسیون [illegible]

وزارت امور خارجه

وزارت امور خارجه
آرشیو

یک فقره فهرست عرض وزارت امور خارجه را ... از عرض شاه ... صدارت عظمی گذشته و بکابینه ... اقدس اعلی ... تقدیم ... [illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷۷۹
موضوع: خیالات روس و انگلیس دربارهٔ ایران
تاریخ: ۹ ربیع الاول ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ۱
پروندهٔ: ۱/۱۱

نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

نمره: ۳۰۸

روزنامهٔ غیرت منطبعه در بلغارستان شرحی در باب خیالات و رقابت روس و انگلیس دربارهٔ ایران منتشر کرده بود که عیناً با ترجمهٔ آن لفاً ارسال گردید، از ملاحظهٔ اولیای دولت ابدآیت خواهد گذشت: محمود علاءالملک

[حاشیه:] به عرض رسید.

۹ شهر ربیع الثانی ۱۳۱۱

۲۰۱

روزنامه [illegible] شرحی درباب [illegible]

درباب ایران [illegible] ترجمه آن لفاً ارسال [illegible]

[illegible]

عجم کورفزی
و
انکلترهنك تدابیر جدیده سی

(ایوننغ پوست) غزته سنده اوقودیغمزدن آکلا - یورزکه انکلتره دولتی ، روسیه‌نك ممالك ایرانیه‌یی تدریجاً ضبط ایتمك فکریله وقوع بولان تشبثات اخیره سنه اغماض عین ایتمیور .

دولت مشارالیها هندستان حکومتنه عجم کورفزینه اولجه کوندریلن سفائن حربیه‌یی دیکر درت قطعه سفینهٔ حربیه اعزامیله تقویه ایتمسنی امر ایتمشدر .

بونلر سواحلدن انفکاك ایتمامکله برابر غیر مسلون و استحکام انشاسنه فن حرب نقطهٔ نظرندن صالح مواقع مهمه‌یه همان طابیه‌لر یاپه‌جقلر ، طوپلر یرلشدیره‌جکلردر .

سفائن مذکوره درت کون اول (هرمز) اطه‌لری پیشکاهنده کورلمکله روسلر طرفندن خیلیجه تلاشلر کوسترلمشدر .

روسیه ، ایرانك داخلنده امتیازینی الدیغی شمندوفر خطنی اتمام ایدنجه‌یه قدر ایرانلیلره پك مساعدوتماشانکار طاورانمغی کندیسنه برمسلك اتخاذ ایتمش و موجبنجه‌ده دلنوازلقلر کوسترمکده بولنمشدر .

ثامناً بیان اولندیغنه کوره ایرانلیلر ، موسقوفلرك طاتلی دیلنه ، کولر یوزینه فریفته اولیورلر ایمش .

— غیرت —

معلوم آ ا عثمانلیلرك « قرمانك قویونی صکره چیقار اویونی .. » دیه بر ضرب مثللری واردر . آذربیجان قطعه‌سنده ساکن ایرانلیلرده ترکجه تکلم ایندکلرندن عثمانلیلرك بوضرب مثلی البته بیلیرلر . فقط بوندن حصه‌مند اولمق ایچون یالکز بیلمك کفایت ایتمز شدتلی ذکاء ایستر . اکر انلرده وار ایسه ، کندی فائده‌لرینه نه خوش ..

شمارهٔ سند: ۷۸۰
موضوع: خیالات روس و انگلیس دربارهٔ ایران
تاریخ: ۹ ربیع الاول ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ۱
پروندهٔ: ۱/۱۱

گزارش سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

ترجمهٔ شرحی که روزنامهٔ غیرت منطبعه در بلغارستان در باب خیالات و رقابت روس و انگلیس دربارهٔ ایران منتشر کرده خلیج فارس و تدابیر جدید انگلیس

از قراری که در روزنامهٔ ایونینغ پست خواندیم، دولت انگلیس نمی تواند از فکر و اقدامات اخیر روس که می خواهد متدرجاً ممالک ایران را ضبط و تصاحب نماید چشم بپوشد، دولت انگلیس به حکومت هندوستان امر کرده است به کمک کشتی های جنگی که به خلیج فارس فرستاده چهار فروند کشتی جنگی دیگر ارسال داشته تقویت نماید، این کشتی ها از کنار دریا جدا نشده در مواقع غیرمسکون که به جهت ترتیب سنگر و باستیان از برای جنگ مناسب است سنگر و قلعه ساخته بعد از استحکام توپ گذارند کشتی های مذکور چهار روز پیش در جلو جزیره های هرمز دیده شده، روسها را مضطرب نمود، روسها تا اتمام امتیاز و ساختن راه‌آهن که در ایران گرفته اند قرار داده‌اند با ایرانیان خوب راه بروند. لهذا به جهت پولتیک خودشان موافق میل ایرانیان رفتار می‌کنند، از قرار خبر صحیح، ایرانیان به شیرین زبانی و خنده‌رویی روسها فریفته می شوند.

غیرت

عثمانی ها ضرب المثلی دارند مشهور است می‌گویند بازی گوسفند قره‌مان بعد معلوم می شود. البته اهل آذربایجان که زبان ایشان ترکی است این ضرب المثل را خوب می دانند اما دانستن به کار نمی آید باید خوب فهمید برای این هم هوش لازم است اگر هوش دارند خوشا به حال ایشان.

ترجمه شرحی که روزنامه غیرت منطبعه در بلغارستان در باب مخالفت و رقابت روس و انگلیس درباره ایران منتشر کرده

خلیج فارس و تدابیر جدیده انگلیس

از قراری که در روزنامه ایونینغ پست خوانده‌ایم دولت انگلیس نمیتواند از فکر و اقدامات اخیر روس که میخواهد متدرجاً ممالک ایران را ضبط و تصاحب نماید چشم بپوشد دولت انگلیس حکومت هندوستان امر کرده است یکویک کشتیهای جنگی که بخلیج فارس فرستاده چهار فروند کشتی جنگی دیگر ارسال و بسته تقویت نماید این کشتیها از کنار دریا جدا نشده در مواقع غیر مسکون که بجهة ترتیب سنگر و بابستیان از برای جنگ مناسب است سنگر و قلعه ساخته بعد از استحکام توپ گذارند کشتیهای مذکور چهار روز پیش در جلو جزیره‌های هرمز دیده شده روسها را مضطرب نمود روسها تا اتمام ایران و ساختن راه آهن که در ایران گرفته‌اند قرار داده‌اند با ایرانیان خوب راه بروند لهذا بجهة پولیتیک خودشان موافق میل ایرانیان رفتار میکنند از قرار خبر صحیح ایرانیان بشیرین زبانی و خنده‌روئی روسها فریفته میشوند

غیرت

عثمانیها ضرب المثلی دارند مشهور است میگویند بازی گوسفند قره مان بعد معلوم میشود -

البته اهل آذربایجان که زبان ایشان ترکی است این ضرب المثل را خوب میدانند اما دانستن

بکار نمی آید باید خوب فهمید برای این هم هوش لازم است اگر هوش دارند خوب بکار ببرند -

شمارهٔ سند: ۷۸۱
موضوع: گزارشات امور سرحدی به وسیلهٔ میرزا موسی خان
تاریخ: ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ۱۶
پروندهٔ: ۳/۳۲

عرایض لازمهٔ ریاست کومیسیون سرحدی دولت علیه ایران از لحاظ انور مبارک خواهد گذشت

اولاً از سه سال به این طرف که مسئله عصیان ارامنه در خاک عثمانی اتفاق افتاده است اکراد سرحدنشینان عثمانی عموماً و شرف بیک نام از قبیلهٔ مرزکی ساکن بلوک محمودی معلوم الاحوال که هم تبعیتش و هم تعلق محل سکناش به دولت عثمانی مجهول است، چنان آتشی در صفحات خوی و سلماس افروخته اند که رعایای بیچاره بکلی از پا افتاده اند و اگر یک سال این طورها بگذرد، باید اولیای دولت علیه از آبادی این طرفها صرف نظر فرمایند و آنچه به عقل قاصر چاکرانه برمی آید اگر شرف بیک تبعید بشود در امنیت و آسایش اینجاها افاقهٔ کلی حاصل خواهد شد.

ثانیاً، دولت عثمانی با این حالت و روش عشایر خودشان، مأمورین کومیسیون را نخواهند فرستاد مثل اینکه در ظرف دو سال و نیم مأموریت مکرم الملک به دفع الوقت گذراندند و امسال هم که مدتی است چاکر در سلماس است به معذرت اینکه آمدن مأمورین کومیسیون از اسلامبول طول خواهد کشید و موقتاً محض عدم معطلی خانزاد شیخ حمیدپاشا را که یکی از معتبرین باشقلعه است، خواهند فرستاد. هنوز اثری از عزیمت او نیست اگر امر و مقرر شود که باب عالی را مجبور به اعزام مأمورین کومیسیون بکنند، کاری از پیش خواهد رفت و الّا بی اعتدالی های این نقاط روز به روز در تزاید خواهد بود.

ثالثاً، محمد صدیق پسر شیخ عبید شقی به واسطهٔ اینکه دولت عثمانی از او مطالبهٔ مالیات دیوانی و قرعه عسکری می نماید به این خیال افتاده است که ملتجی به مرحمت بی دریغ این دولت علیه بشود گذشته از اینکه مومی الیه پدرکشته است و هیچ نوع اعتباری به اقوال و افعال او نیست خودش از اشرار روزگار است. سه سال قبل خلیفه مارکورئیل خلیفه نصرانی های ارومیه را با ده نفر نصرانی به قتل رسانده و چند ماه قبل

اشنویه را غارت و جمعی را مقتول نمود و حالا می خواهد تبعیت این دولت علیه را قبول بکند. استدعای عاجزانه این است که عرایض او را تصویب نفرمایند مگر به شروطی که شفاهاً معروض خواهد داشت.

رابعاً، اولیای دولت قوی شوکت قاهره می دانند که دول عیسوی مذهب پولتیکشان در حق این دولت علیه چیست. خسروآباد که در نیم فرسخی ویلمقان واقع است مجمع نصرانی های تبعهٔ دولت علیهٔ ایران است و دولت فرانسه چنانچه در همهٔ ممالک اسلام قرارش بر این است، یک نفر کشیش فرانسه به اینجا فرستاده است و این قریه را بدواً خلیفه اسحاق خسروآبادی تابع دولت علیه ایران از اولیای دولت علیه خرید و بعد واگذار به مسیو پول خسروآبادی تابع دولت علیه ایران می نماید و مشارالیه الان مقیم پاریس است، کشیش مأمور فرانسه از مسیو پول کاغذی درآورده است که مواظبت به امر ملکی او بکند. حالا این نوشته موجب مداخله به همهٔ امور خسروآباد شده است حتی تعیین مباشر و عزل و نصب او هم منوط به میل اینهاست و خلیفه سحاق می خواهد اجرای رسوم روحانیت بکند. کشیش فرانسه به لطایف الحیل مانع است بدین واسطه اختلافی فی مابین اهالی خسروآباد به ظهور رسیده و دو طرف پیدا کرده اند، اگر ارادهٔ سنیهٔ همایونی ارواحنافداه مقتضی شود، امر و مقرر فرمایند کشیش فرانسه مداخله به امور مباشر و ملک خسروآباد و اهالی آنجا نکند و الّا اگر این حالت امتداد پیدا نماید مآلاً منتج نتایج وخیمه خواهد بود و خلیفه سحاق التزام سپرده است که ابداً فرنگی ها را مداخله به امور خسروآباد ندهد اگر آرای مبارکهٔ اولیای دولت ابدمدت علاقه بگیرد از او مؤاخذه بفرمایند تا کشف مطلب نماید.

خامساً: محمدآقا شکاک از تبعهٔ دولت علیه ایران و ساکن چهریق از مردمان بسیار شریر عشایر دولت علیهٔ ایران است. حتی بندگان سرکار اعلی حضرت قدرقدرت اقدس همایون شاهنشاهی ارواحنافداه به این چاکر غلام در ضمن فرمایش دستورالعمل مطاع محرمانه قتل او را مقرر فرموده بودند بعد در نهضت موکب فیروزی کوکب ملوکانه به طرف فرنگستان به اصطبل مبارک ملتجی شده و اولیای دولت ابد مدت علیه بقای او را در چهریق تصویب فرمودند وجود او در این حدود ضرر محض است و اگر شرف بیک تبعید شود این مرد دست از هرزگی خود نخواهد کشید. حتی اکنون هم در نهب اموال این صفحات با او همدست است چون طرد او بعد از التجا، دون انصاف است اگر مقرر

گردد همیشه دو نفر از پسرانش در دربار معدلتمدار مشغول خدمت بوده و اولیای دولت قوی شوکت را مطمئن نماید که خودش مرتکب سرقتی نگشته و دیگران را ممنوع دارد و بلکه در بعض اوقات اقدام به معاملهٔ متقابله بکند اسباب امنیت این صفحات به طور مأمول فراهم خواهد آمد.

سادساً: امسال نواب مستطاب والا امامقلی میرزا حکمران ارومی متحمل زحمات و مخارج کثیره شده و اکراد تبعهٔ دولت علیهٔ ایران سکنهٔ صومای را تأدیب و دو نفر از رؤسای آنها را دستگیر و مغلول فرموده‌اند اگر از مصدر جلالت امر شود، آن دو نفر در تبریز در حبس دائمی باشند مایه مزید اطمینان اهالی و انتظام این سامان خواهد بود و به مجرد استخلاص آنها از حبس مجدداً اقدام به بعض کارهای ناشایست خواهند کرد و امنای فخام دولت ابد ارتسام باز مجبور به سوق عسکر و تشکیل اردو و صرف پول خواهند بود.

سابعاً: شهبندر حالیهٔ عثمانی یمنی افندی یکی از اشرار عثمانی ها و همدست با اشقیای عشایر است هر قسم بی اعتدالی های تبعهٔ خودشان را پرده‌پوشی نموده و اگر یک مسئله اتفاقیه قابل کتمان نباشد، به هزار بازی و لطایف الحیل رفع گفتگو می نماید. در مقابل او هم کارگزاری در خوی معین شده است که از قوانین دولیه سهل است از قواعد معمولهٔ مملکت خودش خبری ندارد و هر روز یک نوع اسباب دردسر و مذاکره فراهم می آید یک نفر کارگزار قابل و کاردان در خوی و یکی در باشقلعه خاک عثمانی لازم است که اقلاً بعض وقوعات را به کومیسیون اطلاع داده و حین ظهور یک حادثه شاهد و مقوی اقوال کاذبهٔ شهبندر واقع نشود.

ثامناً: سرحد قطور جالب انظار دقیقهٔ اولیای دولت قاهره است و چون از ید غاصبانهٔ عثمانی انتزاع شده است ضمناً اکراد را تحریک کرده و هر روز یک نوع اسباب اختلال فراهم می آورند نایب الحکومه آنجا باید یک نفر آدم آگاه و ملت‌خواه و مقتدر باشد. نه مثل نایب الحکومه حالیه که ابداً ربطی از کار حکومت و اطلاعی از قانون عثمانی و وضع عشایر ندارد. علاوه بر این حالا سلطان آقای شکاک پسرعموی محمدآقا هم در کواران یکی از قرای قطور سکنی کرده و دختر خودش را به شرف بیک مرزکی تابع عثمانی که حالت او کاملاً تشریح شده است، داده است و به معاونت او قرای قطور و خوی و سلماس را تاخت و تاز می نمایند و حاکم بیچاره ابداً قادر به دفع اتفاقات سیئه

نیست.

تاسعاً: در باب مأموریت منع اسحله دو مسئله است، یکی اسلحه‌ای است که تجار ارامنه برای تجارت می‌آورند این قبیل اشخاص تمام اسلحه را میان بارهای مال‌التجاره یا بوشکه‌های نفط [بشکه‌های نفت] گذاشته و به گمرک می‌آورند اجزای گمرک آنها را مداخل خود می‌دانند باید در این خصوص حکم عمومی بشود که احدی از اجزای گمرک برای اسلحه فراری مداخله نکرده به مأمور منع اسلحه خبر بدهند مأمور منع اسلحه معاینه کرده و به اطلاع مباشرین گمرک ضبط دیوان اعلی بشود.

دیگری اسلحه فراری اکراد است که عشایر سرقت نموده و یا با فراری‌ها دست به یکی شده و به قیمت ارزان می‌خرند بعد به قیمت گران به اکراد دیگر می‌فروشند و محققاً بودن اسلحه در دست اکراد موجب ندامت و وخامت مآلیه خواهد بود اگر امر و مقرر شود اکراد جز کسانی که به خدمت دولت علیه مستخدم هستند حامل اسلحه نباشند و اگر بشوند مأمور منع اسلحه گرفته و ضبط نماید انضباطی در ترتیب امور و اجرای مقصود عاقبت محمود اولیای دولت علیه به عمل خواهد آمد.

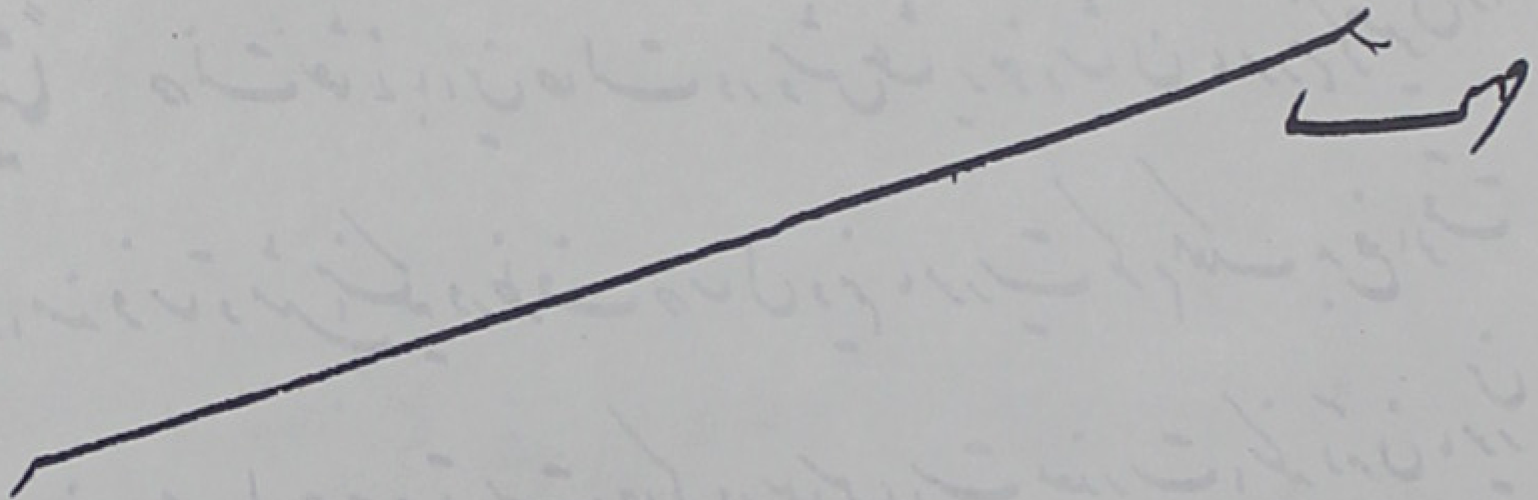

عرایض لازمه ریاست کمیسیون سرحدی دولت علیه ایران در لحاظ انور مبارک خودم گذشت

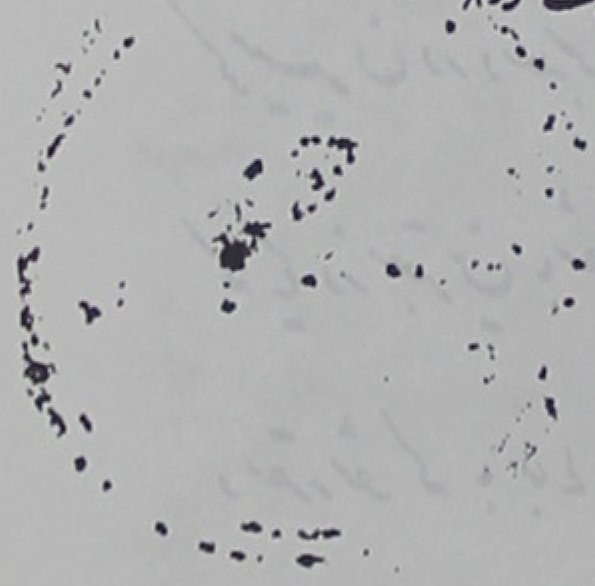

اولاً بیست و پنج سال است شریف در سلسله عصیان در دامنه در خاک عثمانی اتفاق افتاده است

که از اهالی سرحدنشینان عثمانی عمر و شرف بیگ نام از قبیله مزکی ساکن بلوک محمودی معلوم الاحوال

است که هم به تبعیت و شناسائیش به دولت عثمانی مجهول است چنان آتش در صفحات خوی

و سلماس فروخته اند که رعایای بیچاره بکلی از پا افتاده اند و اگر کمال انتظارها که نزد اولیای

دولت علیه از آبادی انتظام صرف نظر فرمایند و آنچه به تبعیت قاصر جا گرفته اند برآید

اگر شرف بیگ تبعید شود در امنیت و آسایش اهالی آنجا فی الفور حاصل خواهد شد

ثانیاً دولت عثمانی با این حالت در دو سه ماه دیگر خودشان مأمورین کمیسیون را

نخواهند فرستاد مثل اینکه در ظرف دو سال و نیم مأموریت کمیسیون ملکی به رفع الوقت

گذرانیدند و امسال هم دو ماه است جا گرفته در سلماس است به معذرت اینکه آمدن مأمورین

کمیسیون را از اسلامبول طول خواهد کشید و در این وقت مرض عدم معطل فرزند شیخ حمید پاشا را

که یکی از معتبرین باشقلعه است خواهند فرستاد هنوز اثری از عزیمت او نیست اگر آمد

و مقرر شود که با اهالی را مجبور به عزم مأمورین کمیسیون کمک بکنند کاری از پیش خواهد رفت

والا بی اعتنائی این اغتشاش روز به روز در ترقی خواهد بود

ثالثاً محمد صدیق پسر شیخ عبید شقی بواسطه اینکه دولت عثمانی [illegible] ویرانی و قرعه عسکری بنیاد به اختلال افتاده است [illegible] بشود گذشته از اینکه [illegible] برگشته است و هیچ نوع اعتبار [illegible] نیست خودش از اشرار روزگار است سه سال قبل خلیفه مارکوریس خلیفه نصرانیهای ارومیه را با ده نفر نصرانی بقتل رسانده و چند ماه قبل اشنویه را غارت و جمعی را مقتول نموده و حالا میخواهد تبعیت این دولت علیه را قبول کند استدعای عاجزانه این است [illegible] نظر مانید [illegible] معروض خواهد داشت

رابعاً اولیای دولت قویشوکت قاهره میدانند که دول عیسوی مذهب پولتیک شان در حق این دولت علیه چیست خسروآباد که در نیم فرسخی دیلمقان واقع است مجمع نصرانیهای تبعه دولت علیه ایران است و دولت فرانسه چنانچه در همه ممالک اسلام قرارش بر این است یک نفر کشیش فرانسه بآنجا فرستاده است و این قریه را [illegible] خلیفه هیچ خسروآبادی تابع دولت علیه ایران از اولیای دولت علیه [illegible]

...الی خسروآبادی تابع دولت علیه ایران میباشند و شارژدافر آمدن مقیم آنجا است

کشیش لاهوری فرانسه از سیو پول کاغذی درآورده است که مواظبت با مریضها بکند حالا

این نوشته موجب مداخله بهمه امور خسروآباد شده است حتی تعیین مباشر و عزل و نصب او

هم منوط بمیل ایشان است و خلیفه ملا اسحاق میخواهد اجرای رسوم روحانیت بکند کشیش فرانسه

بطالیف الحیل مانع است بهمین واسطه اختلاف فیمابین اهالی خسروآباد بظهور رسیده و دو طرف

پیدا کرده اند اگر اراده سنیه همایونی در رواج خاطر مقتضی شود امر و مقرر فرمایند کشیش فرانسه

مداخله بامور مباشر و ملک خسروآباد و اهالی آنجا نکند والا اگر اینحالت امتداد پیدا نماید

آنوقت نتیجه ناصحیح خواهد بود و خلیفه ملا اسحاق الزام برده است که ابداً فرنگیها را مداخله بامور

خسروآباد و غیره اگر آزاد باشد مباشر که اولیای دولت ابد مدت علیحده معین بدارند از او مواخذه بفرمایند

تا کشف مطلب نماید

خامساً مهراقا شگاک از تبعه دولت علیه ایران و سکنه چهریق از مردمان بسیار شریر

عاشر دولت علیه ایران است حتی بندگان سرکار اعلیحضرت قدر قدرت اقدس همایون

شاهنشاهی ارواحنا فداه باین چاکر غلام در ضمن فرمایش دست

مقرر فرموده بودند بعد در نهضت موکب فیروزی کوکب

با صطبل مبارک ملتجی شده و اولیای دولت ابد مدت علیه لقای او را در حبس تصویب

فرمودند وجود او در این حدود ضرر محض است و اگر شرف بیگ تبعید شود دیگر دست

لکیت
از هرزگی خود نخواهد کشید حتی اکنون هم در نهب اموال اهل صفحات با او همدست

چون طرد او بعد از التجا دور از انصاف است اگر مقرر گردد همیشه دو نفر از پسرانش در

دربار معدلت مدار مشغول خدمت بوده و اولیای دولت قوی شوکت را مطمئن نمایند

خودش مرتکب ترقی گذشته و دیگران را ممنوع دارد و بلکه در بعض اوقات اقدام بمعاونه

تعاقب کنند اسباب امنیت اهل صفحات بطوری معمول فراهم خواهد آمد

شاهنشاها رسال نواب مستطاب والا متعلق میرزا حکمران ارومی مستحق رحمات

دم خارج گشته شده و اگر در تبعه دولت علیه ایران سکنه صحرای را تا دیب دو نفر از

در تبریز چند نفر آدم شرور مصدر جسارت ذکر فرموده‌اند و سکنه و [illegible] آنها ...

مزید عدم اطمینان اهالی و انتظام این نقاط خواهد بود و مجدداً اشخاص

... بعض کارهای ناشایست خواهند کرد و در منافی قوام(?) دولت

... ناچار مجبور به سوق عسکر و تشکیل اردو و صرف پول خواهند بود

سابعاً شهبندر حالیه عثمانی [illegible] افندی که از اشرار عثمانیها و مدتهاست با اشقیای عشایر ... ثابت

هر قسم به اعدای الهیه(?) تبعه خودشان را پرده‌پوشی نموده و اگر یک مسئله اتفاقیه قابل

کتمان نباشد به هزار بازی و لطایف الحیل رفع گفتگو می‌نماید در مقابل او هم کارگزاری در

خوی معین شده است که از قرار تعیین(?) و وکیله سهل است از قواعد معموله مملکت خودش بی‌خبری

ندارد و هر روز یک نوع اسباب دردسر و مذاکره فراهم می‌آید یک نفر کارگزار قابل

و کاردان در خوی دیگر در باشقلعه خاک عثمانی لازم است که تا بعض وقوعات را

به کمیسیون اطلاع داده و حین ظهور یک حادثه هم مقتضی(?) اقوال کاذبه شهبندر واقع نشود

ثامناً مسئله قطور جالب انظار دقیقه اولیای دولت قاهره است و چون

در این اواخر جماعتی از عشایر عثمانی به آنجا شده است ضمناً اگر دو را [illegible] کرده و هر روز یک نوع

اسباب اختلال فراهم می‌آورند نایب الحکومه آنجا با این که لطف بودم اکتفا نمی‌کند بهانه

و مقصد ترتیب نشستن نایب الحکومه حالیه ده ابداً ربطی از کار حکومت و اطلاعی از قانون

عثمانی و وضع عشایر ندارد علاوه براین حاجی سلطان آقای شکاک پسر عموی جهانگیر آقا هم در

کوران یکی از قرای قطور سکنی کرده و دختر خودش را به شرف بیگ میرزا که تابع عثمانی است د

حالت او کاملاً تشریح شده است داده است و بعد از او قرای قطور و خوی و

سلماس را تاخت و تاز می‌نمایند و حاکم بیچاره ابداً قادر بر رفع اتفاقات شنیعه نیست

تاسعاً در باب مأموریت منع اسلحه که مسئله است که اسلحه ایست که تجار در اینجا برای

تجارت می‌آورند اغلب اشخاص تمام اسلحه را میان بارهای مال التجاره یا بوشکه‌های نفط گذاشته

و تکمیل می‌آورد [illegible] چیزی گمرک آنها را مداخل خود میدانند باید در این خصوص حکم عمومی شود که چیزی

[illegible] گمرک برای اسلحه فراری مداخله نکرده به مأمورین منع اسلحه خبر بدهند مأمورین منع اسلحه معاینه

[illegible] گمرک ضبط دیوان اعلی شود

وزارت امور خارجه

دیگر اسلحه فراری اگر از دست صاحبش سرقت نموده و یا با فرار به دست یکی شده و بقیمه

در زمان مبیعه بعد بقیمت گران با کرد دیگر مبیع شده و محقق بودن اسلحه در دست اکراد

موجب خرابیت و وخامت عاقبت خواهد بود اگر امر و مقرر شود اکراد جز کسانی که به خدمت

دولت علیه متحدم هستند حامل اسلحه نباشند و اگر شوند مأمورین منع اسلحه گرفته و ضبط نمایند از این انضباط

در ترتیب این امر و اجرای مقصود عاقبت محمود دارد برای دولت علیه نفعی خواهد آمد

شمارهٔ سند: ۷۸۲
موضوع: ورود مأمور کمسیون عثمانی به قضای گوار
تاریخ: ۱۳ شعبان ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ۱۵
پروندهٔ: ۴۰/۳۰

نامهٔ سفارت عثمانی در طهران به وزارت خارجه

نمره: ۳۲۱

جناب جلالت و نبالت‌مآبا کفایت و کفالت نصابا فخامت و مناعت انتسابا دوستان استظهارا مشفقا معظما مهربانا

موافق اشعار باب‌عالی به سفارت کبری می نویسد مأمور قمسیون حدود مدتی است آمده در قضای گوار در حدود منتظر آمدن مأمور دولت علیه ایران است و هنوز نیامده که به مأمور عثمانی ملحق شده شروع به کار کنند، و آن جناب جلالت‌مآب عالی مرقوم فرموده‌اند کَه مأمور ایران در حدود منتظر است که مأمور عثمانی بیاید دوستدار اکنون مصراً منتظر است که امر تلگرافی شرف صدور یابد که مأمور مزبور هرچه ممکن است زودتر به مأمور عثمانی در قضای گوار ملحق گردد و اقدام به تسویه امورات نمایند و از نتیجه دوستدار را مستحضر فرمایند. همواره احترامات فایقه را نسبت به آن جناب جلالت‌مآب تجدید می نماید، زیاده چه زحمت دهد.

مهر محمد شمس‌الدین سفیرکبیر عثمانی در پشت نامه

جناب جلالتمآب اجل اکرم [illegible] دوستان مهربان [illegible]

[illegible] سفارت کبری [illegible] مورد [illegible]

وزارت امور خارجه
آرشیو

در صفحه [illegible] علیه انگلیس است و [illegible] متحیر شده

شروع [illegible] دارالخلافه [illegible] مرقوم [illegible]

[illegible] منظور است [illegible]

زیاده [illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷۸۳
موضوع: تعیین محل کمسیون
تاریخ: ۲۰ شعبان ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ۱۵
پروندهٔ: ۴۰/۳۰

سواد کاغذ وزارت خارجه به نظام السلطنه پیشکار مملکت آذربایجان

نمره: ۵۵۸۶

در باب تعیین محل کمسیون در کهنه شهر سلماس از سفارت جواب رسید، این طور نوشته اند که عیناً برای استحضار خاطر شریف درج می نماید: «تعیین محل بهتر آن است مابین مأمورین طرفین بشود بنا به خواهش آن جناب جلالت‌مآب به باب‌عالی تلگرافاً اظهار داشت که از آنجا تعلیمات به حمدی‌پاشا بدهند که با مأمور دولت علیه ایران مذاکره و تعیین محل به طور مساعد نماید خوب است آن‌جناب جلالت‌مآب عالی هم به رئیس کمسیون مزبور همین طور تعلیمات بدهند که متفقاً محل اجتماع را برقرار و شروع به کار نمایند» مراتب را به جناب میرزا موسی خان تلگراف کردم البته از طرف قرین الشرف عالی هم آنچه مقتضی بدانند تعلیمات لازمه برای مشارالیه خواهند فرستاد زیاده چه زحمت دهد.

نصرالله مشیرالدوله

نمرهٔ ۵۵۸۵
وصول تحریر جناب نظام السلطنه مورخهٔ ۳ شهر شعبان ۱۳۱۸

[پشت پاکت نامه:]
نمرهٔ ۳۵
۲۲ شهر شعبان ۱۳۱۸ هـ. ق

یک طغرا مراسلهٔ سفارت عثمانی است، از عرض خاکپای جواهرآسای اقدس همیون شاهنشاهی روحنافداه خواهد گذشت.

[دستخط مظفرالدین شاه:]

جناب اشرف اتابک اعظم، حالا که مأمور عثمانی به حدود آمده است، البته مأمور ایران هم باید هرچه زودتر برود و حاضر شوند. محل امضای مظفرالدین شاه

۲۸۸۳

نمره ۵۵۱۶

سرکار جلالتمآب اجل اکرم افخم آقای نظام السلطنه پیشکار کل مملکت آذربایجان

۲۰ شهر شعبان المعظم ۱۳۱۸

درباب تعیین حدود کمیسیون در گمشه شهر سلماس از سفارت جواب رسید منتظر رسیدن امریه جنرال قونسول
[illegible] درج می‌نماید تعیین حدود سرحد آن ایالت را مأمورین طرفین تشخیص بدهند
انجام [illegible] جلالتمآب [illegible] تلگراف اظهار داشت که از [illegible] تعلیمات [illegible] بدهند که مأمورین
[illegible] ایران [illegible] تعیین حدود [illegible] خوب است [illegible] جلالتمآب [illegible] کمیسیون
[illegible] تعلیمات بدهند که [illegible] اجتماع را برقرار و شروع بکار نمایند) [illegible]
میرزا [illegible] خان تلگراف کردم البته از طرف قرین الشرف هم [illegible] تعلیمات لازمه
[illegible] خواهند [illegible] (نصرالله مشیرالدوله)

نمره ۵۵۸۵

وصول تحریر جناب [illegible] مورخه ۳۰ شهر شعبان ۱۳۱۸

وزارت امور خارجه
آرشیو

۳۵

۲۲ [illegible] ۱۳۱۸

مکتوب مراسله سفارت عثمانی

[illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۷۸٤
موضوع: ورود مأمور کمسیون ایران در خوی و سلماس
تاریخ: ۸ رمضان ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ۱۵
پروندهٔ: ٤٠/٣٠

سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت عثمانی مقیم طهران

نمره: ٦١٢٣ ــ ٣٠٤

از مضمون مراسلهٔ شریفهٔ مورخهٔ شهر شعبان ۱۳۱۸ نمره ۳۲۱ دایر به اعلام ورود مأمور کمسیون دولت علیه عثمانیه به حدود دوستدار را استحضار حاصل شد. جواباً با کمال احترام زحمت اظهار می دهد چنانچه مکرر به سفارت کبری اعلام شده است، جناب میرزا موسی خان رئیس کمسیون این دولت علیه مدتی است به محل مأموریت عزیمت نموده و در خوی و سلماس منتظر بود اینک موافق تلگرافی که از مشارالیه رسیده با مأمور مزبور ملاقات کرده است و ناچار به سفارت کبری هم مأمور کمسیون آن دولت علیه اعلام نموده است و بدیهی است که از جانب سفارت کبری تعلیمات مساعدت آمیز برای مشارالیه خواهند فرستاد. احترامات فایقه را تجدید می نماید.

۲۹۱۵

۱۲۳
۳۰۴

جواب مراسله وزارتخارجه بسفارت عثمانی مقیم طهران

۸ شهر رمضان المبارک ۱۳۲۱

از مضمون مراسله شریفه مورخه ۱ شهر شعبان ۱۳۲۱ دایر باعلام ورود مأمور کمیسیون دولت علیه عثمانیه بحدود و استدعا برای استحضار
حاصل شد جواباً با کمال احترام زحمت اظهار میدهم چنانچه بکرات بسفارت کبری اعلام شده است جناب میرزا ابوالحسن خان رئیس کمیسیون
این دولت علیه [illegible] مأموریت عزیمت بخوی و سلماس منتظر بعد از اینکه موافق تلگراف وارد از [illegible] رسیده با مأمور
مزبور ملاقات [illegible] سفارت کبری هم مأمور کمیسیون آن دولت علیه اعلام مخصوص است و بدیهی است از این جانب
سفارت کبری تعلیمات مساعدت آمیز برای شما خواهند فرستاد احترامات فائقه را تجدید مینماید

شمارهٔ سند: ۷۸۵
موضوع: گزارش محال چهریق
تاریخ: ۱۲ شوال ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ۱۶
پروندهٔ: ۳/۳۲

نامهٔ ریاست کمسیون سرحدات آذربایجان به وزارت خارجه

نمره: ۷۳

البته کاملاً مشهود خاطر مبارک بوده و هست که بندگان سرکار اعلی حضرت قدرقدرت اقدس همایون شاهنشاهی ارواحنافداه حین فرمایش دستورالعمل شفاهی، تأکید مخصوصی در انتظام امور چهریق فرمودند. سابقاً محال مزبور را کاملاً سیاحت نکرده و چنانچه لازم بود از وضع آنجا اطلاعی نداشت. این دفعه که مجبور به اقامت اینجا شده است معلوماتی را که تحصیل نموده و ظهوراتی را که در حالت حالیه پیش آمده است به عرض می رساند.

محال چهریق عبارت از شصت قلعه قرا است. آبش رودخانه‌ای است معروف به زُولا از آبهای خوشگوار و سریع الهضم معروف است. مزارع و مراتع به قدر کفایت ذخیرهٔ سالیانه یک ولایت را دارد پنجاه و سه پارچه از قرای مذکوره به واسطهٔ حسن تدبیر و ادارهٔ شکاکها مصداق آیهٔ کریمهٔ «وجعلنا عالیها سافلها» شده است هفت قطعه ده مسکون در همهٔ این محال باقی است و اهالی این هفت ده باید از عهدهٔ مالیات دیوانی و عوارض و ترتیب تجملات و مخارج فوق العادهٔ محمدآقا شکاک و جعفر پسرش برآیند و درجهٔ قدرت و قوه اهالی هفت ده در مقابل این همه تحمیلات کاملاً معین است.

مع هذا اگر این پدر و پسر باهم راه رفته و در یکجا باشند، بار گران رعایای بیچاره قدری تخفیف پیدا می‌کند در اوایل ماه شعبان جعفر پدر خود محمدآقا و برادرهاش را از چهریق بیرون نموده است، او هم کوچ کرده با احمال و اثقال و عیال و اطفال و نوکر و طایفه قریهٔ سیاوان را که در نیم‌فرسخی واقع و مرکز ناحیهٔ گردیان من نواحی چهریق است محل سکنای خود قرار داده است و تمام مخارجش را به گردن اصغرآقا کدخدای ناحیهٔ گردیان و سایر اهالی هفت ده مرقوم بار آورده است. مالیات دیوانی را

هر دو مطالبه می‌کنند و هنوز چیزی از بابت مالیات به کارگزاران دیوان اعلی نپرداخته‌اند روغن و گوسفند و هیزم و ذغال و پنیر باید به هر دوشان علی السویه فرستاده شود و مقصود تصدیق و تکذیب یکی از آنها نیست همین قدر کافی است که پدر و پسر هستند و هر دو از نسل یک مارند لکن در مقام انصاف در این موقع ایرادی به محمدآقا وارد نمی آید. جعفر علناً پدر و برادرهاش را به تهدید قتل می ترساند. مراتب مکرر تلگرافاً و تحریراً به جناب مستطاب اجل اکرم افخم آقای نظام‌السلطنه دام اقباله العالی عرض شده است. اول اصلاح فی‌مابین را به حکومت خوی محول فرمودند، پدر و پسر اعتنایی نکرده و به خوی نرفتند مجدداً به حکومت ارومیه مفوض فرمودند و قبل از وقت عرض می‌کند که نواب مستطاب والا امامقلی میرزا با جعفر رابطه مخصوصی دارند و جعفر به ارومی رفته است اگر محمدآقا هم تمکین کرده و برود و جزئی طرفداری به پسرش مشاهده نماید بکلی مأیوس و مظهر حرکات غیرمأموله خواهد شد عجالتاً استدعای چاکر منحصر به تهیهٔ آسایش رعایای هفت ده چهریق و استخلاص آنها از چنگ این دو گرگ مزوّر است. زیاده جسارت است.

محل مهر: موسی ابن‌علی

ریاست کومیسیون سرحدات

کل مملکت ایران

بتاریخ ۱۲ شهر شوال

نمره

چون ... خاطر مبارک بوده است که بندگان سرکار اعلیحضرت قدرقدرت اقدس

همایونی ارواحنا فداه حین فرمایش دستور العمل شفاهی تأکید مخصوصی در انتظام

امور جبرقی و حفظ سبقه محال مزبوره را کاملاً سیاحت کرده و چنانچه لازم بوده از

وضع آنجا اطلاع می‌نگاشت این دفعه که مجبور به اقامت آنجا شده است معلومات کامله

تحصیل نموده منظور اقدس را در حالت حالیه پیش آمده است بعرض میرساند (از ولا)

محال جبرقی عبارت از هشت قطعه قریه است آبش رودخانه‌ایست موسوم به ...

از آبهای خوشگوار و سریع الهضم معروف است مزارع و مراتع بقدر کفایت دارد و ذخیره

سالیانه یک ولایت را دارد پنجاه و سه باب از قرار مذکوره به ... حسن ...

دو دوره تنگ کیها مصداق آیه کریمه وجعلنا عالیها سافلها شده است هشت قطعه ده

مسکون در همه این محال باقی است و اهالی این هفت ده با آنکه از عهده مالیات دیوانی

و عوارض و ترتیب تحمیلات و مخارج فوق العاده مهمانداری تنگ کیها ... بیش

برآمده و درجه قدرت و قوه اهالی هفت ده در مقابل این همه تحمیلات کاملا

معین است متعهد اگر این ... بهم ... رفته و در یکجا باشند بار گران

رعایای بیچاره قدری تخفیف پیدا میکند در اواسط ماه شعبان جعفر ... مهراق

و برادرهایش را از چهریق بیرون نموده است و ده کوچ کرده با احمال و اثقال و عیال و اطفال
و دیگر و طایفه قریه (سیناوان) را هم در نیم فرسخی واقع و مرکز ناحیه (کردیان) از نواحی
چهریق است محل سکنای خود قرار داده است و تمام خارجش را بر کردان اصغر آقا کردان ناحیه
گردیان و سایر ایلات هفت ده مرقوم بار آورده است مالیات دیوانی را هم مطالبه میکنند
و هنوز چیزی از بابت مالیات به کارگزاران دیوان اعلی نداده اند روغن و کره نقدی و غیره هم
در دخول و خروج باید بهره شان علاوه زیاده شود و مقصود تصاحبی و تکذیب یک از آنها
نیست همینقدر کافی است که هر چه و هر چند و هر که از ایشان یک بار نه کنند در مقام اطاعت
در این موقع ایرادی که آقا وارد میکند به جعفرقلی بیک و برادرهایش را بهتر به قید سرتیپ
مراتب مکرر تلگرافاً و تحریراً به جناب مستطاب اجل اکرم افخم آقای نظام السلطنه دام اقباله العالی
عرض شده است اول اصلاح فیمابین را به حکومت خوی محول فرمودند بعد والا حضرت اقدس ولیعهدی
کرده و خوی را تنها مجدداً به حکومت در دیمه مفوض فرمودند و قبل از وقت عرض ممکنه
هم نواب مستطاب والا معتمد السلطنه میرزا با جعفر رابطه مخصوصی دارند و جعفر بار دیگر رقم است
اگر جعفرآقا هم تمکین کرده در جهت و حوزه طرفداری به پرسش شده بود نامه بلیغ نمودیم و پرسش
منظور حرکات غیر مرضیه خود را به آن حدود حاکم محض بهتر آسایش رعایای بخش داده
چهریق و استخلاص آنها از تعدی این قسم اکراد مزور است زیاده جسارت است

شمارهٔ سند: ۷۸٦
موضوع: گزارش میرزا موسی خان
تاریخ: ۱۱ ذیقعده ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ۱٦
پروندهٔ: ۳/۳۲

سواد کاغذ وزارت خارجه به میرزا موسی خان رئیس کمسیون آذربایجان

نمره: ۷٤۳۰

راپورت شما را در باب چهریق و حالت حالیهٔ محال آنجا دیدم و مطلع شدم مسلم است که این قبیل اطلاعات برای اشخاص دولتخواه جز تأسف نتیجهٔ دیگر نخواهد بخشید اگر حکام آنجا در عرض این مدت به فکر آبادی محالات آنجا می افتادند و معایب کار را توضیح می‌کردند حالا تمام آن شصت قرا که نوشته اید، آباد بود. باری عجالتاً در فقرهٔ محمدآقای شکاک و پسرش شرحی به جناب مستطاب اجل اکرم آقای نظام‌السلطنه نوشته می شود تا ببینم نتیجه اقدامات ایشان چه خواهد شد یقین است شما هم به وظیفهٔ دولتخواهی خود عمل خواهید کرد.

مهر بادامی وزارت خارجه

۳۶۹۳

۲۳۳۰

سواد کاغذ وزارت خارجه به میرزا موسی خان رئیس کمیسیون آذربایجان

۱۱ شهر ذی‌القعدة الحرام ۱۳۱۸

صورت مشروحه را در باب چهریق و حالت حالیه محال آنجا دیدیم و مطلع شدیم مسلم است در این قبیل اطلاعات برای اشخاص مشروحه
نتیجه دیگر نخواهد بخشید اگر حکام آنجا در عرض این مدت بفکر رعایا و محافظت آنجا می‌افتادند و معایب کار را توضیح می‌کردند
حالا تمام آن شکست و [illegible] نوشته‌اید آثار [illegible] عبدالله در قتل محمد آقای شکاک و پرسش شرحی بجناب مستطاب اجل اکرم آقای
نظام السلطنه نوشته شد تا ببینیم نتیجه اقدامات ایشان چه خواهد شد یقین است شما هم بوظیفه خود مشغول خواهید بود

(مهر بالای وزارت خارجه)

وزارت امور خارجه
آرشیو

شمارهٔ سند: ۷۸۷
موضوع: کمیسیون سرحدی ایران و عثمانی آذربایجان
تاریخ: ۲۰ رمضان ۱۳۱۹ هـ. ق
کارتن: ۲۱
پروندهٔ: ۱۵

نمرهٔ ۲۶

نامهٔ ارفع‌الدوله به وزارت خارجه

میرزا موسی خان مأمور دولت علیهٔ ایران که به ریاست کمیسیون سرحدی تعین شده است، شرحی به بنده نوشته بود که مدتی است به سرحد وارد شده و به فوت وقت می‌گذراند در این مدت که از یک سال متجاز می شود، ابداً کاری فیصل نیافته و اقدامی از طرف عثمانی نشده است زیرا که شیخ حمیدپاشا که رئیس کمیسیون می باشد مانع پیشرفت مقصود و معاندتی که در کارها دارد نمی خواهد امورات معوقه تسویه شود و چون مشارالیه به اردوی حمیدی منسوب و با شرف‌بیک مناسبت دارد، خبر تغییر او و تبدیل یک نفر نافذالقول که برای قطع و فصل امورات اختیار داشته باشد محال است فایده ازین کمیسیون حاصل شود. ولی از قرار تحقیقات چاکر هشت نه سال پیش ازین در زمان صدارت جوادپاشا کمیسیون مختلط برای رسیدگی و قطع و فصل منازعاتی که فی‌مابین اکراد و عشایر طرفین بود، در سرحد تشکیل یافته بود بعد از مدتی برحسب دستورالعمل وزارت جلیلهٔ امور خارجه برای برداشتن کمسیون از سرحد از جانب سفارت کبری به باب‌عالی اقدامات و اظهارات شد جوادپاشا راضی شده گفته بود که وجود کمیسیون در سرحد برای منع تجاوزات عشایر طرفین مانع بزرگی است. مثلاً سالی جای ده دفعه دو دفعه تجاوزات وقوع می‌یابد. چون عشایر از هیئت کمیسیون احتیاط دارند و می ترسند بعد از تغیر صدارت باب‌عالی کومیسیون را الغا نموده و مأمورین کومیسیون را به سایر جاها تعین کرده بودند مجدداً بنا به امر وزارت امور خارجه برای ابقای کمیسیون اقدامات لازمه به عمل آمده است ولیکن باب‌عالی قبول نکرده وزیر داخله جواب داد که سالهای سال این کمیسیون تشکیل یافته هیچ کاری صورت نگرفته و فایده برای دولت مترتب نشد و دولت پول مفت ندارد به مأمورین بدهد و هرچند از جانب سفارت کبری جواب داده شد که این کومیسیون چندین منازعات عشایر را حل و رفع کردند و وجود آن منافع طرفین

می باشد باز باب‌عالی قبول نکرد حالا اگر اولیای دولت مجدداً ارادهٔ تشکیل کومیسیون مختلط می نمایند، منتظر دستورالعمل می باشم که اقدامات لازمه را بنمایم. وانگهی از برای رسیدگی کدام منازعات تشکیل کومیسیون را خواهم طلبید مستدعی است موضّحاً مرقوم فرمایند. اثر مهر پرنس ارفع الدوله

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

جناب اشرف اتابک اعظم به پرنس ارفع الدوله بنویسید که کمسیون را نمی توان موقوف کرد هر طور است این کمسیون را دولت عثمانی بفرستد که گفتگوی طرفین را رفع نمایند.

امضای مظفرالدین شاه

۱۳۱۹
۲۰ شهر شعبان
۲۶

[illegible]

وزارت امور خارجه

دولت علیه ایران در باب کمیسیون سرحدی تعیین شده است شرحی

بوده مدتی است بسرحد وارد شده و بنوبت وقت میگذرانند در اینجا است که

در کمال اهتمام و زحمت ابداً کاری فیصل نیافته و اقدامی از طرف عثمانی نشده است زیرا که

شیخ خلیل پاشا رئیس کمیسیون عثمانی مانع پیشرفت مقصود و معاندتی در کارها دارد. نخواهد

امورات معوقه تسویه شود و جواب مراسله بار دوم حمیدی منسوب و با شرف ملک

مناسبت دارد و خبر تغییر او و تبدیل شخص دیگر نافذالعقیده برای قطع و فصل امورات اتفاق نیز

داشته باشد ممکن است فایده از این کمیسیون حاصل شود ولی از قرار تحقیقات حاکی

هشت نه سال پیش از این در زمان صدارت جواد پاشا کمیسیون مختلط برای رسیدگی

و قطع و فصل منازعات فیمابین اکراد و عشایر طرفین بود در سرحد تشکیل یافته بود.

از قراری که بموجب دستورالعمل وزارت جلیله امور خارجه برای برداشتن کمیسیون از سرحد

از جانب نظارت کمترین مطالبه اقدامات و اظهارات شیخ جواد پاشا راضی نشده که نبود.

که وجود کمیسیون در سرحد برای منع تجاوزات عشایر طرفین مانع بزرگی است.

مثلاً سالی جایی ده دفعه در دفعه به وزارت وقوع می‌یابد چون عشایر از تشکیل کمیسیون
احتیاط دارند و می‌ترسند بعد از تغییر صدارت با جنابی کمیسیون را الغا نمایند و مأمورین
کمیسیون را به اثر جا تعیین کرده بعد مجدداً بنا به امر وزارت امور خارجه برای
الغای کمیسیون اقدامات لازمه بعمل آمده است و لکن با جنرال قنسول تذکره داده وزیر داخله
جواب داد که سالهای سال این کمیسیون تشکیل یافته هیچ کاری صورت نگرفته
و فایده برای دولت مترتب نشده دولت هیچ منفعت ندارد به مأمورین [illegible]
از جانب سفارت انگلیس جواب داده شده که این کمیسیون چندین منازعات عشایر را
حل و رفع کردند و وجود آن منافع طرفین می‌باشد باز با جنرال قنسول تأکید شد حالا اگر
اولیای دولت مجدداً اراده تشکیل کمیسیون مختلط می‌نمایند منتظر دستورالعمل
می‌باشم در اقدامات لازمه را انجام و لکن هنوز از برای رسید که کدام منازعات تشکیل
کمیسیون را خواهم طلبید مستدعی است متوقع مرقوم فرمایند

شمارهٔ سند: ۷۸۸

موضوع: در خصوص میرزاموسی خان رئیس کمسیون سرحدی

تاریخ: سال ۱۳۱۹ هـ. ق

کارتن: ۲۱

پروندهٔ: ۱۵

نامهٔ امیرنظام پیشکار آذربایجان به وزارت خارجه

با اینکه بالفطره از خورده گیری و اثبات تقصیر را خوش ندارم و تا می توانم و امکان دارد شریک عفو و اغماضم اما در امورات دولتی حتی المقدور هر کس و هرچه باشد خودداری نمی‌کنم و قبل از وقت و وقوع یک حادثه بزرگی ناچارم که آنچه می دانم در دولتخواهی و نمک خوارگی عرض کنم تا چه قبول افتد و چه در نظر آید. حقاً و صدقاً این میرزا موسی خان رئیس کمیسیون گویا هیچ راست‌نویسی و راستگویی را عادت نکرده آنچه می نویسد تماماً کذب و خودنمایی بوده در صدد این است کار سرحد که سهل است، امورات آذربایجان را مختل کرده عالمی را به زحمت بیندازد مخلص هم به اقتضای تکلیفی که دارم کراراً از او شرح حالی نوشته و جواب مساعدی نشنیده‌ام. دیگر نمی خواستم در این باب شرحی زحمت بدهم تا اینکه به مرور اعمال او کاملاً در خدمت جناب مستطاب اجل عالی مسجل و مکشوف افتد. دیروز کاغذ مفصلی از جناب جلالت‌مآبا حاجی سعیدالملک حاکم خوی رسیده بود و یکی دو فقره هم سواد و اصل کاغذ تبعهٔ دولت علیه عثمانی را فرستاده بود لازم دانستم آنها هم به ملاحظهٔ عالی برسد لهذا لفاً فرستادم ملاحظه فرموده از مراتب حالات مشاراله مستحضر باشد. زیاد زحمت ندارم. اثر مهر امیرنظام

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

جناب اشرف اتابک اعظم میرزا موسی خان رئیس کمسیون را احضار نمایید بیاید.

امضای مظفرالدین شاه

با آنکه ... نیابت تبریز را خوش ندارم و نمیدانم دیگران دارند یا نه و تشریف مخدوم اعظم اما وزرات

... نمیکنم وقتی از رفت و وقوع یک حادثه بزرگی چاره را هم نیافتم ناچار هم درین دولت

... تا چه عیب باشد و چه در نظر آید حقیقت این میرزا موسی خان ... نشستن گمیدن

و یا هیچ راست و دراست گوئی را عادت کرده انچه عقیده تماما ... وجود تمامی بوده در ... صد داد این آیات

کار سرحد ... امورات ... را گم کرده عالمی را بزحمت میدارد متحیرم نمیدانم با نفاق بگویم یا ...

که ... شرح حالی نوشته و جواب مساعدی نشنیده ام دیگر نمیتوانم در این باب شرحی زحمت بدهم تا اینکه

هر روز اعمال او کاملا در حضور جناب جلالت مآب عالی بسمت مکشوف باشد ... کاغذ ... خلاف ...

... الملک حاکم خوی رسیده بود دیگر فرستاده ام برادر ... کاغذ ... عثمانی را فرستاده بودیم ...

انها هم بملاحظه عالی رسید لهذا لفا فرستادم ملاحظه فرموده ... جناب عالی ... هر چه ...

عارض ... شرف الملک اعظم

میرزا ابوالقاسم ایلخانی

الحقیر ...

شمارهٔ سند: ۷۸۹
موضوع: اغتشاش در سرحد کردستان
تاریخ: ۱۲ ذی القعده ۱۳۲۳ هـ. ق
کارتن: ۳۲ (نوشته های قدیم)
پروندهٔ: ۵

گزارش کارپردازی بغداد به وزارت امور خارجه

نمره: ۲۹۱

در باب اغتشاشی که در سرحد کردستان واقع شده است، از قرار تحقیقات چاکر این روزها تلگرافی از مابین همایون برای فریق اردوی ششم عراق عرب رسیده است. از اسلامبول هیئتی به ریاست مجیدپاشا یاور خاصه همایونی مأمور شده‌اند که به طرف کردستان آمده مسئله را کشف و قرار اصلاح آن را بدهند و از قرارمذکور از دارالخلافه هم هیئت مخصوصه برای این کار تعیین و اعزام خواهند شد ولی مع هذا محمدپاشای فریق سرکردهٔ سوارهٔ بغداد این دو سه روزه با یکصد و پنجاه سوار از بغداد به طرف کردستان حرکت خواهند نمود محض استحضار خاطر مبارک معروض داشت در باب نهب و غارت و تجاوز حدود از سمت خانقین و سنجابی کراراً با ولایت مذاکره نموده که هیئتی معین نمایند بروند در قصر این امر را تسویه نمایند. عزل والی قدیم و نصب والی حالیه اسباب تأخیر و تسویف گشته به اسلامبول هم نوشته‌ام خیلی لازم است تأکیداً برای قرار این مسئله به سفارت کبری بنویسید از باب‌عالی امر و حکمی که لازم است گرفته بفرستند برای ولایت زیاده امرالاجل مطاع

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:] جناب اشرف اتابک اعظم همین طور که کارپرداز بغداد نوشته وزیر اقدام نماید و نتیجه را به عرض رساند.

نمره ۲۹۱

سه‌شنبه ۱۲ ذی‌القعده

۱۳۲۳

جناب اشرف اتابک اعظم
[illegible] به عین‌الدوله بدهید
[illegible]
[illegible]

در باب اغتشاشی که در سرحد کردستان واقع شده است از قرار تحقیقات چاکر
این روزها تلگرافی از بابعالی همایون برای فریق اردوی ششم عراق عرب
رسیده است از قرار معلوم هیئتی به ریاست محمد پاشا یاور خاصه همایونی مأمور شده‌اند
به طرف کردستان آمده مسئله را کشف و قرار صلح اتخاذ بدهند و از قرار مذکور
از دارالخلافه هم هیئت مخصوصه برای این کار تعیین و اعزام خواهند شد ولی معهود
محمد پاشای فریق سرکرده سواره بغداد این دو سه روزه با یکصد و پنجاه سوار از بغداد
به طرف کردستان حرکت خواهند نمود محض استحضار خاطر مبارک معروض داشت

در باب نهب و غارت دهات و صدور [illegible] خانقین و شکایات مکرر اهالی ولایت
مذاکره مفصله که با هیئت متعین ثانیه برفع و قطع این امر و تسویه ثانیه عزل
والی قدیم و نصب والی حالیه اسباب تأخیر و تسویف گشته به اسلامبول مجدداً هم
نوشته‌ام جمیع لازم است تأکید اکید برای قرار این مسئله سفارت کبری بنویسید
از بابعالی امر و حکم لازم گرفته بفرستند برای ولایت [illegible]

۴
۲۱۹۳
۵ ذیحجه ۱۳۳۲

[illegible]

ورود به کابینه وزارت خارجه
بتاریخ ... شهر ...
نمره ۲۴۶

نمره ۱۵۵

ورود به کابینه وزارت خارجه
بتاریخ ۵ شهر ذیحجه ۱۳۳۲
نمره

شمارهٔ سند: ۷۹۰
موضوع: کمسیون تحدید حدود
تاریخ: ۱۵ محرم ۱۳۲۴
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ٤

نامهٔ ارفع‌الدوله به وزارت خارجه

نمره: ۹

قربانت شوم، به طوری که در ضمن راپورتهای مورخه ۱۸ ذیحجهٔ ۱۳۲۳ معروض داشته‌ام، هیئت کمسیونی که از طرف عثمانی‌ها برای تحدید حدود معین و مأمور شده‌اند، رئیس کمسیون احمد واجدپاشا است که از صاحب‌منصبان اتامازور (ارکان حزب عثمانی) و آدم خیلی باعلم و اطلاع بوده و کسانی هم که در معیت ومرافقت او مأمور شده‌اند همگی از مکتب ارکان حرب بیرون آمده و صاحب‌منصبهای کارآزموده هستند البته کمسیونی هم که از طرف دولت علیه معین شده اعضای آن اشخاص کافی و کامل از هر جهت خواهند بود که در مقابل هیئت کمسیون طرف مقابل از روی علم حفظ حقوق و منافع دولت علیه را بنمایند. چون میرزا فتح‌الله خان مشیر حضور آتشه تیلیر سفارت کبری مدتی است که در اینجا از وضع حالات حدود و ثغور عثمانی مستحضر و خود صاحب‌منصب تحصیل کرده و باعلمی است.

لهذا به واسطهٔ مسبوق بودن و اطلاعات او از احوال حدود عثمانی، بنده لازم می دانم که او نیز در این موقع در مرافقت هیئت کمسیون دولت علیه بوده، وظیفهٔ خدمت و لازمه اطلاعات خود را به عمل آرد. مستدعیم اگر رأی انور اولیای دولت علیه علاقه گرفته و رفتن او را اجازه فرمایند، مقرر شود همین که هیئت کمسیون از طهران حرکت نمود اطلاع فرمایند که مشیر حضور نیز از اسلامبول حرکت و به کمسیون مزبور ملحق باشد باقی منوط به امر اولیای دولت علیه است.

مهر پرنس ارفع الدوله

[حاشیه، دستخط شاه:] او هم باشد چه عیبی دارد.

۱۵ شهر محرم ۱۳۲۴

۹

قربانت گردم

بطوریکه در ضمن راپورتهای مورخه ۱۸ ذیحجه ۱۳۲۳ معروض داشته‌ام هیئت کمیسیون که از طرف عثمانیها برای تحدید حدود معین و مأمور شده‌اند ـ رئیس

کمیسیون را چهار نفر باید باشد که از صاحب‌منصبان ذات مأمور (ارکان حرب عثمانی)

و آدم خیلی با علم و اطلاع بوده و یکی هم در هیئت در رفاقت او مأمور شده‌اند اهمیت

از مکتب ارکان حرب بیرون آمده و صاحب‌منصبهای کارآزموده هستند ـ اعضای کمیسیون

که از طرف دولت علیه معین شده یعنی آقای ... کمانی و کسانی از هر جهت خواهند بود در مقابل

هیئت کمیسیون طرف مقابل از روی علم حفظ حقوق و منافع دولت علیه را بنمایند

چون میرزا فتح‌الله خان سرتیپ حضور آقای ... تلگرافی ... است که دارای اطلاع

سالهاست ... و مأمور عثمانیها ... صاحب‌منصب ... با علم است

لهذا به واسطه مسبوق بودن و اطلاعاتی که از احوال حدود عثمانی دارد بنده لازم می‌دانم

که او نیز در این موقع در مرافقت هیئت کمیسیون دولت علیه بوده وظیفه خدمت و اطلاعات

خود را بعمل آورد ... اگر رای انور ... دولت علیه علاقه گرفته و رفتن او را اجازه فرمایند

مقرر شود همینکه هیئت کمیسیون از طهران حرکت نمود اطلاع فرمایند ... حضور ایشان ... اردو

حرکت و به کمیسیون مزبور ملحق باشد تا شرط ... دولت علیه است

٤

۲۶۹

۹ صفر ۱۳۲۶

۲۷۰

شمارهٔ سند: ۷۹۱
موضوع: حدود نقاط سرحدی
تاریخ: ۱۸ محرم ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۳

ترجمهٔ نامهٔ وزیر خارجهٔ عثمانی به سفارت کبرای ایران، اسلامبول

از مندرجات لوایحی که مرحوم درویش‌پاشا و خورشیدپاشا یک وقتی درباب حدود ایران تنظیم کرده‌اند معلوم می شود که بعضی نقاط دیگر هم جلوتر از جاهایی که الحال در تصرف عساکر شاهانه است، متعلق به دولت عثمانی است و مضمون لایحه‌های مزبور مؤید است بر اینکه شکایت دولت علیه متبوعهٔ آن‌جناب اشرف خلاف واقع است. در ضمن بیان حال به تجدید مبانی وداد و مخالصت مبادرت گردید.

وزیر خارجه ــ توفیق

باب عالی
دائرهٔ خارجیه
مکتوبی قلمی
عدد
١

صورت

ایران سفارتنه جلیله‌سنه

حدود ایرانیه حقنده مرحوم درویش و خورشید پاشالرک دقیقه تنظیم ایتمش اولدقلری
لایحه‌لرک مندرجاتنه نظراً الیوم حدود مذکوره‌ده عساکر شاهانه‌نک بولندیغی نقاطک قسما
ایدوسنده کائنه بعض محللرک دخی ممالک شاهانه‌ده بولندیغی اکلاشیلوب دولت علیه‌جه موقعلرینک
شرائطنک نقض و الارم موافق اولمدیغی کبی بوکا دخی تأیید ایتمکده بولنمغله سیادت حال تأمینیه
مبانی ود و مخالصه ذریعه اتخاذ قلنه فی ٢٨ محرم ٢٢٤ و فی ١ مارت ٢٢٢ خارجیه ناظری

صحیح

شمارهٔ سند: ۷۹۲
موضوع: امور مرزی
تاریخ: ۱۸ محرم ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۳

ترجمهٔ نامهٔ باب‌عالی (وزیر خارجهٔ عثمانی) به سفارت ایران

نظر به مندرجات لوایحی که در سابق از طرف مرحومین درویش‌پاشا و خورشیدپاشا در باب حدود ایران تنظیم گردیده، چنین معلوم شد که علاوه بر نقاطی که حالیه عساکر شاهانه در آن جاها اقامت دارند، نقاط دیگر هم که در آن طرفتر واقع می‌باشد نیز داخل ممالک شاهانه بوده از این رو شکایات دولت متبوعهٔ شما مطابق نفس‌الامر نبوده.

در موقع همان تأیید این مطلب موقع را مغتنم شمرده به تجدید مبانی وداد و مخالصت مبادرت می‌نماید.

وزیر خارجه ـ توفیق

باب عالی

دائرۀ خارجیه

مکتوبی قلمی

عدد

۱

۵

صورت تقریر

ایران سفارت علیه‌سنه

حدود ایرانیه حقنده مرحوم درویش و خورشید پاشالرك وقتیله تنظیم ایتمش اولدقلری لایحه‌لرك مندرجاتنه نظراً الیوم حدود مذکوره‌ده عساکر شاهانه‌نك بولندیغی نقاطك دها ایلروسنده کائن بعض محلاتك دخی ممالك شاهانه‌ده بولندیغی اکلاشلمش اولدیغی ... علیٰ الخصوص شط العربك نصف اولمه‌یه موافق اولمدیغی بونکله ده تأیید ایتدیکه بو جهتله بیانه حاجت قالمیه‌جغی و ددملحقه ذریعه اتخاذ ...

فی ۱۸ محرم سنه ۳۲۲ و فی ۱ مارت سنه ۳۲۰

ناظر خارجیه

توفیق

شمارهٔ سند: ۷۹۳
موضوع: تعیین مسیو دلادریه به سمت زمین شناسی سرحدی
تاریخ: ۸ مه ۱۹۰۶ ــ صفر ۱۳۲۴ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پرونده: ۳

نامهٔ مسیونوز بلژیکی به وزارت امور خارجه (مشیرالدوله)

نمره: ۲۲٦۱٤

حضور مبارک حضرت مستطاب اجل اکرم افخم بندگان آقای مشیرالدوله وزیر امور خارجه دامت شوکته العالی

چنانچه شفاهاً به عرض حضور مبارک حضرت مستطاب اشرف ارفع امنع اسعد والا اتابک اعظم مدظله و گماشتگان حضرت مستطاب اجل افخم عالی رساند اینک مجدداً محض تذکار خاطر مبارک معروض می دارد که هرگاه رأی صواب تمامی اولیای دولت علیه اقتضای فرمودهٔ مسیو دلادریهٔ را به سمت معلم علم طبقات الارض به اتفاق مأمورین ایرانی که به حدود دولت عثمانی عازم اند نامزد و روانه نمود خیلی بموقع خواهد بود. به عقیدهٔ چاکر دولتخواه و مخصوصاً نظر به اهمیتی که این مسئله برای دولت علیه ایران دارد، لازم است در حینی که مأمورین ایرانی مشغول بازدید و رسیدگی حدود مملکتی هستند، یک نفر معلم و مهندس مخصوص نیز در جبال و نقاط حول و حوش آنجا تفتیش و رسیدگی نموده هرگاه آثار یا رگ معدنی در آن نقاط کشف نماید، فوراً به سمع اولیای دولت قوی شوکت برسانند. برای آنکه این نقاط و جبالی که در واقع مأخذ و منبت معادن می باشد از دست نرفته مخصوصاً فواید معدنی آنها را در مواقع معینه دولت علیه ایران احداث و استفاده نماید مسیو دلادریه که از یکی از معلمین علوم طبیعی و مخصوصاً تحصیلات و اطلاعات علم طبقات الارض مشارالیه کامل است. چنانچه جزء این هیئت مأمور شود، ممکن است در این مواقع خدمات نمایان به دولت جاوید آیت نماید. البته به حضور مبارک پوشیده نیست که در سنهٔ ماضیه مشارالیه برای رسیدگی به عمل تخم نوغان و اصلاحات لازمهٔ آن در ماه به مبلغ یک هزار فرانک که نصف آن به توسط ادارهٔ تخم نوغان و نصف دیگرش از ادارهٔ گمرک پرداخته می شد، مأمور گیلان گردید. حالیه نیز بنا

بر اظهاری که به چاکر دولتخواه نموده است، حاضر است بر اینکه چنانچه دولت اجازه مرحمت فرمایند با همین مواجب یعنی ماهی هزار فرانک در صورتی که با سایر مأمورین ایرانی شام و نهار بخورد و با ایشان در یک جا مسکن نماید، فوراً حرکت نماید و چیزی علاوه بر این استدعا ننماید. از حضور مبارک مستدعی است، مراتب را به شرف عرض خاکپای مبارک بندگان اعلی حضرت قدرقدرت همایونی ارواحنا فداه و حضرت مستطاب اشرف بندگان معظم اتابک اعظم مدظله رسانند. برای آنکه زودتر امر اولیای دولت در این خصوص اشعار و اعلام فرماید.

امضا: نوز

Téhéran, le 8 mai 1906

EMPIRE DE PERSE

MINISTÈRE DES DOUANES
ET DES POSTES

[illegible]

[illegible]

A Son Excellence Mochir-ed-Dovleh
Ministre des Affaires Etrangères
à TEHERAN

[illegible]

Lors du dernier entretien que j'ai eu avec Votre Excellence au sujet de l'envoi des commissaires persans à la frontière turque, j'ai proposé à Son Altesse l'Attabek-Azam et à Votre Excellence de faire adjoindre à la commission, M. Deladrier en qualité d'ingénieur géologue.

[illegible]

[illegible]

En effet, il importe pour les intérêts de Gouvernement que pendant que la commission fera l'inspection de la frontière, il se trouve parmi les commissaires persans, un spécialiste capable de prospecter les montagnes c'est à dire de rechercher s'il y existe des traces de gisements miniers et dans l'affirmative de les signaler, afin que l'on n'abandonne pas les terrains miniers chaque fois qu'il sera possible de les faire attribuer à la Perse.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

M. Deladrier étant Docteur en science naturelles et ayant spécialement étudié tout ce qui concerne la géologie

sera capable de rendre de grands services au Gouvernement de Sa Majesté s'il est désigné comme membre de la commission.

Durant l'année dernière, M Deladrier a déjà été envoyé dans la Ghilan pour s'occuper d'étudier ce qui peut être fait pour y améliorer la sériciculture. Ses appointements avaient alors été fixés à mille francs par mois, dont la moitié devait être payée par l'Administration de la sériciculture et la moitié par la Douane.

Il m'a dit que pour les mêmes appointements, soit donc mille francs par mois, il est prêt à accompagner la commission à la condition, bien entendu, qu'il sera nourri et logé sous les tentes de la commission et qu'il voyagera de la même manière que les fonctionnaires persans, sans rien exiger de plus.

Je prie Votre Excellence de bien vouloir soumettre sa proposition à Son Altesse l'Attabek-Azam et à Sa Majesté afin qu'une décision soit prise le plus tôt possible.

Veuillez agréer, Excellence, les assurances de mon respectueux dévouement

LE MINISTRE DES DOUANES ET DES POSTES

(signature)

شمارهٔ سند: ۷۹٤
موضوع: تسریع در اعزام کومسیون سرحدی
تاریخ: ٦ ربیع الاول ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۳

ترجمهٔ مراسله ای است که باب عالی به سفارت کبرا نوشته است

نمره: ۲۳

تقریر والای سفیرانهٔ مورخهٔ ۲۷ صفر در باب ارسال فرمودن یک صورت مرسوله از وزارت امور خارجهٔ ایران دایر به محلهای متنازع فیها مطالعه گذار عاجزانه شد، در این باب نقطه نظر حکومت سنیه در اینجا مکرر به طرف والا و در طهران به واسطهٔ سفارت کبرا به دولت علیهٔ ایران تبلیغ گردید. چون مقتضای همجواری و جهت جامعهٔ اسلامیت در بین مستلزم است که این مسئله موافق حقوق و منافع طرفین حل و تسویه بشود نظر به اینکه در این خصوص سیادت‌مآب واجدپاشا رئیس هیئت تحقیقاً تعلیمات قطعیه داده شده است، دیگر به واسطهٔ بعضی تعلّلات این کار نباید به محل تأخیر گذاشته شود و چنانچه به اقتضای شیوهٔ مرغوبه مهام‌شناسی و کارآگاهی سفیرانه در نزد والا مسلم است و به سفارت سنیهٔ طهران نیز اطلاع داده شده است، ملتمسم از طرف عالی نیز تشبثات لازمه در خصوص تعجیل اعزام کومسیون برای اشتراک در هیئت مذکوره به عمل آید که سریعاً مأمورین تعیین و اعزام بشوند. بدین وسیله تجدید مآثر احترامات را می نماید.

وزیر خارجه ــ توفیق

باب عالی

دائره خارجیه

مکتوبی قلمی

عدد

٥٢

صورت تقریر

ایران سفارت سنیه‌سنه

محال متنازع فیها دائر وزارت امور خارجه‌ده مبعوث برجوه‌نک ارسال بیوریلدیغی دائر ٢٧ جمادی الآخره ٣٢٢ تاریخلو تقریر والای سفیرانه‌لری

مطالعه قلندی حقوقی اولدی حکومت سنیه‌نک بو بابده‌کی نقطه نظری مکرراً فعلاً معروف واولدیغی وطهرانده سفارت سنیه‌سی واسطه‌سیله

دولت علیه متبوعه‌لرینه اول وآخر تبلیغ اولنمش وبو مسئله‌نک دولتین علیتین کی جهت جامعه اسلامیه وهم جوار اقتضاسنجه وطرفینک حقوقه

ومنافعه موافق صورتده حل وتسویه‌سی ملتزم اولدیغی بو بابده هیئت تحقیقیه تشکیلنه تحقیقلرینه تعلیمات قطعیه ویریلمسی

اجابت نظراً ایرانه واقف مرجوم تعللات ایله تأخیره محل قالمیان وشیمه وغوغایه معاشرتی ما آغاه سعادتلری اقتضانجه

موجب نزاع والیده هیچ تسلیم اولنمیه جق دوامینه دولتنه دکیفیت طهران سفارت سنیه‌سنه دخی بیلدیرلدیکی طرف عالیلرنده دخی

تشبثات لازمه دوعاجل اجراسیله هیئت مذکوره‌نک اجتماعی طهرانه کوندرلمسی اقتضا ایدن معاونتلرک استحصالیه دوام

اسبابنک رعایت استکمالنه تجدید مأثر اعتمادیه وسیله اتخاذ قلنمش ٦ ربیع الاول ٣٢٤ و ١٧ ...

خارجیه ناظری

توفیق

شمارهٔ سند: ۷۹۵
موضوع: تعیین رئیس کمیسیون مرزی از طرف عثمانی
تاریخ: ۳۰ ربیع الاول ۱۳۲٤ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۸

ترجمهٔ مراسلهٔ رسمیهٔ باب عالی به سفارت سنیه کبری

نمره: ۲٤

نظر به تحریرات رسمیه که از صدارت عظمی نوشته‌اند. برحسب وقوع وفات واجدپاشا فریق رئیس هیئت که برای اجرای تحقیقات مشترکه محال مختلف‌فیها مأمور شده بود. ذکی پاشا مدیر مکتب طبیه عسکریه شاهانه میرلوای ارکان حرب را به ریاست هیئت مزبوره معین و میرآلای ارکان حرب عبدالرحیم بیک آجودان حضرت سلطانی را نیز مأمور هیئت مذکوره فرموده‌اند و کیفیت که به موجب صدور دایرهٔ سنیهٔ حضرت سلطان است، به اشخاصی لازمه تبلیغ شده، خواهشمندم از طرف والا نیز سریعاً به محل مقتضی اطلاعات داده شود. در این موقع به تجدید تأمینات احترامیه می‌پردازد.

وزیر امور خارجه ــ توفیق

باب عالی
دائرهٔ خارجیه
مکتوبی قلمی
عدد
٢٤

ایرانه سفارت علیه‌سنه

ممالک مختلفه‌ده وبا حقنده تحقیقاته مرکز اجراسی مقرر هیئت بین الملیه داخلیه‌سنده وقوع
وفاتنه مبنی هیئت مذکوره ریاستنه مکتب طبیه شاهانه مدیری ایکنجی فریق والاسنده ذکی پاشا
تعیین وداوریه حقشده یازیلیه ایرانه مذکوره میرآلایلرنده عبدالرحیم بکک دخی هیئت مذکوره
عضویتی ترفیعاً وصلاته ارادهٔ سنیه حضرت پادشاهی ایحاب عالیسنه اوله رق ایجاب ایدن تبلیغ کیفیت
بیورلدیغی بوکره بابدر هر ایکیسیده تیجه‌یه طرف داوری سفاراتنده دخی اقتضا ایدن ربیعاً
معلوماته ایصالی الحاصلی تجدید تأمینات احترامکاریمه وسیله اتخاذ قلنمشدر

٢٠ ربیع الاول ٣٢٢ و ١١ مایس ٣٢٢

خارجیه ناظری

شمارهٔ سند: ۷۹۶
موضوع: وفات احمد واجدپاشا رئیس کمسیون عثمانی
تاریخ: ٦ ربیع‌الثانی ١٣٢٤ هـ. ق
کارتن: ٣٢
پروندهٔ: ٤

فوری است، تبریز

نامهٔ وزارت امور خارجه به آقای احتشام‌السلطنه

جناب مستطاب اجل آقای احتشام‌السلطنه دام اقباله. ان‌شاءالله تعالی احوال خیریت مال و جان فی‌قرین سلامت و عافیت است. از قرار تلگراف وصولی از سفارت کبرای ایران از اسلامبول و مراسله سفارت کبرای عثمانی در طهران احمد واجدپاشا رئیس کمسیون عثمانی وفات یافته است. و زکی پاشای میرلوا از ارکان حربیه به ریاست کمیسیون عثمانی معین شده، عن‌قریب به سرحد لاهیجان خواهد رسید. مراتب به خاکپای مبارک والاحضرت اقدس اعظم بندگان ولیعهد کیوان‌مهد روحی فداه عرض و حسب‌الامر الاقدس الاعلی ارواحنا فداه تأکید شد که جناب‌عالی به هیچ‌وجه تأخیر در عزیمت به سرحد نکرده، عاجلاً روانه شوید و تا ورود به سرحد رئیس کمسیون عثمانی هم خواهد رسید. حرکت خودتان را از تبریز تلگرافاً اطلاع بدهید.

ورکا

تبریز

غره ربیع الاول ۱۳۲۳

جناب مستطاب حضرت آقای احتشام السلطنه دام اقباله [illegible]

خبر سلامتی حال شما قرین سعادت و عافیت است از قرار تلگراف جنابعالی [illegible]

شهر نعمت و کرامت [illegible] در طهران واحد واحد [illegible] تبریک میکنم

[illegible] و [illegible] در [illegible] سرداران [illegible] تبریک میکنم

[illegible] عنقریب [illegible] خواهد رسید [illegible]

مبارک و [illegible] حضرت اقدس اعظم [illegible] ولیعهد [illegible]

[illegible] [illegible] تا [illegible]

ارجمند

تا [illegible] در [illegible] روانه شد [illegible]

[illegible] خواهد رسید [illegible] را از تبریز

[illegible] آقا [illegible]

شمارهٔ سند: ۷۹۷
موضوع: اعلان وفات احمد واجدپاشا رئیس کمسیون سرحدی عثمانی
تاریخ: ٦ ربیع‌الثانی ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ٤

نامهٔ وزارت امور خارجه به ولیعهد محمدعلی میرزا

فوری است. تبریز
به خاکپای مبارک والاحضرت اقدس اعظم بندگان ولیعهد کیوان‌مهد روحی فداه

قربان خاکپای مبارکت شوم. موافق اعلام تلگرافی سفارت کبرای ایران از اسلامبول و مراسله سفارت کبرای دولت عثمانی در طهران احمد واجدپاشا رئیس کمسیون آن دولت وفات کرده و زکی پاشای میرلوا از ارکان حربیه را از اسلامبول برای ریاست کمسیون سرحدی تعیین و عنقریب اعزام خواهند کرد. به جهت استحضار خاطر کارگزاران والاحضرت اقدس اعظم روحی فدا به عرض مراتب مبادرت نمود. حسب‌الامر الاقدس الاعلی ارواحنافداه مقررات که استماع این فقره اسباب تأخیر در عزیمت کومسیون این دولت علیه به سرحد نشود، امر و مقرر خواهند فرمود، جناب احتشام‌السلطنه عاجلاً عزیمت به محل مأموریت نمایند. رئیس کمیسیون عثمانی هم عنقریب خواهد رسید الامر الاقدس الاعظم مطاع.

وزارت ...

۶ ربیع الثانی ۱۳۳۲

نگاهی مبارکه والاحضرت اقدس اعظم شاهنشاه ولیعهد ایران ... روحی فداه

قربان نگاهی مبارکت شوم مراسله ... از سفارت کبرای ... ادامه

... مراسله سفارت کبرای دولت عثمانی در طهران راجع به ... رئیس الکمیسیون

... که ... از ... رئیس الکمیسیون

... متعاقب ... خواسته ... کار ...

والاحضرت اقدس اعظم روحی فداه ... مبارک ...

... اقدس ... استدعا ...

... تأخیر ... کمیسیون ... دستور

خواهشمند ... جناب احتشام السلطنه ... نمایند

... رئیس کمیسیون عثمانی ... متعاقب ...

شمارهٔ سند: ۷۹۸
موضوع: پرداخت مخارج کمسیون تحدید حدود توسط ادارهٔ گمرک
تاریخ: ۱۸ جمادی‌الثانی ۱۳۲۴ هـ. ق مطابق اول اوت ۱۹۰۶ م
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۳

ترجمهٔ نامهٔ مسیونوز بلژیکی به صدراعظم (مشیرالدوله)

حضور مبارک حضرت مستطاب اجل اکرم امجد اشرف عالی آقای مشیرالدوله صدراعظم دامت شوکته برحسب امر مطاع دولتی، ادارهٔ گمرک تمام مخارج کمسیون امور تحدید حدود ایران و عثمانی را به ترتیب پرداخته است والی حال مبلغی که داده شده بالغ ۲۹۶۴۸۰ قران است.

از قرار تفصیل ذیل:

در طهران به موجب حکم پرداخته شده: ۵۵۰۰۰ قران.

به توسط گمرک تبریز پرداخته شده: ۲۴۱۴۸۰ قران.

من بعد هم هرگاه حکم مجدد از طرف دولت برسد، به همین ترتیب مخارج کمسیون را خواهم پرداخت و از آنچه پرداخته شود به ترتیب خاطر مبارک را مستحضر خواهم نمود. زیاده جسارت است.

EMPIRE DE PERSE

MINISTERE DES DOUANES
ET DES POSTES

Téhéran, le 1 Aout 1906

A Son Altesse le Sadr-Azam
Mochir-ed-Douleh

J'ai l'honneur de faire connaître à Votre Altesse que conformément aux ordres du Gouvernement Persan, l'Administration des Douanes a jusqu'à présent payé toutes les dépenses effectuées par la commission chargée de la délimitation de la frontièr turco-persane.

Les sommes payées de ce chef s'élève à 296.480 krans se décomposant comme suit 55.000 krans payés à Téhéran avant le départ de la commission; et 241.480 krans payés par la douane de Tauris.

A moins d'un contre-ordre du Gouvern ment de Sa Majesté, je payerai comme par le passé toutes les notes de frais qui me seront présentées par la commission mais j'aurai soin de notifier chaque fois à Votre Altesse le montant des sommes payée.

Je prie Votre Altesse de vouloir bie agréer les assurances de mon respectueux dévouement.

LE MINISTRE DES DOUANES ET DES POSTES
GERANT DE LA TRESORERIE GENERALE

شمارهٔ سند: ۷۹۹
موضوع: پرداخت هزینه کومسیون سرحدی
تاریخ: غره رجب ۱۳۲٤ مطابق ۲۳ اوت ۱۹۰٦
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۳

ترجمهٔ نامهٔ مسیونوز به صدراعظم (مشیرالدوله)

نمره: ۲۲٤۲

حضور مبارک حضرت مستطاب اجل اکرم امجد اشرف عالی آقای مشیرالدوله صدراعظم دامت شوکته

با کمال افتخار خاطر مبارک را قرین استحضار می دارد که به رئیس کل گمرکات آذربایجان اجازه دادم مبلغ سه هزار و پانصد تومان به جناب احتشام السلطنه بدهد. مجموع تنخواهی که الی حال به کومسیون سرحدی ایران و عثمانی داده شده مبلغ سی و سه هزار و یکصد و چهل و هشت تومان است. زیاده جسارت است. امضای نوز

EMPIRE DE PERSE

MINISTERE DES DOUANES
ET DES POSTES

[illegible] Téhéran, le 22 Aout 1900

2242 [illegible]

A Son Altesse Sadr-Azam

Mochir-od-Dovleh

J'ai l'honneur de faire connaître à Votre Altesse que j'ai autorisé le Directeur Général des douanes à Tauris a payer à S.E. Ettecham-Saltaneh la somme de 3500 tomans.

Le total des avances faites à la commission chargée de la délimitation de la frontière turco persane s'élève par conséquent actuellement à 331.480 krans.

Je prie Votre Altesse de vouloir bien agréer les assurances de mon respectueux dévouement.

[illegible] سه هزار و پانصد [illegible]

LE MINISTRE DES DOUANES ET DES POSTES
GERANT DE LA TRESORERIE GENERALE,

[illegible]

شمارهٔ سند: ۸۰۰
موضوع: در مورد مذاکرات سرحدی
تاریخ: ۱۷ رجب ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۷

هو

تلگراف رمز از ساوجبلاغ به صدراعظم

مقام منیع صدارت عظمی دامت شوکته، زکی پاشا را چهارشنبه ملاقات پنجشنبه او بازدید می نماید. اجزای کومیسیون او سه نفر امروز در ضمن صحبت می‌گفت که در سه مجلس ختم می شود ولی احتمال می دهد تکلیف شاقه خواهد کرد. پنجاه سوار مرکور به حالت خود باقی و مالیات گرفته و می‌گیرند. استعداد لاهیجان به حالت اولیه باقی است قبل از مذاکره چطور می توان از حالت یکدیگر چیزی استباط کرد واقعات و حالات را یومیه عرض کرده است. مـ ۱۷ رجب ۱۳۲٤

[دستخط مظفرالدین شاه در پشت پاکت:] جناب اشرف صدراعظم تلگراف احتشام السلطنه به عرض رسید، جواب بدهید مشغول کار بشود اگر تکلیف شاقی کردند عرض کند به توسط ارفع الدوله به باب‌عالی اظهار و رفع آن را خواهیم کرد. ۱۹ رجب ۱۳۲٤ هـ. ق.

استخراج یک فقره تلگراف رمز از شرف عرض نظر کیمیااثر بندگان اعلی حضرت قدرقدرت قوی شوکت اقدس همایون شاهنشاهی ارواحنافداه خواهد گذشت.

هو

استخراج تلغرافنامهٔ ارزروم والیسندن

مقام منیع صدارت عظمای دولت شوکتلو زکی پاشا حضرتلرینه

ملاقات پنجشنبه اوبازر دیرمینا به اجرای کومیسیون اویسه نفراردن جنین

هیئت تفتیشیه درسعادت حبس ختم تمغیر اجلال سیه تلطیف شامه

آجله کف پناه سور هرکونه سیاسات خفیه و مالیات کرمیه و تکرار

رسته اوده اهمان سیاسات اولیه اثبات تهییز ازنداکره جلو

بتون ازحالت گیدر کر فرح اشتباط کف واقعات وقالده

دایره سنه عرض کیعه اشت محمد ۱۷ رجب ۱۳۲۳

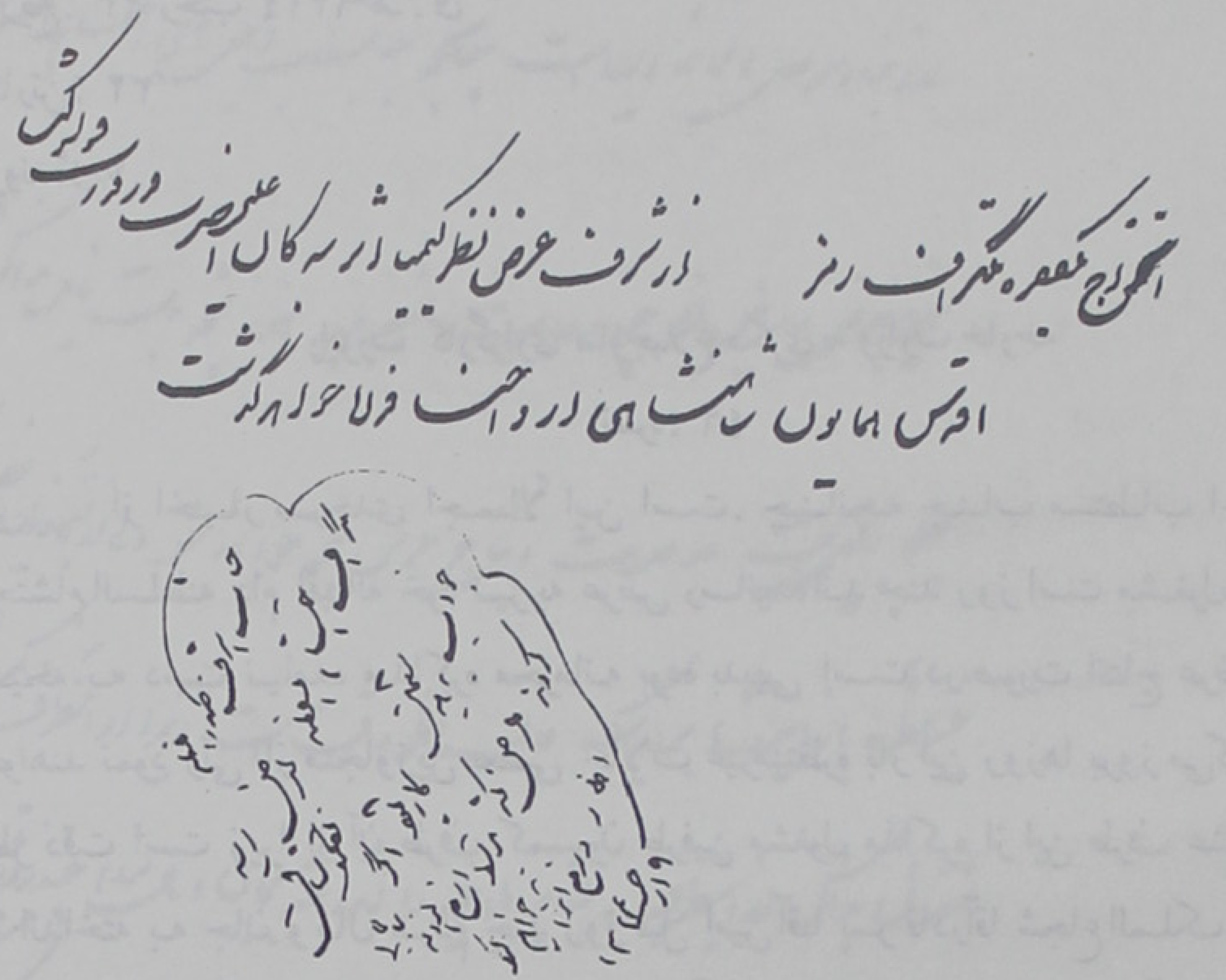
از شرف عرض نظر کیمیا اثر سرکار اعلیحضرت اقدس همایون شاهنشاهی ارواحنا فداه گذشت

شمارهٔ سند: ۸۰۱
موضوع: تجاوزات و مذاکرات
تاریخ: ۲۳ رجب ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۷

راپورت کارگزاری ساوجبلاغ مکری به وزارت خارجه

نمره: ٤٦

از اخبار سرحدی اجمالاً این است. چنانچه جناب مستطاب اجل آقای احتشام السلطنه دام اقباله خود نیز به عرض رسانیده اند چند روز است مشغول اند. هنوز نتیجه به دست نیامده مذاکره محرمانه بوده بدیهی است در صورت انتاج عرض نتیجه خواهند نمود ولی از متجاوزین بعضی حالات غیرمنتظره باز این روزها بروز می‌کند جالب نظر دقت است زیرا از آن طرف کمسیون طرفین مشغول مذاکره از این طرف عشایر طاغیه را انداخته به جان و مال مردم چند روز قبل امین آقا پسر قادرآقا شجاع الملک مکری از پسر خود کریم آقا که ملک و حاصل امین آقا را ضبط کرده و کیفیت آنها در ضمن راپورتهای قبل به عرض رسیده بود، به حکومت عارض و از حکومت مأمور روانه کریم آقا به فریق پاشا رئیس نظام خبر فرستاده او هم به عنوان اینکه کریم آقا دخالت کرده در حمایت عثمانی است به قدر سی سوار از اکراد طاغیه مامش تا سه ساعتی ساوجبلاغ فرستاده دو نفر مأمور حکومت را یکی مُشرف سوار مکری و یکی مباشر مالیات دیوانی اینجا بود گرفته کت‌بسته توقیف کرده پس از رسیدن اجازه از فریق تخلیه نموده‌اند و به قدر هفتاد سوار فرستاده قریهٔ موسوم به کاکش که از دهات منگور مطیعه بوده چاپیده برده‌اند. تکلیف چه خواهد بود وضع مسالمت این طور نمی شود. من غیر حد جسارت می رود حرکات خصمانه و مغرضانه حضرات آشکار است و برحسب اشاره و تحریک باش‌شهبندر تبریز به عداوت حکومت مزیداً علی ماسبق میرزا شریف و اتباع متمرده و شرور عثمانی اگرچه در صدد بهانه‌جویی و افساد هستند ولی تاکنون رشته به دست آنها نداده جلوگیری به قاعده شده اطلاعاً جسارت امر امر مبارک است.

مهر عبده الراجی محمد

سواد ضمیمهٔ کارگزاری ساوجبلاغ مکری
۲۳ شهر رجب ۱۳۲۲
نمره ۴۳۶

راپورت

از اخبار سرحدی که رسیده اینست چنانچه خاطر مبارک حضرت آقای احتشام السلطنه دام اقباله
خفیه بعرض رسانیده‌اند چند روز است مشغولند هنوز نتیجه بدست نیامده مذاکرات محرمانه
بعضه و بدیهی است در صورت انتاج عرض نتیجه خواهند شد ولی از ترتیبات درین بعضی حالات
غیر منتظره باز این روزها بروز کرده جالب نظر دقت است زیرا از اطراف کمیسیون طرفین
مشغول مذاکره از اطراف عشایر طاغیه را از [illegible] بکال و مال مردم چند روز است قبل ایلخان آقا
پسر بایز آقا تابع الملک مکری از پیر خضر کریم آقا ملک و محصول ایلخان آقا را ضبط کرده و تصرف
آنها در ضمن راپورتهای قبل بعرض رسیده بعد بحکومت عارض داز حکومت مأمور رد آنها
کریم آقا تفریق پیار شخص نظام خبر فرستاده ده هم بعد از آنکه کریم آقا دخالت کرده در عبارت
غارات است بعد بسی سوار از اکراد طاغیه مأمورین ساوجبلاغ [illegible] مأمور [illegible] حکومتی را
یک مشرف بوده یکی دیگر باشد مالیات و دیوانی آنچه بود گرفته کتک بسته توقیف کرده
پس از رسیدن اجازه از فریق شکیه منعه اند و بعد [illegible] بوده فرستاده قریه [illegible]

به کاکش ... از دهات منکور ... بوده چاپیده برده اند تفنگ چه خواهد بعض ... ملت

انطور نیست شود من غیر حد جسارت ... حرکات خصمانه و ... خانه ... انگلیس است

و برحسب ... و تحریک باش شهبندر تبریز بعد از دست حکومت ... باش ... شریف

د اتباع شمرده و ... اگرچه در صدد بهانه جویی ... شده ولی ما کمال ... داشته

به بیت آن شاهزاده جلوگیری تقاضا ... امر امر مبارک است

شمارهٔ سند: ۸۰۲
موضوع: در مورد محل مذاکرات کمیسیون تحدید حدود
تاریخ: اول شوال ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ٤

نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

نمره: ۲۷۵

دیروز در باب‌عالی وزیر خارجه گفت که زکی پاشا تلگراف کرده که جناب احتشام‌السلطنه به موجب تلگرافی که از طهران به او رسیده به آنها اظهار کرده است که چون حالا کومیسیون دولتین تشکیل شده مشغول مذاکرات هستند. خوب است یک دفعه تمام نقاط خط سرحدی را از کوه آرارات تا محمره تعیین نمایند و قرار قطعی بدهند که این منازعه یک دفعه تمام بشود و همچنین جناب احتشام‌السلطنه تکلیف کرده که چون حالا زمستان می رسد و در اینجا برف به قدری می بارد که راه تردّد از دهی به دهی هم مشکل است و ممکن نیست که آذوقه برای کومیسیون پیدا شود، بنابراین بهتر است که از اعلی‌حضرت سلطان اجازه حاصل شود که کومیسیون طرفین بروند در موصل و در آنجا مشغول کاربشوند. چاکر گفتم که حقیقتاً باید به طهران ازاین دستورالعمل که به جناب احتشام‌السلطنه داده‌اند تبریک نمود، زیرا که تمام خیال و جدّ و جهد ما برای این است که این منازعه و گفتگو که از شصت سال به این طرف خواطر اولیای دولتین علیتین اسلام را همیشه مشغول داشته است یکمرتبه حل و فصل‌بشود. وزیر خارجه هم این اظهارات چاکر را تصدیق نموده گفت چون سرحدات ما معین نیست نه ما می‌توانیم در مواقع لازمه و مقتضیه گمرکخانه احداث نمود نه شما و نه برای ما ممکن است که قراولخانه درست کرده در آنجاها مستحفظ بگذاریم، نه شما و از این جهت عشایر سرحدی طرفین استفاده کرده و بی جهت هر روزه اسباب دردسر و زحمت برای طرفین فراهم می‌آورند. چاکر گفتم این مسئله طبیعی است وقتی که دو همسایه سرحد حقیقی قطعی خود را ندانند هیچ‌وقت آن حدود آباد نخواهد شد زیرا تا کسی اطمینان نداشته باشد که حاصل زحمات او به خود و کسانش عاید خواهد بود ابداً احداث آبادی در آن

جاها نخواهد کرد. مشارالیه وعده داد که در این باب با سایر وزرا مذاکره کرده ارادهٔ سنیه صادر نماید اما در باب رفتن کومیسیون به موصل گفت چون می دانستم که در زمستان اقامت کومیسیون در آنجاها از محالات است ارادهٔ آن را دو روز قبل صادر کرده برای شما فرستاده‌ام به عقیدهٔ چاکر رفتن کومیسیون دولت علیه به موصل محسنات زیاد دارد به جهت اینکه هر قدر کومیسیون عثمانی به داخلهٔ ایران نزدیکتر باشد طبیعی است که طمع آنها در تصرف آن خاک بیشتر می شود و هر قدر دورتر از سرحد و نزدیکتر به داخلهٔ مملکت خودشان باشند، همان‌قدر طبیعی طمع در ملک غیر را کمتر می‌کنند و اگر بنا باشد که کومیسیون عثمانی در یکی از شهرهای ایران زمستان را به‌سر ببرد گذشته از اینکه چه قدر باعث تکلّف و زحمت حکومت آن شهر می شود، به اضافه، واضح است که باعث تهییج و تولید بعض افکار در میان اکراد تبعهٔ سُنی دولت علیه خواهد شد. چنانچه تلگرافاً امروز عرض کرده‌ام، اگر اولیای دولت علیه صلاح می دانند، دستورالعمل لازمه به جناب احتشام‌السلطنه مرحمت شود، که بروند موصل و با کومیسیون عثمانی مذاکرات لازمه را کرده یک مرتبه این مسئله را انجام بدهند. که بالا تر از این خدمت به دولت نمی شود. در باب فوت ابراهیم بیگ سواد کاغذ باب‌عالی را با ترجمه‌اش سه روز قبل تقدیم داشته‌ام. امروز هم تقریر دیگری در باب مرگور از باب‌عالی رسید که با ترجمهٔ آن تقدیم می دارم که ملاحظه فرمایید در اینجا مرگور را جزو ممالک عثمانی می نویسد واضح است که چاکر به این جواب قناعت نخواهم کرد و به باب‌عالی که می روم شفاهاً تعلق آنجا را به دولت علیه اظهار و پُروتست تقریر را خواهم نمود ولی چون لازم است که جواب رسمی کتباً با ادلّهٔ قویه داده شود، بنابراین جواب آن را تا رسیدن تعلیمات به تأخیر می اندازم. مستدعی است در باب مرگور و برده‌صور که سابق عرض کرده‌ام هر اسناد قویه موجوده که هست معجلاً مرقوم و ارسال فرمایند که به باب‌عالی جواب داده شود.

مهر: الراجی رضا

۴ شهر شوال المعظم ۱۳۲۴

دیروز در باب‌ها وزیر مختار روس گفت که پاشا تلگراف کرده که جناب احتشام السلطنه تلگرافی هم از طهران با او رسیده تا اینها اظهار کرده است که چون حالا کمیسیون در تعیین تشکیل شده و طول مذاکرات متفرقه خوب نیست یکدفعه تمام نقاط خط سرحدی را از کوه آرارات تا محمره تعیین نمایند و قرار قطعی بدهند که این منازعه یکدفعه تمام بشود و همچنین جناب احتشام السلطنه تکلیف کرده که چون حالا زمستان می‌رسد و در آنجا برف به قدری می‌بارد که راه زود از دهی به دهی رفتن بسیار مشکل است و ممکن نیست که آذوقه برای کمیسیون پیدا شود بنابراین بهتر است که از اعلیحضرت سلطان اجازه حاصل شود که کمیسیون طرفین بروند در ارضروم و در آنجا مشغول کار بشوند چاکر گفتم که حقیقتاً باید به طهران از این دستورالعملی که به جناب احتشام السلطنه داده‌اند خبر بدهند زیرا که تمام خیال و جد و جهد ما برای این است که این منازعه و گفتگو که از بیست سال به طول خود ما در این کمیسیون عقیده داریم که این مسئله مشغول داشته است یکمرتبه قطع و فصل بشود و از این جهت این اظهارات چاکر را متعجب نمود گفت چون سرحدات ما معین نیست نه ما و نه خودمان در مرحله مقتضیه گمرکی نه اداره‌جات نمی‌شود نه شما و نه برای ما ممکن است که قراولخانه در سرحدات بگذاریم در آنجاها مستحفظ بگذاریم نه شما و از این جهت سرحدات طرفین اتفاق افتاده که همه روزه اسباب دردسر و زحمت برای طرفین فراهم می‌آورند چاکر گفتم این مسئله طبیعی است و مسئله که سرحد قطعی خودمان بدانند هیچ‌وقت آن صفحات آباد نخواهد شد زیرا تا کسی اطمینان به

که فصل زحمات او به خود دکتر عاید خواهد بود لهذا تصور آبادی در آن جا نخواهد کرد

شد زاید وعده داد که در این باب با سایر وزرا مذاکره کرده اراده‌ی سنیه اظهار نماید

اما در جواب رفتن کمیسیون به ارض‌روم گفت چون شنیده‌ام در فصل زمستان اقامت کمیسیون

در آنجاها از مساعدت دست اراده آزرده و در روز تعطیل چهارشنبه برای ... نوشته‌ام به عقیده‌ی چاکر رفتن

کمیسیون در تبعیه به ارض‌روم محسنات زیاد دارد به جهت این‌که هر قدر کمیسیون عثمانی به اراضی مسئله‌ی ایران

نزدیک‌تر باشد طبیعی است و طمع آن‌ها در تصرف آن خاک بیشتر می‌شود و هر قدر هم از آن اراضی

دور و دیگر به اراضی مسئله متعلق خودشان باشند لا محاله به طبع طمع در ملک غیر رو کمتر می‌کنند و اگر فصلی باشند

و کمیسیون عثمانی در یکی از شهرهای ایران زمستان را به سر ببرد گذشته از این‌که چه قدر باعث

زحمت حکومت آن شهر می‌شود با اضافه واضح است که باعث تهییج و تولید فضولی‌ها در بین

اگر از تبعه ... خواهد شد چنانچه مکرر در عرض کرده‌ام اگر از اول ... تبعیه اصلاح

دستور العمل مدرسه ... ... مرحمت شود که بروند ارض‌روم و با کمیسیون عثمانی

مذاکرات مقدماتی را کرده یک مرتبه این مسئله را به انجام برسانند و ... از این خدمت بزرگ ... می‌شود

در باب حضرت ابراهیم بیک برادر کاغذ ... را با ترجمه‌اش سه روز قبل تقدیم داشته‌ام

حالا امروز هم تقریر دیگری در باب مرکز از باب عالی رسیده با ترجمه‌ی آن تقدیم می‌دارم

در حدود ... قطعه ... مرکز دو جزو ممالک عثمانی ... واضح است به چاکر این جواب ... نخواهم گفت

و بابعالی هم مراتب شرف اتفاق آنکار را بدولت علیه ایران و در پرست تقریر را جازم نمود ولی چون لازم است

که جواب رسمی کتباً با دولت عثمانیه داده شود بنابراین جواب آن را تا رسیدن تعلیمات به تأخیر

می اندازم مستدعی است در باب ترکیه و بر ده صحه سابق عرض کرده ام از اولیای دولت علیه متمنی است

معجلاً مرقوم و ارسال فرمایند که بباب عالی جواب داده شود و

۲۷۵ خاصه

ورود بدفتر مخصوص صدارت عظمی

بتاریخ ۱۸ شهر ذیقعده ۱۳۲۴

۱۰۶۴

ورود به دبیرخانهٔ وزارت جلیلهٔ خارجه
تاریخ ۲ شهر ذیحجه ۱۳۲۳
نمره ۱۱۳۳۴

فصل ۴

مسئله شیخ صدیق و شیخ قادر پسران شیخ عبیدالله

[redacted]
JAMMU & KASHMIR UNIVERSITY
LIBRARY
Kashmir Division - Srinagar

شمارهٔ سند: ۸۰۳

موضوع: تبعید شیخ صدیق

تاریخ: ۲۳ صفر ۱۳۱٤ هـ. ق

کارتن: ۲۷

پروندهٔ:

نامهٔ نیابت سلطنت به وزارت خارجه

در باب شیخ صدیق تلگرافاً وضع حالت او را برای مزید استحضار خاطر شریف زحمت داده و ناظم الملک نیز شرحی نوشته است و حالا هم لزوماً زحمت می دهم که با سفارت عثمانی سؤال و جواب نمایید و قرار بدهید که شیخ صدیق را از آن نقطه به حکم دولت تبعید نمایند و الا در آخر تولید فساد و باعث زحمت خواهد شد. زیاده زحمت نمی دهم. ۲۳ شهر صفرالمظفر ۱۳۱٤

در باب شیخ صدیق تلگرافاً وضع حالت او را برای مزید استحضار خاطر شریف زحمت داده
و ناظم الملک نیز شرحی نوشته است و حالا هم لزوماً زحمت میدهم که با سفارت عثمانی سؤال
و جواب نماید و قرار بدهید که شیخ صدیق را از آن نقطه بحکم دولت تبعید نمایند
والا در آخر تولید فساد و باعث زحمت خواهد شد زیاده زحمت نمیدهم ۲۳ شهر صفر المظفر ۱۳۱۴

شمارهٔ سند: ۸۰٤
موضوع: دعاوی پسر شیخ عبیدالله در اراضی ایران
تاریخ: ۱۹ محرم ۱۳۱۷ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱۲

نامهٔ علاءالملک از اسلامبول به وزارت خارجه

نمره ۲۷۸

از قراری که اطلاع حاصل کرده‌ام، پسر شیخ عبیدالله عریضه به باب‌عالی داده بود که بعضی املاک و اراضی ما را دولت ایران ضبط کرده و غصباً متصرف است و مستدعی استرداد آنها و احقاق حق شده بود وزیر امور خارجه جواب داده بود هرگاه از دولت علیه نسبت به شما تعدی و اجحافی شده است، به محاکم عدلیه و ادارات خود آن دولت عرض‌حال داده مستدعی احقاق حق شوید دولت عثمانی در این باب مداخله و وساطتی نخواهد کرد. اطلاعاً عرض شد. محمود علاءالملک

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

به علاءالملک بنویسید و تأکید نمایید هرگاه آنجا این طور گفتگوها بشود، خودش سؤال و جواب نماید.

امضای مظفرالدین شاه

۱۹ شهر محرم ۱۳۱۷

۲۷۸

از قراری که اطلاع حاصل کرده‌ام پسر شیخ علیه‌الرحمه عریضه به بابعالی داده بود در بغداد املاک او را

دولت ایران ضبط کرده و بعد متصرف شده‌اند استدعای احقاق حق کرده بود.

وزیر امور خارجه جواب داده بود هر گاه از دولت علیه نسبت به شما تعدی واقع شده باشد

به محاکم عدلیه و ادارات خود به دولت عرض حال داده شده احقاق حق [illegible]

در این باب به هر حال [illegible] کرد لطفاً عرض شد محمد [illegible]

شمارهٔ سند: ۸۰۵
موضوع: معاودت شیخ قادر پسر شیخ عبیداله به کردستان
تاریخ: ۱۹ محرم‌الحرام ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ۱۶
پرونده: ۴/۳۲

نامهٔ کارپردازی خوی به وزارت خارجه

نمره: ۱۱

هو

هیئت کومیسیون سرحدات آذربایجان، این مسئله را محرمانه عرض می‌کند و قابل اهمیت فوق‌العاده است، اوقاتی که در ارومی بود و حرکت به این طرف می نمود شهرت دادند که شیخ قادر افندی پسر شیخ عبیداله معروف که در حجاز از طرف دولت عثمانی منفیاً توقیف بود معاودت به کردستان نموده چون مسئله خیلی دقیق و محل توجه بود چاکر به خیال تحقیقات لازمه آن افتاده و به وسایل مختلفه تشبث نمود بعد از چندی معلوم شد که عودت مشارالیه حقیقت داشته و از خاک روسیه و طرف ماکو هم آمده دیگر نمی داند مأذوناً و علناً آمده یا به طور فرار و خفیه این حرکت را نموده. در هرحال این فقره خیلی جالب نظر دقت است و رفته رفته اسباب اختلال نظم و آسایش این حدود خواهد شد. چنانچه در راپورتهای گذشته اشاره به این مطلب نموده که وسعت نفوذ و قدرت شیخ صدیق افندی برادر مشارالیه در تمام اراضی کردستان به حدی است که از تمکین و اطاعت گذشته کار عشایر نسبت به او به فدویت کشیده و به هر اقدامی مقتدر است و به جزئی ارتکابی هم که از این طرف شده و چند رأس حیوانات آدمهای او را غارت کرده‌اند، به طوری به هیجان آمده‌اند که جلوگیری ممکن نتواند شد و همچنین چند پاره دهکده را که قدیماً تیول شیخ عبیداله بوده و بعد از آن وقعهٔ مشئوم جزو خالصجات گشته و به سراج‌السلطنه فروخته شده بهانه نموده یکی دوبار در این باب مذاکرات سخت به میان آورده و احقاق حق را به استعمال قوه جبریه تعلیق داشته تا چاکر در ارومی بود به توسط مأمور عثمانی طوری از در دلالت و استمالت برآمده و مسئله را به صلح و صفا می‌گذراند امّا حالا از آن هم مأیوس شده و شیخ قادر هم که آمده با آن

حسن‌ظن و عقیدتی که اکراد به ایشان دارند خداوند خود تفضل فرموده مخذول و منکوبشان فرماید. اطلاعاً جسارت شد.

محل مهر: سیف ابوالحسینی

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

هو

جناب اشرف صدراعظم، در این فقره به اقبال‌الملک بنویسید که آنی از این پسر منفک نشود و در این باب به سفیرکبیر خودمان در اسلامبول مخابره نمایید، آنجا بگوید که هیچ وقت قرار نبود که شیخ صدیق به این طرفها بیایند البته ممانعت نمایند با سفیر عثمانی هم در این جا مذاکرات لازمه بکنید. ۱۹ محرم‌الحرام ۱۳۱۷

امضای مظفرالدین شاه

هیأت کومیسیون سرحد استقلال ایران

این مسئله را محرمانه عرض میشود و تقریباً اهمیت فوق العاده است اگر چه دارای ... نبود که

با بطرف ... شهرت یافته شیخ قادر افندی پسر شیخ عبیدالله معروف در کار

از طرف دولت عثمانی مخفیاً توقیف بعد معاودت بکردستان نموده چون ...

... و مهم توجه بود که بخیال تحقیقات شیخ ان اقاده و بوسایل مختلفه ...

نموده بعد از چندی معلوم شد که عودت ... حقیقه داشته و از خاک روسیه ...

مالکم ... نمیشود ماخوذاً و علناً ... بطور فرار و خفیه ... نموده

در هر حال این فقره محل ... نظر دقت است و ... اسباب ...

منظم ... حضور ... چنانچه در ادوار گذشته ... نموده

و بعد نفوذ ... صدیق افندی ... ارای ... کرده

... از ... و اطاعت گذشته ... و بعدها ...

... و بعد اجرای مقصد ... و بجز ... ارتباطی هم ... از این طرف ...

و چند ... حیوانات ... غارت کرده ... بهانه ...

... جلوگیری ... و همچنین چند ... متوکل ...

عبیدالله ... و بعد از ان وقعه ... جزو ... گشته ...

السلطنه ... بهانه نموده ... از ...

بیان ... و ... تعلقی داشته

شمارهٔ سند: ۸۰۶
موضوع: کشته شدن یک نفر از اقوام شیخ صدیق
تاریخ: ۲۰ محرم ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ۱۶
پروندهٔ: ۱۸/۳۲

نامهٔ کارپردازی وان به وزارت خارجه

از قرار مذکور یکی از اقوام شیخ صدیق پسر شیخ عبیداله را رعایای قریهٔ موانه از توابع ارومیه که عموماً نصارا هستند به طور مخفی از سرحد گرفته به قریهٔ مزبوره برده و در آنجا تلف و در گودالی دفن کرده‌اند، شیخ مزبور پس از اطلاع از مفقود شدن او به مقام تجسس برآمده به توسط یک نفر کردی که در قریهٔ مزبوره اقامت داشته خبر گرفته است که رعایای موانه او را به قتل رسانیده و در جایی دفن نموده‌اند. شیخ چند نفری از آدمهای خود را به قریهٔ مزبوره فرستاده به مقام جستجو و مؤاخذه برمی آید رعایا انکار نموده می‌گویند نه کسی از شماها به اینجا آمده و نه در اینجا به قتل رسیده است. بالأخره آدمهای شیخ جایی را که کرد نشان داده بود رفته حفر می نمایند و نعش همان مقتول را با جنازهٔ دو نفر مسلمان دیگر در آورده پیش محمدصدیق می آورند مشارالیه هم وسیله را برای ابراز شرارت جبلی خود مغتنم شمرده رؤسای عشایر و معتبرین حکاری را به اتفاق و اجتماع و هجوم به سر رعایای قریهٔ موانه کتباً و یا شفاهاً دعوت و ترغیب می نماید و به هر ملاحظه است، گویا رؤسای عشایر و معتبرین جواب مساعد و موافقی نداده و به افکار فاسدهٔ او قوت نداده‌اند. چون راوی این فقرات چندان محل اعتبار و اطمینان نبود و در این صفحات هر روز یک نوع اخبار و حوادث جعل می نمایند و فهمیدن صدق و کذب مسئله محتاج به تحقیق بود و در ضمن صحبت با جناب والی از بیانات معزی الیه مطلبی که در کذب بودن فقرات مزبورهٔ چاکر فدوی را قانع و متقاعد دارد چیزی به دست نیاورد لهذا محض جلوگیری فتنه و فساد مختصر مراسلهٔ رسمیه ملایمی که سواد آن لفاً از نظر انور مبارک خواهد گذشت به ولایت نوشت از جوابی که ولایت بدهد و از نتیجهٔ تحقیقات چاکرانه در ثانی خاطر دریا مقاطر مبارک را مستحضر خواهد نمود، زیاده چه جسارت ورزد الامر الامجد الارفع الافخم الاعظم العالی مطاع مطاع ۲۰ محرم ۱۳۱۷

بالامه

از قرار مذکور یک از اقوام شیخ صدیق پسر شیخ عبیدالله را رعایای قریهٔ میوانه از توابع اورمیه عموماً

نصارا است به طور محض از زرعه گرفته به قریهٔ برنبره برده و در آنجا تلف و در گودالی دفن کرده‌اند

شیخ مزبور پس از اطلاع از مفقود شدن او به مقام تجسس برآمده به توسط یک نفر کرد که در قریهٔ مزبوره اقامت

داشته خبر گرفته است رعایای میوانه او را به قتل رسانیده و در جایی دفن نموده‌اند شیخ چند نفری از اولاد و کهای

خود را به قریهٔ برنبره فرستاده به مقام جستجو و سراغ جنازه برمی‌آیند رعایا انکار نموده تسلیم نمی‌کنند تا به سنجاب

آمده و نه در اینجا به قتل رسیده است بالاخره آدمهای شیخ جایی را که از کدلش داده بود رفته جنازه مقتول

و نعش های مقتول را با جنازه دو نفر مسلمان دیگر در آورده پیش محمد صدیق می‌آورند شیخ مزبور هم ابراز

برای ابراز شرارت جمیع جمعیت شمرده رو به عشایر دستبرد جنگ رعایای ابلاغ و اتفاق و هجوم

بر رعایای قریهٔ میوانه کتبی داشته‌اند دعوت و ترغیب نموده و به هر ملاحظه است که با او تراضی روی ندهند

جواب عدم مواقفت نوشته و به تلگراف سیر او قوت داده‌اند چون راوی این تقریرات حدال

محمد حسین بر وطن او نبود و در این صفحات هر روز یک نوع خبر راجع به ... چند نفر و فهمیدن

صدق و کذب مسئله محتاج به تحقیق بود و در ضمن هم صحبت با والی از جانبات شوکت ایشان بنده خود را

بودن فقرات مزبوره چه کرد و وقوع را قانع و تسلیم عهده دارد چیزی را ... مآورد که لهذا اصل گری

فتنه و فساد مختصر شده رفته ... مسبب ... اولاف از نظر انور مبارک خواهد گذشت به ولایت قوشت

در جواب ... ولایت به آن ... و از نتیجهٔ تحقیقات چه کرده شده خاطر دریای مطلوب مبارک را مستحضر

۱۳۱۷
خواهم نمود بیشتر چه جسارت ورزد الامر الاقدس الاعلی مطاع ۲۰ محرم

شمارهٔ سند: ۸۰۷
موضوع: کشته شدن یک نفر از اقوام پسر شیخ عبیداله
تاریخ: ۹ ربیع الاول ۱۳۱۷ هـ. ق
کارتن: ۱۶
پروندهٔ: ۱۸/۳۲

نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

نمره: ۲۹۳

از کارپرداز وان راپرتی رسیده بود که اهالی قریهٔ موانه یکی از اقوام پسر شیخ عبیداله را کشته و دفن کرده بودند. مشارالیه تفحص و نبش کرده متوفا را دیده از سایر عشایر برای هجوم به اهالی موانه و سرحدنشینان ایران استمداد کرده بود کسی با او معاونت ننمود اگرچه معلوم نیست که این خبر از روی واقع و حقیقت باشد کما اینکه خود کارپرداز مزبور هم در صدق و کذب آن تردید دارد. ولی احتیاطاً از خیالات شیخ مومی الیه که آدم زخم خورده ایست نباید ایمن بود و سرحدداران دولت جاویدآیت باید باطناً مواظب حالات او بوده و از خیالات او به وسایل مقتضیه التحصیل اطلاعات نمایند راپرت کارپرداز وان را هم عیناً ارسال داشت خاطر شریف از ملاحظهٔ آن قرین استحضار خواهد شد. این فقره هم لازم است که قدغن فرمایید راپرتی را که می دهند از روی واقع باشد زیرا همین که یکی از اظهارات ما از روی راپرت بی اساس باشد، سایر مطالب حقه را هم علیل خواهد نمود. محمود. علاءالملک

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

علاءالملک در حقیقت صحیح عرض کرده است باید راپورت صحیح بدهند.

امضای مظفرالدین شاه

بکارگزاری ... در این خصوص ... مراجعه نمایند

۹ شهر ربیع الاول ۱۳۱۷
۲۹۳

از کارپرداز وان راپرت رسیده بود که اهالی قریهٔ سوانه یا از اقربای شیخ عبدالله که در فرار اند نیز

شخصی را تشخیص و پیش کرده متعرض او را دیده از ایشان یک نفر را مجروح [illegible] با اهالی سوانه در خصوص ایشان

ایران استمداد کرده بود کسی با او معاونت ننمود اگرچه معلوم نیست این خبر از روی

واقع و حقیقت است یا خیر چنانکه خود کارپرداز مزبور هم در صدق و کذب آن تردید دارد ولی

احتیاطاً از خدمت شیخ نوری ایشان که در آن زخم خورده است تا به این نیز [illegible] در حدود آن

حالی جاری است به هر طور ممکن است مراتب را به سفارت ... اظهار و از خدمت ایشان مقتضی الفصل

اطلاعات نمایند راپرت کارپرداز وان را هم عیناً ارسال داشت خاطر [illegible] زائد ارسال خلیفه

در قرین ملاحظه شد این فقره هم لازم است در قرنطینه [illegible] را با [illegible] راه [illegible]

از روی واقع نیز زیرا چنانکه یا از اظهار راپرت ما از روی راپرت بی اطلاع [illegible]

مطالبه حقیقت را هم عملی خواهد نمود محمد [illegible]

شمارهٔ سند: ۸۰۸
موضوع: قتل یک نفر از اقوام پسر شیخ عبیداله
تاریخ: ۲ ربیع الثانی ۱۳۱۷ هـ . ق
کارتن: ۱۶
پرونده: ۱۸/۳۲

سواد رقعهٔ وزارت خارجه به سفیرکبیر اسلامبول

نمره: ۱۲۶۹

بر طبق راپورت کار پردازی وان در فقرهٔ قتل یکی از اقوام پسر شیخ عبیداله شرحی مرقوم فرموده بودید ملاحظات جناب عالی صحیح است و از این مسئله به وزارت خارجه هم راپورت داده بود گویا صورت صدق ندارد مع هذا به کارگزاران آذربایجان اطلاع داده شد که باطناً مواظب خیالات شیخ مزبور باشد و در حدود هم امسال تشکیل اردوی معتبری شده و راه این گونه توهمات فعلاً مسدود است به کار پردازی وان هم نوشتم که اخبار مشکوک و محتمل الصدق واکذب ننویسد و اگر راپورتی می دهد از روی واقع حقیقت باشد که بتوان به مقامات عالی اظهار و بر طبق آن اقدام نمود. مشیرالملک

نمره ۱۲۴۹

برادر مهر وزارت خارجه بتصفیر کبیر ملاحظه

۲ مارس ال ی ۱۳۱۷

برطبق راپورت کاربرداری وان در هفته گذشته از ارومی بریس عیسوی ترکی مرقوم مرحوم بصیر ملاحظه جزئی صحیح است و در آن بدست ... راپورت داده بود که صورت صدق هزار و معهدا الکه راکردان از دربار ملت اطلاع داده تر ... مرطب جا ... نیز در حدهای ... معتبر شد وراه ... نه تنها ... هم نه هست بلکه کاربرداری وان هم نوشته در جنب ... صدق و اکذیب نه ... سبب از روی واضح حقیقت با ... از ... دربار رو برطبق آن ... امضا

شمارهٔ سند: ۸۰۹
موضوع: ورود شیخ صدیق به ایران
تاریخ: ۱۸۹۹ میلادی (۱۳۱۷ هـ. ق)
کارتن: ۱۶
پروندهٔ: ۴/۳۲

تلگراف صدراعظم به وزارت خارجه

از مارین‌باد ۲۰، وزیر خارجه تلگراف شما در باب شیخ صادق رسیده به عرض رسانیدم شرفیاب شدن او صلاح نیست، با ملاحظاتی که الان داریم باشد تا موکب همایونی به تبریز وارد شوند آن وقت هرچه مقتضی وقت است خواهد شد. صدراعظم

ADMINISTRATION TELEGRAPHIQUE PERSANE

Nr. 3177	Mots. 26	Date 16	H. 3	M. 30	OBSERVATIONS

TELEGRAMME

Teheran de Mazandaran

Ministre exterieur Persan

Telguerafe chomadarbabe cheikh Sadique rassida bearz rassanidam charafiab chodime oursalamist bamelahezei khalvadarigir bachad zanbourkeh Hanizieni betabriz varedchavand amadeh harkeri mouafegh vaght chahidchod

Sadrazam

از ماریخ ار ۲۰ وزیر خارجه تلگراف شما درباب شیخ صادق رسیده بعرض رسانیدم شرفیاب شدند او مسموع نیست

با ملاحظه اینکه اطمینان داریم باشد تا ترکیب ها پیدا شد بتبریز وارد شوند از وقت هرچه شرف وقت است موافقت شد صدراعظم

Reçu de ______ le ______ 1900

شمارهٔ سند: ۸۱۰
موضوع: ورود شیخ صدیق به ایران
تاریخ: ۱۹ جمادی الاول ۱۳۱۸ هـ. ق
کارتن: ۱۶
پروندهٔ: ٤/۳۲

سواد تلگراف فرانسه وزارت خارجه به صدارت عظمی

نمره: ۱۰۹۰

مفاد تلگراف مبارک به نظام‌السلطنه ابلاغ شد. می‌گویند مقصود شیخ صدیق، التجای به دولت ایران و اقامت در ایران نیست، فقط می خواهد در ورود موکب همایونی شرفیاب شود از قراری که کارگزار ارومی تلگراف کرده است، گویا از وان حرکت به ایران آمده، از راه ارومی و خوی به استقبال موکب همایونی به سرحد جلفا برود و می‌گوید از کارگزاران آذربایجان تحصیل اجازه کرده است تکلیف چیست؟ نصرالله مشیرالدوله

نمره ۱۰۹۰ سواد تلگراف وزارت خارجه به صدارت عظمی

۱۴ جمادی الاولی ۱۳۱۸

سفارت تلگراف مبارک نظام السلطنه ابلاغ شد. مکتوب مقصود شیخ صید انتخابی مدیریت ایلی دارالخلافه داراست
نیست. فقط میخواهند درجه سرکشی بهانه ترضیه شود. از آنجا که کارگزار اردوی تلگراف کرده است
ازدیاد حرکت. برای آنکه از سفارت اردوی و حرکت با استقلال سرکشی آن نیز حمله خلفا بر او سپرده ازکارگذار
تقاضا نموده اینجا تحصیل جواب کرده است تکلیف چیست (نصرالله مشیرالدوله)

شمارهٔ سند: ۸۱۱
موضوع: ورود شیخ صدیق به ایران
تاریخ: ۲۱ جمادی الاول ۱۳۱۸ هـ . ق
کارتن: ۱۶
پروندهٔ: ۴/۳۲

نامهٔ کارگزاری ارومی به وزارت خارجه

نمره: ۱۲۸

چند روز قبل تلگرافی جسارت عرض کرد که شیخ صدیق پسر شیخ عبیداله می‌خواهد به عنوان استقبال موکب همایونی از خاک وان به ایران آمده از راه ارومی و خوی به سرحد جلفا برود، حالا هم لازم دید به عرض این ایضاحات جسارت ورزد. اولاً این راپورت معروض بی اصل و مأخذ نیست و مستند به اشعار کتبی خود شیخ صدیق است و حتی نوشته از کارگزاران آذربایجان هم تحصیل رخصت و موافقت کرده است؛ ثانیاً بدیهی است این شیخ تنها یا با جمعیت مختصری داخل خاک ایران نخواهد شد و با آن سابقه احوال اگرچه عنوان استقبال است ولی چه طور می توان مطمئن بود؛ ثالثاً اشتهار خروج شیخ از عثمانی به ایران خود بالطبیعه اسباب بی نظمی و اختلال این حدود و تمامی کردستان خواهد شد به غیر این همراهان و موافقین و متشیّع و مخالفین شیخ چون باهم خونی هستند، این خود هم یک باعث ظهور مخمصه و مفسده خواهد بود؛ رابعاً هنوز از خاطرها نرفته که شیخ عبیداله و اولاد و عونهٔ او چقدر رنج و ریاضت در محاصره و استیلای ارومی کشیدند و از باطن دین و اقبال دولت موفق نشدند و حالا چه شده که باید محترماً به ارومی وارد شوند و چه قسم محل اعتماد و اطمینان می شوند؛ خامساً این آمدن با این محاذیر و ملاحظات شیخ واضح است برای پارهٔ مستدعیات از خاکپای همایونی است که من جمله اعادهٔ املاک شیخ عبیداله به اوست که ضبط دیوان اعلی شده خلاصه سابقاً که شیخ به ایران راه و رخنه داشت کدام فایده عاید دولت و ملت و مملکت شد و بعد که با آن همه مخارج و مشکلات از خاک ایران اخراج گردید کدام ضرر رسید و حالا وجود او در این سرحد جز تعدی و تجاوز و نظایر آن کدام ثمره را بخشیده که خود را مستحق مرحمت دیده است دیگر تا اقتضای رأی صواب‌نمای مبارک چه باشد.

ری ارومی وسلدوز
ومراغه ومیان دوآب
۲۱ شهر [illegible] ۱۳۱۲
نمره ۱۲۰۹

چند روز قبل تلگرافی جسارت عرض کرده بود که شیخ محمد صدیق پسر شیخ عبیدالله
میخواهد بعنوان استقبال قونسول بایزید از طرف وان بایران [illegible]
در [illegible] درویشی [illegible] بشرح [illegible] (دام الله [illegible]) [illegible] بعرض [illegible] اتفاقات
جسارت ورزیده [illegible] این راپورت معروض بی اصل و [illegible] نیست [illegible]
بنده رفتن خود شیخ محمد صدیق است و چون نوشته [illegible] بعضی
رخصت و موافقت کرده است [illegible] این شیخ [illegible] حقیقت
منحصر در اخبار [illegible] ایران نخواهد شد و [illegible] تقریر احوال [illegible]
عنوان استقبال است ولی چه طور [illegible] مطمئن بود [illegible]
خروج شیخ از قونسولی بایران خود بالطبیعه اسباب نظر و اختلال
حدود و [illegible] گردیدن خواهد شد بعد از این [illegible] و [illegible]
و [illegible] شیخ چون [illegible] هم خودش مستعد این [illegible] باعث [illegible]
محض [illegible] خواهد بود [illegible] از طرف [illegible] رفته شیخ عبیدالله
و دولت و عثمانی را به چه قدر رنج و زحمت [illegible]

خیر شده‌اند ولله الحمد موفق شدند بدولت و اقبال طبع دیوان و از روی نسخه‌ی

این اشعار این نسخه را نوشته و اطمینان قسمتی از اعتقاد و چه قسم داده بروی مختصر

ثابت الاولیاء از آن مشترک برای واضح است حضرت شیخ و الله می‌دانید

حکم فلذا اعلی دیوان بخط ولیکن علیه الرحمه شیخ املاک رساله مجموعه هم

ویسه تحقیقات بر نیز نداشت داشتند و رفته دیوان شیخ مطابق

ولد و رسیده حضور کرده اصلاح دیوان از تحقیقات خارج منزله ها بر

لو بوده بخشیده مترجم کرده‌ام دیوان نظم و رفته قسمتی جز ترجمه دیوان در لو وجه

ها چه مبارک را جواب اختصار دیده است دیده مرحمت مستحق

شمارهٔ سند: ۸۱۲

موضوع: ندادن اجازهٔ ورود به شیخ صدیق

تاریخ: ۱٦ جمادی‌الثانی ۱۳۱۸ هـ. ق

کارتن: ۱٦

پروندهٔ: ٤/۳۲

نمره: ٤۰۵۵

سواد کاغذ وزارت خارجه به کارگزار ارومی

نوشته بودید شیخ صدیق به عنوان استقبال موکب همایون از خاک وان می‌خواهد به ایران آمده از راه ارومی به سرحد جلفا برود. در چندی قبل جناب مستطاب اجل آقای نظام‌السلطنه کاغذی از مشارالیه به این مفاد فرستاده بودند از مقام منیع صدارت عظمی تلگرافاً استمزاج شد جواب رسید که بندگان اقدس همایون اجازه نفرمودند و مقررات بعد از ورود به آذربایجان به هر طور مقتضی باشد معمول خواهد شد و همین قسم به جناب مستطاب آقای نظام‌السلطنه اعلام شد دیگر از تحصیل اجازهٔ او اطلاعی ندارم تلگراف شما هم در این باب رسید به جناب مستطاب اجل آقای نظام‌السلطنه نوشتم که تعلیمات تلگرافی برای شما بفرستند. نصرالله

۴۰۵۵

سواد کاغذ وزارت خارجه به کارگزار اردبیل

۲۱ شهر محرم سنه ۱۳۱۸

نوشته بودید شیخ صدیق بعنوان انتقال مرکب همیون از فلک دولت می‌خواهد از ایران آتش از راه اردبیل [illegible] جواب [illegible] قبلی.

جناب مستطاب اجل آقای نظام السلطنه کاغذی از وزارت جلیله [illegible] [illegible] بودند از مقام منع صادرات مخصوص [illegible] اتباع [illegible] آقای نظام السلطنه

در صورتی که تا این وقت [illegible] [illegible] ممنوع است [illegible] به آذربایجان به طور [illegible] معمول خواهش [illegible] قسمی که

نظام السلطنه اعلام شد که مکرر از تحصیل [illegible] دو [illegible] داریم [illegible] تا هم در این باب رسیدگی کنند جناب آقای نظام السلطنه نوشتم

تقویت [illegible] برای شما نفرستاده‌ام.

شمارهٔ سند: ۸۱۳

موضوع: مسئله شیخ صدیق

تاریخ: ۲۵ شعبان ۱۳۱۹ هـ. ق

کارتن: ۳۲

پروندهٔ: ۱۰

نامهٔ امیرنظام پیشکار آذربایجان به وزارت خارجه

فدایت شوم، ان‌شاءالله مزاج مسعود جناب مستطاب اجل عالی مقرون به صحت و سلامت خواهد بود. سابقاً در باب شرارت و تخطیات شیخ صدیق در حدود سرحدات ارومی و مقتول شدن محمد امین‌خان سرتیپ رئیس ایل شکاک شرحی به حضور مبارک حضرت اشرف ارفع امجد اعظم روحی فداه عرض و مراتب را خدمت آن جلالت عالی نیز اطلاع داده بودم البته در جلوگیری و طرد و منع مشارالیه از سرحد و استرداد اموال منهوبهٔ تبعهٔ این دولت علیه قرار لازم را داده‌اید. امروز راپورتهای مشروحی در خیالات فاسده و اقدامات او در سرحد ارومیه ازجناب مجدالسلطنه امیرتومان که مأمور تأمین و تنظیم آن حدود است، در لف نوشتجات نواب اشرف والا شاهزاده محمدحسن میرزای معتضدالدوله حاکم ارومیه که به مشارالیه نوشته بوده فرستاده بود پس از ملاحظه لازم دیدم آنها را تماماً بفرستم ملاحظه فرمایید این شیخ صدیق از قراری که اطلاع حاصل کرده و اعمال او را نوشته‌اند به خیالات فاسد افتاده. اگر در کار او حکمی نشده و قراری داده نشود قطعاً رفته رفته خیالات فاسدهٔ او قوت گرفته مثل سابق در سرحد هنگامهٔ غریبی بر پا کرده آن حدود را مغشوش می‌نماید تا از او تنبیه و جلوگیری به عمل آید، کار از کار گذشته مبالغی به دولت و ملت ضرر وارد خواهد آمد. در این صورت به قسمی که لازم است اقدامات وافیه فرموده او را از سرحد مطرود و محدود دارند و اموال رعیت مسترد شود بندگان خدا در سرحد آسوده باشند و الا چنانچه در تهدید و تنبیه او استمهال شود، به موجبات تجری و تخطی او افزوده شده محتاج به فرستادن استعداد بزرگ و محتمل مخارج زیاد خواهیم بود. از مخلص اظهار و اطلاع است. تاکنون هم به هر قسمی که مقتضی بود اقدامات لازمه در مقابله و مقاتله و فرستادن استعداد و غیره به عمل آورده‌ام من بعد منحصر به چاره‌جویی کرد. منتظر جوابم.

ایام اقبال مستدام باد ــ اثر مهر امیرنظام

[متن پشت پاکت سند مذکور:] کابینهٔ وزیر خارجه
نمرهٔ ۴۳ مورخه ۲۵ شعبان ۱۳۱۹

دو فقره کاغذ امیرنظام از آذربایجان است که از عرض خاکپای مهراعتلای اقدس همایون اعلی روحنافداه خواهد گذشت.

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه به شرح:]

هو جناب اشرف اتابک اعظم در این فقره اقداماتی که باید شده و به اسلامبول و به ارفع الدوله نوشته شده است.

۳/۵ عمل ۹

فدایت شوم انشاءالله مزاج مسعود جناب مستطاب عالی به صحت و سلامت مقرون خواهد بود.

سابقاً در باب شرارت و کیفیات شیخ ... در صدد و سرحدات دولتی تعدی و شرارت

محمد امین خان سرتیپ پیش این بنده که شرحی که به خدمت مبارک حضرت اشرف ارفع امجد اعظم روحی فداه عرض کرده است

خدمت جناب جلالت مآب عالی نیز اطلاع داده بودم البته در جلوگیری خطر و دفع شرارت او و ... مبذول فرمایند

نهایت اعتماد به مراحم و لطف و عنایت عالیه دارم امروز هم شرحی در شکایات خود از ... ارائه داده است

در جواب مجدالملک اعتضاد ... تأمین و تنظیم امور ... و نظم کلیه مطالب ... ارسال شد

محمد حسین میرزای مشیرالدوله حاکم ... که ... نوشته بوده و ... لطف و عنایت ... ارسال است

تماماً به نظر ملاحظه فرمایند این ... در قرار ... اطلاع حاصل کرده و اقدامات لازمه به عمل آورند

به خیالات فاسد افتاده اگر در کار او حکمی نشود و قراری داده نشود ... لطمه ... وارد آید

وقت گذشته مثل سابق در سرحدات فتنه و آشوبی برپا کرده ... و اغتشاش ... زیاد شده ... جلوگیری

[illegible]

وزارت امور خارجه

سابقه دوره خارجه

نمره ۴۳

مورخه ۲۵ شهر ... ۱۳۱۹

[illegible]

در خصوص سابقه ... در اداره ... است

[illegible]

[illegible]

شمارهٔ سند: ۸۱٤
موضوع: طرد شیخ صدیق
تاریخ: ذیقعده ۱۳۲۰ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱۲

نامهٔ سفارت ایران در اسلامبول به وزارت خارجه

نمره: ۳۲۱

در خصوص طرد و تبعید شیخ صدیق و شرف‌بک از رأس حدود از سنین عدیده به این طرف همواره سفارت کبری با باب‌عالی مذاکره نموده و بنده‌ام از روز ورود به اسلامبول کرات در این باب مخابره کرده‌ام باز مجدداً با این صدراعظم جدید مجدداً مذاکرات لازمه نموده و مصراً طرد و تبعید آنها خواهم خواست و در تحصیل مقصود از هیچ گونه اقدامات کوتاهی نکرده نتیجهٔ کار هرچه شد به عرض حضور عالی خواهم رسانید.

[در حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

جناب اشرف اتابک اعظم در این فقره از اقدامات ارفع‌الدوله تمجید نمایید

امضای مظفرالدین شاه

نهم ذی قعده ۱۳۲۰

نمره ۳۲۱

در خصوص طرد و تبعید شیخ مهدی و اشرف بیک از روس صدود ازینهای عدیده

با طرف همراه سنه رنگین با اراضی همراه که نجف و بنده ام از زن دو روز با مطالب

گزارت در باب جنازه کشیده ام بازگرداند با این صدر اعظم صدور گردد

مدارک است مدرسه نجف و تکرار طرد و تبعیه آنها حرام خواست مدارک متعلق نشود

از هیچ گونه اقدامات کوتاهی نکنید نتیجه کار را هرچه زودتر حضور خواهم رسانید

شمارهٔ سند: ۸۱۵
موضوع: شیخ صدیق و فساد در سرحدات
تاریخ: ۲ ذیحجه ۱۳۲۰ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱۲
نمره: ٦٦

نامهٔ کارگزاری مهام خارجهٔ ارومی به وزارت خارجه

خاطر مبارک از وضع شیخ صدیق و نیات فاسدهٔ او سابقاً و لاحقاً مستحضر است، قطع نظر از اینکه مشارالیه دو سه سال است به فساد خیالات خود قوت داده و در صدد بر پاکردن اغتشاش بزرگ در سرحد و آشوب میان عشایر سرحدی ایران بوده و هست در این ایام مشافهتاً پرده از روی هواجس نفسانیهٔ خود برداشته به امرای افشار و رؤسا و معارف ولایت کتباً و پیغاماً اظهار می دارد که در ابتدای بهار و حصول اعتدال هوا و زوال برف کوهستانات سرحدی از قتل و غارت مضایقه نخواهد کرد و از حالا در صدد فساد انداختن در میان عشایر داخلهٔ سرحدی و ضمناً در تهیهٔ استمالت آنها به طرف خود هست اهالی ولایت هم اعم از عشایر و سکنهٔ دهات و شهر و ملاکین و تجار در تشویش و اضطراب اند از قرار استنباط مشارالیه از حالا اشرار عشیرت هرکی را نیز دعوت می نماید که در موقع لزوم تخطی و تجاوز نموده از قتل و غارت مقصود شیخ صدیق را حاصل نماید علت عمدهٔ و درد کار هم این است که عشایر سرحدی ایرانی من حیث العقاید شیخ مزبور را قطب دایرهٔ ارشاد و پیر مفترض الطاعه و الانقیاد می دانند این مسئله نیز پیرایهٔ بر وحشت و نگرانی اهل ولایت افزوده چنانکه از ترنمات وعیدانهٔ محمد افندی نیز این مقاصد کاملاً استنباط می شد، به عقیدهٔ ناقص چاکر اگر رأی مبارک اولیای دولت ابدمدت قاهره اقتضا فرماید، اولاً سه طرق مفاسد شیخ صدوق را از دربار عثمانی به طور رسمی بخواهند ثانیاً به سرکردگان و رؤسای ولایت نیز اجازهٔ مرحمت فرمایند که در تربیت قشون حاضر ارومی و تهیهٔ ملزومات آن مراقبت نمایند که خدا نخواسته در موقع لزوم غفلت منتج ندامت شده مال و جان رعایای بیچاره در معرض تلف واقع خواهد شد. چون مسئله اهمیت داشت اطلاعاً جسارت شد زیاده جسارت است.

[حاشیه:] شیخ صدیق ۱۷ شهر ذی حجه ۱۳۲۰ ــ ع ــ ۲۸۴۹

کارگذاری مهام خارجه ارومی

بتاریخ ۲ ماه محرم سنه ۱۳۲۰

نمره

خاطر مبارک از وضع شیخ صدیق و نیات فاسده او سابقاً و حالا استحضارات قطع نظر
از اینکه مشارالیه چند سال است بخیالات خود قوت داده و درصدد به تعمیم
اغتشاش بزرگ در سرحد و آشوب میان عشایر سرحدی ایران بجهت دست در این
ایام مشارالیه ضمناً بچه ارزدی هم اجتماع نقض ضمیمه خود بر داشته با مرای افشار ورود با
و معارف ولایت کتباً و شفاهاً اظهار رسانیده که در ابتدای بهار در تحصیل استقلال
امر و زوال برف کوهستان تمامت سرحدی از قتل و غارت مضایقه نخواهد کرد
و در حالا در صدد فساد انداختن در میان عشایر و داخله سرحدی و ضمناً در تهیه استمالت
آنها بطرف خود هست و اهالی ولایت هم اعم از عشایر و مسکنه دهات و شهر
و حدکین دیتی در تشویش و اضطراب اند از قرار اخبار مشارالیه از حالا اشرار
عشیرت هرکی را نیز دعوت مینماید که در موقع لزوم شکطی و تبی و زمینصه از قتل
و غارت مقصود شیخ صدیق را حاصل نماید علت عمده و در کارهم امنیت عشایر
سرحدی ایران من حیث الاتفاق شیخ مزبور را قطب دایره ارشاد و مرشد مفترض الطاعه
و الاذن اقرار کرده اند این مسئله نیز پیرایه بر وحشت و نگرانی اهالی ولایت
افزوده چنانکه از ترتیبات و عقیده آنه محدا خنه ی نیز این مقاصد کاملاً استنباط
میشد بعقیده خانه زاد فقط چاکر اگر رأی مبارک اولیای دولت علیه دولت قاهره اقتضا
فرماید اولاً بقدر طرق مفاسد شیخ صدیق را از دربار عثمانی بطور رسمی بخواهند

صحیح صدیق ۱۷ شهر [illegible] ۱۳۲۰

[illegible] ۲۸۶

ثانیاً به سرکردگان و رؤسای ولایت نیز رجا به مرحمت فرمایند که در ترتیب قشون حاضر
اردوی و تهیه ملزومات آن مراقبت نمایند که خدا نکرده اگر در موقع لزوم غفلت شده
ندامت شده مال و جان رعایای بیچاره در معرض تلف واقع خواهد شد چون مسئله اهمیت
داشت اطلاعاً جسارت شد زیاده جسارت است

دفتر [illegible]
نمره ۴۶۷

شمارهٔ سند: ۸۱٦
موضوع: تجاوز شیخ صدیق
تاریخ: ۲۱ ذی‌حجه ۱۳۲۰ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱۲

سواد تلگراف رمز وزارت خارجه به ارفع‌الدوله

نمره: ۲۷۲۳

از قرار اخبار واصله، شیخ صدیق که در تجاوز به این طرف و ایقاع شرارت منتظر و سایرات بعد از عید بنای تجاوز دارد و جمعی از عشایر و اکراد طرفین را با خود همدست کرده عنقریب به اختلال حدود خواهد پرداخت. اقدامات فوری در سدّ راه تجاوز او فرموده اطلاع بدهید که به عرض برسد.

نصرالله مشیرالدوله

۲۷۴۳

۲۸۴۶

سید محمد

سواد تلگراف سردار [illegible] به تاریخ [illegible] محرم

۲۱ ذی‌حجه ۱۳۲۰

از قرار اخبار واصله شیخ صفی [illegible] تابور [illegible] طرف و اتباع [illegible] معظم و عشایرات بعضی از رعیت‌ها تابور دارد و جمعی از عشایر و اکراد طرفین را بخود همراه [illegible] عنقریب

با جنجال صدور دولتی [illegible] اقدامات فوری در [illegible] تابور [illegible] به [illegible] برسد [illegible]

شمارهٔ سند: ۸۱۷

موضوع: شیخ صدیق

تاریخ: ذیحجه ۱۳۲۰ هـ. ق

کارتن: ۳۲

پروندهٔ: ۱۲

نامهٔ ارفع‌الدوله به وزارت خارجه

نمره: ۳۳۰

چند روز قبل تلگراف رمز فرموده بودند که شیخ صدیق خیال دارد سیطوبیک نام رئیس محال هوره‌یاز را فرستاده در قلعهٔ بخار در خاک دولت علیه مجدداً بنای آبادی بگذارد، به محض وصول تلگراف مبارک، تقریر به باب‌عالی نوشتم که هرچه زودتر به مقام ممانعت اجرای مقصود مشارالیه برآینـد و مخصوصاً اخطار نمودم که هرگاه مومی الیه رفته در آنجا بنای آبادی بگذارد، البته سرحدداران دولت علیه مانع گردیده و چون محل مزبور سابقاً مجمع بعضی اشرار بوده و به حکم اولیای دولت علیه برای آسودگی مترددین تجار و کاروانیان، اهالی آنجا را متفرق نموده‌اند، نخواهند گذاشت که تجدید بنای مزبور شود و در این باب از باب‌عالی هم امر اکید برای جلوگیری خیال شیخ صدیق به عهده ولایت وان صادر کرده فرستاده و به کارپردازی وان هم نوشتم که اقدامات لازمه در ممانعت این فقره به عمل بیاورد البته در آنجا من از مقامات مقتضیه به حکومت ارومیه هم اوامر لازمه داده خواهد شد که هر وقت دیدند سیطو و یا دیگری از توابع شیخ صدیق آمده می خواهند در محل مزبور بنای آبادی بگذارند، فوراً ممانعت کرده و از آنجا دور نمایند. به جهت مزید استحضار خاطر مسعود جناب مستطاب اجل اکرم افخم عالی دام اجلاله التعالی عرض شد.

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:]

جناب اشرف اتابک اعظم چه عیب دارد همین‌طور قرار داده و به جایهای لازم بنویسند.

شهر محرم ۱۳۲۰

نمره ۳۳۰

چند روز قبل تلگراف رمز عرض شده بود که شیخ صدیق خیال دارد سیوایک نام رئیس ایل آرتوشی

هر روزه یا زرد فرستاده در قلعه بار و درهک در ترکیه محدود بنای آبادی بگذارند بعض اهل [illegible]

تقریر بیان نوشتم در هرچه زودتر مقام ممانعت [illegible] از تبریز

رحمت زحمتم در هرگاه بعد ایله رفته در آنجا بنای آبادی بگذارند البته سرحد داران دولتین

با تفکیه و چون محل مزبور باتفاق جمع بعضی اشرار بوده و دیگر اول در ترکیه برای آنجا [illegible]

تجار و کاروانیان اهالی آنجا در تنفر نخواهد گذاشت [illegible]

و ... از بالا هم اصرار کید برای جلوگیری خیال شیخ صدیق [illegible] ولایت وان

[illegible] وبکلی [illegible] نوشتم در اقدامات لازمه در ممانعت

[illegible] البته [illegible] مقتضیه [illegible] اقدام لازمه

در هر وقت [illegible] یا دیگری از توابع شیخ صدیق آمده بخواهد در [illegible] بنای

آبادی بگذارند فوراً ممانعت [illegible] نجبه [illegible] خاطر [illegible]

جناب مستطاب اجل اکرم افخم [illegible] دام اجلاله العالی عرض شد

شمارهٔ سند: ۸۱۸
موضوع: سوء اعمال و رفتار شیخ صدیق
تاریخ: ۲ جمادی الاول ۱۳۲۱ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱۷

سواد کاغذ کارگزار ارومیه به مفاخرالدوله

نمره: ۳

در خصوص سوء اعمال و رفتار شیخ صدیق سابقاً شرحی به حضور مبارک عرض نموده بود، مجدداً لازم می داند که در تکمیل آن خاطر مبارک را کاملاً مستحضر سازد.

اصل خیال شیخ این است که در چند نقطه داخلهٔ خاک ایران به خیالی قلعه و استحکامات بسازد و آن حدود را به مرور تصاحب نماید.

از جمله یکی قلعهٔ جرمی بیدکار است که می خواهد قلعهٔ آنجا را آباد کرده محال دشت را تصرف نماید و یکی قلعهٔ خرابهٔ بنار است که می خواهد آباد نموده محال مرگور را در ید تصرف خود درآورد و دیگری (سیردو صاردیک) است که الان مشغول قلعه ساختن و آبادی آنجا است و از قرار مذکور بنایی برداشت کرده است که اقلاً بیست الی سی برج مانند ساخته خواهد شد و بعد از تصرف آنجا تمامی محال صومای برادوست را تصاحب خواهد نمود.

و از قرار خبری که رسیده است مجدداً بر جمعیت شیخ افزوده می شود و جز این مطالبی که عرض نمود مقصود دیگر ندارد. محض استحضار خاطر مبارک به طور اختصار جسارت و عرض نمود که اقدامات مجدّانه در جلوگیری و خیالات این شخص بفرمایید.

نمره ۳
۲ شهر جمادی الاولی
۱۳۲۱

سواد کاغذ کارگذار ارومیه

در خصوص سوء اعمال و رفتار شیخ صدیق سابقاً شرحی بخاکپای مبارک معروض نموده بود مجدداً لازم دانسته که در تکمیل آن خاطر مبارک را کاملاً مستحضر سازد
از جمله اعمال شیخ اینست که در چند نقطه [illegible] خاک [illegible] بجهت قلعه و استحکامات بسازد و آنجاها را بمرور تصاحب نماید
از جمله یکی قلعه (چومی بیه کار) است که شیخ قلعه آنجا را آباد کرده میل داشت متصرف نماید و یکی قلعه خرابه (سنار) است که شیخ [illegible] آباد نموده میل [illegible] در تصرف خود درآورد و دیگری (زیرو صار) [illegible] که الان مشغول قلعه ساختن و آبادی آنجا است و از قرار مذکور [illegible] برداشت کرده است که فعلاً هیئت [illegible] برج مانند قلعه خولهر [illegible] و بعد از تصرف آنجا تمامی محال صوما براحت متصاحب خواهد شد
و از قرار خبر که رسیده است مجدداً بر جمعیت شیخ افزوده میشود
این مطالبی که معروض نمود مقصود دیگر ندارد محض استحضار خاطر مبارک [illegible] معروض نمود که اقدامات مجدانه در جلوگیری [illegible] این شخص بفرمایند

شمارهٔ سند: ۸۱۹
موضوع: تجاوزات شیخ صدیق و تبعید وی
تاریخ: ۵ جمادی الاول ۱۳۲۱ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۱۷

نامهٔ مفاخرالدوله به وزارت خارجه

نمره: ۲۳۱

راپورتی از کارگزار ارومیه در خصوص سوء نیات شیخ رسیده بود که سواد آن را محض استحضار خاطر مرحمت مظاهر لفاً تقدیم داشت. در تبعید این شخص از این سرحد هر قدر تأخیر شود جلوگیری و دفع او مشکلتر خواهد شد.

خوب است مقرر فرمایید سفارت کبرای ایران در اسلامبول با مذاکرات حسنه این کار را که مصلحت دولتین علیتین است، زودتر انجام و جمعی از رعایای سرحدنشین طرفین را از شر او آسوده و ایمن دارد. شیخ با خرقهٔ پشمینه چه خونها که نخورد/ آه از این گرگ که پیدا شده در کسوت میش. فدوی اصرار در این مسئله را فریضهٔ ذمهٔ چاکری و دولتخواهی خود می شمارد امر امر مبارک است.

مهر: مفاخرالدوله

۱۳۲۱
۵ شهر جمادی الاولی
نمره ۲۳۱

راپورتی از کارگذار ارومیه در خصوص سوء نیات شیخ رسیده بود
که سواد آن را محض استحضار خاطر مرحمت مظاهر لفاً تقدیم داشت
در تبعید این شخص از این سرحد هر قدر تأخیر شود جلوگیری و دفع او مشکل‌تر
خواهد شد خوب است مقرر فرمایید سفارت کبری ایران در اسلامبول
با مذاکرات جدیه این کار را در مصلحت دولتین علیتین است زودتر
انجام و جمعی از رعایای سرحدنشین طرفین را از شر او آسوده و امن دارد
شیخ با خرقه پشمینه چه خونها که نخورد   آه از این گرگ که پیدا شده در پوست میش
فدوی اصرار در این مسئله را فریضه ذمه چاکری و دولتخواهی خود شمارد امر امر مبارک است

مفاخر الدوله

شمارهٔ سند: ۸۲۰
موضوع: شیخ صدیق
تاریخ: ۱۸ جمادی‌الاول ۱۳۲۱ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پرونده: ۱۷

تلگراف ثقة‌الملک به مشیرالدوله وزیر خارجه از سلماس به طهران

توسط جناب اجل اکرم امجد عالی آقای ثقة‌الملک دام اقباله به شرف عرض حضور مبارک بندگان حضرت مستطاب اشرف امجد ارفع افخم اعظم مشیرالدوله وزیر امور خارجه روحی فداه شیخ صدیق فی‌مابین عشیرتین کاردار ایران و پیران عثمانی صفایی داده و مشغول اخذ و تسلیم مغصوبات طرفین است اگرچه بودن جمعیت زیاد را در معیت شیخ مزبور ولایت وان کتباً و جواباً تکذیب فرمایند، به هر صورت تیقّظ و مراقبت حکومت ارومی و سرحدداران دولت علیه به حالت شیخ صدیق که با تألیف میان عشایر می‌خواهد جلب قلوبی نماید و فعلاً در کار است، گویا بی‌ضرر باشد. برای استحضار خاطر خطیر گماشتگان وزارت جلیله جسارت به عرض ورزید. چاکر فدوی غلامعلی محل مهر تلگرافخانهٔ مبارکه

[حاشیه، دستخط مظفرالدین شاه:] جناب اشرف اتابک اعظم تلگراف رمز به ولیعهد بشود و تحقیق نمایند.

[illegible]

اداره تلگرافی دولت علیه ایران

از تلگرافخانه [illegible] بطهران

اطلاعات	تاریخ اصل مطلب			عدد کلمات	نمره
	دقیقه	ساعت	روز	۱۰۴	[illegible]

توسط جناب اجل اکرم امجد عالی آقای ثقة الملک دام اقباله شرفعرض حضور مبارک بندگان حضرت مستطاب اشرف امجد ارفع افخم
اعظم مشیرالدوله وزیر امور خارجه روحی فداه شیخ صدیق فیمابین عشیرتین کاروار ایرانی و پیران عثمانی صفائی داده و متعهد
اخذ و تسلیم مقصرات طرفین است که رحیم پور با جمعیت زیادی را در سعیت شیخ مزبور بوده است و آن کتباً و جواباً تکذیب
[illegible] بهر صورت تیقظ و مراقبت حکومت ارومی و سرحدداران [illegible] علیه [illegible] شیخ صدیق در باب [illegible] بیان [illegible]
میخواهم جلب قلوب نماید و فعلا در کار است [illegible] باشی را به استحضار خاطر خطیر کارگذاران وزارت جلیله خارجه
بعرض [illegible] غلامعلی

[illegible]

نمره تلگرافخانه				
[illegible]	۱۸	شنبه [illegible] ساعت	گرفته شد [illegible]	۱۳۲[illegible]

شمارهٔ سند: ۸۲۱
موضوع: خیالات شیخ صدیق پسر شیخ عبیدالله
تاریخ: ۲۶ ذی‌حجه ۱۳۲۱ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ:

نامهٔ سفارت روس در طهران به وزارت خارجه

هو

جناب مستطاب اجل اکرم ارفع افخما دوستان استظهارا معظما

به طوری که خاطر مبارک جناب مستطاب اجل اکرم عالی قرین استحضار است، چند سال قبل که شیخ عبیداله ظهور و طغیان نمود، محال ساوجبلاغ و میاندوآب و ارومی را تاخت و تاز و خسارت بسیار وارد آورده از قراری که این روزها ویس قونسول روس از ارومی نوشته است، معلوم می‌گردد این اوقات شیخ صدیق پسر او به همان خیالات افتاده بعضی اقدامات می‌نماید و از جمله در محل موسوم به سومای براندوست احداث قلعهٔ جدیدی نموده مسکن کسان خود قرار داده و به اهل قریهٔ سوسن‌آباد من‌محال مرگ‌ور اسلحه و تفنگ داده می خواهد به نصرانیان سکنهٔ مرگور و ترگور هجوم برده و با حاکم وان روابط دوستانه دارد که به توسط او تفنگ زیاد از طرف عثمانی‌ها به او داده می‌شود. از طرف دولت علیه ایران هم فقط مجیدالسلطنه به سرحدداری آن حدود معین شده ولی با داشتن نقاط و دره‌های مناسب حفظ و دفاع قشون و استعدادی در آنجاها نمی‌باشد که در موقع ضرورت به کار برده شوند. محض اطلاع به مقام مزاحمت برآمده و احترامات فایقه را نیز در این موقع تجدید می‌نماید. فی ۲۶ ذیحجه سنهٔ ۱۳۲۱

امضای سفیر روس

جناب مستطاب اجل اکرم ارفع افخم حضرت اشرف والا مدظله

البته مکرر خاطر مبارک جناب مستطاب اجل اکرم عالی قرین استحضار است چند سال قبل شیخ

عبیدالله ظهور و طغیان نموده محال ساوجبلاغ و میاندوآب و ارومی را تاخت و تاز

و خسارت بسیار وارد آورده بود از قراری که این روزها ویس قونسول روس از ارومی

نوشته است که سعی [illegible] شیخ صدیق پسر او بهمان خیالات افتاده

بعضی اقدامات مینماید و از جمله در [illegible] را اندوخته ادوات فتنه

[illegible] که خیلی قصد دولت و [illegible] قریه [illegible] حرکت

هرگاه [illegible] دولت [illegible] خواهد [illegible] مرقوم و [illegible] از

[illegible] روابط [illegible] تدارک [illegible] فقط

طرف [illegible] و دولت [illegible] از طرف [illegible] شده

حمید السلطنه بسرحد داری [illegible] منصوب شده و [illegible]

نقاط و دوره‌های مرتب حفظ و دفاع قشون‌ها استعلامی در آنجاها

معین شده که در موقع ضرورت یکبار بجهة توقف لطف الطبع مقدم

مزاحمت برآنها و احترامات فائقه را نیز در موقع تجدید ملاقات مرعی

۲۶ ذیحجه سنه ۱۳۲۱

Vlasov.

۳۹۷

شمارهٔ سند: ۸۲۲
موضوع: تجاوزات شیخ صدیق
تاریخ: ۸ محرم ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ:

نامهٔ سفارت ایران در پطرزبورغ به وزارت خارجه

نمره: ۳۷

تلگراف رمز مبارک در باب تجاوزات شیخ صدیق و ساختن قلعه در خاک دولت علیه و مطالب دیگر زیارت شد وزیر خارجه را ملاقات نموده موافق منظورات دولت علیه مذاکرات لازمه را بر طبق تلگراف مزبور نمود و از وزارت خارجه روسیه به سفیرکبیر روسیه در اسلامبول تلگراف صادر شد که با شارژدافر ایران همراهی نمایند که شیخ صدیق را از حدود ایران تبعید نمایند زیاده جسارت است.

اثر مهر مشیرالملک

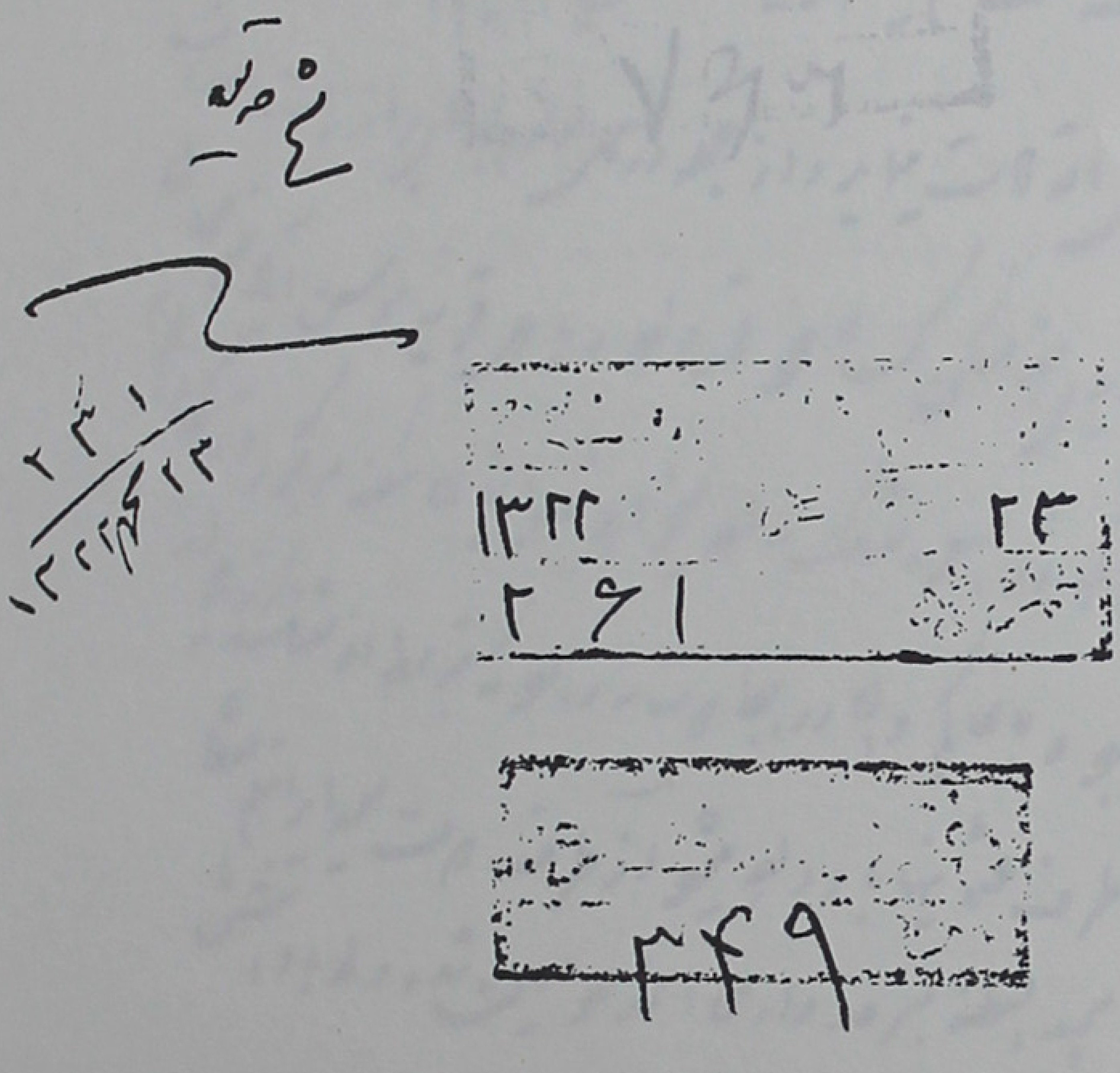

۸ شهر محرم ۱۳۲۲
نمره ۳۷

تلگراف رمز مبارک در باب کاردارات شیخ صدیق رسا[illegible] قلعه

درخاک دولت علیه و مطالب دیگر زیارت شد وزیر خارجه را اطلاعات نموده

موافق منظورات دولت علیه مذاکرات لازمه را بر طبق تلگراف مبارک نمود

و از وزارت خارجه روسیه بسفیر کبیر روسیه در اسلامبول تلگراف صادر شد

که با شارژدافر ایران همراهی نمایند و شیخ صدیق را از حدود ایران تبعید نمایند راه مخارجات

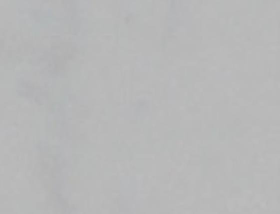

شمارهٔ سند: ۸۲۳
موضوع: اعمال شیخ صدیق
تاریخ: ۲۲ محرم ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ــ

سواد مراسله وزارت خارجه به سفارت روس

نمره: ۱۴۵/ ۲۰

از مضمون مودت مشحون مراسلهٔ محترمه آن‌جناب جلالت‌مآب مورخهٔ ۲۶ ذی‌حجه الحرام ۱۳۲۱ دایر به اعمال و افعال شیخ صدیق در حدود ارومی استحضار حاصل نموده، با کمال احترام جواباً زحمت‌افزا است که راپرت این تفصیل نیز از جاهای دیگر به وزارت خارجه رسیده بود با محال مقتضی مشغول مذاکره و اقدامات است. نصرالله

۲۷۹۴
۳

۱۳۵
۲۰

سواد مراسله وزارت خارجه به سفارت روس

۲۳ محرم ۱۳۲۲

از مضمون مودت مشحون مراسله محترمه آن جناب جلالتمآب مورخه ۲۵ شهر جمادی الاخر ۱۳۲۱ در باب [illegible] شیخ صدیق درجه‌دار روس [illegible] استحضار حاصل نمود و ادامه [illegible] به کمال احترام جواباً زحمت افزا است که زیارت [illegible] تفصیل نزاع‌های [illegible] مکرر به وزارت خارجه رسیده و جواب [illegible] مشغول مذاکره

[illegible]

شمارهٔ سند: ۸۲۴
موضوع: راجع به تبعید شیخ صدیق
تاریخ: ۱۱ صفر ۱۳۲۲ هـ . ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ــ

کاغذ وزارت خارجه به مشیرالملک

نمره: ۲۸۱

در ضمن راپرت نمرهٔ ۳۷ نوشته بودید که نظر به مذاکرات شما از وزارت خارجهٔ روسیه به سفیرکبیر اسلامبول تلگراف شده است که قرار تبعید شیخ صدیق از حدود ایران به آن سفارت کبرای ایران همراهی نماید مستحضر شدم اگر جوابی به وزارت خارجهٔ روسیه رسیده است، و به آن جناب اطلاع داده شد، برای اطلاع خاطر خواهید نوشت.

نصرالله مشیرالدوله

نمره ۲۸۱

کابینه وزارت جلیله مشیرالملک

۱۱ صفر ۱۳۲۲

در ضمن راپرت نمره ۳۷ نوشته بودم که در نظر بود مذاکرات ثالث از وزارت جلیله روسیه
بخواهند ۵ بهار
... اشعار شده است که وزارت تعیینه شیخ صدیقی از سرحد ایران
بیشتر کسی بعد بعضی عراق شده است که وزارت جلیله روسیه
کبرای ایران همراهی نماید متشکر شدم اگر جواب وزارت جلیله روسیه
بشود که برای اصلاح خاطر خواهد
رسیده است و با نجات الصلح داده شد برای اصلاح

[illegible]

شمارهٔ سند: ۸۲۵
موضوع: املاک شیخ صدیق
تاریخ: ۱۳۲۲ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ:

راپرت ملاقات چاکر* با جناب شمس الدین بیک سفیرکبیر

دستخط انجم نقط همایون شاهنشاهی ارواحنافداه را که در مسئلهٔ املاک شیخ صدیق شرف صدور یافته بود، برای سفیرکبیر قرائت کردم. گفتند که هرخواهشی در این باب کرده‌ام فقط محض خیرخواهی با نیات صادقانه‌ای است که نسبت به این دولت ابدآیت دارم. گفتم صحیح است ولی اولاً دولت مستغنی از ضبط املاک شیخ صدیق است اگر واقعاً مشارالیه ملکی داشته پس از طغیان پدرش و آتش شقاوتی که در این طرف افروخته متحمل است خوانین سرحدیه تقاضأ املاک او راکه‌نسبت به خسارات آنها جزء لایتجزی است ضبط کرده باشند و الان اگر دولت برای دلجویی چنین آدمی که ابداً قدر نخواهد دانست با شراع املاک مزبوره از خوانین و تسلیمش به شیخ اراده فرماید. جمعی از رعایای مظلوم خود را ازخود مأیوس خواهد نمود در صورتی که شیخ هم با اشتداد سابقهٔ عداوت آنها استفاده از آن ملک نخواهد کرد، سفیرکبیر تصدیق کرده گفتند حالا که این طور است، املاک را به تصرف او نداده محرمانه یک نفر را وادارید که بی طرفانه با شیخ صدیق مذاکره کرده بگوید در صورتی که از تجاوز و عادات خبیثه اش دست بردارد می توان کاری کرد که محصول ملک در هر سال از طرف دولت به او مرحمت شود و الا فعلاً گفتم هر قدر این مذاکره بی طرفانه باشد باز شیخ خواهد دانست که به اشارهٔ این طرف و تبانی است و صحیح نیست که دولتی مثل دولت ایران با مثل شیخ آدمی که درفنا و تأدیبش یک حمله دولت کفایت می‌کند چنین شرطی کرده و در واقع از او رهن بگیرد سفیرکبیر گفتند صحیح است چطور است در جواب سفارت مشروطاً این فقره را قبول کرده بنویسید که این ملک به شیخ برگذار می شود مشروط بر

اینکه در آتیه از حد خود تجاوز نکرده و حرکات غیرمرضیه‌اش را کنار بگذارد. گفتم چون تمام این مذاکرات بنده درخواست خصوصی است، عرض می‌کنم فرضاً که چنین کاری کردیم باید هر وقت که از شیخ سوء حرکتی شد رفع تعدی را به توسط سفارت خودمان در اسلامبول و یا سفارت عثمانی در طهران از اولیای دولت عثمانی بخواهیم. از جناب‌عالی انصاف می‌خواهم در مقدمهٔ حبس حاجی عباسقلی در نوچه که این همه به سفارت نوشته و یا به اسلامبول تلگراف کردیم چه نتیجه جز اشتداد شیخ در تضییق و تعطیل حقوق او دیدیم هر قدر هم که حکم از باب‌عالی صادر شد، فایده نبخشید و خیلی غریب است که جناب‌عالی در مراسلهٔ خود مرقوم داشته‌اید ولایت وان تکذیب مراتب کرده اشعار می‌دارد که حاجی عباسقلی در کمال آزادی در نوچه منتظر است از کسان مشارالیه به او پولی برسد. سفیرکبیر گفتند صحیح می‌گویید و این به واسطهٔ بی‌قدرتی حکام عثمانی است که زورش به شیخ صدوق نمی‌رسد چنانکه من هم به همین جهت از حکومت وان استعفا کردم، بعد گفتند اظهارات شما صحیح است لیکن چون علی‌الاتصال شیخ صدیق و شیخ عبدالقادر برادرش به توسط حاجی علی‌بیک باش مابین‌چی که از معتمدین اعلی‌حضرت است در این باب تظلم می‌کنند. من در صورت خصوصی این خواهش را می‌کنم یحتمل اگر حاجی علی‌بیک مراتب را به عرض اعلی‌حضرت سلطان برساند، از طرف معظم‌له این خواهش بشود برای اینکه حُسن صورتی به این کار داده باشم، چطور است که در سال مستمراً یک مبلغی به قدر یکصد و پنجاه تومان به اسم مخارج تکیه شیخ که املاک هم وقف آنجا است از طرف دولت ابدآیت بشیخ مرحمت شود شاید مشارالیه به بذل این مرحمت از حرکات سابقه‌اش خجل شده دیگر تجاوز و تخطی ننماید، اگر هم کرد ممکن است مستمری را قطع نمود گفتم بد نیست ولی گمان نمی‌کنم با صدور چنین دستخطی که زیارت کرده‌اید قبول شود. اطلاعاً جسارت شد.

[حاشیه: دستخط مظفرالدین شاه:]

جناب اشرف اتابک اعظم به این اسم و رسم به شیخ چیزی داده نخواهد شد.

امضای مظفرالدین شاه

وزارت امور خارجه

اداره

دایره

مورخه

نمره

وزارت [illegible] جناب مستر [illegible] سفیر کبیر

محض [illegible] از روی [illegible] را که در نامه اعلام کرده شیخ صدیق [illegible] بقصد [illegible] وارد

[illegible] لازم است که [illegible] در این باب کراراً [illegible]

[illegible] صادر [illegible] در [illegible] با دولت [illegible] داریم که [illegible]

[illegible] دولت متبوعه از ضبط اعلام که شیخ صدیق است اگر [illegible]

پس از [illegible] و آتش [illegible] در این طرف [illegible]

تقاضا [illegible] که [illegible] بحرین [illegible] را ضبط کرده [illegible]

از دولت [illegible] چنین [illegible] بهیچوجه [illegible] است با [illegible]

از [illegible] تبعیت شیخ ایران [illegible] از [illegible] خود را [illegible]

در صورتیکه [illegible] سابقه [illegible] ایران [illegible]

سفیر کبیر [illegible] که [illegible] است [illegible] ایران [illegible]

کنفرانس [illegible] شیخ صدیق [illegible]

[illegible] در [illegible] کار [illegible] معمول [illegible] در [illegible] از طرف

[illegible] زحمت [illegible] که [illegible] بحرین [illegible]

[illegible] ملاحظه [illegible] شیخ [illegible] ایران [illegible]

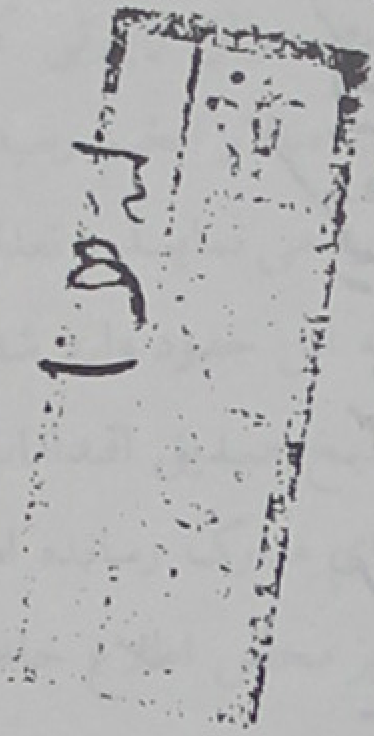

خواهد داشت در باب [illegible] اطراف و تبعهٔ ایشان و حالا نیست که دولتی شده از ایران
باشد شیخ از دولت [illegible] که خود دولت نفرستاده چنین شرطی کرده و [illegible]
اراده [illegible] سفیر کبیر انگلیس حالا است چه طور است در جواب سفارت [illegible]
قبول کردن [illegible] شیخ برگذار می‌شود مشروط بر این که [illegible] از جانب خود [illegible]
[illegible] حرکات [illegible] را کنار بگذارد گفتم چون تمام این [illegible]
خصوصی است عرض کنیم [illegible] چنین کاری کرده‌ام باید هر وقت دولت شیخ [illegible]
شد رفع [illegible] را توسط سفارت خودمان در اسلامبول و سفارت عثمانی در طهران
اراده دولت عثمانی بخواهیم از خیالات [illegible] می‌خواهم در [illegible] حاجی عباسقلی
در [illegible] سفارت نوشته [illegible] با سلامبول تلگراف کردم چه خوب [illegible]
شیخ در تفتیش و تعطیل حقوق [illegible] هر قدر [illegible] حکم از [illegible] صادر شده [illegible]
و خیلی خوب است که [illegible] مرقوم داشته‌اند [illegible]
[illegible] حاجی عباسقلی در کمال [illegible]
[illegible] سفیر کبیر انگلیس حالا [illegible] رابطه با [illegible]
عثمانی است [illegible] چنانکه [illegible] همین [illegible]

استعفا کردم به نقشه اظهارات شما حاکم است لکن چون عالیجاه ... صدق نیت ... تعادی در

برادرش توسط حاجی علی اکبر باش با ... در ... اعلیحضرت سلطان آباد ... ببرند

تظلم می کنند که در صورت خصوصی این خواهش را بکنم تحقیق اگر حاجی علی اکبر را

بعضی اعلیحضرت سلطان ... از طرف معظم له این خواهش بشود برای اینکه ... تومانی

با انگار ... باشم چطور است دو سال ... تومان ... خارج

که ... هم ... از طرف ... است ... زحمت ... بنده

بذل زحمت ... با تعجب ... تا روز ... نمایند اگر هم ... است

... را قطع نکردم ... ولی ... ننوشتم ... دستخطی ... کنند ...

شمارهٔ سند: ۸۲۶
موضوع: تجاوز به مرگور و تحریک شیخ صدیق
تاریخ: ۲۳ جمادی الثانی ۱۳۲٤ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۷

سواد تلگراف رمز ولیعهد به صدراعظم از تبریز

جناب مستطاب اجل اشرف اکرم مشیرالدوله صدراعظم زید مجده

تلگرافی از حکومت ارومی رسیده بود که عیناً درج می شود. موافق راپرتی که دیروز از مرگور از کریم خان ایل بیگی امر که به جناب جلالت‌مآب سالار افخم رسید، عثمانی ها به مرگور مأمور مالیه و گمرک فرستاده مطالبهٔ عشر مزارع می نمایند و تعداد نفوس می‌کنند عسکر عثمانی از خاک صومای تا آخر خاک مرگور به این حدود وارد شده در هر نقطه پنج نفر ده نفر چادر زده نشسته اند و به تحریک شیخ صدیق اقدامات می شود چون مطلب اهمیت داشت، بی کم و زیاد به عرض خاکپای مبارک رسانده امر از کارگزاران حضرت اقدس والا روحنافداه است. غلام خانزاد عزیز محض اطلاع خاطر شریف زحمت دادم.

ولیعهد

وزارت امور خارجه

اداره ....

سواد استخراج تلگراف [illegible] اردبیل

مورخه ۲۳ جمادی الاولی ۱۳۲۲

نمره

جناب مستطاب اجل اشرف اکرم [illegible] صدراعظم زید عمره تلگرافی از حکومت اردبیل رسیده
که صورتاً درج میشود مراقبت را که دیروز از سرکرده از [illegible] آمد که جناب جلالتمآب سالار افخم
[illegible] عثمانیها [illegible] و دیگر [illegible] سالار عشایر [illegible] میانه و تعداد نفوس [illegible] عساکر عثمانیها از
خاک [illegible] تا آخر خاک سرکرده [illegible] وارد شده در هر نقطه [illegible] نفر [illegible] نشسته‌اند و تحریکات [illegible]
اقدامات [illegible] اهمیت داشت [illegible] مبارک [illegible] امر از [illegible]
امری [illegible] روحی فداه است [illegible] محض اطلاع خاطر شریف [illegible] (؟)

شمارهٔ سند: ۸۲۷

موضوع: تجاوزات مرگور توسط کسان شیخ صدیق

تاریخ: سلخ جمادی‌الثانی ۱۳۲٤ هـ. ق

کارتن: ۳۲

پروندهٔ: ۷

سواد تلگراف رمز وزارت خارجه به ولیعهد

نمره: ۱۲۷۳

دستخط رمز تلگرافی بندگان حضرت اقدس اعظم والا روحی فداه در تجاوز عثمانی ها به مرگور زیارت گردیده از عرض خاکپای اقدس همایون شاهنشاهی ارواحنافداه گذشت مقرر شد که این فقره از تجاوزات کسان شیخ صدیق است سوار و استعداد بفرستید. در همان جاها بوده از متجاوزین جلوگیری نمایند. ولی تخطی به خاک عثمانی نکنند با سفارت عثمانی و اسلامبول مخابرات کتبی و تلگرافی شد نتیجه را به عرض خاکپای مبارک خواهد رسانید. بدیهی است که کارگزاران والاحضرت اقدس اعظم در اجرای امر قدر قدر ملوکانه دستورالعمل لازم مرحمت خواهند فرمود.

نصرالله مشیرالدوله

وزارت امور خارجه

اداره ....

سواد تلگراف رمز [illegible]

مورخه سلخ جمادی الثانیه ۱۳۲۲

نمره ۱۲۷۳

دستخط رمز تلگرافی بندگان حضرت اقدس اعظم والد روحی فداه. در کار ورود عثمانیها به مرکز ... کرده

از عطف خاک پای اقدس همایون شاهنشاهی ارواحنا فداه گذشت. سفارت کبری که این فقره را کاملاً

کاملاً صدیق است. برادر استعداد بفرستید در همانجاها بهم از تجاوز جلوگیری نمایند

ولی تخطی ترک عثمانی نخستین با سفارت عثمانی در اسلامبول مذاکرات کتبی و شفاهی نموده

نتیجه را عطف خاک پای مبارک خواهد رسانید. بدیهی است که کارگزاران الحمدلله والد حضرت اقدس اعظم

در اجرای امر قدر قدر ملوکانه دستورالعمل مدرن رحمت خواهند فرمود (نصرالله مشیرالدوله)

KASHMIR UNIVERSITY
ALLAMA IQBAL LIBRARY
Acc. No. 563094
Dated 6-2-09

اهدایی خانه فرهنگ
جمهوری اسلامی ایران
دهلی نو

شمارهٔ سند: ۸۲۸
موضوع: تجاوز به مرگور به تحریک شیخ صدیق
تاریخ: سلخ جمادی الثانی ۱۳۲۴ هـ. ق
کارتن: ۳۲
پروندهٔ: ۷

سواد مراسلهٔ وزارت خارجه به سفارت عثمانی

نمره: ۱۲۷۱/ ۱۶۰

پس از حدوث اختلاف سرحدی دولتین علیتین اسلام و آغاز تجاوز عساکر عثمانی به خاک این دولت علیه که گویا تا یک درجه سوءنیّات و دسایس مأمورین آن دولت در ابقا شبهه در محضر اولیای عظام دولت علیه عثمانی مشهود شده باشد، اولیای دولت ایران انتظار قوی داشتند که مساعدات لازمه در ترمیم ماوقع از آن طرف شده در آتیه امثال آن تکرار نخواهد یافت متأسفانه اخیراً راپرتی از کارگزاری آذربایجان رسیده که این روزها به تحریک شیخ صدیق که سوء نیاتش در تولید برودت بین الدولتین کراراً به توسط وزارت خارجه در سفارت کبری و به واسطهٔ سفارت کبرای اسلامبول به باب عالی نصب العین شده از طرف مأمورین آن دولت علیه به مرگور خاک مختص متصرفی ایران تجاوز شده مأمور مالیه و گمرک فرستاده مطالبهٔ عشر مزارع می نمایند و تعداد نفوس می‌کنند.عسکر عثمانی از خاک صومای تا آخر خاک مرگور وارد شده و تجاوز نموده‌اند. بر خاطر مودت اثر ذات عالی سفارت پناهی مشهود است که تواتر این تجاوزات و توالی این وقوعات از طرف مأمورین آن دولت دوست متحد همجوار تا چه درجه می تواند در انظار اجانب که علی الاتصال به معاملات دولتین اسلام ناظرند، کسب اهمیت نماید با کمال احترام قویاً خواهشمند است که به وسایل فوریه اقدامات لازمه در رفع احوال غیرمترقبه حاضره و جلب متجاوزین به آن سمت فرموده دوستدار را از نتیجهٔ اقدامات منصفانه قرین استحضار فرمایند.

مشیرالدوله

وزارت امور خارجه

اداره ....

سواد مراسله وزارت خارجه به سفارت عثمانی

مورخه سلخ جمادی‌الثانیه ۱۳۲۲

نمره ۱۲۷۱/۱۶۰

پس از حدوث اختلاف سرحدی دولتین علیتین اسلام و آغاز تجاوزات عساکر عثمانی که باعث ملال گردید [illegible]
تا درجه‌ای نیات دوستانه را با مأمورین آذربایجان در اتفاق شبهه در حضور اولیای معظم دولت علیه عثمانی [illegible]
اولیای دولت علیه انتظار قوی داشته که مساعدات لازمه در ترمیم ما وقع از اطراف [illegible]
اشغال آن قرار نخواهد یافت متأسفانه اخیراً را رتبه ارکان گذارده آذربایجان رسیده که از نزدیکی [illegible]
که رو به پیشرفت در ترتیب روابط دولتین گذارده مربوط وزارت خارجه در سفارت کبری و توسط سفارت [illegible]
نائل نصف الیات شده از طرف مأمورین آذربایجان علیه هر گونه خاک مخصوص سفارت علیه [illegible]
دیگر که در باب عساکر عثمانی فیما بین و تعداد نفوس [illegible] عساکر عثمانی از خاک [illegible]
وارد شده بنا بر ملاحظه حفظ مودت از وظایف سفارت نیابتی مشهود است که از این [illegible]
این وقوعات از طرف مأمورین آذربایجان حسب [illegible] تا چه درجه متأثر و در انتظار [illegible]
که هیچ اقدامات مساعدت دولتین اسلام ملاحظه کسب اهمیت نماید، با کمال احترام [illegible]
که در باب فوریت اقدامات لازمه در رفع احوال غیر مترقبه حاضره و سبب [illegible] بابت [illegible]
از نتیجه اقدامات سفارت قریب الانتظار فرمایند (الفرمان [illegible])

[redacted]
JAMMU & KASHMIR UNIVERSITY
LIBRARY
Kashmir Division - Srinagar

تصاویر

[redacted]

JAMMU & KASHMIR UNIVERSITY
LIBRARY
Kashmir Division - Srinagar

احتشام السلطنه

مظفرالدین شاه

تصاویر از کتاب خاطرات احتشام‌السلطنه (۱۳٦۷ هـ . ق)

JAMMU & KASHMIR UNIVERSITY
LIBRARY
Kashmir Division - Srinagar

دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی

دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی
وابسته به وزارت امور خارجهٔ جمهوری اسلامی ایران

تهران ـ خیابان شهید باهنر ـ خیابان شهید آقایی
صندوق پستی: ۱۷۹۳ ـ ۱۹۳۹۵

بها ۳۵۰۰ ریال